

CONFERENCE BOOK

CUMHURİYET 12. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

CUMHURİYET
12TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
AUGUST 30 - 31, 2024
AFYONKARAHİSAR

ISBN : 978-625-6283-64-0
Academy Global Conferences & Journals

www.cumhuriyetkongresi.org

ANKARA
23 NİSAN 2024

CUMHURİYET
12TH INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES
AUGUST 30 - 31, 2024
AFYONKARAHISAR

Edited By
ASSOC. PROF. DR. FERAN AŞUR

CONGRESS ORGANIZING BOARD

- Head of Conference : Assoc. Prof. Dr. Feran Aşur*
Head of Organizing Board: Dr Gültekin Gürçay
Organizing Committee Member: Amaneh Manafidizaji
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Hülya Çiçek
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Ali Bilgili
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Naile Bilgili
Organizing Committee Member: Prof. Dr. Başak Hanedan
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Ivaylo Staykov
Organizing Committee Member: Assoc. Prof. Dr. Reyhan Akat
Organizing Committee Member: Assis. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Organizing Committee Member: Aynur Əliyeva

All rights of this book belong to Academy Conferences Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Global-2024 ©

Issued: 20.10.2024
ISBN: 978-625-6283-64-0

CONFERENCE ID

CUMHURIYET 12TH INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE

AUGUST 30 - 31, 2024
AFYONKARAHISAR

ORGANIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey - Iran. Azerbaijan- Malaysia – Indonesia - Czech Republic- Russia –
Switzerland – UK – Spain – Thailand – China – Taiwan – Pakistan – Naples – Italy –
Portugal – Japan – USA – Australia – Singapore – Prague – Croatia -

PRESENTATION

Oral presentation

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :

32 Papers From Turkey And 56 Papers From Other Countries
Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an
"official assignment letter"

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

- Prof. Dr. Ali BILGILI – Türkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN – Türkiye
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR – Türkiye
Prof. Dr. Emine KOCA – Türkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ – Türkiye
Prof. Dr. Bülent KURTIŞOĞLU – Türkiye
Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Prof. Dr. Natalia LATYGINA – Ukraina
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Prof. Muntazir MEHDI – Pakistan
Prof. Dr. Raihan YUSOPH – Philippines
Prof. Dr. Akbar VALADBİGİ – Iran
Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ – Türkiye
Prof. Dr. T.Venkat Narayana RAO – India
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ – Türkiye
Prof. Dr. Mustafa BAYRAM – Türkiye
Prof. Dr. Saim Zeki BOSTAN – Türkiye
Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China
Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet AYDIN – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Assoc. Prof. Dr. Abbas GHAFARI – Iran
Assoc. Prof. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Türkiye
Assoc. Prof. Ivaylo STAYKOV - Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ümit AYATA – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Okan SARIGÖZ – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Eda BOZKURT – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Sandeep GUPTA – India
Assoc. Prof. Dr. Veysel PARLAK – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU – Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
Assist. Prof. Dr. Göksel ULAY – Türkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Assist. Prof. Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia

Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Assist. Prof. Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Assist. Prof. Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşılı JAYLIBAY - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Assist. Prof. Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Assist. Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bhumika SHARMA - India
Assist. Prof. Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Assist. Prof. Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Yang ZİTONG – China
Assist. Prof. Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
Assist. Prof. Dr. Zohaib Hassan Sain – Pakistan
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
Assist. Prof. Dr. Vaiva BALCIUNIENE – Lithuania
Assist. Prof. Dr. Meltem AVAN – Turkiye
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Sonali MALHOTRA - India

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-99771277-100-422356
Konu : Eğitim - Öğretim İşleri (Genel)

26.09.2023

Sayın Doç. Dr. Feran AŞUR

İlgi : 20.09.2023 tarihli, 30097411-100-419400 sayılı yazınız.

Academy Global Conferens & Journals tarafından yapılan kongrelerin düzenleme kurulunda görevlendirilmeniz Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Şevket ALP
Dekan

Bu belge, güvenli elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSRZ65ADS8 Pin Kodu :87362 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=4575&eD=BSRZ65ADS8&eS=422356>

Adres: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

Dekanlığı Zeve Kampüsü 65080 Tuşba/VAN

Telefon No: +90 432 2251701-04 / +90 4445065 Faks No: +90 432 4865413

e-Posta: rektorluk@yyu.edu.tr İnternet Adresi: <http://www.yyu.edu.tr>

Bilgi için: Fatma TUNÇER

Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Tel No: 21112

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES
CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON
APPLIED SCIENCES
30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
AUGUST 30 - 31, 2024
AFYONKARAHISAR

Kongre Bağlantı Linki :

Join Zoom Meeting

<https://us06web.zoom.us/j/81604584722?pwd=y2kFvDBw8AEhxbZ5eSknYVkdXt0yTt.1>

Meeting ID: 816 0458 4722

Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderator olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmamasını moderatörler temin edecektir.
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.
- Sunum yapmak zorunludur. Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Assist. Prof. Mustafa NAIMOĞLU	1	EFFECTS OF PERCEIVED SERVICE QUALITE ON CUSTOMER SATISFACTION AND CUSTOMER LOYALTY: AN APPLICATION ON RESTAURANT-CAFE CUSTOMERS	Doktora Öğrencisi, Latif ZEYNALOV Prof. Dr., Salih YILDIZ
		2	GENÇ YETİŞİN BİREYLERDE DÜRTÜSELLİK: HEDONİK TÜKETİM VE SEMBOLİK TÜKETİM DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ	Yüksek Lisans Öğrencisi, Ahmet DOĞAN Dr. Öğretim Üyesi Ali Emre ŞEVİK
		3	GEÇİCİ ORMAN İŞÇİLERİNİN PERFORMANSLARI ÜZERİNDE İŞ GÜVENCESİZLİĞİ, ÇALIŞMA KOŞULLARI VE ÜCRET BEKLENTİLERİNİN ETKİSİ:ALAN ÇALIŞMASI	DOÇ. DR. AHMET MELİH EYİTMİŞ Yüksek lisans öğrencisi,Hüseyin KARTAL
		4	EFFICIENT USE OF ENERGY IN TURKEY: THE IMPACT OF ENERGY R&D ACTIVITY, INSTITUTIONAL QUALITY AND ENERGY PRICES	Assoc. Prof. Dr. Sefa ÖZBEK Assist. Prof. Mustafa NAIMOĞLU
		5	SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH AND THE ENVIRONMENT: AN EVALUATION OF THE ENVIRONMENTAL KUZNETS CURVE	Assist. Prof. Mustafa NAIMOĞLU Assoc. Prof. Sefa ÖZBEK

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Doç. Dr. Sevinç RUİNTAN	1	GÜZEL SANATLAR LİSESİ VİYOLA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ KAZANIMLAR TEMELİNDE İNCELENMESİ	Doktora Öğrencisi, Derya YAZICI
		2	USE OF TEACHING METHODS TECHNIQUES IN VALUES EDUCATION AND THE ROLE OF THE TEACHER	Öğr. Gör. Dr., Gamze ASLAN
		3	EVALUATION OF TEXTBOOKS TAUGHT IN SECONDARY EDUCATION 10TH GRADE PHILOSOPHY COURSES IN TERMS OF THEIR SUITABILITY WITH THE CURRICULUM PROGRAM	Öğr. Gör. Dr., Gamze ASLAN
		4	OKUL –AİLE İŞBİRLİĞİNDE ÖĞRETMEN VE VELİ KAYNAKLI SORUNLARIN İNCELENMESİ	Ebru DEVECİ Prof. Dr. Engin ASLANARGUN
		5	6. YA DA 7. SINIFTA ÇOCUĞU BULUNAN MESLEĞİ ÖĞRETMENLİK OLAN VELİLERİN ÇOCUKLARININ DEVAM ETTİĞİ OKULDAKİ ÖĞRETMENLERLE İLETİŞİM BİÇİMLERİ	Ebru DEVECİ Prof. Dr. Engin ASLANARGUN
		6	Okul Öncesi Öğretim Programındaki Türkçe Alanı Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi	Doç. Dr. Ahmet Karabulut
		7	An Investigation on the Turkish Writing Achievement Levels of Bilingual Students	Bilim Uzmanı Furkan CAN Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ
		8	An Investigation on Bilingual Students' Turkish Writing Anxiety	Bilim Uzmanı Furkan CAN Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ
		9	İNFORMASİYA SAVAŞI KONTEKSTİNDE KAZAK-RUS İLİŞKİLERİNE TARİHSEL-ANALİTİK BAKIŞ	Doç. Dr. Sevinç RUİNTAN
		10	İBN SİNÂ'NİN RUH KONUSUNA KUR'AN-I KERİM'DEN GETİRDİĞİ DELİLLERE GENEL BİR BAKIŞ	Dr. Selhaattin AYDAR

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Dr. Öğr. Üyesi HAKAN BÜYÜKÇELEBİ	1	METAPHORICAL PERCEPTIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES TOWARDS THE CONCEPT OF MIGRATION	Yüksek Lisans Öğrencisi Eda DABAN Prof. Dr. Serkan DOĞANAY
		2	A COMPARİSON OF STUDENT PERFORMANCE WITH ALTERNATIVE AND TRADİTIONAL MEASUREMENT AND ASSESSMENT	Şehri AYDIN Prof.Dr. Şafak ULUÇINAR SAĞIR
		3	ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK DÜZEYİNİN İNCELENMESİ	Doktora Öğrencisi, Emrah ÇELİK
		4	COMPARISON OF ATTENTION LEVELS BETWEEN DEAF AND HEARIN BADMINTON PLAYERS	Doğan ALTUN Doç. Dr. Şaban ÜNVER Prof. Dr. Tülin AKMAN
		5	2020 AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASINDAKİ TAKIMLARIN SAVUNMA FORMASYONLARI	Dr. Öğr. Üyesi HAKAN BÜYÜKÇELEBİ Prof. Dr. MAHMUT AÇAK Prof. Dr. TAMER KARADEMİR
		6	COPA AMÉRICA 2021 VE HÜCUM STRATEJİLERİ	Dr. Öğr. Üyesi HAKAN BÜYÜKÇELEBİ Prof. Dr. TAMER KARADEMİR Prof. Dr. MAHMUT AÇAK
		7	DÜZENLİ EGZERSİZİN PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ DÜZEYİNE ETKİSİ	Meryem AKER Mustafa OPAN Süheyla ÜNAL Yasine BURUK Zekavet KABASAKAL

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Doç. Muteber Burunsuz	1	THE RELATONSHIP OF TEXTURE AND AESTHETICS IN CERAMIC ART	Habibe ALTUNER Doçent, Nizam Orçun ÖNAL
		2	THE DOGMA 95 MOVEMENT IN TURKISH CINEMA: A REVIEW OF THE FILMS NAMED TÜREV (2005) AND FEMME (2012)	Dr. Öğr. Üyesi M. Özer ÖZKANTAR
		3	TÜRK MÜZİĞİDEKİ SİRTO TÜRÜNÜN UD EĞİTİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİ	Öğr. Gör., Ferhat KILINÇARSLAN
		4	PRIMITIVE AND SYMBOLIST TRACES SEEN IN PIERRE BONNARD'S WORKS	Doç. Muteber Burunsuz
		5	THE EPISTEMOLOGICAL VALUE OF THE AESTHETIC ARGUMENT	Oğuzhan Yalçın
		6	LEGENDS IN THE ANCIENT CITY BOLVADİN REGION	Fatma Zehra Donat
		7	ORIGIN AND GENETIC CONNECTION OF THE AVESTA, SUMERIAN AND ORKHON-YENISEI ALPHABETS	Yeganə Qürbət qızı Qəhrəmanova

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Fahmı BABAYEV	1	Vital Security Interests of States in International Law	Assist. Prof. Dr. Heidar Piri
		2	THE INCREASING IMPORTANCE OF ISSUES SUCH AS PSYCHOLOGICAL VIOLENCE, MIGRATION, AND BRIBERY TODAY	PhD Student, Fahmı BABAYEV
		3	ECONOMIC RELATIONS BETWEEN AZERBAIJAN AND ISRAEL (1991-2023)	PhD Student, Fahmı BABAYEV
		4	MÜASİR POLİTOLOJİ FİKİRDƏ BEYNƏLXALQ TERRORİZİMLƏ MÜBARİZƏYƏ ELMİ-SİYASİ YANAŞMALAR	İlkin ƏHMƏDZADƏ
		5	TÜRKİYE'DE YENİLENEBİLİR ENERJİ KOOPERATİFLERİNİN GELİŞİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	Dr. RECEP ŞENSÖZ
		6		

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Dr. Öğr. Üyesi Berna YANMAZ	1	Fonksiyonel Sağlık Örüntüleri Hemşirelik Bakım Modelinin Dil Kanseri Tanısı ile Ameliyat Olmuş Hastanın Hemşirelik Bakımında Kullanımı: Olgu Sunumu	Dr. Öğretim Üyesi, Sema KOÇAŞLI Hemşire, Tuğçe GANİ
		2	THE SCREENING OF PHASE 1-4 COMPOUNDS FOR ABL1 ENZYME BY MOLECULAR DOCKING METHOD	Dr. Şeyma YAŞAR Prof. Dr. Sedat YAŞAR
		3	THE OVERVIEW OF MOLECULAR DOCKING ALGORITHMS	Dr. Şeyma YAŞAR Prof. Dr. Sedat YAŞAR
		4	THE AMINO ACID PROFILE IN FRESHWATER SNAILS	Arş. Gör. Dr. Esin ÖZÇİÇEK Doç. Dr. Filiz KUTLUYER KOCABAŞ Prof. Dr. Mehmet KOCABAŞ
		5	THE IMPACTS OF MICROPLASTICS POLLUTION ON FRESHWATER SNAILS	Doç. Dr. Filiz KUTLUYER KOCABAŞ Arş. Gör. Dr. Esin ÖZÇİÇEK Prof. Dr. Mehmet KOCABAŞ
		6	THE PRESENCE OF ZOOLOGICAL PARASITES IN CHILDREN'S PLAYGROUNDS IN BURDUR: AN EXAMINATION OF DOG FECES COLLECTED FROM URBAN AND RURAL AREAS	Dr. Öğr. Üyesi Berna YANMAZ
		7	USE OF CHROMOSOME BANDING TECHNIQUES IN GRAPEVINES	Dr. Osman DOĞAN
		8	DOKU MÜHENDİSLİĞİNDE KİTOSAN KULLANIMI	Sara Azra KURAN Öğretim Görevlisi Murat IHLAMUR
		9	TİLAPİA DERİSİNİN DERİ DOKU MÜHENDİSLİĞİNDE KULLANIMI	Nisanur ASLAN Öğretim Görevlisi Murat IHLAMUR

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Dr. Öğr. Üyesi, Tuba TAŞDEMİRCİ	1	Optimized Neuro-Fuzzy Model for Stock Market Prediction with Novel Wavelet-Based Feature Extraction	Kuldeep Singh M.P. Thapliyal
		2	HYPERPARAMETER OPTIMIZATION STRATEGIES: IMPACT OF GRID SEARCH, RANDOM SEARCH AND BAYESIAN OPTIMIZATION METHODS ON SUPPORT VECTOR MACHINES PERFORMANCE	Assist. Prof. Dr. Aslı YAMAN
		3	COMPARISON OF K-FOLD AND ROLLING CROSS-VALIDATION METHODS FOR TIME SERIES DATA	Assist. Prof. Dr. Aslı YAMAN
		4	FARKLI PLATFORMLARDA KULLANILAN BENZER HELİKOPTER MOTORLARININ GÜVENİLİRLİK ANALİZİ YAKLAŞIMI	Halit Kutay Tanın Doç. Dr. Recep Muhammet Görgülüaşlan Dr. Öğr. Üyesi Salih Tekin
		5	A BRIEF RESEARCH ON STRENGTHENING MECHANISMS IN METALS	Arş. Gör., Mehmet Tayyip ÖZDEMİR Doç. Dr., Mehmet Erdi KOKRMAZ
		6	A BRIEF RESEARCH ON CEMENTATION COATING METHOD ON METALS	Arş. Gör., Mehmet Tayyip ÖZDEMİR Doç. Dr., Mehmet Erdi KOKRMAZ
		7	SILAR YÖNTEMİ İLE ZnO İNCE FİLMİNİN SENTEZLENMESİ VE KARAKTERİZASYONU	Dr. Öğr. Üyesi, Tuba TAŞDEMİRCİ
		8	SnO ₂ İNCE FİLMİNİN SILAR YÖNTEMİ İLE BÜYÜTÜLMESİ VE FİZİKSEL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	Dr. Öğr. Üyesi, Tuba TAŞDEMİRCİ

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Prof. Dr. David Wiese	1	FINANCIAL ANALYSIS ANALOGIES FOR SOFTWARE RISK	Masood Uzzafer
		2	AN EVALUATION OF THE OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF WI-FI ADOPTION IN MALAYSIAN INSTITUTIONS	Subrahmanyam Kodukula, Nurbiya Maimaiti
		3	TOWARDS A SYSTEMATIC, COST-EFFECTIVE APPROACH FOR ERP SELECTION	Hassan Haghighi, Omid Mafi
		4	INFLUENCE OF LOCUS OF CONTROL AND JOB INVOLVEMENT TO ORGANIZATIONAL CULTURE APPLIED BY EMPLOYEES ON BANK X	Sri Suwarsi, Nadia Budianti
		5	DYNAMIC INTERACTION NETWORK TO MODEL THE INTERACTIVE PATTERNS OF INTERNATIONAL STOCK MARKETS	Laura Lukmanto, Harya Widiputra, Lukas
		6	EXPLORING CLAN CULTURE AND THE CASTE SYSTEM IN ORGANIZATIONAL CONTEXTS	Dr. Gültekin Gürçay
		7	MULTIDIMENSIONAL PERFORMANCE MANAGEMENT	Prof. Dr. David Wiese
		8	THE IMPACT OF SUBSEQUENT STOCK MARKET LIBERALIZATION ON THE INTEGRATION OF STOCK MARKETS IN ASEAN-4 + SOUTH KOREA	Noor Azryani Auzairy, Rubi Ahmad
		9	FUTURES TRADING: DESIGN OF A STRATEGY	Assis. Prof. Dr. Jan Zeman

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	Assoc. Prof. Dr. Thorsten Staake	1	FROM MICRO TO NANOSYSTEMS: AN EXPLORATORY STUDY OF INFLUENCES ON INNOVATION TEAMS	Norbert Burger, Assoc. Prof. Dr. Thorsten Staake
		2	SUPPLY CHAIN MANAGEMENT AND E-COMMERCE TECHNOLOGY ADOPTION AMONG LOGISTICS SERVICE PROVIDERS IN MALAYSIA	Mohd Iskandar bin Illyas Tan, Iziati Saadah bt Ibrahim
		3	THE IMPACT OF PRODUCT PACKAGE INFORMATION ON CONSUMER BEHAVIOR TOWARD GENETICALLY MODIFIED FOODS	Yu-Syuan Chang, Li-Chun Huang
		4	ECOLABELING AND GREEN CERTIFICATION FOR EFFECTIVE FISHERIES MANAGEMENT – AN ANALYSIS	Dr. A. Ramachandran
		5	APPLICATION OF FEED-FORWARD NEURAL NETWORKS AUTOREGRESSIVE MODELS IN GROSS DOMESTIC PRODUCT PREDICTION	E. Giovanis
		6	DETERMINING THE ONLINE PURCHASING LOYALTY FOR THAI HERBAL PRODUCTS	Dr. Chummanond Natchaya, Rotchanakitumnuai Siriluck
		7	A STUDY OF PANEL LOGIT MODEL AND ADAPTIVE NEURO-FUZZY INFERENCE SYSTEM IN THE PREDICTION OF FINANCIAL DISTRESS PERIODS	E. Giovanis

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	Assis. Prof. DR.. George Yungchih Wang	1	DURATION ANALYSIS OF NEW FIRMS IN THE BANKING INDUSTRY	Jesus Orbe, Vicente Nunez-Anton
		2	ENHANCING CUSTOMER LOYALTY TOWARDS CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF THAI MOBILE SERVICE PROVIDERS	Wichai Onlaor, Siriluck Rotchanakitumnuai
		3	THE SERVICE FAILURE AND RECOVERY IN THE INFORMATION TECHNOLOGY SERVICES	Jun Luo, Weiguo Zhang., Dabin Qin
		4	OPERATIONAL RISK – SCENARIO ANALYSIS	Milan Rippel, Petr Tepy
		5	THE APPLICATION OF REAL OPTIONS TO CAPITAL BUDGETING	George Yungchih Wang
		6	ROLE OF INVESTMENT IN THE COURSE OF ECONOMIC GROWTH IN PAKISTAN	Maqbool Hussain Sial, Maaida Hussain Hashmi, Sofia Anwar
		7	A FRAMEWORK OF MONTE CARLO SIMULATION FOR EXAMINING THE UNCERTAINTY-INVESTMENT RELATIONSHIP	Assis. Prof. DR.. George Yungchih Wang
		8	THE EXCLUSION OF CONSUMER RIGHTS IN E-AUCTIONS – IS AN E-AUCTION REALLY AN AUCTION AT ALL?	Trish O'Sullivan

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224				
30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	Prof. Dr. Rossi A. Hassad	1	ANALYSIS OF TEAM MEMBERS' BEHAVIOR IN VIRTUAL ORGANIZATION BASED ON TRUST DIMENSION AND LEARNING	Dr. Indiramma M., K. R. Anandakumar
		2	AUTOMATED CLASSIFICATION IMPROVEMENT OF ALCOHOLICS AND NON-ALCOHOLICS	Dr. Ramaswamy Palaniappan
		3	RHETORICAL COMMUNICATION IN THE COGSCI DISCOURSE COMMUNITY: THE COGNITIVE NEUROSCIENCES (2004) IN THE CONTEXT OF SCIENTIFIC DISSEMINATION	Lucia Abbamonte Assis . Prof. Dr. Olimpia Matarazzo
		4	REASONING AND BEHAVIOR IN ADULTHOOD	O. Matarazzo, L. Abbamonte, G. Nigro
		5	A MODEL FOR COGNITIVE CLASSIFICATION OF FREQUENCY SIGNALS	Dr. Rui Antunes, Fernando V. Coito
		6	EFFECTS OF PROBABILITY AND INSTRUCTION IN SYLLOGISTIC CONDITIONAL REASONING	Olimpia Matarazzo Ivana Baldassarre
		7	INVESTIGATION INTO KANJI CHARACTER DISCRIMINATION PROCESS FROM EEG SIGNALS	Hiroshi Abe, Minoru Nakayama
		8	TEACHING OF INTRODUCTORY STATISTICS IN THE HEALTH, SOCIAL, AND BEHAVIORAL SCIENCES – REFORM-ORIENTED HISTORICAL CONTEXT AND RATIONALE	Prof. Dr. Rossi A. Hassad
		9	EXPLORATIONS IN THE ROLE OF EMOTION IN MORAL JUDGMENT	Arthur Yan
		10		

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	Dr. Stuart Palmer,	1	THE PROSPECTS AND CHALLENGES OF OPEN LEARNING AND DISTANCE EDUCATION IN MALAWI	Andrew Chimpololo
		2	BETWEEN POLICY OPTIONS AND TECHNOLOGY APPLICATIONS: MEASURING THE SUSTAINABLE IMPACTS ON DISTANCE LEARNING	Subramaniam Chandran
		3	ACADEMIC STAFF PERCEPTIONS OF THE VALUE OF THE ELEMENTS OF AN ONLINE LEARNING ENVIRONMENT	Dr. Stuart Palmer, Dale Holt
		4	USING THE STUDENTS-AS-CUSTOMERS CONCEPT IN TECHNOLOGY DISCIPLINES: STUDENTS- PERSPECTIVES	Boonlert Watjatrakul
		5	USING WEBLOG TO PROMOTE CRITICAL THINKING – AN EXPLORATORY STUDY	Huay Lit Woo, Qiyun Wang
		6	THE EXPERIENCES OF SOUTH-AFRICAN HIGH-SCHOOL GIRLS IN A FAB LAB ENVIRONMENT	Dr. Nomusa Dlodlo, Ronald Noel Beyers
		7	EXPLORING SELF-DIRECTED LEARNING AMONG CHILDREN	Mariani Md Nor, Y. Saeednia
		8	THE STATE, LOCAL COMMUNITY AND PARTICIPATORY GOVERNANCE PRACTICES: PROSPECTS OF CHANGE	Gaysu R. Arvind

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	Dr .Astrid de Leeuw	1	A CONTRASTING EXAMINATION OF ZOTERO AND MENDELEY REFERENCE MANAGEMENT SOFTWARE	Sujit K. Basak
		2	POSSIBILITIES, HAZARDS, AND MORAL CONSIDERATIONS IN SOCIAL MEDIA AND COUNSELING	Dr. Kyriaki G. Giota Lecture George Klefтарas
		3	META-ANALYSIS OF MATERNAL SMOKING AND ITS ASSOCIATION WITH CHILDHOOD OVERWEIGHT AND OBESITY	Martina Kanciruk Jac W. Andrews, Tyrone Donnon
		4	IMPACT OF THE PARENT TRAINING PROGRAM FOR REDUCING OBESITY ON THE HEALTH BEHAVIORS OF SCHOOL-AGE CHILDREN	Assis. Prof. Muntanavadee Maytapattana
		5	COMPREHENDING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON ADOPTING PRO-ENVIRONMENTAL BEHAVIORS	Dr .Astrid de Leeuw Dr. Pierre Valois
		6	INITIAL STUDY ON THE LINK BETWEEN SENSORY PROCESSING AND COGNITIVE DEFICITS IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS IN SAUDI ARABIA	Rana M. Zeina Laila AL-Ayadhi Shahid Bashir
		7	DETERMINANTS OF VARIANCES AMONG YOUNG SAUDI WOMEN IN TRADITIONAL FAMILIES WHO ADHERE TO SOCIETAL NORMS AND THOSE WHO DEFY THEM	Assis. Prof. Dr. Mai Al-Subaie
		8	PARENTING STYLE, NOT FAMILY TYPE AND CHILD'S GENDER, CONTRIBUTES TO COGNITIVE EMOTION REGULATION IN CHILDREN	AKM Rezaul Karim Tania Sharafat Abu Yusuf Mahmud

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224				
30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	Dr. Jasminka Radolović	1	A STRUCTURE OF MONTE CARLO SIMULATION FOR EXPLORING THE UNCERTAINTY-INVESTMENT RELATIONSHIP	George Yungchih Wang
		2	THE OMISSION OF CONSUMER RIGHTS IN E-AUCTIONS – IS AN E-AUCTION TRULY AN AUCTION AT ALL?	Trish O'Sullivan
		3	E-PROCUREMENT, THE GOLDEN SOLUTION TO ENHANCING THE SUPPLY CHAINS SYSTEM THE PRIMARY HURDLES OF THE NEW BANK REGULATIONS	Somayeh Farzin, Hossein Teimoori Nezhad
		4	THE ROUTE TO WEB INTELLIGENCE MATURITY	Petr Těplý
		5	OBSTACLES AND POTENTIALS FOR THE ADOPTION OF E-GOVERNANCE SERVICES	Dr. Zeljko Panian
		6	ENHANCEMENT OF TRANSFER PRICING IN A RECESSION WITH REFLECTION ON CROATIAN SCENARIO	Haroula N. Delopoulos
		7	UTILIZATIONS OF CONIC OPTIMIZATION AND QUADRATIC PROGRAMMING IN THE EXPLORATION OF INDEX ARBITRAGE IN THE THAI DERIVATIVES AND EQUITY MARKETS	Dr. Jasminka Radolović

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224				
30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	Dr. Yasuyuki Ikegami	1	OPTIMAL CONTROL STRATEGIES FOR VELOCITY REGULATION OF PERMANENT-MAGNET SYNCHRONOUS MOTOR DRIVES	Dr. Roozbeh Molavi, Assis. Prof. Dr. Davood A. Khaburi
		2	NSGA-BASED OPTIMAL VOLTAGE/VAR MANAGEMENT IN DISTRIBUTION SYSTEM WITH SCATTERED GENERATION	P. N. Hrisheeksha, Jaydev Sharma
		3	HANDWRITING IDENTIFICATION USING CONJUGATE GRADIENT NEURAL NETWORKS SPECTRAL ANALYSIS OF SPEECH: A NOVEL TECHNIQUE	Assoc. Prof. Dr. Jamal Fathi Abu Hasna
		4	INVESTIGATION AND ENHANCEMENT OF FLASH EVAPORATION DESALINATION UTILIZING THE OCEAN THERMOCLINE AND RELEASED HEAT	Neeta Awasthy, J.P.Saini, D.S.Chauhan
		5	INTRODUCING AN IMAGE PROCESSING-BASED CONCEPT FOR OUTDOOR CHILDREN CARE	Ms. Sami Mutair, Dr. Yasuyuki Ikegami
		6	DEVICE DISCOVERY: A COMPONENT FOR NETWORK MANAGEMENT SYSTEM UTILIZING SIMPLE NETWORK MANAGEMENT PROTOCOL	Hooman Jafarabadi
		7	EXTRACTION OF THEMATIC ROLES USING SHALLOW PARSING	Garima Gupta, Daya Gupta
		8	INTRODUCING AN IMAGE PROCESSING-BASED CONCEPT FOR OUTDOOR CHILD CARE	Mehrnoush Shamsfard, Maryam Sadr Mousavi

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	Assis . Prof. Ghulam Murtaza,	1	A CRITICAL ANALYSIS OF CHITOSAN UTILIZATION AS A NATURAL ANTIMICROBIAL	F. Nejati Hafdani, N. Sadeghinia
		2	EXPLORING THE NEUROGENIC CAPACITY OF CLITORIA TERNATEA AQUEOUS ROOT EXTRACT – IMPLICATIONS FOR ENHANCING COGNITIVE FUNCTIONS	Dr. Kiranmai S.Rai
		3	DEVELOPMENT AND ASSESSMENT OF VAGINAL SUPPOSITORIES INCORPORATING LACTOBACILLUS	Sanae Kaewnopparat, Nattha Kaewnopparat
		4	EXTRACTION OF B-SİTOSTEROL DİARABİNOSİDE FROM RHİZOMES OF ALPİNİA GALANGA	Prof. Dr. N. K. Fuloria, S. Fuloria
		5	APPLICATION OF DATA MINING CLASSIFICATION TECHNIQUES IN DRUG DESIGN	Mária Stachová, Dr. Lukáš Sobíšek
		6	PHARMACOKINETIC STUDY OF SALBUTAMOL SULPHATE-ETHYLCELLULOSE TABLETTED MICROCAPSULES: UTILIZING A CONVOLUTION APPROACH	Assis . Prof. Ghulam Murtaza, Kalsoom Farzana
		7	EVALUATING THE ANTIMICROBIAL PROPERTIES OF ETHANOL EXTRACTS FROM SELECTED THAI MEDICINAL PLANTS AGAINST CAMPYLOBACTER JEJUNI	Achara Dholvitayakhun, Nathanon Trachoo
		8		

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224				
30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	PHD Subramaniam Chandran	1	AN AGENT-BASED APPROACH TO KNOWLEDGE MANAGEMENT AND E-LEARNING	Teodora Bakardjieva Galya Gercheva
		2	DOCTOR BRAIN DRAIN: CAUSES AND RAMIFICATIONS IN PAKISTAN	Muhammad Wajid Tahir Rubina Kauser Majid Ali Tahir
		3	EVOLVING FROM SEPARATISM TO COALITION: VARIATIONS IN LANGUAGE POLITICS AND LEADERSHIP PATTERNS IN THE DRAVIDIAN MOVEMENT	PHD Subramaniam Chandran
		4	A KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL FOR EFFECTIVELY MANAGING KNOWLEDGE AMONG INTERCONNECTED ORGANIZATIONS	Mahboubeh Molaei
		5	USERS' MOTIVATION AND SATISFACTION WITH INFORMATION SYSTEMS	Abbas Moshref Razavi, Rodina Ahmad
		6	THE IMPACTS OF HUMAN ACTIVITY ON THE HEALTH OF STREAM CITY IN YASUJ AREA	Jamalodin Alvani Fardin Boustani, Omid Tabiee, Masoud Hashemi
		7	EXTRACTING IMPLICIT KNOWLEDGE TO FORECAST POLITICAL RISK THROUGH A NOVEL FRAMEWORK UTILIZING BAYESIAN NETWORK	Assis. Prof. Dr. Siavash Asadi Ghajarloo

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224				
30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 11	Dr. Thaniya Kaosol, Dr. Sirinthrar Wandee	1	UTILIZATION OF NANOFILTERS FOR PROVIDING POTABLE WATER IN THE WATERSHED BASIN OF PERSIAN GULF AND OMAN SEA	Sara Zamani, Mojtaba Fazeli, Abdollah Rashidi Mehrabadi
		2	EVALUATION OF EIA REPORTS ADEQUACY: EVIDENCE FROM PAKISTAN – A CRITICAL REVIEW	Dr. Obaidullah Nadeem, Assis. Prof . Dr. Rizwan Hameed
		3	EXAMINATION OF GROUNDWATER QUALITY AND IDENTIFICATION OF POLLUTION SOURCES IN BAGHAN WATERSHED, IRAN	Abolfazl Moeini, Elahe Alizadeh Paenafrakaty
		4	APPRAISAL OF POLLUTION REDUCTION	Prof. Dr. Katarzyna Strzala- Osuch
		5	DEVELOPMENT OF ESTIMATION METHOD FOR CREATING A HYDROGEN SOCIETY UTILIZING VARIOUS BIOMASS RESOURCES IN JAPAN – PROJECT ON COST REDUCTIONS IN BIOMASS TRANSPORT AND FEASIBILITY OF HYDROGEN STATION WITH BIOMASS	Masaki Tajima, Kenji Imou, Shinya Yokoyama
		6	IMPACT OF CELLULOLYTIC MICROBIAL ACTIVATOR ON DECOMPOSITION OF COMPOSTED RUBBER FACTORY WASTE	Dr. Thaniya Kaosol, Dr. Sirinthrar Wandee
		7	INVESTIGATION INTO ENERGY-EFFICIENT TEMPERATURE CONTROL	Mitsuyuki Kawakami, Kimihiro Yamanaka
		8	ASSESSING THE ENVIRONMENTAL IMPACT OF AIR POLLUTION IN MOSCOW THROUGH HEDONIC PRICES	Assis. Prof. Dr. V. Komarova
		9	THE INFLUENCE OF GUANIDINE HYDROCHLORIDE ON THE PHASE DIAGRAM OF PEG-PHOSPHATE AQUEOUS TWO-PHASE SYSTEM	Prof. Dr. Farshad Rahimpour, Mohsen Pirdashti
		10		

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES 30th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION AUGUST 30 - 31, 2024 AFYONKARAHISAR Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224 30 Ağustos / August 30, 2024 / 15:30 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 11	Dr. Matthias Dehmer	1	DEDUCING THE DYNAMICS OF "CONCEALED" NEURONS FROM ELECTROPHYSIOLOGICAL RECORDINGS	Valeri A. Makarov, Nazareth P. Castellanos
		2	CATEGORIZING PRIMITIVES AND GENOME REARRANGEMENT IN BIOINFORMATICS: AN INTEGRATED PERSPECTIVE	Dr. Swapnoneel Roy, Minhazur Rahman, Ashok Kumar Thakur
		3	IDENTIFYING REMOTE PROTEIN EVOLUTIONARY RELATIONSHIPS THROUGH STRING SCORING METHOD	Nazar Zaki, Assis. Prof. Dr. Safaai Deris
		4	PARENTAGE COEFFICIENT FOR CROP HYBRIDIZATION	Manpreet Singh, Parvinder Singh Sandhu, Basant Raj Singh
		5	A MAXIMUM PARSIMONY MODEL TO RECONSTRUCT PHYLOGENETIC NETWORK IN HONEY BEE EVOLUTION	Usha Chouhan, K. R. Pardasani
		6	INITIAL EXAMINATIONS OF THE IMPACT OF SINGLE GENE PERTURBATIONS ON THE INFERENCE OF GENETIC NETWORKS	Frank Emmert-Streib, Dr. Matthias Dehmer
		7	COMPARISON OF ATTRIBUTE SELECTION METHODS FOR CLASSIFICATION OF DIFFUSE LARGE B-CELL LYMPHOMA	Helyane Bronoski Borges, Júlio Cesar Nievola

Contents

ALGILANAN HİZMET KALİTESİNİN MÜŞTERİ MEMNUNİYETİ VE MÜŞTERİ SADAKATI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: RESTAURANT-CAFE MÜŞTERİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA.....	1
GENÇ YETİŞKİN BİREYLERDE DÜRTÜSELLİĞİN, HEDONİK VE SEMBOLİK TÜKETİM DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN ANKARA, ÇANAKKALE VE KAHRAMANMARAŞ ÖRNEKLERİNDEN HAREKETLE ANALİZİ	9
GEÇİCİ ORMAN İŞÇİLERİNİN PERFORMANSLARI ÜZERİNDE İŞ GÜVENCESİZLİĞİ, ÇALIŞMA KOŞULLARI VE ÜCRET BEKLENTİLERİNİN ETKİSİ:ALAN ÇALIŞMASI	24
SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH AND THE ENVIRONMENT: AN EVALUATION OF THE ENVIRONMENTAL KUZNETS CURVE	25
EFFICIENT USE OF ENERGY IN TURKEY: THE IMPACT OF ENERGY R&D ACTIVITY, INSTITUTIONAL QUALITY AND ENERGY PRICES	39
GÜZEL SANATLAR LİSESİ VİYOLA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ KAZANIMLAR TEMELİNDE İNCELENMESİ	52
ORTAÖĞRETİM 10. SINIF FELSEFE DERSLERİNDE OKUTULAN DERS KİTAPLARININ ÖĞRETİM PROGRAMINA UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	63
DEĞERLER EĞİTİMİNDE ÖĞRETİM YÖNTEM TEKNİKLERİNİN KULLANILMASI VE ÖĞRETMENİN ROLÜ... ..	81
6. YA DA 7. SINIFTA ÇOCUĞU BULUNAN MESLEĞİ ÖĞRETMENLİK OLAN VELİLERİN ÇOCUKLARININ DEVAM ETTİĞİ OKULDAKİ ÖĞRETMENLERLE İLETİŞİM BİÇİMLERİ	88
OKUL –AİLE İŞBİRLİĞİNDE ÖĞRETMEN VE VELİ KAYNAKLI SORUNLARIN İNCELENMESİ.....	100
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ TÜRKÇE ALANI BECERİLERİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ	116
İKİ DİLLİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE YAZMA KAYGILARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	121
İKİ DİLLİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE YAZMA BAŞARI DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	126
İNFORMASIYA SAVAŞI KONTEKSTİNDE KAZAK-RUS İLİŞKİLERİNE TARİHSEL-ANALİTİK BAKIŞ	130
İBN SİNÂ'NİN RUH KONUSUNA KUR'AN-I KERİM'DEN GETİRDİĞİ DELİLLERE GENEL BİR BAKIŞ	132
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖÇ KAVRAMINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARI	133
ALTERNATİF VE GELENEKSEL ÖLÇME DEĞERLENDİRME İLE ÖĞRENCİ PERFORMANSINA YÖNELİK BİR KARŞILAŞTIRMA	147
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK DÜZEYİNİN İNCELENMESİ	162
COMPARISON OF ATTENTION LEVELS BETWEEN DEAF AND HEARING BADMINTON PLAYERS	163
2020 AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASINDAKİ TAKIMLARIN	172
SAVUNMA FORMASYONLARI	172
COPA AMÉRICA 2021 VE HÜCUM STRATEJİLERİ.....	178
UTILIZATIONS OF CONIC OPTIMIZATION AND QUADRATIC PROGRAMMING IN THE EXPLORATION OF INDEX ARBITRAGE IN THE THAI DERIVATIVES AND EQUITY MARKETS	184
UTILIZATIONS OF CONIC OPTIMIZATION AND QUADRATIC PROGRAMMING IN THE EXPLORATION OF INDEX ARBITRAGE IN THE THAI DERIVATIVES AND EQUITY MARKETS	185
SERAMİK SANATINDA DOKU VE ESTETİK İLİŞKİSİ	186

TÜRK SİNEMASINDA <i>DOGMA 95</i> AKIMI: <i>TÜREV</i> (2005) VE <i>FEMME</i> (2012) FİLMLERİNE YÖNELİK BİR İNCELEME	197
TÜRK MÜZİĞİDEKİ SİRTO TÜRÜNÜN UD EĞİTİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİ	199
PIERRE BONNARD ESERLERİNDE GÖRÜLEN İLKEL VE SEMBOLİST İZLER	200
ESTETİK DELİLİNİN EPİSTEMOLOJİK DEĞERİ	212
KADÎM ŞEHİR BOLVADİN YÖRESİNDEKİ EFSANELER.....	214
“AVESTA”, ŞUMER VƏ ORXON-YENİSEY ƏLİFBALARININ MƏNŞƏYİ VƏ GENETİK BAĞLILIĞI.....	228
EXPLORING CLAN CULTURE AND THE CASTE SYSTEM IN ORGANIZATIONAL CONTEXTS	233
THE INCREASING IMPORTANCE OF ISSUES SUCH AS PSYCHOLOGICAL	234
VIOLENCE, MIGRATION, AND BRIBERY TODAY	234
ECONOMIC RELATIONS BETWEEN AZERBAIJAN AND ISRAEL (1991-2023).....	236
TÜRKİYE'DE YENİLENEBİLİR ENERJİ KOOPERATİFLERİNİN GELİŞİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	238
FINANCIAL ANALYSIS ANALOGIES FOR SOFTWARE RISK.....	239
AN EVALUATION OF THE OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF WI-FI ADOPTION IN MALAYSIAN INSTITUTIONS	240
TOWARDS A SYSTEMATIC, COST-EFFECTIVE APPROACH FOR ERP SELECTION	241
INFLUENCE OF LOCUS OF CONTROL AND JOB INVOLVEMENT TO ORGANIZATIONAL CULTURE APPLIED BY EMPLOYEES ON BANK X	242
DYNAMIC INTERACTION NETWORK TO MODEL THE INTERACTIVE PATTERNS OF INTERNATIONAL STOCK MARKETS	243
FUTURES TRADING: DESIGN OF A STRATEGY	244
THE IMPACT OF SUBSEQUENT STOCK MARKET LIBERALIZATION ON THE INTEGRATION OF STOCK MARKETS IN ASEAN-4 + SOUTH KOREA	245
FROM MICRO TO NANOSYSTEMS: AN EXPLORATORY STUDY OF INFLUENCES ON INNOVATION TEAMS	246
A SURVEY ON SUPPLY CHAIN MANAGEMENT AND E COMMERCE TECHNOLOGY ADOPTION AMONG LOGISTICS SERVICE PROVIDERS IN JOHOR	247
THE IMPACT OF PRODUCT PACKAGE INFORMATION ON CONSUMER BEHAVIOR TOWARD GENETICALLY MODIFIED FOODS	248
ECOLABELING AND GREEN CERTIFICATION FOR EFFECTIVE FISHERIES MANAGEMENT – AN ANALYSIS	249
APPLICATION OF FEED-FORWARD NEURAL NETWORKS AUTOREGRESSIVE MODELS IN GROSS DOMESTIC PRODUCT PREDICTION	250
DURATION ANALYSIS OF NEW FIRMS IN THE BANKING INDUSTRY	251
ENHANCING CUSTOMER LOYALTY TOWARDS CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF THAI MOBILE SERVICE PROVIDERS.....	252
THE SERVICE FAILURE AND RECOVERY IN THE INFORMATION TECHNOLOGY SERVICES	253

OPERATIONAL RISK – SCENARIO ANALYSIS.....	254
THE APPLICATION OF REAL OPTIONS TO CAPITAL BUDGETING	255
ROLE OF INVESTMENT IN THE COURSE OF ECONOMIC GROWTH IN PAKISTAN.....	256
A FRAMEWORK OF MONTE CARLO SIMULATION FOR EXAMINING THE UNCERTAINTY-INVESTMENT RELATIONSHIP.....	257
THE EXCLUSION OF CONSUMER RIGHTS IN E-AUCTIONS – IS AN E-AUCTION REALLY AN AUCTION AT ALL?	258
ANALYSIS OF TEAM MEMBERS' BEHAVIOR IN VIRTUAL ORGANIZATION BASED ON TRUST DIMENSION AND LEARNING	259
AUTOMATED CLASSIFICATION IMPROVEMENT OF ALCOHOLICS AND NON-ALCOHOLICS	260
RHETORICAL COMMUNICATION IN THE COGSCI DISCOURSE COMMUNITY: THE COGNITIVE NEUROSCIENCES (2004) IN THE CONTEXT OF SCIENTIFIC DISSEMINATION.....	261
REASONING AND BEHAVIOR IN ADULTHOOD	262
A MODEL FOR COGNITIVE CLASSIFICATION OF FREQUENCY SIGNALS.....	263
EFFECTS OF PROBABILITY AND INSTRUCTION IN SYLLOGISTIC CONDITIONAL REASONING.....	264
INVESTIGATION INTO KANJI CHARACTER DISCRIMINATION PROCESS FROM EEG SIGNALS	265
TEACHING OF INTRODUCTORY STATISTICS IN THE HEALTH, SOCIAL, AND BEHAVIORAL SCIENCES – REFORM-ORIENTED HISTORICAL CONTEXT AND RATIONALE.....	266
THE PROSPECTS AND CHALLENGES OF OPEN LEARNING AND DISTANCE EDUCATION IN MALAWI.....	267
BETWEEN POLICY OPTIONS AND TECHNOLOGY APPLICATIONS: MEASURING THE SUSTAINABLE IMPACTS ON DISTANCE LEARNING.....	268
ACADEMIC STAFF PERCEPTIONS OF THE VALUE OF THE ELEMENTS OF AN ONLINE LEARNING ENVIRONMENT	269
USING THE STUDENTS-AS-CUSTOMERS CONCEPT IN TECHNOLOGY DISCIPLINES: STUDENTS- PERSPECTIVES	270
USING WEBLOG TO PROMOTE CRITICAL THINKING – AN EXPLORATORY STUDY	271
THE EXPERIENCES OF SOUTH-AFRICAN HIGH-SCHOOL GIRLS IN A FAB LAB ENVIRONMENT.....	272
EXPLORING SELF-DIRECTED LEARNING AMONG CHILDREN.....	273
THE STATE, LOCAL COMMUNITY AND PARTICIPATORY GOVERNANCE PRACTICES: PROSPECTS OF CHANGE	274
POSSIBILITIES, HAZARDS, AND MORAL CONSIDERATIONS IN SOCIAL MEDIA AND COUNSELING	275
META-ANALYSIS OF MATERNAL SMOKING AND ITS ASSOCIATION WITH CHILDHOOD OVERWEIGHT AND OBESITY.....	276
IMPACT OF THE PARENT TRAINING PROGRAM FOR REDUCING OBESITY ON THE HEALTH BEHAVIORS OF SCHOOL-AGE CHILDREN.....	277
COMPREHENDING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON ADOPTING PRO-ENVIRONMENTAL BEHAVIORS.....	278
INITIAL STUDY ON THE LINK BETWEEN SENSORY PROCESSING AND COGNITIVE DEFICITS IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS IN SAUDI ARABIA	279

DETERMINANTS OF VARIANCES AMONG YOUNG SAUDI WOMEN IN TRADITIONAL FAMILIES WHO ADHERE TO SOCIETAL NORMS AND THOSE WHO DEFY THEM	280
PARENTING STYLE, NOT FAMILY TYPE AND CHILD’S GENDER, CONTRIBUTES TO COGNITIVE EMOTION REGULATION IN CHILDREN.....	281
A STRUCTURE OF MONTE CARLO SIMULATION FOR EXPLORING THE UNCERTAINTY-INVESTMENT RELATIONSHIP	282
THE OMISSION OF CONSUMER RIGHTS IN E-AUCTIONS – IS AN E-AUCTION TRULY AN AUCTION AT ALL?	283
E-PROCUREMENT, THE GOLDEN SOLUTION TO ENHANCING THE SUPPLY CHAINS SYSTEM THE PRIMARY HURDLES OF THE NEW BANK REGULATIONS	284
THE ROUTE TO WEB INTELLIGENCE MATURITY	285
OBSTACLES AND POTENTIALS FOR THE ADOPTION OF E-GOVERNANCE SERVICES.....	286
ENHANCEMENT OF TRANSFER PRICING IN A RECESSION WITH REFLECTION ON CROATIAN SCENARIO	287
DÜZENLİ EGZERSİZİN PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ DÜZEYİNE ETKİSİ	288
MODERN SİYASİ DÜŞÜNCEDE ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE BİLİMSEL-SİYASİ YAKLAŞIMLAR	313

ALGILANAN HİZMET KALİTESİNİN MÜŞTERİ MEMNUNİYETİ VE MÜŞTERİ SADAKATI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: RESTAURANT-CAFE MÜŞTERİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Doktora Öğrencisi, Latif ZEYNALOV

Gümüşhane Üniversitesi, , <https://orcid.org/0009-0009-7549-9153>

Prof. Dr., Salih YILDIZ

Gümüşhane Üniversitesi, , <https://orcid.org/0000-0002-1002-5960>

ÖZET

Günümüzde işletmelerin rekabetçi bir ortamda faaliyet gösterdiği bir dönemde hizmet kalitesi, müşteri memnuniyetini ve sadakatini artırmak için temel bir araçtır, çünkü müşterilerin hizmet kalitesi algısı, işletmenin sunduğu deneyimleri ve ilişkileri nasıl değerlendirdiğini yansıtır ve bu da işletmenin başarısı için kritik bir belirleyicidir.

Bu çalışmada, işletmelerde algılanan hizmet kalitesinin, müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakatine etkisi incelenecektir. Araştırmada, müşterilerin hizmet kalitesi algısının, hem memnuniyetlerini hem de sadakatlerini nasıl etkilediği ortaya koyulacaktır. Araştırmanın ana kütlesini Gümüşhane ilindeki restoran-kafe tipli işletmeleri ziyaret eden müşteriler oluşturacaktır. Araştırmada veriler yüz yüze anket yöntemi ile toplanacaktır. Anket formu, algılanan hizmet kalitesini, müşteri memnuniyetini ve sadakatini ölçmeye yönelik üç bölümden oluşmaktadır ve her bölümde 5’li likert ölçeği tercih edilmiştir. Bu çalışmada toplanılan veriler SPSS paket programı kullanılarak analizler edilecektir. Genel olarak yapılan çalışma sonuçlarına bakılırsa, algılanan hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakati üzerinde doğrudan pozitif bir etkisi olduğu sonucuna varılabilir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti, Müşteri Sadakati

EFFECTS OF PERCEIVED SERVICE QUALITE ON CUSTOMER SATISFACTION AND CUSTOMER LOYALTY: AN APPLICATION ON RESTAURANT-CAFE CUSTOMERS

ABSTRACT

Today, in an era where businesses operate in a competitive environment, service quality is an essential tool for increasing customer satisfaction and customer loyalty, as customers' perception of service quality reflects how they evaluate the experiences and relationships the business offers, which is a critical determinant for the success of the business.

In this study, the effects of perceived service quality on customer satisfaction and customer loyalty will be examined. The study will reveal how customers' perception of service quality affects both their satisfaction and loyalty. The main population of the research will consist of customers visiting restaurant-café type establishments in Gümüşhane province. In the research,

data will be collected by face-to-face survey method. The questionnaire form consists of three sections for measuring perceived service quality, customer satisfaction and loyalty, and a 5-point Likert scale is preferred in each section. The data collected in this study will be analyzed using the SPSS package program. In general, it can be concluded that perceived service quality has a direct positive impact on customer satisfaction and customer loyalty.

Keywords: Perceived Service Quality, Customer Satisfaction, Customer Loyalty

1. GİRİŞ

Değişen sosyo-ekonomik koşullar, kültürel etkileşim, boş zamanların artması, iş temposunun artması nedeniyle eğlence ve dinlenme ihtiyacı gibi faktörler insanların yeme-içme beklentilerini değiştirmiştir. Günümüzün rekabetçi ortamında işletmelerin beklentileri karşılaması veya aşması iş sürekliliği ve başarı açısından kaçınılmaz bir hal almıştır (Hançer, 2017, s: 1). Müşteri taleplerine uygun ürünlerin üretme zorunluluğuyla birlikte artan maliyetlerin azaltılması çabaları sürerken, aynı zamanda üretilen ürünlerin müşteri memnuniyetini belirlemeye yönelik araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bu durum, hizmet kalitesinin gerekliliğini öne çıkarmaktadır. Müşteriler ve çalışanlar arasındaki etkileşimin yüksek olduğu yiyecek içecek işletmelerinde hizmet kalitesinin artırılması, işletmeleri rekabette öne çıkarmaktadır (Gül Savaşkan ve Çatı, 2020: 173)

Hizmetin soyut niteliği, algılanan hizmet kalitesi kavramını ortaya çıkarır (Güripek, 2018: 1015). Hizmet kalitesini araştırmak için ilk keşfedici nitel bir çalışma Parasuraman ve arkadaşları (1985) tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmanın sonucunda hizmet kalitesine ilişkin 10 boyut belirlenmiştir. Bu boyutlar güvenilirlik, heveslilik, yetenek, ulaşılabilirlik, nezaket, iletişim, inanılabilirlik, güvenlik, empati ve maddi değerlerdir. Sonra ise Parasuraman ve arkadaşları tarafından 1988'de daha önce hizmet kalitesini belirlemek için oluşturdukları 10 boyutu faktör analizi ile 5 boyuta indirerek SERVQUAL ölçeğini tasarlamışlardır.

SERVQUAL ölçeği maddi duran varlıklar, güvenilirlik, heveslilik, güvence ve empati olarak 5 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar kısa şekilde aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (Parasuraman vd., 1988:23);

Maddi duran varlıklar: İşletme personelinin fizikler olanakları, ekipmanı ve görünümü

Güvenilirlik: Vaat edilen hizmeti güvenilir ve doğru bir şekilde yerine getirebilme yeteneği

Heveslilik: Müşterilere yardım etme ve hızlı hizmet sunma isteği

Güvence: Çalışanların bilgisi ve nezaketi ile onların güven ve itimat uyandırma yetenekleri

Empati: İşletmenin müşterilerine gösterdiği özenli ve bireysel ilgi

Algılanan hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti, bir birini tamamlayarak müşterilerin hizmeti satın alma konusundaki istekliliğini etkilemektedir. Hizmet kalitesine yönelik yeterlilik algısı ise, mevcut gereksinimleri karşılamak için uygun seçenekleri belirleme ve kullanma konusundaki kararlılığı artırmaktadır (Sadykova ve Abdram KYZX, 2021:126). Müşteri memnuniyeti, bir işletmenin sunduğu ürün veya hizmetlerin kullanılmasından kaynaklanan müşterinin olumlu veya olumsuz duygularıdır (Kurunç ve diğerleri, 2015:24).

İşletmeler için müşteri memnuniyeti, rekabet ortamında ayakta kalabilmek için hayati öneme sahiptir. Ancak müşteri memnuniyeti karmaşık bir yapıya sahip olduğundan, işletmeler için bunu sağlamak kolay bir süreç değildir. Müşteri memnuniyeti veya tatminin sağlanması, algılanan değer, hizmet kalitesi ve fiyat gibi birçok faktörden etkilendiği için, bu faktörlerin kontrolü büyük önem taşır (Akmaz, 2022:63).

Müşteri tutma ve kazanmada önemli bir rol oynayan bir diğer ise kavram müşteri sadakatidir. Bu sadakat, müşteri memnuniyetinin sağlanmasının yanı sıra memnuniyetsizlik durumunun uygun şekilde ele alınmasıyla da ortaya çıkabilmektedir (Baytekin, 2005:49). Müşteri sadakati, tercih edilen bir ürün ve ya hizmeti her hangi bir değişikliğe sebep olabilecek durumlarda bile yeniden satın alma veya o işletmeyi tekrar tekrar tercih etmesidir (Oliver, 1999: 34).

Müşteri sadakati, bir kurum için rekabet avantajı ve varlık unsurudur. Bu nedenle, kurumlar mevcut müşterilerini korumak ve sadık müşteri portföyü oluşturmak için çaba sarf etmektedirler. Rekabetin yoğun olduğu sektörlerde, müşteri sadakati kurumların en güçlü silahıdır. Başarılı bir müşteri sadakati yönetimi, müşterileri çekmek için bir mıknatıs gibi işlev görür. İyi bir müşteri ilişkileri yönetimiyle, işletmeler müşterilerin duygusal bağları güçlendirerek onları kendilerine çekmeyi hedefler (Şener, 2013: 74,75).

Hizmet kalitesinin işletmeler açısından değeri, müşteri memnuniyeti ve gelecekteki müşteri davranışları üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. Restoranlarda verilen hizmetin kalitesi arttıkça müşteri memnuniyeti artmakta ve müşterilerin işletmeyi tercih etme ve tavsiye etme eğilimleri de tekrar yükselmektedir. Bu sayede müşteri devamlılığı sağlanmakta ve satış gelirleri daha yüksek seviyeye çıkmaktadır (Bilgin ve Kethüda, 2017: 148).

Bu çalışmanın amacı işletmelerde algılanan hizmet kalitesinin, müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakatine etkisini incelemektir. Araştırmanın literatür kısmında konuya ilişkin olan araştırmalar incelenmiş, model ve hipotezleri oluşturulmuştur. Araştırmanın metodoloji kısmında çalışmanın amacı, kapsamı, kısıtlılığı ve yapılacak veri analizlerine yer verilmiştir. Son bölümünde ise sonuç verilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde konu ile ilgili şimdiye kadar yapılmış çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalardan yola çıkarak model ve hipotezler oluşturulmuştur.

Tan ve diğerleri tarafından 2016'da yapılmış araştırmada, algılanan hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakati düzeylerinin katılım ve mevduat bankası müşterileri arasında farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Kota örnekleme yöntemiyle, Gaziantep ilinde yerleşen katılım ve mevduat bankasının 400 müşterisi ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda, algılanan hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti ve sadakati üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ve müşteri sadakati ile müşteri memnuniyeti arasında yüksek bir pozitif korelasyon olduğu belirlenmiştir.

Kılıçhan ve İlhan tarafından 2016'da yapılmış çalışmada, kruvaziyer gemilerin yiyecek içecek departmanlarındaki hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti ve sadakati ilişkileri incelenmiştir. Araştırmada, Alaska'nın üç limanına uğramış kruvaziyer gemilerinden hizmet alan kişilerle

kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Sonuçta ise hizmet kalitesi ile müşteri memnuniyeti, hizmet kalitesi ile sadakati ve müşteri memnuniyeti ve sadakati arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir.

Jain ve Aggarwal tarafından 2017'de yapılan çalışmada, Delhi-NCR'deki organize elektronik perakende zincirleri örneğinde algılanan hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakati arasındaki ilişki araştırılmıştır. Croma, E-zone, Reliance Digital gibi elektronik dayanıklı tüketim perakende zincirlerinin 180 müşterisinden toplanmış veriler sonucunda, kişisel etkileşim, güvenilirlik ve politikanın müşteri memnuniyetiyle olumlu yönde ilişkili üç boyut olduğu ve dolayısıyla müşteri sadakatiyle olumlu yönde ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Bilgin ve Kethüda tarafından 2017'de yapılmış araştırmada, Bartın ilinde faaliyet gösteren Oba restoranında 415 müşteriyle yapılan yüz yüze anketlerle restoran işletmelerinde hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti ve sadakati üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçta ise fiziksel özellikler, güven ve empati boyutlarının müşteri memnuniyeti üzerinde etkili olduğu halde, güvenilirlik ve heveslilik boyutlarının ise etkili olmadığı belirlenmiştir ve hizmet kalitesinin ve memnuniyetin müşteri sadakatini etkilediği bulunmuştur.

Kocagöz ve Eyitmiş tarafından 2020'de yapılmış yiyecek-içecek işletmelerinde algılanan hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti ve sadakati üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmada, anket yöntemiyle ulusal bir kahve zinciri şubesinde 524 müşteriyle gerçekleştirilen araştırma sonucunda, katılımcıların işletmenin hizmet kalitesine olan algılarının memnuniyet ve sadakatlerini olumlu yönde etkilediği ve memnuniyetin sadakati güçlendirdiği tespit edilmiştir.

Karakahraman ve Bilginer-Özsaatçı tarafından 2021'de yapılmış çalışmada, algılanan hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti, müşteri tatmini ve müşteri sadakatine olan etkileri incelenmiştir. Gaziantep ilinde faaliyet gösteren bir katılım bankasının 7 şubesinde rastgele seçilen 400 müşteri üzerinde yapılan araştırma sonucunda, müşterilerin algıladığı hizmet kalitesinin müşteri memnuniyetini, tatmini ve sadakati üzerinde önemli bir etkisinin olduğu, ayrıca memnuniyet, tatmin ve sadakat arasında anlamlı bir etkileşimin olduğu bulunmuştur.

Akmaz tarafından 2022'de yapılmış araştırmada, helal konseptli otelleri tercih eden müşterilerin algıladıkları hizmet kalitesi, algılanan değer, müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakati arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Türkiye'nin üç ilinde faaliyet gösteren helal konseptli otelleri tercih eden 417 müşterisinden elde edilen veriler sonucunda, hizmet kalitesi ile algılanan değer arasında, hizmet kalitesi ile müşteri memnuniyeti arasında ve hizmet kalitesi ile müşteri sadakati arasında olumlu ve pozitif ilişki belirlenmiştir.

Sarıçimen tarafından ise 2022'de yapılmış çalışmada, Türkiye'deki bireysel banka müşterileri üzerinde yapılan araştırmada, hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakati üzerindeki etkileri incelenmiştir. Kolayda örnekleme yöntemiyle 182 bireysel banka müşterileri ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda, hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ve müşteri sadakatini etkileyen faktörlerin fiziksel varlıklar, güvenilirlik, heveslilik ve empati olduğu belirlenmiştir. Müşteri memnuniyeti, fiziksel varlıklar ve heveslilik faktörleri müşteri sadakati üzerinde tam aracılık etkisine sahipken, güvenilirlik ve empatinin etkisi kısmen aracılık etmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

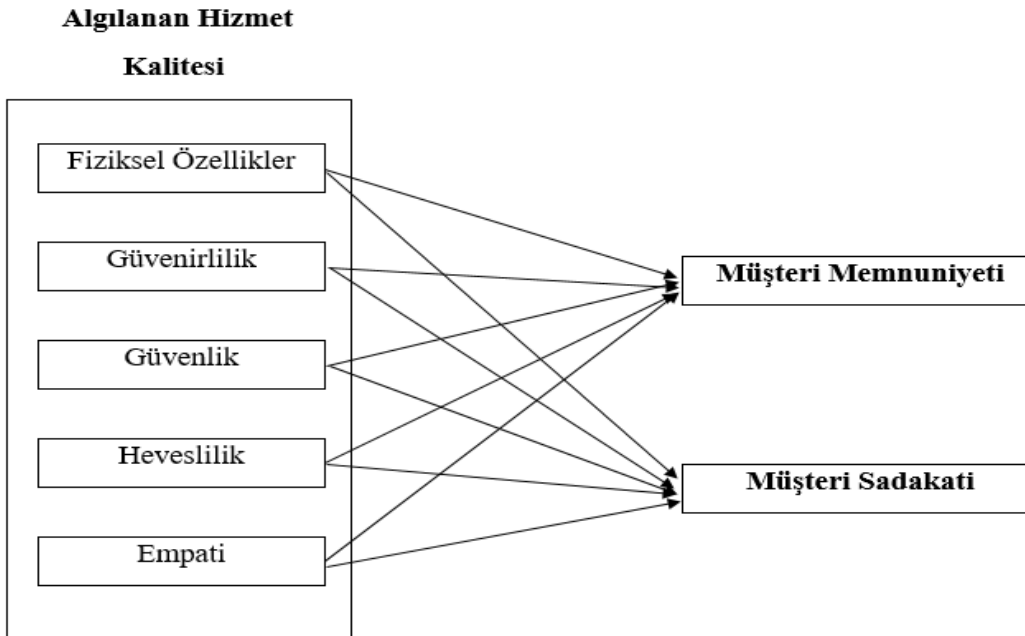
3.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Kısıtları

Araştırmanın amacı; İşletmelerde algılanan hizmet kalitesinin, müşteri memnuniyeti ve müşteri sadakatine etkilerini incelemektir.

Araştırmanın evrenini, Gümüşhane ilinde yer alan restoran ve kafe tipli işletmeleri ziyaret eden müşteriler oluşturacaktır. Veriler yüz yüze anket yöntemi ile toplanacaktır. Anket formu, algılanan hizmet kalitesini, müşteri memnuniyetini ve sadakatini ölçmeye yönelik üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, algılanan hizmet kalitesini değerlendirmek için 22 madde, ikinci bölümde, müşteri memnuniyetini ölçmek için 4 madde, üçüncü bölümde ise müşteri sadakatini ölçmek için 6 madde içeren 5'li likert ölçeği (1; kesinlikle katılmıyorum, 5; kesinlikle katılıyorum) tercih edilmiştir. Araştırmanın zaman kısıtlılığı ile alakadar olarak Gümüşhane ilinin büyüklüğünü göz önünde bulundurarak sadece merkez ilçesinde faaliyet gösteren işletmeler ile sınırlandırılacaktır.

3.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Genel olarak yapılan literatür taramasından sonra araştırma amacı doğrultusunda oluşturulan model ve hipotezler aşağıdaki gibidir:

Görsel 1: Araştırmanın Modeli

Hipotez 1: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından fiziksel özellikler, müşteri memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 2: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından güvenirlilik, müşteri memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 3: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından heveslilik, müşteri memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 4: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından güvenlik, müşteri memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 5: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından empati, müşteri memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 6: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından fiziksel özellikler, müşteri sadakatini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 7: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından güvenilirlik, müşteri sadakatini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 8: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından heveslilik, müşteri sadakatini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 9: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından güvenlik, müşteri sadakatini pozitif yönde etkilemektedir.

Hipotez 10: Algılanan hizmet kalitesi boyutlarından empati, müşteri sadakatini pozitif yönde etkilemektedir.

3.3. VERİLERİN ANALİZİ

İlgili literatür incelendiğinde konu ile ilgili yapılmış çalışmalarda genellikle çeşitli istatistiksel analizler kullanılmaktadır. Bu analizler arasında regresyon analizi, faktör analizi, karşılaştırmalı analizler, anket yöntemleri, yapısal eşitlik modellemesi gibi yöntemler yer almaktadır. Bu çalışmada verileri analiz etmek için SPSS paket programını kullanılacaktır. SPSS, istatistik analiz ve veri yönetimi için çok kullanılan bir programdır. Regresyon analizi, faktör analizi, karşılaştırmalı analizler gibi istatistiksel analizlerin yanı sıra veri görselleştirme işlemleri de SPSS aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir.

4. SONUÇ

Günümüzde işletmeler için müşterilerin bir hizmet veya üründen memnun olma durumlarını ve bu memnuniyetlerini tekrar o hizmeti kullanmaya veya o işletmeyi tercih etmeye yönlendirmesi oldukça önemlidir.

Bireyler, duygusal bağ kurabilecekleri, ilham verici ve düşündürücü, yaşamlarına uygun ve en önemlisi keyif alabilecekleri ürün ve hizmetleri tercih etme eğilimindedir. Bu nedenle, işletmelerin başarısı, müşterilere sundukları keyifli, eğlenceli ve unutulmaz deneyimlerle öne çıkmalarıyla belirlenir. Bu şekilde, deneyimlerin yüksek seviyede anlaşılması, ölçülmesi ve pazarlama stratejilerinin buna göre geliştirilmesi, müşterilerin memnuniyetini, tatminini ve sadakatini artırarak işletmeye rekabet avantajı sağlamaktadır (Karakahraman ve Bilginer-Özsaatçı, 2021: 446).

Müşterilerin hizmet kalitesini olumlu algılamaları, işletmeye duydukları güveni artırır ve sadakatlerini pekiştirir. Bu nedenle işletmelerin hizmet kalitesini sürekli olarak iyileştirmesi ve müşteri memnuniyetini sağlaması, sadakatinin artmasına ve dolayısıyla müşteri kazançlarının artmasına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada işletmelerde algılanan hizmet kalitesinin, müşteri memnuniyeti ve sadakati üzerindeki etkileri incelenecektir. Konu ile ilgili olarak yapılmış literatür taraması sonucunda hipotezler ve model oluşturulmuştur. Genel olarak günümüzde yapılan çalışma sonuçlarına bakıldığında, algılanan hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti ve sadakati üzerinde doğrudan pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna varılabilmektedir.

KAYNAKÇA

Akmaz, A., *Helal Konseptli Otel İşletmelerinde Algılanan Hizmet Kalitesi ile Değerin Memnuniyet ve Sadakat Üzerine Etkisi*, Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2022.

Bilgin, Y. & Kethüda, Ö. (2017). Restoran İşletmelerinde Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyetine ve Sadakatine Etkisi: Oba Restoran Örneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 7(2), 147-170. DOI: 10.18074/ckuiibfd.371995.

Baytekin, E. P. (2005). Toplam Kalite Hedefinde Müşteri Memnuniyetinden Müşteri Sadakatine, Yeni Düşünceler Dergisi (1), 41-52.

Gül, S. A. & Çatı, K., (2020) Hizmet Kalitesinin Müşteri Bağlılığına Etkisi: Batman İlinde Kafe/Restoran Örneği, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), 172-187.

Güripek, E. (2018). *SERVQUAL Yöntemi İle Denizli-Pamukkale Yiyecek ve İçecek İşletmelerinde Hizmet Kalitesi Algısını Belirlemeye Yönelik Bir İnceleme*. VII. Ulusal III. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu, 1014-1024, İskenderun, 2018.

Hançer, M., *Yiyecek İçecek İşletmelerinde Çalışanların Hizmet Kalitesi Algılamalarını: Tokat İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2017

Jain, P. & Aggarwal, V.S. (2017). The Effect of Perceived Service Quality on Customer Satisfaction and Customer Loyalty in Organised Retail Chains. Amity Business Review, 18(2), 77-89.

Kılıçhan, R. & İlhan, İ. (2016). Kruvaziyer Gemilerin Yiyecek İçecek Departmanlarında Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti ve Müşteri Sadakati İlişkileri: Ketchikan, Juneau ve Skagway Limanlarında Bir Araştırma, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, SBE Dergisi, 6 (1), 65-83

Kocagöz, E., & Eyitmiş, A. M., (2020). Algılanan Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti Ve Sadakatine Etkisi: Yiyecek-İçecek Sektöründe Nicel Bir Araştırma, BMIJ, 8(5), 4575-4610 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i5.1681>

- Karakahraman, Y., & Bilginer-Özsaatçı, F. G. (2021). Algılanan Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyeti, Müşteri Tatmini ve Müşteri Sadakatine Etkileri: Katılım bankası örneği. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2), 432–452. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.708800>.
- Kurunç, M., Korucuk, S. & Küçük, O. (2015). Kalite İyileştirme Çalışmalarının Müşteri Memnuniyeti ve Müşteri Sadakatine Etkisi, The International New Issues In SOcial Sciences, 1(1), 21-44.
- Oliver, R. L. (1999). “Whence Customer Loyalty?”, Journal of Marketing, 63, 33-44.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. Journal of Marketing, 49, 41-50.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. Journal of Retailing, 64(1), 12- 37.
- Sarıçimen, Y. E., *Bireysel Bankacılıkta Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti ve Müşteri Sadakati Arasındaki İlişki – Türkiye Uygulaması*, Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2022
- Sadykova, G. & Abdram KYZX, N (2021). Algılanan Hizmet Kalitesinin Müşteri Memnuniyetine Etkisi: Canoğlu Cafe & Restaurant Örneği, Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research, 5(1), 123-134.
- Şener, T., *Bankacılık Sektöründe Kurum İmajının Müşteri Sadakati Üzerinde Etkileri: Nevşehir İli Örneği*, Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir, 2013.
- Tan, A., İğde, M., Çelik, T.Z. & Buğan, M.F. (2016). Algılanan Hizmet Kalitesinin Katılım ve Mevduat Bankalarında Müşteri Memnuniyeti ve Müşteri Sadakati Üzerine Etkisi, International Journal of Academic Value Studies, 2 (4), 45-59.

GENÇ YETİŞKİN BİREYLERDE DÜRTÜSELLİĞİN, HEDONİK VE SEMBOLİK TÜKETİM DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN ANKARA, ÇANAKKALE VE KAHRAMANMARAŞ ÖRNEKLERİNDEN HAREKETLE ANALİZİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Ahmet DOĞAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-
ORCID ID - 0009-0002-4537-421X

Dr. Öğr. Üyesi Ali Emre ŞEVİK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
ORCID ID - 0000-0002-4651-2859

ÖZET

Günümüzde karşımıza sıklıkla çıkan tüketim türlerinden; insanın tüketirken haz alması ve tatmin noktası olan hedonik tüketim davranışı, ayrıca bireylerin kimlik, aidiyet tasavvuru olarak gördükleri sembolik tüketim davranışları ile dürtüsellik düzeyleri ve dürtüsel davranma eğilimleri bizlerin araştırma odağı olmuştur. Bu sebeple örneklem, nüfusun tüketimde aktif kesimi olan 18-35 yaş aralığındaki genç yetişkin bireylerden seçilerek onların davranışsal tutumları incelenmiştir. Araştırmanın ilk bölümünde, araştırmanın konusu, amacı ve önemi açıklanmış, sınırlılıkları belirtilmiş, son olarak da araştırma sorunları ve hipotezleri yer almıştır. İkinci bölümde; tüketim kavramı, tüketici ve satın alma tutumlarının genel yapısı açıklanmış, hedonik tüketimden ve sembolik tüketimden bahsedilmiş ve ardından ise dürtüsellik olgusu ele alınarak tüm bu olgu ve davranışların aralarındaki ilişki incelenmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın evren ve örnekleme belirlenmiş, araştırma modeli ortaya konmuş, araştırma amacı ve kapsamı doğrultusunda anket formu oluşturularak, veri toplama yöntemi olarak online anket yoluyla 354 kişilik bir örneklem üzerinde uygulanmıştır. Betimleyici analizler, normallik dağılım analizi, korelasyon, tek yönlü ANOVA analizi ve t-testi analizleri ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Sonuç kısmında ise hipotezler tartışılmış ve araştırmanın sınırlılıklarından bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Davranış Bilimleri, Dürtüsellik, Sembolik Tüketim, Hedonik Tüketim, Tüketim Davranışları, Genç Yetişkin Bireyler

ANALYSIS OF THE EFFECT OF IMPULSIVITY ON HEDONIC AND SYMBOLIC CONSUMPTION BEHAVIORS IN YOUNG ADULTS BASED ON SAMPLES FROM ANKARA, ÇANAKKALE AND KAHRAMANMARAŞ

ABSTRACT

Hedonic consumption behavior, which is one of the types of consumption that we frequently encounter today; hedonic consumption behavior, which is the point of pleasure and satisfaction that individuals receive while consuming, as well as symbolic consumption behaviors that individuals see as identity and belonging, impulsivity levels and impulsive behavior tendencies have been the focus of our research. For this reason, the sample was selected from young adults between the ages of 18-35, the active segment of the population in consumption, and their behavioral attitudes were examined. In the first part of the study, the subject, purpose and importance of the research are explained, limitations are stated and finally research problems and hypotheses are given. In the second part, after explaining the concept of consumption, the general structure of consumer and purchasing attitudes, hedonic consumption and symbolic consumption, the phenomenon of impulsivity is discussed and the relationship between all these phenomena and behaviors is examined. In the third chapter, the population and sample of the research were determined, the research model was presented, a questionnaire form was created in line with the purpose and scope of the research, and the data collection method was applied to a sample of 354 people via online survey. Descriptive analysis, normality distribution analysis, correlation, one-way ANOVA analysis, t-test analysis and regression analysis were applied. In the conclusion, the hypotheses are discussed and the limitations of the study are mentioned.

Keywords: Behavioral Sciences, Impulsivity, Symbolic Consumption, Hedonic Consumption, Consumption Behavior, Young Adults

1. GİRİŞ

Günümüz tüketici davranışları, sadece ekonomik değişkenler tarafından değil, aynı zamanda sosyokültürel ve psikolojik faktörler tarafından da şekillendirilen karmaşık bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, dürtüsellik, sembolik tüketim ve hedonik tüketim gibi kavramlar, tüketicilerin satın almadaki kararlarını ve alışveriş motivasyonlarını derinlemesine anlamamıza imkân tanımaktadır. Dürtüsellik, bireylerin ansızın ve bilinçli bir değerlendirme yapmaksızın, ani arzularına yönelik tepkisel davranışlarını ifade etmekte ve bu durum, tüketim süreçlerinde belirleyici bir faktör olabilmektedir.

Hedonik tüketim, bireylerin alışveriş deneyimlerinde haz arayışını ve duygusal tatmin durumunu vurgularken, sembolik tüketim, tüketicilerin satın aldıkları ürünleri bir toplumsal statü ve sosyal kimlik sembolleri olarak kullanmalarını temsil eder. Tüketici davranışları

literatüründe, bu üç kavramın birbiriyle olan ilişkisi daha önce birlikte ele alınmamış ve bireylerin demografik özellikleri doğrultusunda nasıl değişiklik gösterdiği, özellikle genç yetişkin popülasyonunda, önemli bir araştırma konusu olarak görülmüştür.

Araştırmanın neticesi, bizlere tüketici davranışlarının incelenmesinde önemli teorik ve pratik katkılar sağlayabilecek, pazarlama stratejilerinin daha etkin bir biçimde şekillendirilmesine olanak tanıyabilecektir. Bu bağlamda, çalışmamızda öne sürülen hipotezler, dürtüsellüğün hedonik ve sembolik tüketimle olan ilişkisini ve bu ilişki üzerindeki demografik etkileri kapsamlı bir şekilde analiz etmektedir. Elde edilen bulgular ise, tüketici davranışlarının altında yatan sebepleri daha iyi anlamak ve bu anlayışı tüketim ve pazarlama politikalarının oluşturulmasında kullanmak adına değerli görüşler sunmaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Bu çalışma, genç yetişkin bireylerde dürtüsellik, hedonik ve sembolik tüketim davranışlarının etkileşimini incelemektedir. Araştırma, demografik ve psikolojik faktörlerin bu tüketim davranışlarını nasıl şekillendirdiğini ve çevresel etkilerin bu süreçteki rolünü analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Genç yetişkinlerin tüketim davranışları, pazarlama ve tüketici psikolojisi alanında önemli bir araştırma konusudur. Bu yaş grubunun tüketim alışkanlıkları, ekonomik ve toplumsal dinamikler üzerinde önemli etkilere sahiptir (Dittmar, 2007:66).

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, genç yetişkin bireylerde dürtüsellik düzeylerinin hedonik ve sembolik tüketim davranışları üzerindeki etkisinin yanında birbiriyle olan ilişkilerinin incelenmesidir. Araştırma, ayrıca genç yetişkinlerin tüketim alışkanlıklarını ve bu alışkanlıkların altında yatan faktörleri anlamayı hedeflemektedir.

Tüketim olgusu kapsamı ve çeşitliliği özellikle son yüzyıl içerisinde teknolojinin gelişmesi ve sağladığı imkanlarla birlikte 21. yüzyılın başlarından itibaren büyük bir öneme sahip olmuştur. Günümüz itibariyle tüketim alışkanlıkları çeşitlenmeye başlayarak, kendisine motive edici yeni faktörler katarak şekillenmeye devam etmektedir.

Bireylerin tüketim davranışlarını anlama ve buna yönelik çalışmalar yürütmek işletme, pazarlama, sosyoloji ve psikoloji gibi alanlar açısından önem arz etmektedir. Bir davranış bilimleri sorunsalı olarak görünen bu araştırma problemi, içerisinde insanı barındırdığı için yine çok yönlü bilimsel disiplinlerin aracılığıyla çözülmesi gerektiği görüşüne varılmaktadır.

Birey gibi tüketim olgusu da işin psikolojik ve sosyolojik taraflarından etkilenecek bir yapı oluşturmaktadır. Birey hayatta kalabilmek için yaşama dürtüsüyle ihtiyaç duyduğu ürünlerin temini için bir çaba içerisine girer. İhtiyaçların dışına çıkıldığında artık yerine haz odaklı bir tüketim anlayışına bırakarak duygu odaklı bir tüketim eylemine geçmektedir. Bunun yanı sıra sembolik olgular tüketimde bir toplumsal aidiyet, kendini ifade ediş biçimi ve sosyalizasyon sağlayan göstergesel tüketime dönüşmektedir. Hazzın yanında sembolik tercihlerin bulunması, beraber ya da ayrı ayrı oluşu dürtüsellik bağlamında incelenmeyi ilgi çekici kılmaktadır. Bu olguların ortaya çıkışında bireyin dürtüsellik düzeyinin ne denli bir etken olup olmadığı odak noktamızdır. Demografik değişkenlerle birlikte de dürtü, hedonik tüketim ve sembolik tüketim algısında ne gibi değişikliklerin olduğu demografik bulgular doğrultusunda incelenmesi amaçlanmaktadır ve araştırmanın göstereceği kitlenin ortaya çıkması bir diğer önemli durumdur.

Buradan da anlaşılacağı üzere davranış temelli bir eylemdeki dürtüsel faaliyetlerin toplumsal niteliklerle bağdaşması tüketimde haz anlayışına, sembolik tüketime ve hatta tüketim olgusunun kendisine yeni bir boyut kazandıracak ön görülmektedir. Bu araştırmanın da ülkemizde disiplinlerarası literatürde eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Tüketim Kavramı

Tüketim en sade haliyle; ekonomik hizmet ve ürünlerin tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılması olarak tanımlanabilir ve hayati öneme sahiptir. Tüketim, bir süreç olarak düşünüldüğünde, ihtiyaçların karşılanması için hizmet ve malları bulmak, malı almak ve o malı kullanmak aşamalarını içerir. Doğal olarak bu ifadeler, şu an için tüketim kavramını açıklamak noktasında oldukça yetersizdir. Bunun sebebi ise, tüketicilerin karşılayacakları fiziksel ihtiyaçlarının ötesinde o ürünlere yüklemiş oldukları farklı anlamlar nedeniyle alışveriş yapmalarıdır (Odabaşı, 2006:16; Odabaşı ve Barış, 2014).

Ekonomi literatüründe ise istek ve ihtiyaçların yerine getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca günümüz dünyasının bir ideolojisi olan tüketim kavramı, her ideolojiye olduğu gibi onun için de olumlu ve olumsuz yaklaşımlar görülmektedir. Temelinde daha çok üretim ve daha çok tüketimi, bireyin özgürlüğünü sınırlayan, bireyi başkalarına bağımlı hale getiren, insanın yabancılaşmasındaki oldukça önem arz eden düşünceler de bulunmaktadır (Odabaşı, 2006).

Sosyolojik açıdan bakıldığında zaman, Douglas ve Isherwood tüketim olgusunu; başka bireylerle ilişki oluşturmak ve bu ilişkinin oluşması için bir bağlantı sağlayacak olan materyallere ulaşmaya da imkan sağlayan ayrıca toplumsal bir ihtiyacın parçası görülen ve bireyi çalışmaya sevk eden güdüsünü açıklayan, aynı zamanda aynı toplumsal mekanizmanın bileşeni olarak ifade etmektedir (Douglas ve Isherwood, 1999:8).

2.2 Tüketici Davranışı Kavramı

Tüketici; tüketim yapan bireyler için kullanılan kavramdır fakat satın alma kapasitesinde olan ya da satın alan gerçek kişinin amacı yalnızca bireysel ya da ailesel ihtiyaçları, arzuları ve istekleri karşılamak olmalıdır. Satın alınan ürün ve hizmetler, başka ürünlerin üretilmesinde kullanılmamalıdır. Müşteri kavramı ise; hep aynı markadan ya da işletmeden ürün ve hizmet satın alan kişilerdir. İşletmeler müşteri kavramına devamlılık sağladıkları için daha fazla önem vermektedirler. Başkaları adına alışveriş yapan kişi ya da kurumlar ise alıcılarıdır. Satın alma karar süreci ve malın kullanılma sürecine dahil değildir. Sadece ürün siparişini satın alma eylemine dönüştürürler (İsmailoğlu ve Altunışık 2013:5-6, Öztürk 2015: 1-2, Durmaz 2008:1-4).

Tüketici davranışı, isteklerin ve ihtiyaçların tatmini üzerine gerçek kişiler tarafından ürün, hizmet, fikir ve deneyim; satın alma, tercih etme, kullanma ve bitirme aşamalarını içeren davranışların tümüdür. Başka bir ifade ile tüketici davranışı ürün ve hizmeti satın alma süreçlerindeki davranışları kapsar (İslamoğlu ve Altunışık 2013:7, Öztürk 2015:7). Başka bir deyişle, tüketici davranışı, tüketicilerin pazardaki tutumlarını inceleyen ve bu tutumların nedenlerini araştıran uygulamalı bir bilimdir (Odabaşı, 1996:2).

2.3. Hedonik Tüketim

Hirschman ve Holbrook hedonik tüketim kavramını ilk kez makalesinde tanımlamıştır. Çalışmada, hazcı tüketim kavramı, duyuların ve duyguların yanı sıra fantezilerin bireylerde yarattığı davranışları içeren tüketim türü şeklinde tanımlanmaktadır (Hirschman ve Holbrook, 1982: 70-100). "Hedonik tüketim" kavramı, bir malı satın alırken tüketicinin mal ile ilgili olarak oluşturduğu algıları ve uyarıcıları hedeflediği bir tüketim biçimi olarak tanımlanır. Hedonik tüketimin temeli, bireylerin kendilerini tanımlayabilmeleri için duyu organları ile ilişkili olarak düşünsel ve bilişsel yapıları kullanarak oluşturduğu kişisel bir kavramdır. Hedonik bakış açısı, bir ürünün tüketimi sırasında ve ardından elde edilen psikolojik deneyimler ile ilgilidir (Akça, 2009: 45-46).

Hedonik tüketiciler, satın aldıkları üründen yalnızca fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda farklı beklentilere de sahip olurlar. Alışverişi, bir haz kaynağı olarak görüp, kendilerini mutlu etmek amacıyla yaparlar. Hedonik tüketicilerin tatmin olmasının temelinde, hayallerini genişleten ve farklı fanteziler geliştirmelerine olanak tanıyan ürünlerin varlığı yatar. Hazcı tüketim yaklaşımı, ürünleri nesnel bir varlık olarak değil, öznel bir sembol olarak değerlendirir. Hedonik tüketimde en önemli unsur, tüketicinin mallara yaklaşım tarzı olup, bu mallara yüklediği özel anlamlarla duygusal tepkiler vermesi şeklinde ifade edilmektedir (Odabaşı, 2006: 111-113).

Arnold ve Reynolds (2003: 80-81), yaptığı çalışmada ise hedonik alışverişin sebepleri altı kategoriye ayrılmıştır: macera amaçlı alışveriş, sosyal alışveriş (zevk için), rahatlamak için yapılan alışveriş, fikir edinmek için yapılan alışveriş, başkalarını mutlu etme amacıyla (rol alışverişi) yapılan alışveriş ve son olarak değer alışveriştir.

2.4. Sembolik Tüketim

Günümüzde markalar ve ürünler, müşteriler için işlevsel özelliklerinin çok ötesinde anlamlar barındırmaktadır. Markalar, bir kişiliğe sahip nesnelere olarak algılanmakta ve müşteriler tarafından, kendilerini nasıl görmek istediklerine ve nasıl görünmek istediklerine uygun olarak tercih edilmektedir (Solomon, 2003:40-41).

Günümüzde ürünler, sadece fiziksel nitelikleriyle değil, aynı zamanda taşıdıkları anlamlarla birlikte piyasaya sunulmaktadır. Tüketiciler, sadece bu ürünleri değil, aynı zamanda onlara yüklenen anlamları da satın almaktadır. Anlam satın almak, sembolik tüketimle eşdeğer anlamda olduğu düşünülmektedir. Özellikle markalar bu anlamları daha da güçlendirir. Markalar kişiler arasındaki ilişkileri ifade etmekte ve buna aracılık oluşturmaktadır. Markalar, tüketicilerin birbirleriyle olan ilişkilerini anlamak, geliştirmek ve çözümlenmek için bir sembol olarak işlev görmektedir. Bu semboller, kimlik oluşturma, kimliğin yeniden yapılandırılması ve inşa edilen kimliklerin gerçekleştirilmesinde kullanılan kaynaklar olarak hizmet ederler. Markaları tercih eden müşteriler, yaşam öykülerine anlam katmak ve kendi hikayelerini oluşturmak için bu sembollerden yararlanır. Sonuç olarak, müşteriler markaları değil, bir yaşamı satın almaktadır (Binay, 2010: 24-25).

2.5. Dürtüsellik

Dürtüsellik anlamıyla ilgili olarak literatüre baktığımız zaman birbirinden farklı tanımlarla karşılaşmaktayız. Dürtüsellik, bireyin içsel ya da dışsal uyarıcılara hızla ve düşünmeden tepki vererek, olası olumsuz sonuçları göz ardı etmesine neden olan bir durumdur (Moeller vd, 2001). Eysenck ve Eysenck (1977: 57) dürtüsellik risk alma, plansız hareket etme ve zihinsel dağınıklığın bir sonucu olarak hızlı karar verme ile ilişkilendirmiştir. Yine de Patton vd. (1995: 768-774) dürtüsellik üç boyuta ayırmıştır. Bunlar, göreve odaklanmama (dikkat), düşünmeden hareket etme (motor aktivasyon), ve plansızlık şeklindedir.

Dürtüsellik, yeterli düşünmeden davranma, "benzer bilgi ve yeteneğe sahip birçok insana göre daha az tahminle hareket etme yönelimi" ve "bilinçli veya öngörüyle karar vermeden hızlıca harekete geçme" olarak tanımlanabilir. Bu nedenle dürtüsellik, planlama eksiklikleri, kendiliğindenlik ve uygunsuz davranışları içeren karmaşık bir yapı olarak değerlendirilebilir (Moeller vd, 2001: 1).

Dürtüsel satın alma davranışı üzerine yapılan ilk çalışma, 1950 yılında Clover tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, hangi ürünlerin dürtüsel olarak satın alındığı incelenmiştir (Clover, 1950: 66-70). Rook ve Hoch (1985: 23-27), dürtüsel satın alma, müşterilerin bir mal veya hizmetleri satın almadan önceki duyguları ile geçmiş deneyimleri arasında yaşanan bir psikolojik çatışma olarak tanımlanmıştır. İki yıl sonra, Rook, dürtüsel satın almayı bireysel düzeyde ele alarak, tüketicilerin bir ürüne karşı ani, plansız ve genellikle yoğun ve karşı konulması zor bir dürtüyle hareket ettiklerini ifade etmiştir. İki yıl sonra, Rook dürtüsel satın

almayı bireysel olarak tanımlayarak, tüketicinin bir ürün karşısında plansızca, aniden, genellikle çok yoğun ve karşı konulması zor bir içgüdüyle hareket etmesi olarak ifade etmiştir.

Diğer taraftan sembolik tüketim açısından bakıldığında, bireylerin kimliklerini ve sosyal statülerini ifade etmede aracı olarak sembolik tüketim kullanılır. Materyalist değerler, duygusal ve kimlikle ilgili satın alma güdüleri ile kompulsif veya dürtüsel satın alma eğilimleri arasındaki ilişkileri araştırıldığında, sembolik tüketimin kimlik ifadeleriyle ve duygusal boşlukları doldurmayla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Dittmar, Long ve Bond, 2007).

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

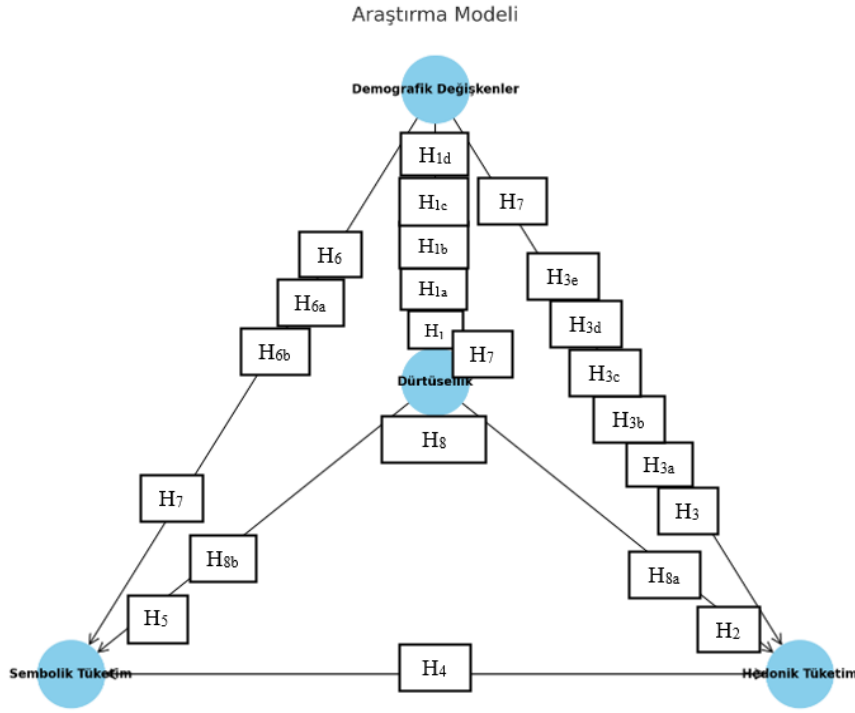
3.1 Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evreni tüketim faaliyetinde bulunan genç yetişkin bireylerden oluşmaktadır. Evrene uygun olarak 18-35 yaş aralığında olan Çanakkale, Ankara ve Kahramanmaraş illerinin merkezlerinde ve bu illerin ilçelerinde yer alan bireyler evreni oluşturmaktadır. Çalışmanın kapsamlı ve genellenebilir sonuçlar verebilmesi için çeşitli olabilecek bir evren seçilmiştir. Evrenin büyüklüğü ve zaman kısıtı da göz önüne alınmıştır. %95 güven düzeyi ve +/-5 (0.05) hata payı (güven aralığı) doğrultusunda, gelişmiş örneklem yöntemi tercih edilerek 3 farklı ilden toplam 354 katılımcıya ulaşılmıştır. Örneklem büyüklüğü, araştırma amacına uygun olarak belirlenmiş ve geniş coğrafi alanı kapsamaması sayesinde çeşitli demografik özelliklerin temsil gücünün olacağı düşünülmektedir.

3.2 Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında üç farklı ölçek kullanılmıştır. Bunlar literatürde yer alan çalışmalarda çoğunlukla tercih edilen ve güvenilir sonuçlar veren ölçeklerden tercih edilmiştir. Veri toplama sürecinde, dürtüsellik, hedonik tüketim ve sembolik tüketim davranışlarını ölçen ölçekler kullanılmıştır. Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu, Hedonik Tüketim Ölçeği ve Sembolik Tüketim Ölçeği anket çalışmasında kullanılmak için seçilmiştir. Ayrıca, demografik bilgileri toplamak amacıyla bir anket formu kullanılmıştır.

3.4. Araştırma Modeli

Şekil 1. Araştırma modeli
3.5 Araştırma Hipotezleri

H₁: Dürtüsellik ve demografik değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcut mudur?

H_{1a}: Dürtüsellik ile yaş düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır

H_{1b}: Dürtüsellik, cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir ilişki içindedir.

H_{1c}: Dürtüsellik düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı fark vardır.

H_{1d}: Dürtüsellik, alışveriş yapma sıklığı ile anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır.

H₂: Dürtüsellik, hedonik tüketim ile anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir.

H₃: Hedonik tüketim ve demografik değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcut mudur?

H_{3a}: Hedonik tüketim, yaş düzeyi ile anlamlı bir ilişki içindedir.

H_{3b}: Hedonik tüketim kadın katılımcılar üzerinde pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkiye sahiptir.

H_{3c}: Hedonik tüketim düzeyi öğrenim durumuyla anlamlı bir ilişki içindedir.

H_{3d}: Medeni durumun hedonik tüketim üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H_{3e}: Çalışma durumunun hedonik tüketim ile anlamlı bir ilişkisi vardır.

H₄: Sembolik tüketim ile hedonik tüketim arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır.

H₅: Dürtüsellik ve sembolik tüketim arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H₆: Sembolik tüketim ve demografik özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

H_{6a}: Sembolik tüketim alışverişte öncelikle tercih edilen yer ile anlamlı bir ilişkiye sahiptir.

H_{6b}: Alışverişe teşvik eden unsurlar ile sembolik tüketim arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₇: Farklı il merkezleri ve ilçeler arasında dürtüsellik, hedonik tüketim ve sembolik tüketim düzeylerinde anlamlı bir fark vardır.

H₈: Dürtüsellik; hedonik tüketim ve sembolik tüketim düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

H_{8a}: Dürtüsellik, hedonik tüketim düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısıdır.

H_{8b}: Dürtüsellik, sembolik tüketim düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcısıdır.

4. BULGULAR

4.1. Güvenilirlik Analizleri

Kullanılan ölçeklerin güvenilirliği ve iç tutarlılığını ölçmek için alfa katsayısı değerlerine bakılmıştır. Buna göre; elde edilen Cronbach alpha değeri Hedonik Tüketim ölçeği için 0,947, Sembolik Tüketim ölçeği için 0,894 ve Barratt Dürtüsellik Ölçeği Kısa Formu için ise Cronbach's Alpha değeri 0,853'dir.

4.2. Demografik Verilerin Betimleyici Analizi

Tablo 1. Demografik Veriler

	N(frekans)	
Cinsiyet		
Kadın	284	80,2
Erkek	70	19,8
Yaş		
18-22	190	
53,7		
23-27	112	
31,6		
28-32	37	
10,5		
33-35	15	
4,2		
Öğrenim durumu		

İlkokul	2	,6
Ortaokul	9	2,5
Lise	85	24,0
Ön lisans	55	15,5
Lisans	186	52,5
Yüksek lisans ve üzeri	17	4,8
Medeni durum		
Bekar	289	81,6
Evli	65	18,4
Aylık gelir		
0-10000	224	63,3
10001-20000	44	12,4
20001-30000	23	6,5
30001-40000	28	7,9
40001-50000	14	4,0
50001 üstü	21	5,9

Araştırma kapsamında 354 katılımcının %80,2 oranında kadın olduğu, %19,8 oranında ise erkek olduğu görülmektedir. Yaş kategorisine bakıldığında katılımcıların %53,7 oranıyla 18-22 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Öğrenim durumu dağılımı, %52,5 oranıyla lisans eğitiminin örneklemin büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Medeni duruma bakıldığında katılımcıların %81,6 oranında bekar bireylerden oluştuğu görülmüştür. Gelir dağılımı araştırma örnekleminin büyük bir kısmının %63,3 oranıyla 0-10000TL ile düşük gelir grubuna ait olduğu görülmektedir.

4.3. Ölçeklerin Normallik Dağılımı

Tablo 2. Ölçeklerin Normallik Dağılımı

Ölçek	Ortalama (Ortalama)	Standart Sapma (Std. Sapma)	Minimum	Maksimum	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Hedonik Tüketim Toplam Puanı	91,4689	24,68844	37,00	160,00	0,472	0,158
Sembolik Tüketim Toplam Puanı	31,2288	7,59202	9,00	45,00	-0,388	0,217
Dürtüsellik Toplam Puanı	28,6158	7,51839	15,00	55,00	0,537	-0,019

Elde edilen verilerin normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığına çarpıklık ve basıklık katsayıları ve Kolmogorov-Smirnov, Shapiro-Wilk katsayıları incelenerek karar verilmiştir. Parametrik testler kullanılarak analizler yapılmıştır. Shapiro-Wilk analizlerinden elde edilen ve anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olan veriler için çarpıklık ve basıklık değerlerinin $\pm 2,0$

arasında olduğundan, bu değerlerin normal dağılım gösterdiği değerlendirilmiş ve analizler parametrik testler şeklinde gerçekleştirilmiştir (George ve Mallery, 2010).

4.4 Hipotez Bulguları

H_{1a} : Dürtüsellik ile yaş düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3. Dürtüsellik ile Yaş Dağılımı Korelasyon Analizi

		Dürtüsellik	Yaş
Dürtüsellik	Pearson Korelasyon	1	-,156**
	Sig. (2-tailed)		,003
Yaş	Pearson Korelasyon	-,156**	1
	Sig. (2-tailed)	,003	

** . Sig. $p < 0.01$ düzeyinde anlamlıdır.

H_{1a} hipotezi için yapılan analiz sonucu korelasyon değeri $r = -0.156$, anlamlılık değeri $p < 0,01$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değerlere göre dürtüsellik ile yaş arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğundan söz edebiliriz. Sonuca göre, dürtüsellik ile yaş arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar hipotezi desteklemektedir.

H_{1b} Hipotezi: Dürtüsellik, cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir ilişki içindedir.

İki bağımsız değişken olarak kadın ve erkek katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından dürtüsellik düzeylerinde anlamlı bir fark olup olmadığı sorulmuştur. Varyansların eşit olduğu görülmüş ve İlk satır incelendiğinde t-değeri 0,317 aldığı görülmekte ve bu da kadınlar ve erkekler arasında dürtüsellik puanları farkının negatif yönde olduğunu ifade etmektedir. Fakat sig. 2-tailed değerine bakıldığında 0,751 aldığı görülmektedir. Bu değer istatistiksel anlamlılık değeri yani $p > 0,05$ çok üzerinde olduğundan, gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Güven aralığı incelendiğinde “-2,29429 / 1,65707” değerini almakta, bu değer de sıfırı içerdiği için, dürtüsellik puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucunu desteklemektedir.

H_{1d} Hipotezi: Dürtüsellik, alışveriş yapma sıklığı ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkiye sahiptir.

Tablo 4. Dürtüsellik ve Alışveriş Yapma sıklığı Korelasyon Analizi

		DürtüsellikTop	Ortalama ne sıklıkla alışveriş yaparsınız?
DürtüsellikTop	Pearson Korelasyon	1	,230**
	Sig. (2-tailed)		,000
	Ortalama: 28,6158		
	Std Sapma: 7,51839		
Ortalama ne sıklıkla alışveriş yaparsınız?	Pearson Korelasyon	,230**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	Ortalama: 1,93		
	Std Sapma: ,908		

İlk olarak tanımlayıcı analizde ortalama değerlere bakılarak ortalaması görülmüş ardından korelasyon analizinde değer $r = 0,230$ olarak bulunmuştur. Sig. (2-tailed) değeri ise $p < 0,01$ değerinden düşük çıkmış olması bu iki değişken arasındaki ilişki pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir.

H₂ Hipotezi: Dürtüsellik, hedonik tüketim ile anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkiye sahiptir.

Tablo 5. Dürtüsellik ve Hedonik Tüketim Arasındaki Korelasyon Analizi

		DürtüsellikTop	HedonikTükTop
DürtüsellikTop	Pearson Korelasyon	1	,392**
	Sig. (2-tailed)		,000
HedonikTükTop	Pearson Korelasyon	,392**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	

** . Sig. $p < 0.01$ düzeyinde anlamlıdır.

Analize bakıldığında Pearson Korelasyon katsayısı (r): 0,392 olarak bulunmuştur. Anlamlılık değeri (sig.) ise $p = 0,000$ dır. Genel olarak yorumlayacak olursak korelasyon değeri ile pozitif ve orta derecede bir ilişkiye sahip ve anlamlılık (p) değeri ise 0,01 seviyesinden küçük olduğu için elde edilen korelasyon sonucu istatistiksel olarak da anlamlı olduğu söylenebilir.

H_{3a} : Hedonik tüketim, yaş düzeyi ile anlamlı bir ilişki içindedir.

Tablo 6. Hedonik Tüketim ve Yaş Dağılımı Korelasyon Analizi

		HedonikTükTop	Yaşınız:
HedonikTükTop	Pearson Korelasyon	1	-,112*
	Sig. (2-tailed)		,036
Yaşınız:	Pearson Korelasyon	-,112*	1
	Sig. (2-tailed)	,036	

*. Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

Tablo 20’de korelasyon değerine bakıldığında değer $r = -0,112$ olduğu görülmektedir. Anlamlılık değeri Sig. = 0,036 olarak bulunmuş olup anlamlılık düzeyi “ $p < 0,05$ ” olarak ele alındığı için bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre, hedonik tüketim davranışı ile yaş dağılımı arasında negatif yönde ve zayıf bir korelasyona sahip olduğu ve aynı zamanda ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir. Bu da yaş arttıkça bireylerin hedonik tüketim davranışlarının azaldığını göstermektedir.

H₄ Hipotezi: Sembolik tüketim ile hedonik tüketim arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

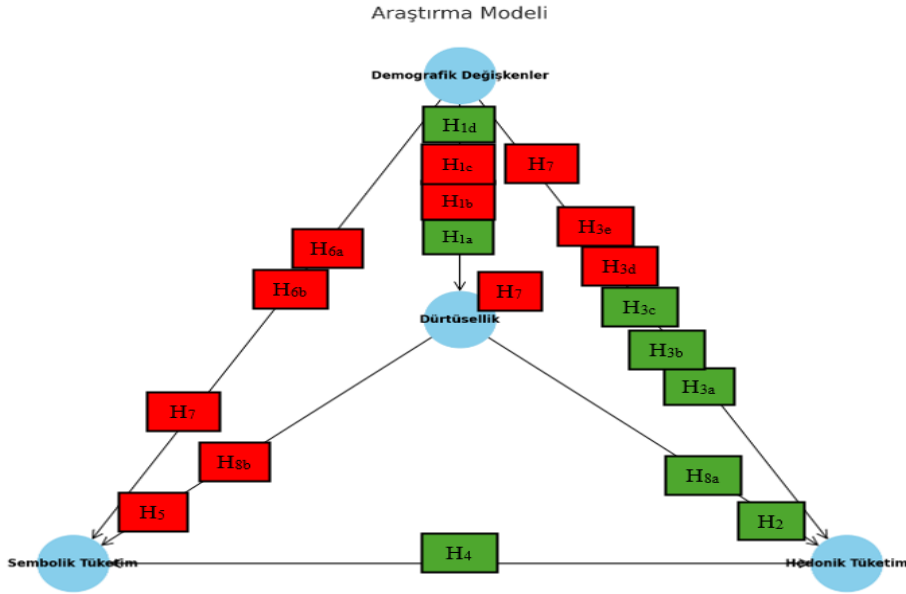
Tablo 7. Sembolik Tüketim ve Hedonik Tüketim Korelasyon Analizi

		SembolikTükTop	HedonikTükTop
SembolikTükTop	Pearson Korelasyon	1	,430**
	Sig. (2-tailed)		,000
HedonikTükTop	Pearson Korelasyon	,430**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	

** . Sig. p<0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 25’ye bakıldığında Pearson korelasyon katsayısı 0,430 olarak bulunmuştur. Bu, sembolik tüketim ile hedonik tüketim arasında orta dereceli pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. P-değeri < 0,01 dikkate alındığında anlamlılık değeri 0,000 değerini alarak istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak bu analize göre, sembolik tüketim ve hedonik tüketim arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışma, dürtüsellik, hedonik tüketim, sembolik tüketim ve çeşitli demografik değişkenler arasındaki ilişkileri ve bunların birbirine olan etkisini incelemektedir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, belirli hipotezler doğrulanırken bazıları reddedilmiştir. Araştırma modeline kırmızı renkle işaretlenen hipotezler reddedilirken, yeşil renkle işaretlenmiş hipotezler ise doğrulanmıştır.

Yaş ve dürtüsellik arasındaki anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığı sorulmuş ve sonuçlara göre H1a hipotezi desteklenmiştir. Yaş arttıkça dürtüsellik seviyesinin azaldığı belirlenmiştir. H1b hipotezinde ise cinsiyetin dürtüsellik üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüş ve rastlantısal ilişki bulunma ihtimali üzerinde durulmuştur. H1c hipotezi ise eğitim düzeyinin dürtüsellik üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymuştur. H1d hipotezine göre, dürtüsellik ile alışveriş yapma sıklığı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bu durum, dürtüsel bireylerin daha sık alışveriş yaptığını göstermektedir. H2 hipotezi, dürtüsellik ile hedonik tüketim arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu sonuç, dürtüselligi yüksek bireylerin hedonik tüketim eğilimlerinin de arttığını göstermektedir. Bu sonuç araştırmamızın bağımlı ve bağımsız değişkeni arasındaki önemli bir çıktıdır. H3a hipotezi hedonik tüketimin yaş düzeyleriyle anlamlı bir ilişkisi olup olmadığı sorulmuştur. Sonuçlara göre yaş arttıkça hedonik tüketimin azaldığını doğrulanmaktadır. H3b hipotezi de desteklenmiş olup, kadınların hedonik tüketim davranışlarının erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. H3c hipotezi, eğitim seviyesinin artmasıyla hedonik tüketim davranışlarının azaldığını göstermiştir. Buradan anlaşılacağı üzere haz odaklı, kendini iyi hissetme ve tatmin duygusu temelli tüketim anlayışı eğitim seviyesi arttıkça daha şekil alabilen bir olgu haline gelmektedir. H3d ve H3e hipotezleri, medeni durum ve çalışma durumunun hedonik tüketim üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını ortaya koyarak reddedilmiştir. H5 hipotezi kapsamında dürtüsellik ve sembolik tüketim arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yapılan analiz sonucunda alışverişte tercih edilen yer ve alışverişe teşvik eden unsurların sembolik tüketim üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını gösteren H6a ve H6b hipotezleri reddedilmiştir. H7 hipotezi kapsamında farklı il merkezleri ve ilçeler arasında dürtüsellik, hedonik tüketim ve sembolik tüketim düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. H8a hipotezinde regresyon analizi yapılarak, dürtüsellüğün hedonik tüketim düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucunda ulaşılmıştır. H8b hipotezinde ise dürtüsellüğün sembolik tüketimde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olmadığı sonucu çıkmıştır.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda çeşitli öneriler şunlardır:

1. İlk olarak, tüketici davranışları ve dürtüsellik arasındaki ilişkileri daha derinlemesine anlamak için daha geniş ve farklı demografik gruplardan veri toplanmalıdır.
2. Özellikle cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik faktörlerin etkilerini daha iyi anlayabilmek için daha homojen bir örneklem oluşturulmalıdır.
3. Gelecekteki araştırmalar, farklı il ve bölgeleri de kapsayarak kültürel bağlamlarda bulguların genellenebilirliğini artırabilir.
4. Daha geniş zaman aralığında, dürtüsellik ve tüketim davranışlarının uzun süreli incelenmesiyle davranışsal analizler gerçekleştirilebilir.

Sonuç olarak, bu araştırma, dürtüsellik, hedonik ve sembolik tüketim arasındaki karmaşık ilişkileri anlamada önemli bir adım olmuştur. Ancak, daha geniş kapsamlı ve derinlemesine araştırmalar, bu ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akça, Evren, (2009), “*Hedonik Tüketim Davranışını Belirleyen Demografik Faktörlerin Analizi*”, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Arnold, M. J. ve Kristy E. Reynolds (2003). Hedonic Shopping Motivations. *Journal of Retailing*, 79, 80–93.
- Binay, Ayşe (2010). Tüketim Vasıtasıyla Oluşturulan Postmodern Kimlikler. *Global Media Journal*, Güz,1(1), 18-31.
- Dittmar, H. (2007). Consumer Culture, Identity and Well-Being: The Search for the 'Good Life' and the 'Body Perfect' Psychology Press (s. 23).
- Douglas, M, Isherwood, B. *Tüketimin Antropolojisi*, Dost Yayınları, Ankara, 1999
- Durmaz, Y. (2008). *Tüketici Davranışı*. 1.Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hirschman, E. C., ve Holbrook, M. B. (1982). Hedonic Consumption: Emerging Concepts, Methods and Propositions. *Journal of Marketing*, 46(3), 92-101.
- İslamoğlu, A.H. ve Altunışık, R. (2013). *Tüketici Davranışları*. 4.Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Odabaşı, Y. (2006). *Tüketim kültürü-Yetinen toplumdan tüketen topluma* (2. baskı) Sistem Yayıncılık.
- Odabaşı, Y. ve Barış, G. (2014). *Tüketici Davranışı*.14.Baskı. İstanbul: MediaCat Akademi.
- Odabaşı, Yavuz 1996, “*Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejisi*” Anadolu üniversitesi yayınları., Eskişehir
- Öztürk, E. B. (2015). *Tüketici Davranışları*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Solomon, M. R.(2003). *Tüketici Krallığının Fethi*. (Çev. Ç. Selin Çetinkaya). 1.b. İstanbul: MediaCat Yayınları.

GEÇİCİ ORMAN İŞÇİLERİNİN PERFORMANSLARI ÜZERİNDE İŞ GÜVENCESİZLİĞİ, ÇALIŞMA KOŞULLARI VE ÜCRET BEKLENTİLERİNİN ETKİSİ:ALAN ÇALIŞMASI

DOÇ. DR. AHMET MELİH EYİTMİŞ

Kahramanmaraş sütçü imam üniversitesi, ORCID: 0000-0003-1236-7689

Yüksek lisans öğrencisi,Hüseyin KARTAL

Kahramanmaraş sütçü imam üniversitesi, , ORCID: 0000-0002-4653-5380

ÖZET

Küresel iklim değişimleri birçok unsuru etkilediği gibi orman ve orman köylerindeki etkilemektedir. Ormanların dikilmesinde, geliştirilmesinde ve korunmasında geçici orman işçilerinin katkısı oldukça fazladır. Geçici orman işçilerinin çoğunluğu ise geçici statüdedir. Çalışmanın amacı, geçici orman işçilerinin fiziksel çalışma koşulları, ücret tatmini, çalışma arkadaşlarına destek ve iş güvencesizliğinin iş performansı üzerindeki etkilerini tespit etmeye yöneliktir. Araştırma Kahramanmaraş il merkezi (70), Elbistan (56) ve Pazarcık ilçelerinde (40) toplam 166geçici orman işçisinden elde edilen anket yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi için SPSS 23.0 programı kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik (doğrulayıcı faktör Analizi) ve güvenilirlikleri (Cronbach alpha değeri) literatürde belirlenen sınırlara göre değerlendirilmiştir. Araştırma çerçevesinde oluşturulan hipotezler regresyon analizi yardımıyla test edilmiştir. Araştırmada ücret tatminsizliği ve iş güvencesizliğinin işçilerin performansını negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Geçici orman işçileri, Fiziksel Çalışma Koşulları, Ücret Tatmini, İş Güvencesizliği, İş Performansı.

SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH AND THE ENVIRONMENT: AN EVALUATION OF THE ENVIRONMENTAL KUZNETS CURVE

Assist. Prof. Mustafa NAİMOĞLU

Bingöl University, 0000-0001-9684-159X

Assoc. Prof. Sefa ÖZBEK

Tarsus University, 0000-0002-1043-2056

ABSTRACT

Economic growth is critical to macroeconomic goals. Economic growth, which is of great value to policy makers, can make significant contributions to national economies and accelerate the development process if it is sustainable. In this context, environmental factors are of great importance. In this study, the relationship between environment and economic growth is examined in depth and examined within the scope of the Environmental Kuznets Curve hypothesis. In this study, studies on the Environmental Kuznets Curve Hypothesis are discussed in detail. The main purpose of this study is to examine a wide literature review on the Environmental Kuznets Curve Hypothesis and to reveal the development of the environment-economic growth relationship. While achieving this goal, developments in both theoretical and empirical methodology are addressed. In the context of the hypothesis related to this study, studies conducted worldwide are collected and the relationship between economic growth and the environment is presented in a multi-faceted manner.

Keywords: Economic Growth, Economic Development, Environment.

SÜRDÜRÜLEBİLİR EKONOMİK BÜYÜME VE ÇEVRE: ÇEVRESEL KUZNETS EĞRİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

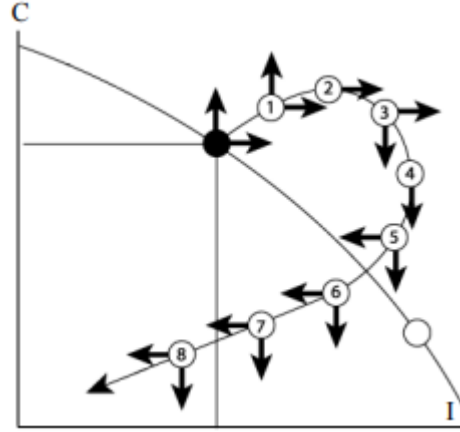
ÖZET

Ekonomik büyüme makroekonomik hedefler açısından kritik öneme sahiptir. Politika yapıcılar için büyük bir değer taşıyan ekonomik büyüme, sürdürülebilir olduğu takdirde ülke ekonomilerine önemli katkılar sağlayabilir ve kalkınma sürecini hızlandırabilir. Bu bağlamda, çevresel faktörler büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışmada çevre ile ekonomik büyüme ilişkisi derinlemesine ele alınarak, Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezi kapsamında incelenmektedir. Çalışmada Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezine yönelik yapılan çalışmalar geniş biçimde ele alınmaktadır. Bu çalışmada ana amaç Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezine yönelik geniş bir literatür araştırmasını incelemek ve çevre-ekonomik büyüme ilişkisinin gelişimini ortaya koymaktır. Bu hedef gerçekleştirilirken gerek teorik gerekse ampirik metodolojideki gelişmelere değinilmektedir. Bu çalışma ile ilgili hipotez bağlamında dünya genelinde yapılan çalışmalar toparlanarak ekonomik büyüme ve çevre ilişkisi çok yönlü biçimde ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Ekonomik Kalkınma, Çevre.

.GİRİŞ

Ekonomik büyüme politika yapıcılar için en önemli hedefler arasındadır. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesinde birçok faktör etkili olabilmektedir. Ekonomik büyüme teorilerine göre işgücü ve sermaye en önemli bileşenler arasında yer almaktadır (Çakmak ve Gümüş, 2005). Söz konusu bileşenlerin varlığı genel kabul görmekle birlikte teknolojik gelişmeler de büyük bir öneme sahiptir. Teknolojinin gelişmesi ile ülkelerin büyüme performanslarının artacağı, mevcut işgücü ve sermaye verimliliğinin yükseleceği değerlendirilmektedir. Üretim olanakları eğrisi değerlendirildiğinde emek ve sermaye arasında seçim yapmanın önemi ortaya konulmaktadır. Ancak ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için bu faktörler sabit iken verimliliğin artması gerekmektedir (Karabulut ve Yalçinkaya, 2018). Bu durum Şekil 1 yardımıyla gösterilmektedir.

Şekil 1. Üretim Olanakları Eğrisi ve ekonomik Büyüme

Şekil 1’de belirtilen sembollerin özet açıklamaları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Üretim Olanakları Eğrisine (Şekil 1) Yönelik Özet Açıklamalar

Noktalar	Dikey Hareket	Yatay Hareket
1	Fazla tüketim	Fazla yatırım
2	Maksimum tüketim	Fazla yatırım
3	Cebri tasarruf	Fazla yatırım
4	Cebri tasarruf	Maksimum yatırım
5	Cebri tasarruf	Tasfiye
6	İkincil depresyon	İkincil depresyon
7	İkincil depresyon	İkincil depresyon
8	İkincil depresyon	İkincil depresyon

Şekil 1 ve Tablo 1 birlikte gözönüne alındığında ekonomik büyümenin sağlanamaması için üretim olanakları eğrisinin sağa, ekonomik daralma durumunda ise üretim olanakları eğrisinin sola doğru hareket ettiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan ilgili şekil ve tabloda belirtilen ikincil depresyon Keynesyen iktisatta önemli bir yer tutan bu “spiral azalma”, Hayek tarafından veya “ikincil daralma” olarak tanımlanmıştır. Buradaki temel problem kaynakların zamanlararası yanlış dağılımıdır, yani Mises’in terimiyle “yanlış yatırım” olarak belirtilmektedir (Bocutoğlu ve Ekinci, 2009).

Tanım olarak ekonomik büyüme, bir ekonominin üretim hacminde dönemler itibarıyla meydana

gelen artış biçiminde ifade edilebilir (Özel, 2012). Bir ülkedeki üretim hacmindeki artış göstergelerinden önemli bir tanesi de Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'daki (GSYH) değişimler (Turan, 2008). Ekonomik büyüme teorileri incelendiğinde içsel ve dışsal olmak üzere ikiye ayrıldığı tespit edilmektedir. Özet olarak belirtildiğinde Roy F. Harrod (1939) ve Evsey D. Domar (1946) tarafından önerilen Harro-Domar büyüme yaklaşımı, Solow ve Swan gibi iktisatçıların önemli katkılarına olduğu Neoklasik Büyüme Teorisi veya Solow Büyüme Teorisi dışsal büyüme teorileri arasındadır. Neoklasik büyüme teorileri geniş bir araştırma alanı sunmuştur. Neoklasik büyüme kuramına göre ekonomik dışa kapalıdır. Piyasalar rakabetçi ve iktisadi ajanlar rasyoneldir. Üretim faktörleri sermaye ve işgücünün her biri için ölçeğe göre azalan getiri sağlamaktadır. Üretim fonksiyonu için sabit getiriyi öngören bir üretim teknolojisi bulunmaktadır. İçsel büyüme modelleri ise Romer (1986) ve Lucas'ın (1988)'in çalışmalarına dayanmaktadır. İçsel Büyüme Teorisi, Neoklasik Büyüme Teorisi'nin aksine, teknolojik gelişmenin ekonomik sistemin içinde oluştuğunu, diğer bir ifadeyle dışsal olmadığını dolayısıyla ekonomik kararlardan etkilendiğini ileri sürmektedir (Aslanoğlu, 1994; Şiriner ve Doğru, 2005).

İnsanlığın varlığından bu yana çevre ile etkileşim içindedir. Üretim ölçeğinin büyümesi, sanayileşme seviyesinin artması ve teknolojik yenilikler gibi gelişmeler, çevresel sorunlara yol açmaktadır. Bu bağlamda, çevresel sorunların tartışılmaya başlanmasının başlangıcı olarak Sanayi Devrimi gösterilebilir. Bu sorunların temel nedeni, 1860'lı yıllarda başlayan modern endüstri çağının neden olduğu sürekli üretim ve tüketim ortamı olarak değerlendirilmektedir (Yaman ve Muşmul, 2018). Olumsuz etkiler açısından en önemli sorun iklim krizidir. Küresel ısınma sürecinin hızlanması, iklim değişikliğini meydana gelmesi gibi sorunlar küresel sorun haline gelmiştir. Bu sorunların çözümüne yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre genel olarak enerji tüketiminin öne çıktığı tespit edilmektedir. Ülke ekonomilerinin büyüme sürecinde her alanda zorunlu tüketim malı olan enerji büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda ülkelerin kullandığı enerji türü önem kazanmaktadır (Çukurçayır ve Sağır, 2008). Fosil yakıtlardan elde edilen birincil enerji türü, yüksek karbon emisyonlarına neden olmaktadır (Smith vd., 2021; Andres vd., 2021; Karakurt ve Aydın, 2023). Bu durum ise çevreye önemli zararlar vermektedir. Birincil enerjiye alternatif olarak ortaya konulan ve yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen enerji türü ise ikincil enerji olarak adlandırılmaktadır. Bu enerji türü ise çevre dostu olarak bilinmektedir. Dolayısıyla ekonomik faaliyetler ile çevre ilişkisi, enerji kullanım türü temelli olarak derinleşmiştir. Diğer yandan ekonomik büyüme ve çevre ilişkisine yönelik görüş bulunmaktadır. Bu modellerin başında Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezi gelmektedir. Söz konusu hipoteze yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Katircioğlu, 2014; Al-Mulali vd., 2015; Dogan ve Inglesi-Lotz, 2020;

Tenaw ve Beyene, 2021; Pata vd., 2023). Bu çalışmalarda Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezi'nin farklı türlerine odaklanılmaktadır.

Bu çalışmada ekonomik büyüme ve çevre ilişkisi araştırılmaktadır. Bu bağlamda Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezi kapsamında yapılan çalışmalar ortaya onulmaktadır. Çok önemli hacme ulaşan Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezi araştırmaları farklı görüşler çerçevesinde derlenerek ülke ve ülke grupları özelinde ayrıştırılmaktadır. Yapılan ampirik çalışmalar ile önerilen politikalar değerlendirilerek yeni politika önerileri sunulmaya ve literatürdeki boşlukları ortaya koymak amaçlanmaktadır. Takip eden ikinci bölümde Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezine ilişkin teorik bilgiler verilerek daha önce yapılan çalışmalara derinlemesine bir bakış yapılacaktır. Teorik ve ampirik değerlendirmeler yapılacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise yapılan çalışmalar ve teorik beklentiler gözönüne alınarak değerlendirmeler yapılarak, politika önerileri ortaya konacaktır.

1. ÇEVRESEL KUZNETS EĞRİSİ HİPOTEZİ VE EKONOMİK BÜYÜME

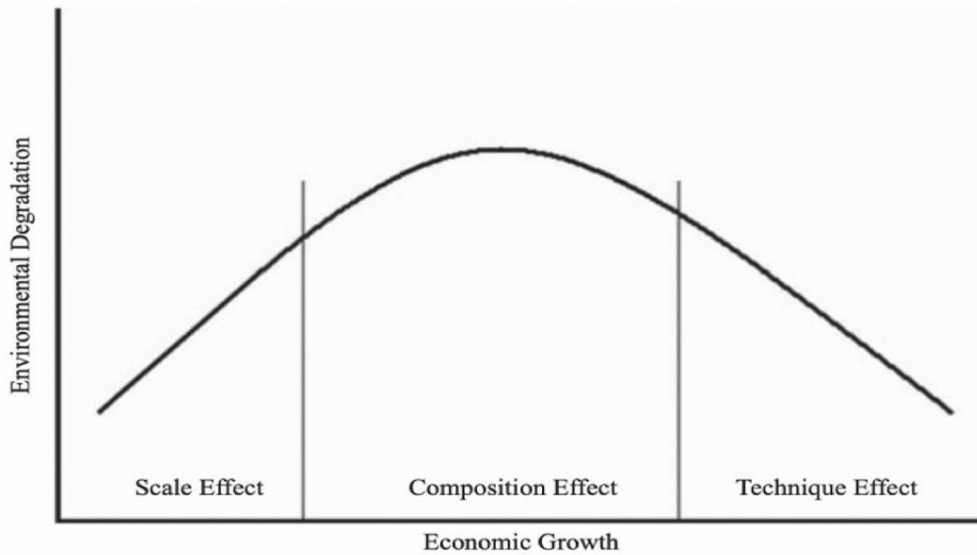
Çevre ile ekonomi ilişkisi son dönemde sıklıkla tartışılmaktadır. Bu tartışmalar küresel sorun haline gelen çevresel bozulma üzerinde yoğunlaşmaktadır. Küresel platformlarda çözüm arayışları artmış ve çeşitli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda, 1972 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, küresel ekonomideki çevresel sorunları önceleyen önemli bir anlaşmadır. Takip eden dönemlerde, 1997 yılında Kyoto Protokolü yürürlüğe girmiş ve 12 Aralık 2015 tarihinde Paris İklim Zirvesi, tüm tarafların kabul ettiği "Paris Anlaşması" ile sonuçlanmıştır. Küresel ölçekte alınan bu kararlarla çevresel kirliliğin azaltılması hedeflenmiştir. Bu hedef için en önemli adımın sıfır karbon hedefidir. Bu bağlamda, politikaların geliştirilmesi, teşviklerin verilmesi ve projelerin hayata geçirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Ansari, 2022). Bu hedefler çerçevesinde teorik ve ampirik çalışmalarda artmaktadır. Çevresel Kuznets Eğrisi yaklaşımı, Kuznets (1955)' dayanmaktadır. Bu çalışmada ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği ilişkisi araştırılmıştır. Bu yaklaşımdan yola çıkılarak gelir eşitsizliği yerine çevre değişkeni modele eklenmiştir. Bu model uyarlaması Grossman ve Krueger (1991), Panayotou (1993) ve Shafik (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çevresel Kuznets Eğrisi yaklaşımına ilişkin ana model aşağıda verilmektedir:

$$CO_{2it} = \alpha_i + \beta_1 Y_{it} + \beta_2 Y_{it}^2 + \beta_3 Y_{it}^3 + D_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{main model}$$

Ana modelde çevre değişkeni olarak CO₂ kullanılmaktadır. Ana modelden yola çıkılarak birçok sonuç meydana gelebilmektedir. Bunlar özetle;

- (1) $\beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = 0$; no growth–CO₂ emissions association.
- (2) $\beta_1 > 0, \beta_2 = \beta_3 = 0$; linearly increasing growth–CO₂ emissions association.
- (3) $\beta_1 < 0, \beta_2 = \beta_3 = 0$; linearly decreasing growth–CO₂ emissions association.
- (4) $\beta_1 > 0, \beta_2 < 0, \beta_3 = 0$; inverted U-shaped growth–CO₂ emissions association.
- (5) $\beta_1 < 0, \beta_2 > 0, \beta_3 = 0$; U-shaped growth–CO₂ emissions association.
- (6) $\beta_1 > 0, \beta_2 < 0, \beta_3 > 0$; N-shaped growth–CO₂ emissions association.
- (7) $\beta_1 < 0, \beta_2 > 0, \beta_3 < 0$; inverted N-shaped growth–CO₂ emissions association.

şeklinde (Shahbaz ve Sinha, 2019). Söz konusu modellerden en sık kullanılanlar (4) ve (6) durumlarıdır. (4) durumuna göre ilgili değişkenler arasında ters-U ilişkisi bulunmaktadır. Çevresel Kuznets Eğrisi'ne ilişkin ters-U ilişkisi Şekil 2'de gösterilmektedir.

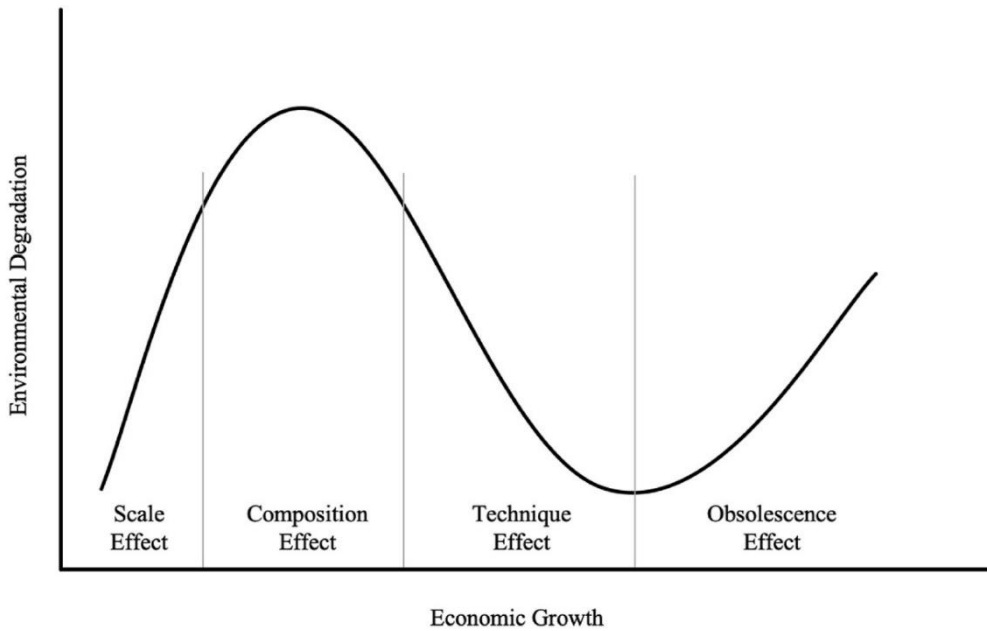

Şekil 2. Çevresel Kuznets Eğrisi (Ters-U İlişkisi)

Şekil 2'de ekonomik büyümenin ilk aşamalarında (dönüm noktasına kadar) çevresel bozulma artmaktadır. Dönüm noktası sonrasında ise artan ekonomik büyüme çevresel bozulmayı azaltmaktadır. (4) durumunda dönüm noktası $-\frac{\beta_1}{2\beta_2}$ formülü ile hesaplanmaktadır. Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezine yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Ters-U ilişkisinin geçerliliğine yönelik çalışmalar (Ang, 2007; Halicioğlu, 2009; Jalil ve Mahmud, 2009; Acaravci ve Ozturk, 2010; Ozatac vd., 2017; Ouyang ve Lin, 2017; Işık vd., 2019; Weimin vd., 2022; Dam ve Sarkodie, 2023) şeklinde özetlenebilir. Söz konusu çalışmalarda tek ülke ya da ülke gruplarının çalışıldığı görülmektedir. Ampirik yöntem olarak zaman serisi ya da panel veri metodolojisinden yararlanıldığı tespit

edilmektedir. Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğine yönelik ortak bir görüş tespit edilmemesine rağmen kullanılan yöntem ve ilgili yatay kesit birim/lerinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda fosil yakıt tüketiminin yüksek olduğu gelişmekte olan ülkelerde Çevresel Kuznets Eğrisi'nin ters-U özelliğine sahip olduğu görülmektedir. Ancak bu ilişkilerin tespitinde gelişmiş ampirik yöntemlerin kullanılmasının önemi vurgulanabilir. Diğer bir ifadeyle kurulan modele uygun yöntemlerin özellikle güçlü testlerin kullanılması önemli görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde zaman serisi analizlerinde son dönemde geliştirilen Fourier fonksiyonları ile genişletilmiş testler güç açısından öne çıkmaktadır. Ayrıca kantil metodolojiside önemli sonuçlar barındırmaktadır. Çok ülkeleri analizler incelendiğinde ise yatay kesit bağımlılığını dikkate alan yöntemlerin güç açısından öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğine yönelik daha etkin sonuçların alındığı değerlendirilmektedir.

(6) durumu da birçok çalışmada araştırılmıştır. N şeklinde ilişkiyi ifade eden bu durum Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3. Çevresel Kuznets Eğrisi (N İlişkisi)

Şekil 3'te gösterilen N tipi Çevresel Kuznets Eğrisi, çevresel bozulma düzeyinin ekonomik büyümenin erken evrelerinde arttığını ve ilk dönüm noktasına ulaşıldığında azalmaya başladığını belirtmektedir. Fakat ekonomik büyüme yüksek bir düzeye ulaşırsa da büyüme hızının düşük olduğunu, bu noktada ikinci dönüm noktasına ulaşıldığını ve çevresel bozulma düzeyinin tekrar artmaya başladığını ileri sürmektedir (Balsalobre-Lorente vd., 2018). Dönüm noktaları

$\frac{-\beta_2 + \sqrt{\beta_2^2 - 3\beta_1\beta_3}}{3\beta_3}$ ve $\frac{-\beta_2 - \sqrt{\beta_2^2 - 3\beta_1\beta_3}}{3\beta_3}$ şeklindedir. Bu durum ölçek etkisinin kompozisyon ve teknik

etkiyi aşması ve teknik eskimenin bir kez daha çevresel bozulma düzeyini artıran ekonomik büyümeye yol açması durumunda meydana gelmektedir (Johansson ve Kriström, 2007; Álvarez-Herranz vd., 2017; Guo ve Shahbaz, 2024). N tipi Çevresel Kuznets Eğrisi'nin geçerliliğine yönelik çok sayıda çalışma mevcuttur (Day ve Grafton, 2003; Friedl ve Getzner, 2003; Akbostancı vd., 2009; Alshehry, 2015; Baek, 2015; Jaforullah ve King, 2017; Gyamfi vd., 2021; Awan ve Azam, 2022; Fakher vd., 2023; Farooq vd., 2024). Bu çalışmalarda ters-U ilişkisi araştırmalarında olduğu gibi tek ülke ya da ülke gruplarının çalışıldığı görülmektedir. Ampirik yöntem olarak zaman serisi ya da panel veri metodolojisinden yararlanıldığı tespit edilmektedir. Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğine yönelik ortak bir görüş tespit edilmemesine rağmen kullanılan yöntem ve ilgili yatay kesit birim/lerinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğine yönelik çalışmalarda en sık kullanılan değişken CO₂'dir. Bu değişken çevresel bozulmayı temsil etmektedir. CO₂ alternatifi olarak çalışmalarda NO₂, SO₂, O₃, PM_{2.5} ve PM₁₀ gibi değişkenlerde kullanılmaktadır (Taguchi, 2024; Jiang ve He, 2024). Bu değişkenlerde yine çevresel bozulmaya yönelik değişkenlerdir. Son dönemde popüler hale gelen ve daha geniş kapsamı ifade eden ekolojik ayak izi değişkeni de sıklıkla kullanılan değişkenler arasında yer almaktadır (Al-Mulali vd., 2015; Destek vd., 2018; Destek ve Sarkodie, 2019; Wang vd., 2024; Ayad vd., 2024; Ozturk vd., 2024).

2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ekonomik büyüme en önemli makroekonomik hedefler arasındadır. Çevresel bozulma ise son dönemde en önemli sorunlardan birisidir. Dolayısıyla ekonomik büyüme ile çevre ilişkisi araştırmacılar açısından popülerdir. Söz konusu ilişkiler açısından birçok teorik ve ampirik çalışma bulunmaktadır. Bu alanda en önemli araştırmalardan olan Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezi, çevre ile ekonomik büyüme ilişkisini analiz etmektedir. Bu çalışmada söz konusu hipoteze yönelik teorik ve ampirik çalışmalara geniş bir yer verilmiştir. Teorik bakış açıları derinlemesine ortaya konularak farklı model önerileri belirtilmiştir. Çalışmada Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğine yönelik olarak yapılan araştırmalarda CO₂'nin sıklıkla çevresel gösterge olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kullanım çevresel bozulmayı temsilen doğru olmasına rağmen yeterli olmamaktadır. Diğer bir ifadeyle Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin ölçülmesinde CO₂ yeterli olmayabilmektedir. Bu hipotezin ölçülmesinde çevresel bozulmayı çok daha geniş veri seti ile ölçen ekolojik ayak izinin daha geniş bilgiler ortaya koyduğu düşünülmektedir. Çalışmalarda NO₂, SO₂, O₃, PM_{2.5} ve PM₁₀

gibi değişkenler de kullanılmaktadır. Ancak Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğinin araştırılmasında çevre değişkenleri genel olarak çevresel bozulmayı temsil etmektedir. Bu yaklaşım genel olarak yanlış olmamakla birlikte bulguların güçlenmesi için çevresel kalite göstergeleriyle de ilgili hipotezin test edilmesi önemli görülmektedir. Çok kısıtlı sayıda çalışmada bu yaklaşımın kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda load capacity factor değişkeni kullanıldığı görülmektedir. Böylece çevresel bozulma ile çevre kalitesi değişkenleri birlikte kullanılarak ekonomik büyüme ile çevre ilişkisi incelenmektedir. Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğinin sınındığı çok sayıda çalışma sonucunda ülke ya da ülke grupları, kullanılan değişkenler ve ampirik yöntemlerin önemli role sahip olduğu belirlenmiştir. Özellikle analiz edilen ülke ekonomilerinde kullanılan enerji türünün önemi büyüktür. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma sürecinin sürdürülebilmesinde çevresel faktörlerin önemi dikkate alındığında politika yapıcıların çevre dostu enerji kaynaklarına öncelik vermesi önemli görülmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarını ve çevresel kaliteyi önemseyen büyüme sürecini içeren politika seçimleri küresel ölçekte Paris İklim Anlaşması hedeflerine de uygundur. Bu bağlamda gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke ekonomilerinin bir bütün olarak sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde çevresel bozulmayı önleyici tedbirler alması önemli görülmektedir. Bu çalışmayı izleyen araştırmalarda literatürde az sayıda olduğu tespit edilen LCF değişkeni ile ekonomik büyüme ilişkisini ölçen Çevresel Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliği incelenebilir. Ayrıca güncel ampirik metotlar kullanılarak literatüre katkıda bulunulabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Acaravci, A., & Ozturk, I. (2010). On the relationship between energy consumption, CO2 emissions and economic growth in Europe. *Energy*, 35(12), 5412-5420.

Akbostancı, E., Türüt-Aşık, S., & Tunç, G. İ. (2009). The relationship between income and environment in Turkey: Is there an environmental Kuznets curve? *Energy Policy*, 37(3), 861-867.

Al-Mulali, U., Weng-Wai, C., Sheau-Ting, L., & Mohammed, A. H. (2015). Investigating the environmental Kuznets curve (EKC) hypothesis by utilizing the ecological footprint as an indicator of environmental degradation. *Ecological Indicators*, 48, 315-323.

Alshehry, A. S. (2015). Economic growth and environmental degradation in Saudi Arabia. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 6(2), 33-44.

Álvarez-Herránz, A., Balsalobre, D., Cantos, J. M., & Shahbaz, M. (2017). Energy innovations-

GHG emissions nexus: Fresh empirical evidence from OECD countries. *Energy Policy*, 101, 90-100.

Andres, R. J., Gregg, J. S., Losey, L., Marland, G., & Boden, T. A. (2011). Monthly, global emissions of carbon dioxide from fossil fuel consumption. *Tellus B: Chemical and Physical Meteorology*, 63(3), 309-327.

Ang, J. B. (2007). CO2 emissions, energy consumption, and output in France. *Energy Policy*, 35(10), 4772-4778.

Ansari, M. A. (2022). Re-visiting the Environmental Kuznets curve for ASEAN: A comparison between ecological footprint and carbon dioxide emissions. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 168, 112867.

Aslanoğlu, M. (1994). Solow büyüme modelinde ve içsel büyüme teorisinde teknolojik değişim. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 1-10.

Awan, A. M., & Azam, M. (2022). Evaluating the impact of GDP per capita on environmental degradation for G-20 economies: Does N-shaped environmental Kuznets curve exist? *Environment, Development and Sustainability*, 24(9), 11103-11126.

Ayad, H., Shuaib, M., Hossain, M. E., Haseeb, M., Kamal, M., & ur Rehman, M. (2024). Re-examining the Environmental Kuznets Curve in MENA countries: Is there any difference using ecological footprint and CO2 emissions? *Environmental Modeling & Assessment*, 1-14.

Baek, J. (2015). Environmental Kuznets curve for CO2 emissions: The case of Arctic countries. *Energy Economics*, 50, 13-17.

Balsalobre-Lorente, D., Shahbaz, M., Roubaud, D., & Farhani, S. (2018). How economic growth, renewable electricity and natural resources contribute to CO2 emissions? *Energy Policy*, 113, 356-367.

Bocutoğlu, E., & Ekinci, A. (2009). Avusturya iktisadi dalgalanmalar teorisini anlamak. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 20(71), 37-56.

Çakmak, E., & Gümüş, S. (2005). Türkiye'de beşeri sermaye ve ekonomik büyüme: Ekonometrik bir analiz (1960-2002). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(01), 59-72.

Çukurçayır, M. A., & Sağır, H. (2008). Enerji sorunu, çevre ve alternatif enerji kaynakları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20), 257-278.

Dam, M. M., & Sarkodie, S. A. (2023). Renewable energy consumption, real income, trade openness, and inverted load capacity factor nexus in Türkiye: Revisiting the EKC hypothesis with environmental sustainability. Sustainable Horizons, 8, 100063.

Day, K. M., & Grafton, R. Q. (2003). Growth and the environment in Canada: An empirical analysis. Canadian Journal of Agricultural Economics, 51(2), 197-216.

Destek, M. A., & Sarkodie, S. A. (2019). Investigation of environmental Kuznets curve for ecological footprint: The role of energy and financial development. Science of the Total Environment, 650, 2483-2489.

Destek, M. A., Ulucak, R., & Dogan, E. (2018). Analyzing the environmental Kuznets curve for the EU countries: The role of ecological footprint. Environmental Science and Pollution Research, 25(29), 29387-29396.

Dogan, E., & Inglesi-Lotz, R. (2020). The impact of economic structure on the environmental Kuznets curve (EKC) hypothesis: Evidence from European countries. Environmental Science and Pollution Research, 27, 12717-12724.

Domar, D. E. (1946). Capital expansion, rate of growth, and employment. Econometrica, 14(2), 137-147.

Fakher, H. A., Ahmed, Z., Acheampong, A. O., & Nathaniel, S. P. (2023). Renewable energy, nonrenewable energy, and environmental quality nexus: An investigation of the N-shaped Environmental Kuznets Curve based on six environmental indicators. Energy, 263, 125660.

Farooq, U., Bhanja, N., Rather, S. R., & Dar, A. B. (2024). From pollution to prosperity: Using inverted N-shaped environmental Kuznets curve to predict India's environmental improvement milestones. Journal of Cleaner Production, 434, 140175.

Friedl, B., & Getzner, M. (2003). Determinants of CO₂ emissions in a small open economy. Ecological Economics, 45(1), 133-148.

Guo, X., & Shahbaz, M. (2024). The existence of environmental Kuznets curve: Critical look and

future implications for environmental management. *Journal of Environmental Management*, 351, 119648.

Gyamfi, B. A., Adedoyin, F. F., Bein, M. A., & Bekun, F. V. (2021). Environmental implications of N-shaped environmental Kuznets curve for E7 countries. *Environmental Science and Pollution Research*, 28, 33072-33082.

Halicioğlu, F. (2009). An econometric study of CO₂ emissions, energy consumption, income, and foreign trade in Turkey. *Energy Policy*, 37(3), 1156-1164.

Harrod, F. R. (1939). An essay in dynamic theory. *The Economic Journal*, 49(193), 14-33.

Işık, C., Ongan, S., & Özdemir, D. (2019). Testing the EKC hypothesis for ten US states: An application of heterogeneous panel estimation method. *Environmental Science and Pollution Research*, 26, 10846-10853.

Jaforullah, M., & King, A. (2017). The econometric consequences of an energy consumption variable in a model of CO₂ emissions. *Energy Economics*, 63, 84-91.

Jalil, A., & Mahmud, S. F. (2009). Environment Kuznets curve for CO₂ emissions: A cointegration analysis for China. *Energy Policy*, 37(12), 5167-5172.

Jiang, L., & He, S. (2024). Effects of government expenditure for environmental protection on SO₂ pollution in China. In *Handbook on Climate Change and Environmental Governance in China* (pp. 118-138). Edward Elgar Publishing.

Johansson, P. O., & Kriström, B. (2007). On a clear day you might see an environmental Kuznets curve. *Environmental and Resource Economics*, 37, 77-90.

Karabulut, K., & Yalçınkaya, Ö. (2018). Ekonomik büyüme bağlamında Ağrı ilinin ulusal hesaplar profili: Nominal ve reel göstergeler üzerinden bir değerlendirme (1987-2016). *Ağrı İlinin Sosyo-Ekonomik Profili*, 71.

Karakurt, I., & Aydın, G. (2023). Development of regression models to forecast the CO₂ emissions from fossil fuels in the BRICS and MINT countries. *Energy*, 263, 125650.

Katircioğlu, S. T. (2014). Testing the tourism-induced EKC hypothesis: The case of Singapore. *Economic Modelling*, 41, 383-391.

- Lucas, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22(1), 3-42.
- Ouyang, X., & Lin, B. (2017). Carbon dioxide (CO₂) emissions during urbanization: A comparative study between China and Japan. *Journal of Cleaner Production*, 143, 356-368.
- Ozatac, N., Gokmenoglu, K. K., & Taspınar, N. (2017). Testing the EKC hypothesis by considering trade openness, urbanization, and financial development: The case of Turkey. *Environmental Science and Pollution Research*, 24(20), 16690-16701.
- Özel, H. A. (2012). Ekonomik büyümenin teorik temelleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 63-72.
- Ozturk, I., Farooq, S., Majeed, M. T., & Skare, M. (2024). An empirical investigation of financial development and ecological footprint in South Asia: Bridging the EKC and pollution haven hypotheses. *Geoscience Frontiers*, 15(4), 101588.
- Pata, U. K., Kartal, M. T., & Erdogan, S. (2023). Analyzing the EKC hypothesis for technologically advanced countries: The role of ICT and renewable energy technologies. *Journal of Cleaner Production*, 426, 139088.
- Romer, P. M. (1986). Increasing returns and long-run growth. *The Journal of Political Economy*, 95(5), 1002-1037.
- Shahbaz, M., & Sinha, A. (2019). Environmental Kuznets curve for CO₂ emissions: A literature survey. *Journal of Economic Studies*, 46(1), 106-168.
- Şiriner, İ., & Doğru, Y. (2005). Türkiye ekonomisinin büyüme dinamikleri üzerine bir değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 163-184.
- Smith, L. V., Tarui, N., & Yamagata, T. (2021). Assessing the impact of COVID-19 on global fossil fuel consumption and CO₂ emissions. *Energy Economics*, 97, 105170.
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), 65-94.
- Swan, T. W. (1956). Economic growth and capital accumulation. *Economic Record*, 32, 334-361.

Taguchi, H. (2024). Air pollution and its control governance in Chinese provinces in the post-COVID-19 era: Panel estimations of provincial environmental Kuznets curves. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/121488/>

Tenaw, D., & Beyene, A. D. (2021). Environmental sustainability and economic development in sub-Saharan Africa: A modified EKC hypothesis. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 143, 110897.

Turan, T. (2008). İktisadi büyüme teorisine giriş. İstanbul: Yalın Yayıncılık.

Wang, Q., Wang, X., Li, R., & Jiang, X. (2024). Reinvestigating the environmental Kuznets curve (EKC) of carbon emissions and ecological footprint in 147 countries: A matter of trade protectionism. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1-17.

Weimin, Z., Sibte-Ali, M., Tariq, M., Dagar, V., & Khan, M. K. (2022). Globalization toward environmental sustainability and electricity consumption to environmental degradation: Does EKC inverted U-shaped hypothesis exist between squared economic growth and CO₂ emissions in top globalized economies? *Environmental Science and Pollution Research*, 29(40), 59974-59984.

Yaman, K., & Muşmul, G. (2018). Çevre ve ekonomi ilişkisi üzerine genel bir değerlendirme. *Ekonomi İşletme ve Yönetim Dergisi*, 2(1), 66-86.

EFFICIENT USE OF ENERGY IN TURKEY: THE IMPACT OF ENERGY R&D ACTIVITY, INSTITUTIONAL QUALITY AND ENERGY PRICES

Assoc. Prof. Sefa ÖZBEK

Tarsus University, 0000-0002-1043-2056

Assist. Prof. Mustafa NAİMOĞLU

Bingöl University, 0000-0001-9684-159X

ABSTRACT

This study investigates the factors influencing energy efficiency in Türkiye using annual data from 1990 to 2022. The key variables examined include the effectiveness of technological advancements in energy efficiency, institutional quality, and energy prices. The Fourier approach was employed as the primary methodology. Initially, traditional ADF and Fourier ADF unit root tests were used to assess the stationarity of the variables. If all variables were found to be stationary at the first difference, the Fourier ADL cointegration test was applied to determine whether these variables moved together over the analyzed period. Following the confirmation of a cointegration relationship, long-term coefficient estimates were made to determine the magnitude and direction of the impact of explanatory variables on energy efficiency. For this purpose, FMOLS, CCR, and DOLS estimators, which allow for the inclusion of Fourier functions as deterministic vectors, were used. The estimation results showed that FMOLS, CCR, and DOLS produced generally consistent results in terms of sign and magnitude. The findings suggest that one of the most effective ways to enhance energy efficiency in Türkiye is through investing in technological R&D activities and strengthening institutional frameworks. Technological innovations and a robust institutional structure contribute to the more efficient use of energy resources, thereby supporting both economic and environmental sustainability. Conversely, high energy prices negatively impact energy efficiency, highlighting the importance of policies aimed at reducing energy costs. Additionally, short-term estimates were made for all estimators, and the obtained ECT coefficient was statistically significant and consistent with theoretical expectations, further confirming the presence of a cointegration relationship.

Keywords: Energy R&D activity, institutional quality, energy prices, efficient use of energy, Türkiye.

TÜRKİYE'DE ENERJİNİN ETKİN KULLANIMI: ENERJİ AR-GE ETKİNLİĞİ, KURUMSAL KALİTE VE ENERJİ FİYATLARININ ETKİSİ

ÖZET

Bu çalışmada, 1990-2022 yılları arasındaki yıllık veriler kullanılarak Türkiye'de enerjinin etkin kullanımını etkileyen faktörler araştırılmıştır. İncelenen temel değişkenler arasında enerji verimliliğindeki teknolojik gelişmelerin etkinliği, kurumsal kalite ve enerji fiyatları yer almaktadır. Birincil metodoloji olarak Fourier yaklaşımı kullanılmıştır. Başlangıçta, değişkenlerin durağanlığını değerlendirmek için geleneksel ADF ve Fourier ADF birim kök testleri kullanılmıştır. Tüm değişkenlerin birinci farkta durağan olduğu bulunursa, bu değişkenlerin incelenen dönem boyunca birlikte hareket edip etmediğini belirlemek için Fourier ADL eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Bir eşbütünleşme ilişkisinin doğrulanmasının ardından, açıklayıcı değişkenlerin enerji verimliliği üzerindeki etkisinin büyüklüğünü ve yönünü belirlemek için uzun vadeli katsayı tahminleri yapılmıştır. Bu amaçla, Fourier fonksiyonlarının deterministik vektörler olarak dahil edilmesine izin veren FMOLS, CCR ve DOLS tahmin edicileri kullanılmıştır. Tahmin sonuçları, FMOLS, CCR ve DOLS'un işaret ve büyüklük açısından genel olarak tutarlı sonuçlar ürettiğini göstermiştir. Bulgular, Türkiye'de enerjinin etkin kullanımını artırmanın en etkili yollarından birinin, teknolojik Ar-Ge faaliyetlerine yatırım yapmak ve kurumsal yapıyı güçlendirmek olduğunu göstermektedir. Teknolojik yeniliklerin ve etkin bir kurumsal yapının enerji kaynaklarının daha etkin kullanılmasını sağladığı, bu nedenle hem ekonomik hem de çevresel sürdürülebilirliği desteklediği anlaşılmaktadır. Öte yandan, enerji fiyatlarının yüksek olması, enerjinin etkin kullanımı üzerinde olumsuz bir etki yaratmakta, bu da enerji maliyetlerinin düşürülmesine yönelik politikaların önemini vurgulamaktadır. Ek olarak, tüm tahminler için kısa vadeli tahminler yapılmış ve elde edilen ECT katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ve teorik beklentilerle tutarlıydı, bu da bir eşbütünleşme ilişkisinin varlığını daha da doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Enerji Ar-Ge etkinliği, kurumsal kalite, enerji fiyatları, enerjinin etkin kullanımı, Türkiye.

1. Giriş

Enerji etkinliği, bir ülkenin veya bir işletmenin birim enerji başına elde ettiği ekonomik çıktı miktarı olarak tanımlanır. Bu kavram, enerjinin mümkün olan en verimli şekilde kullanılmasını ifade eder. Enerji etkinliğinin önemi, enerjiyi daha verimli kullanarak maliyetleri düşürmek, enerji bağımlılığını azaltmak ve çevresel etkileri minimize etmekten gelir (Shah vd. 2027). Enerji kaynakları sınırlı olduğundan, etkin kullanımı sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve çevresel koruma için kritik bir faktördür.

Dünya genelinde enerjinin etkin kullanımı, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi çevresel sorunlarla mücadelede önemli bir araçtır. Fosil yakıt tüketiminin azaltılması ve enerji kaynaklarının daha verimli kullanılması, sera gazı emisyonlarının düşürülmesine katkıda bulunur. Ayrıca, enerji etkinliği küresel enerji talebinin yönetilmesinde ve enerji arz güvenliğinin sağlanmasında da kritik bir rol oynar (Rial, 2024). Enerjinin daha az tüketilmesi, doğal kaynakların korunmasına ve gelecek nesiller için sürdürülebilir bir çevre yaratılmasına yardımcı olur.

Türkiye için enerjinin etkin kullanımı, ekonomik büyüme ve enerji arz güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye, enerjide dışa bağımlı bir ülke olup, enerji ithalatı ülkenin cari açığının önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Hilali vd., 2024). Bu nedenle, enerjinin verimli kullanılması, enerji maliyetlerinin azaltılması ve ekonomik istikrarın sağlanması açısından stratejik bir öneme sahiptir. Ayrıca, enerji etkinliği, Türkiye'nin karbon ayak izini azaltarak uluslararası çevre taahhütlerine uyum sağlamasına da yardımcı olabilir (Khalid vd., 2024).

Enerji verimliliği alanında yapılan Ar-Ge yatırımları, yeni ve yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesi, enerji tasarrufunun artırılması ve mevcut enerji kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlamaktadır. Bu yatırımlar, enerji etkinliğini artırarak enerji maliyetlerini düşürür ve enerji arz güvenliğini artırır. Ar-Ge çalışmaları, enerjinin daha verimli kullanılmasına yönelik çözümler sunarak ekonomik büyümeye katkıda bulunur ve çevresel sürdürülebilirliği destekler (Song vd., 2024).

Kurumsal kalite, enerji sektöründe verimlilik ve etkinliğin artırılması için önemli bir unsurdur. İyi yönetim uygulamaları, şeffaflık, hesap verebilirlik ve düzenleyici çerçevelerin etkinliği, enerji sektöründe verimliliği artırabilir (Inglesi-Lotz, 2024). Kurumsal kalite, enerji politikalarının etkin uygulanmasını, yatırımcı güvenini ve piyasa istikrarını sağlar. Enerji etkinliği ile doğrudan ilişkili olup, yüksek kurumsal kalite, enerji kaynaklarının daha etkin ve verimli kullanılmasına katkıda bulunur (Khan vd., 2024).

Enerji fiyatları, enerji etkinliği üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Yüksek enerji fiyatları, enerji tasarruf önlemlerinin alınmasını teşvik edebilirken, düşük enerji fiyatları bu tür önlemlerin alınmasını zorlaştırabilir (Guan ve Lin, 2024). Enerji maliyetlerinin yüksek olması, özellikle düşük gelirli hane halkları ve küçük işletmeler için enerji verimliliği yatırımlarının önünde bir engel oluşturabilir. Enerji fiyatlarının dengeli bir şekilde yönetilmesi, enerji etkinliğini artırmak için kritik bir faktördür (Graver vd., 2024).

Bu üç değişkenin – enerji Ar-Ge etkinliği, kurumsal kalite ve enerji fiyatları – Türkiye özelinde enerji etkinliği ile birlikte araştırılması, akademik açıdan önemli katkılar sağlar. Türkiye'nin enerji politikalarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir ekonomik büyüme stratejilerinin belirlenmesi açısından değerli bilgiler sunar. Ayrıca, enerji etkinliğinin artırılması, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası enerji ve çevre politikaları ile uyumlu hareket etmesini sağlar. Bu tür çalışmalar, politika yapımcıların ve sektör

paydaşlarının bilgi tabanını genişleterek, enerji verimliliğini artırmaya yönelik daha etkili stratejilerin geliştirilmesine olanak tanır.

2. Veri Seti, Ekonometrik Yöntem ve Bulgular

2.1. Veri ve Model Fonksiyonu

Bu bölümde Türkiye için enerjinin etkin kullanımını etkileyebilecek faktörler 1990-2022 döneminde yıllık verilerle incelenecektir. Bu amaçla kullanılacak olan fonksiyon denklemi aşağıdaki şekilde verilmiştir.

$$EE_t = f(ETKİNLİK_{AR-GE_t}, KALİTE_{KURUMSAL_t}, FİYAT_t)$$

Burada EE Türkiye için enerji etkinliğini göstermektedir. Yani bir birim enerji başına elde edilen maksimum çıktı değerini göstermektedir. Yani GDP'nin enerji kullanımına bölünmesiyle elde edilmektedir. Diğer yandan **ETKİNLİK_{AR-GE}** değişkeni bir birim enerji verimliliği AR-GE başına elde edilen enerji verimliliğini göstermektedir. Yani enerji verimli kullanımının enerji verimliliği AR-GE yatırımlarına bölünmesiyle elde edilmektedir. **KALİTE_{KURUMSAL}** değişkeni hukuk, sağlık ve eğitim değişkenlerinin yer aldığı bir indeks olarak kullanılmıştır. Son olarak **FİYAT** değişkeni enerji fiyatlarını temsil etmektedir. GDP değişkeni Dünya Bankası, **KALİTE_{KURUMSAL}** İsveç enstitüsü veri tabanından ve diğer değişkenler Uluslararası Enerji Ajansı veri tabanlarından elde edilmiştir. Esneklik yorumlaması ve değişkenlerin normal dağılıma sahip olmalarını sağlamak için logaritmik dönüşümler yapılmıştır. Burada **ETKİNLİK_{AR-GE}** değişkeninin işareti literatürde enerji etkinliğini artırıyor gibi beklense de literatür incelendiğinde negatif olarak gelmesi de muhtemeldir. Bunun nedeni artan AR-Ge etkinliği ülkelerin daha fazla rekabet, üretim ve büyüme hırsına dönüşerek daha fazla enerji kullanımını artırmaya neden olabilmektedir. Bu durum ise yüksek paya sahip ve enerji etkinliğini olumsuz etkileyen fosil yakıtların kullanımının artmasına neden olabilmektedir. Diğer yandan **KALİTE_{KURUMSAL}** değişkeninin işareti pozitif olarak beklenmektedir. Çünkü artan kurumsal kalite hukuk, sağlık ve eğitim alanında da kalitenin artmasına dolayısıyla yerli ve yabancı yatırımcılar için daha şeffaf, denetlenebilir ve uygun rekabet ortamını sağlayabilmektedir. Artan sağlık kalitesi ise sağlığa zararlı olan kirletici enerji kaynaklarının kullanımının engellenmesine neden olabilmektedir. Daha yüksek eğitim kalitesi ise çevreye duyarlı vatandaşların yetişmesine neden olmaktadır. Enerji fiyatlarının ise işaretinin negatif olması beklenmektedir. Enerji fiyatlarındaki artışlar, genellikle enerji etkinliğini teşvik etme eğilimindedir. Ancak, belirli durumlarda bu artışlar enerji etkinliği üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Enerji fiyatlarının artması, özellikle düşük gelirli hane halkları ve küçük işletmeler için enerji etkinliği artırıcı yatırımları zorlaştırabilir. Bu gruplar, enerji tasarrufu sağlayacak teknolojilere yatırım yapmaktan kaçınabilir veya bu tür yatırımlar için yeterli mali kaynağa sahip olmayabilir. Enerji fiyatlarındaki artışlar, işletmeleri ve bireyleri kısa vadeli tasarruf önlemlerine

yönlendirebilir. Örneğin, pahalı enerji etkinliği yatırımları yerine, enerji tüketimini geçici olarak azaltmak için daha az maliyetli ve daha az etkili yöntemler tercih edilebilir.

Modelde kullanılan değişkenlere ait korelasyon katsayıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Korelasyon Katsayıları

	EE	ETKİNLİK_{AR-GE}	KALİTE_{KURUMSAL}	FİYAT
EE	1.000	0.619	0.291	-0.651
ETKİNLİK_{AR-GE}	0.619	1.000	0.490	-0.639
KALİTE_{KURUMSAL}	0.291	0.490	1.000	-0.309
FİYAT	-0.651	-0.639	-0.309	1.000

Tablo 1 incelendiğinde **EE**, **ETKİNLİK_{AR-GE}**, **KALİTE_{KURUMSAL}** ve **FİYAT** arasındaki ilişkileri göstermektedir. Bu korelasyon katsayıları, değişkenler arasındaki doğrusal ilişkiyi ve bu ilişkinin yönünü anlamamıza yardımcı olur.

EE ile **ETKİNLİK_{AR-GE}** arasında pozitif ve orta derecede bir ilişki bulunmaktadır (0.619). Bu, Ar-Ge etkinliğinin artmasıyla enerji etkinliğinin de artabileceğini göstermektedir. Ar-Ge etkinliği, yenilikçi çözümler ve teknolojilerin geliştirilmesi yoluyla enerji etkinliğini artırma potansiyeline sahip olabilir. Dolayısıyla, Ar-Ge'ye yapılan yatırımların enerji etkinliği üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varabiliriz.

EE ve **KALİTE_{KURUMSAL}** arasındaki ilişki ise daha zayıf bir pozitif korelasyon göstermektedir (0.291). Bu, kurumsal kalitenin artmasının enerji etkinliğini bir ölçüde artırabileceğini, ancak bu etkinin sınırlı olduğunu gösterir. Kurumsal kalite, yönetim süreçlerinin ve organizasyonel yapıların iyileştirilmesiyle ilgili olup, enerji etkinliği üzerindeki etkisi doğrudan olmasa da dolaylı olabilir. Bu, daha çok organizasyonel etkinlik ve stratejilerin enerji etkinliğine olan katkısıyla ilişkilidir.

FİYAT ile **EE** arasında negatif bir korelasyon vardır (-0.651). Bu, enerji fiyatlarının artması durumunda enerji etkinliğinin düştüğünü işaret etmektedir. Yüksek enerji maliyetleri, enerji tasarrufu ve etkinlik projelerine yatırım yapmayı zorlaştırabilir, bu da etkinlikte düşüşe yol açabilir. Enerji fiyatlarındaki artışlar, özellikle düşük maliyetli ve kısa vadeli çözümlerin tercih edilmesine neden olabilir, bu da enerji etkinliği çabalarının uzun vadeli ve sürdürülebilir olmasını engelleyebilir.

ETKİNLİK_{AR-GE} ile **FİYAT** arasında da negatif bir ilişki bulunmaktadır (-0.639). Bu, Ar-Ge etkinliğinin artmasıyla enerji fiyatlarının düşebileceğini gösterir. Ar-Ge'nin, enerji etkinliğini artırarak ve daha ucuz enerji üretim yöntemleri geliştirerek enerji maliyetlerini azaltma potansiyeline sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, yenilikçi enerji çözümlerinin ve teknolojilerinin geliştirilmesinin enerji piyasalarında önemli bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır.

Aşağıda Tablo 2 için tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 2. Tanımlayıcı istatistikler	EE	ETKİNLİK_{AR-GE}	KALİTE_{KURUMSAL}	FİYAT
Ortalama	-2.679	-3.222	-0.284	0.140
Medyan	-2.691	-2.950	-0.301	0.146
Maksimum	-2.605	-1.605	-0.153	0.380
Minimum	-2.722	-4.811	-0.410	-0.046
Std. Sap.	0.033	0.943	0.064	0.129
Eğrilik	0.996	-0.087	0.570	0.008
Kurtosis	3.047	1.815	3.015	1.623
Jarque-Bera	5.464	1.973	1.788	2.608
Olasılık	0.065	0.373	0.409	0.271
Toplam	-88.414	-106.323	-9.376	4.605
Toplam Sq. Sap.	0.035	28.475	0.130	0.531
Gözlemler	33	33	33	33

Yukarıdaki tanımlayıcı istatistikler tablosu, **EE**, **ETKİNLİK_{AR-GE}**, **KALİTE_{KURUMSAL}** ve **FİYAT** değişkenleri için genel veriler sunmaktadır. Bu verilere bakıldığında, enerji etkinliği ve Ar-Ge etkinliğinin ortalama değerlerinin sırasıyla -2.679 ve -3.222 olduğunu, yani bu değişkenlerin genel olarak negatif değerlere sahip olduğunu görmekteyiz. Bu durum, bu iki değişkenin genellikle düşük seviyelerde olduğunu veya negatif bir ölçekte değerlendirildiğini göstermektedir. Kurumsal kalite ve fiyat değişkenleri ise ortalama olarak sifıra yakın değerlere sahip, bu da bu değişkenlerin pozitif ve negatif değerler arasında dengeli bir dağılım gösterdiğini düşündürmektedir.

EE ve **ETKİNLİK_{AR-GE}** için gözlemlenen maksimum ve minimum değerler arasında büyük bir fark bulunmamaktadır, bu da bu değişkenlerin dağılımının nispeten dar olduğunu ve veri setindeki sapmanın az olduğunu göstermektedir. Özellikle, enerji etkinliğinin standart sapması çok düşük (0.033), bu da verilerin ortalama etrafında yoğunlaştığını ve büyük dalgalanmaların olmadığını ifade eder. Ar-Ge etkinliği ise daha yüksek bir standart sapmaya sahip (0.943), bu da bu değişkenin daha geniş bir dağılıma sahip olduğunu ve daha fazla dalgalandığını gösterir.

Eğrilik ve kurtosis değerlerine bakıldığında, enerji etkinliği ve kurumsal kalite değişkenlerinin hafif pozitif eğriliğe sahip oldukları görülmektedir, bu da bu değişkenlerin sağa çarpık bir dağılım gösterdiğini ve veri noktalarının çoğunlukla düşük değerlerde yoğunlaştığını ifade eder. Ar-Ge etkinliği ve fiyat değişkenlerinin eğrilik değerleri sifıra yakın, bu da bu değişkenlerin simetrik bir dağılıma sahip olduğunu veya en azından büyük bir çarpıklık olmadığını gösterir. Kurtosis değerlerinin büyük çoğunluğunun 3'e yakın olması, verilerin genellikle normal dağılıma yakın bir dağılım gösterdiğini ifade eder.

Son olarak, Jarque-Bera test istatistiği ve olasılık değerleri, özellikle enerji etkinliği için sınırdan istatistiksel anlamlılık göstermekte ve verilerin normal dağılımdan sapabileceğini düşündürmektedir. Diğer değişkenler için ise bu test sonuçları, verilerin normal dağılım hipotezine uygun olduğunu gösterir. Bu genel tanımlayıcı istatistikler, veri setindeki ana eğilimleri ve varyasyonları anlamak için temel bir bakış açısı sunmaktadır.

2.2. Birim kök testi

Zaman serisi analizlerinde standart ADF (Augmented Dickey-Fuller) ve Fourier ADF birim kök testleri, serinin durağan olup olmadığını belirlemek için kritik araçlardır. Durağanlık, zaman serilerinin analiz edilebilir ve tahmin edilebilir olmasını sağlayan önemli bir özelliktir. Standart ADF testi, bir zaman serisinin durağan olup olmadığını test eder. Bu test, serinin birim kök içerip içermediğini belirleyerek durağanlık derecesini ölçer. Durağan olmayan seriler, uzun dönemli eğilimler veya mevsimsel dalgalanmalar gösterir ve bu da serinin ortalaması ve varyansının zamanla değiştiği anlamına gelir. Durağanlık sağlanmadığında, tahmin modelleri güvenilir sonuçlar üretilmez ve yanlış modelleme kararlarına yol açabilir. ADF testi, bu tür birim kökleri tespit ederek, analiz edilen serinin durağan hale getirilmesi gerektiğini gösterir ve böylece doğru modelleme tekniklerinin kullanılmasını sağlar. Fourier ADF testi, standart ADF testine bir yenilik getirir. Standart ADF testi, serideki durağan olmayan bileşenleri belirlemede etkili olsa da, serilerdeki daha karmaşık yapıları (örneğin, doğrusal olmayan trendler, kırılmalar veya düzensiz dalgalanmalar) yakalamakta yetersiz kalabilir. Fourier ADF testi, Fourier fonksiyonları kullanarak bu karmaşık yapıları ve kırılmaları modelleyebilir. Bu özellik, özellikle ekonomik ve finansal zaman serilerinde sıklıkla görülen yapısal kırılmaları ve düzensiz dalgalanmaları tespit etmede faydalıdır. Böylece, Fourier ADF testi, daha doğru bir durağanlık analizi sunarak standart ADF testinin sınırlarını aşar ve analizin güvenilirliğini artırır. Bu amaçla tüm değişkenler için durağanlık testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'e yerleştirilmiştir.

Tablo 3: Standart ADF ve Fourier ADF birim kök testi sonuçları

Değişken	Standart ADF		Fourier ADF				
	t-istat.	Prob.	Frekans	Min. KT	F-statistic	Lag	ADF istat.
EE	-2.143	0.230	5	0.005	2.232	0	-2.398336
ETKİNLİK _{AR-GE}	-1.410	0.565	1	8.016	3.301	4	-2.360906
KALİTE _{KURUMSAL}	-2.093	0.198	2	0.048	4.676	8	1.468847
FİYAT	-1.098	0.705	4	0.065	1.383	1	-1.243511
Değişken	t-istat.	Prob.	Frekans	Min.KKT	F-statistic	Lag	ADF istat.
D(EE)	-5.216	0.000	-	-	-	-	-
D(ETKİNLİK _{AR-GE})	-6.928	0.000	-	-	-	-	-
D(KALİTE _{KURUMSAL})	-4.758	0.000	-	-	-	-	-

D(FİYAT)	-4.952	0.000	-	-	-	-	-
-----------------	--------	-------	---	---	---	---	---

Not: Δ sembolü birinci farkları temsil eder. Fourier F testi için kritik değerler şu şekildedir: %1 düzeyi = %10,35, %5 düzeyi = %7,58 ve %10 düzeyi = %6,35. Standart ADF testi için kritik değerler şu şekildedir: %1 düzeyi = -3,679, %5 düzeyi = -2,968 ve %10 düzeyi = -2,623. Önem düzeyleri ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem düzeylerine karşılık gelir.

Tablo 3, hem geleneksel Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi hem de daha yeni ve esnek bir yöntem olan Fourier ADF testi sonuçlarını göstermektedir. Yukarıdaki birim kök test sonuçları **EE**, **ETKİNLİK_{AR-GE}**, **KALİTE_{KURUMSAL}** ve **FİYAT** değişkenlerinin hem düzeyde hem de birinci farklarında durağanlık durumlarını incelemektedir. Standart ADF test sonuçlarına göre, hiçbir değişkenin düzeyde durağan olmadığı anlaşılmaktadır; zira t-istatistikleri ve olasılık değerleri, durağanlık hipotezini reddetmek için yeterince güçlü değildir. Örneğin, EE değişkeni için t-istatistiği -2.143 ve olasılık değeri 0.230 olup, bu değerler %5 veya %1 anlamlılık düzeyinde birim kök hipotezini reddetmek için yetersizdir. Benzer şekilde, diğer değişkenlerin t-istatistikleri de birim kökün varlığını reddedecek kadar düşük değildir.

Fourier ADF test sonuçları, serilerde olası yapısal kırılmalar ve doğrusal olmayan trendleri de dikkate alarak daha esnek bir yaklaşımla değerlendirme yapar. Bu testlerdeki F-istatistik değerleri ve minimum küresel t-test (Min. KKT) değerleri incelendiğinde, Fourier bileşenlerinin eklenmesinin durağanlık analizi üzerinde daha etkili olabileceği görülse de, ADF istatistikleri hala durağanlık hipotezini reddetmek için yeterli güçte değildir. Örneğin, EE için Fourier ADF istatistiği -2.398 ve Ar-Ge etkinliği için -2.360'dır; bu değerler hala kritik değerlerin altındadır.

Ancak, değişkenlerin birinci farkları alındığında, hem standart ADF hem de Fourier ADF testlerinde tüm değişkenler için t-istatistikleri oldukça düşüktür ve olasılık değerleri 0.000 olarak rapor edilmiştir. Bu bulgu, değişkenlerin birinci farklarının durağan olduğunu ve orijinal serilerin I(1), yani birinci dereceden entegre olduklarını göstermektedir. Bu durum, serilerin düzeyde durağan olmadığını, ancak birinci farkları alındığında durağan hale geldiklerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, zaman serisi analizlerinde serilerin birim kök içerdiğini ve analizlerin doğru modelleme için serilerin farklarının kullanılması gerektiğini göstermektedir.

2.3. Eşbütünleşme testi

Zaman serilerinde eşbütünleşme testi, iki veya daha fazla durağan olmayan serinin uzun vadede birlikte hareket edip etmediğini belirlemek için kullanılır. Eğer seriler eşbütünleşmişse, aralarında uzun vadeli bir denge ilişkisi vardır ve bu ilişki, kısa vadeli dalgalanmalara rağmen korunur. Eşbütünleşme testi, ekonomik modellerde doğru tahminler yapmayı ve uzun vadeli ilişkileri anlamayı sağlar.

Fourier ADL (Autoregressive Distributed Lag) eşbütünleşme testi ise, geleneksel eşbütünleşme testlerinin aksine serilerde doğrusal olmayan trendleri ve yapısal kırılmaları da dikkate alır. Bu test,

karmaşık yapılar içeren ve ani değişimler gösteren serilerde daha güvenilir sonuçlar verir. Fourier ADL eşbütünleşme testi, geleneksel yöntemlere göre daha esnek olup, serilerdeki potansiyel doğrusal olmayan ilişkileri de ortaya çıkarmakta etkilidir. Bu amaçla Türkiye için ilgili dönemde değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4'e yerleştirilmiştir.

Tablo 4: Fourier ADL eşbütünleşme testi

Değişken	Frekans	Min-KKT	Test istatistiği
EE	4	-6.936	-5.248***
ETKİNLİK _{AR-GE}	4		
KALİTE _{KURUMSAL}	4		
FİYAT	4		

Not: Fourier Engle-Granger eşbütünleşme testi için kritik değerler şu şekildedir: %1 anlamlılık düzeyinde kritik değer -5,393'tür; %5 anlamlılık düzeyinde kritik değer -4,733'tür; ve %10 anlamlılık düzeyinde kritik değer -4,394'tür. "****" gösterimi %1 anlamlılık düzeyini ifade eder.

Tablo 4 sonuçlarına göre Yukarıdaki eşbütünleşme test sonuçları **EE**, **ETKİNLİK_{AR-GE}**, **KALİTE_{KURUMSAL}** ve **FİYAT** değişkenleri için analiz yapılmıştır. Bu testler, değişkenlerin uzun vadeli bir denge ilişkisi içinde olup olmadığını belirlemeye çalışır. Verilen sonuçlar arasında yalnızca EE değişkeni için frekans ve test istatistiği değerleri sunulmuş ve EE'nin test istatistiği -5.248 olarak belirtilmiştir, bu değer genellikle %1 anlamlılık seviyesinde kritik değerinin altında yer alır. Bu da EE'nin diğer değişkenlerle birlikte uzun vadeli bir denge ilişkisi gösterdiğini, yani eşbütünleşmiş olduğunu işaret eder. Diğer değişkenler için ise herhangi bir Min-KKT veya test istatistiği değeri verilmediğinden dolayı bu değişkenlerin eşbütünleşme durumu hakkında kesin bir yorum yapılamaz. Ancak genel olarak, bir değişkenin eşbütünleşme içinde olması, serilerin birlikte hareket ettiği ve uzun vadeli bir denge sağladığı anlamına gelir. Bu sonuç, modelleme süreçlerinde dikkate alınması gereken önemli bir bulgu olup, analiz edilen değişkenlerin uzun vadeli ekonomik ilişkilerini anlamak için kritiktir.

2.4. Uzun-kısa dönem katsayı tahmini

Zaman serilerinde FMOLS (Fully Modified Ordinary Least Squares), DOLS (Dynamic Ordinary Least Squares) ve CCR (Canonical Cointegrating Regression) tahmincileri, eşbütünleşme durumunda parametre tahminlerinin etkin ve sapmasız olmasını sağlamak için kullanılır. Bu tahminciler, özellikle uzun vadeli denge ilişkilerinin analizinde, durağan olmayan serilerin yanıltıcı sonuçlar vermemesi için kritik bir rol oynar. FMOLS, seri korelasyon ve olasılıksal etkiyi düzeltirken, DOLS gecikmeli ve ileri değerler ekleyerek seriler arası otokorelasyonu ve eşbütünleşme hatalarını düzeltir. CCR ise, eşbütünleşme ilişkisini veri dönüşümleri aracılığıyla analiz eder ve böylece klasik regresyon yöntemlerinden kaynaklanan olası yanlışlıkları giderir.

Tablo 5'te verilen uzun dönem katsayı tahmin sonuçlarına bakıldığında, üç tahminci de tutarlı bir şekilde benzer bulgular ortaya koymaktadır, bu da sonuçların güvenilir olduğunu gösterir. **EE** değişkeninin tüm tahmin yöntemlerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir; katsayılar 0.024 ile 0.027 arasında değişmektedir ve bu sonuçlar, enerji etkinliğinin diğer değişkenlerle pozitif bir uzun vadeli ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. **KALİTE_{KURUMSAL}** değişkeni ise negatif bir katsayıya sahiptir ve istatistiksel olarak anlamlıdır, bu da kurumsal kalitedeki artışların uzun vadede olumsuz bir etki yaratabileceğini ima eder. **FİYAT** değişkeninin katsayıları da negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olup, fiyatlardaki artışların uzun vadede olumsuz etkiler doğurabileceğini belirtmektedir.

Daha düşük katsayılar, **ETKİNLİK_{AR-GE}** değişkeni için gözlenmiştir ve bu değişkenin katsayıları genellikle anlamlılık seviyelerine ulaşmamaktadır, bu da Ar-Ge etkinliğinin uzun vadeli etkisinin sınırlı olduğunu veya daha belirsiz bir etkiye sahip olabileceğini gösterir. Trigonometrik bileşenlerden SIN ve COS'un katsayılarının anlamlılığı ise seride mevsimsel veya periyodik etkilerin varlığını göstermektedir. C sabit terimindeki negatif değerler, uzun vadede modeldeki diğer değişkenlerin etkisi sabitken negatif bir trendin olabileceğini işaret eder. Bu sonuçlar, Türkiye ekonomisinin analizinde, bu değişkenlerin uzun vadeli dinamiklerini anlamak için kritik veriler sunar.

Tablo 5: Uzun dönem katsayı tahmin sonuçları

EE	ETKİNLİK _{AR-GE}	KALİTE _{KURUMSAL}	FİYAT	SIN	COS	C
FMOLS	0.024***	0.094	-0.131***	-0.026***	0.020***	-2.559***
CCR	0.027***	0.073	-0.154**	-0.032**	0.017***	-2.551***
DOLS	0.025***	0.047	-0.117**	-0.023**	0.020***	-2.570***

Not: *(10%), **(5%) ve ***(1%) önem seviyelerini gösterir. Parantez içindeki değerler standart hatalardır

FMOLS, DOLS ve CCR tahmincileri, zaman serisi analizlerinde kısa dönem tahminlerinde de önemli bir rol oynar. Bu tahminciler, kısa dönemdeki geçici şokların ve sapmaların etkisini daha doğru bir şekilde yakalayarak, kısa vadeli dinamikleri ve değişiklikleri anlamaya yardımcı olur. FMOLS, kısa dönemdeki otokorelasyonu ve sapmayı düzeltirken, DOLS, gecikmeli ve ileri değişkenler ekleyerek kısa dönem değişkenliklerini modellemeye katkıda bulunur. CCR, kısa dönemde doğrusal olmayan etkileri ve kısa vadeli denge sapmalarını ele alarak tahminlerin doğruluğunu artırır. Bu tahminciler, ekonomik politikaların kısa vadeli etkilerini analiz etmek ve geçici şokların ekonomiye olan etkilerini anlamak için kritik öneme sahiptir.

Tablo 6'daki kısa vadeli katsayı tahmin sonuçlarına bakıldığında, enerji etkinliği (ΔEE) değişkeninin tüm tahmin yöntemlerinde negatif ve anlamlı olduğu görülmektedir. FMOLS ve CCR tahminlerinde, katsayıların -0.295 ve -0.370 olarak anlamlı çıkması, enerji etkinliğindeki değişikliklerin kısa vadede negatif etkiler yarattığını göstermektedir. Bu, enerji etkinliğindeki artışların, kısa dönemde bazı

maliyetleri veya diğer olumsuz yan etkileri olabileceğini ima eder. DOLS yönteminde ise katsayı daha yüksek (-0.560) ancak %5 anlamlılık seviyesinde anlamlıdır.

Düzeltilme terimi (ECT) yalnızca CCR tahmininde anlamlı çıkmış ve -0.023 değerindedir; bu, kısa dönemde ortaya çıkan sapmaların uzun vadeli dengeye geri dönme hızının düşük olduğunu gösterir. **ETKİNLİK_{AR-GE}** değişkeni için katsayılar, FMOLS ve CCR yöntemlerinde pozitif ve anlamlı çıkmış olup, bu değişkenin kısa vadede olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle, FMOLS'deki 0.062 ve CCR'deki 0.111 katsayıları, Ar-Ge etkinliğinin kısa vadede enerji etkinliğine pozitif katkı sağladığını işaret eder.

KALİTE_{KURUMSAL} değişkeni, genellikle anlamlı bir etki göstermemiştir, bu da kısa vadede kurumsal kalitenin enerji etkinliği üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını ima edebilir. **FİYAT** değişkeni (Δ FİYAT) ise, FMOLS ve CCR tahminlerinde negatif ve anlamlıdır; bu, fiyat artışlarının kısa vadede enerji etkinliğini olumsuz etkilediğini göstermektedir. SIN ve COS trigonometrik bileşenleri anlamlı çıkmamış olup, kısa dönemde mevsimsel veya periyodik etkilerin belirgin olmadığını işaret eder. Sabit terim (C) ise negatif ve anlamlı olup, kısa dönemde enerji etkinliğinde genel bir azalma trendinin olabileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar, Türkiye'nin enerji etkinliği politikalarının kısa vadeli etkilerini analiz etmek ve politika yapımcıların dikkat etmesi gereken kritik değişkenleri belirlemek açısından önemlidir.

Tablo 6: Kısa dönem katsayı tahmin sonuçları

Δ EE	ECT	Δ ETKİNLİK _{AR-GE}	Δ KALİTE _{KURUMSAL}	Δ FİYAT	SIN	COS	C
FMOLS	-0.295***	-0.001	0.062***	0.022	-0.004***	-0.001	-0.003***
CCR	-0.370***	-0.023***	0.111***	0.023	-0.003**	0.000	-0.004***
DOLS	-0.560**	0.014	0.099	0.001	-0.005	-0.005	-0.003

Not: *(10%), **(5%) ve ***(1%) önem seviyelerini gösterir. Parantez içindeki değerler standart hatalardır

3. Sonuç ve Politika önerileri

Bu çalışmada, Türkiye'de enerjinin etkin kullanımını etkileyen temel faktörler olan enerji Ar-Ge etkinliği, kurumsal kalite ve enerji fiyatları, 1990-2022 yılları arasındaki veriler kullanılarak analiz edilmiştir. Fourier tabanlı metodoloji ile yapılan analizler, bu değişkenlerin enerji etkinliği üzerindeki etkilerini hem kısa hem de uzun vadeli perspektiflerden incelemiştir.

Çalışmanın bulguları, enerji Ar-Ge etkinliğinin enerji etkinliğini artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, Türkiye'nin enerji etkinliğini artırmak ve sürdürülebilir enerji kullanımını sağlamak için Ar-Ge yatırımlarını artırması gerektiğini ortaya koymaktadır. Teknolojik yenilikler ve enerji etkinliği odaklı Ar-Ge faaliyetleri, enerji kaynaklarının daha etkili ve etkin kullanılmasını

sağlamakta, böylece hem ekonomik büyümeye hem de çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunmaktadır.

Kurumsal kalitenin enerji etkinliği üzerindeki pozitif etkisi de dikkat çekicidir. İyi yönetim uygulamaları, hukuk sisteminin güçlendirilmesi, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi unsurlar, enerji sektöründe daha etkin operasyonların ve sürdürülebilir politikaların uygulanmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, kurumsal yapının iyileştirilmesi ve düzenleyici çerçevenin güçlendirilmesi, enerji etkinliğini artırmak için önemli bir adım olacaktır.

Öte yandan, enerji fiyatlarının yüksek olması enerji etkinliği üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Yüksek enerji maliyetleri, özellikle düşük gelirli hane halkları ve küçük işletmeler için enerji tasarruf önlemleri almayı zorlaştırmakta ve enerji etkinliğini artırıcı yatırımların önünde bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, enerji maliyetlerinin düşürülmesine yönelik politikaların geliştirilmesi, enerji etkinliğini artırmak için önemlidir.

Dolayısıyla enerji etkinliğini artırmak ve yenilikçi enerji çözümleri geliştirmek için Ar-Ge yatırımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Özellikle, yenilenebilir enerji teknolojileri ve enerji etkinliği projelerine yönelik desteklerin artırılması faydalı olacaktır. Ayrıca enerji sektöründe şeffaflık, hesap verebilirlik ve etkin yönetim uygulamalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu amaçla, düzenleyici çerçevelerin güçlendirilmesi ve kurumsal reformların gerçekleştirilmesi önemlidir. Diğer yandan enerji maliyetlerinin düşürülmesi ve enerji fiyatlarının istikrarlı bir seviyede tutulması için uygun fiyatlandırma politikalarının benimsenmesi gerekmektedir. Bu, düşük gelirli grupların ve küçük işletmelerin enerji etkinliği projelerine yatırım yapmalarını kolaylaştıracaktır. Bununla birlikte enerji etkinliği konusunda toplumsal farkındalığın artırılması, uzun vadeli enerji tasarruf politikalarının başarılı olabilmesi için kritiktir. Bu kapsamda, kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmeli ve enerji etkinliği konularında eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır. Son olarak Türkiye, enerji etkinliği alanında uluslararası işbirliklerini ve bilgi paylaşımını artırmalıdır. Uluslararası fonlardan yararlanmak ve en iyi uygulama örneklerini benimsemek, enerji etkinliği stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, Türkiye'nin enerji etkinliğini artırarak hem ekonomik kalkınmayı desteklemesine hem de çevresel sürdürülebilirliği sağlamasına olanak tanıyacaktır.

Kaynakça

Gravert, K., Poleacovschi, C., Ballesteros, L., Cetin, K., Passe, U., Kimber, A., ... & Douglass, F. (2024). Homeowners' Motivations to Invest in Energy-Efficient and Renewable Energy Technologies in Rural Iowa. *ASCE OPEN: Multidisciplinary Journal of Civil Engineering*, 2, 04024002.

- Guan, C., & Lin, B. (2024). Do consumers concern about energy saving in purchasing energy-efficient home appliances? Evidence from online e-commerce review. *Energy Policy*, *193*, 114277.
- Hilali, I., Dogan, E., Altin, Y., Servi, A., & Isiker, Y. (2024). The geostrategic and economic impact of Türkiye's hydrogen energy vision on Europe. *International Journal of Hydrogen Energy*, *57*, 100-106.
- Inglesi-Lotz, R. (2024). Exploring the impact of institutional quality to South Africa's transition to renewables. *Energy Sources, Part B: Economics, Planning, and Policy*, *19*(1), 2291433.
- Khalid, M. (2024). Smart grids and renewable energy systems: Perspectives and grid integration challenges. *Energy Strategy Reviews*, *51*, 101299.
- Khan, A. A., Ramzan, M., Mehmood, S., & Wong, W. K. (2024). Towards the environment of legitimacy: Do the institutional quality and policy uncertainty matter for the performance of stock markets of South Asian countries?. *International Journal of Emerging Markets*.
- Rial, R. C. (2024). Biofuels versus climate change: Exploring potentials and challenges in the energy transition. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, *196*, 114369.
- Shah, W. U. H., Hao, G., Yan, H., Zhu, N., Yasmeen, R., & Dincă, G. (2024). Role of renewable, non-renewable energy consumption and carbon emission in energy efficiency and productivity change: Evidence from G20 economies. *Geoscience Frontiers*, *15*(4), 101631.
- Song, A., Rasool, Z., Nazar, R., & Anser, M. K. (2024). Towards a greener future: How green technology innovation and energy efficiency are transforming sustainability. *Energy*, *290*, 129891.a

GÜZEL SANATLAR LİSESİ VİYOLA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ KAZANIMLAR TEMELİNDE İNCELENMESİ

Doktora Öğrencisi, Derya YAZICI

İnönü Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-1070-7109

ÖZET

Çalgı eğitiminin bir kolu olan yaylı çalgılar eğitimi yüzyıllardan beri değişerek günümüze ulaşmıştır ve hâlâ önemini korumaktadır. Çoksesli müziğin temelini oluşturan yaylı çalgılardan olan viyola, bugün güzel sanatlar liselerinden lisans düzeyinde eğitim veren kurumlara kadar birçok kademe eğitimi gerçekleştirilen bir çalgıdır. Güzel sanatlar liselerinde mevcut viyola öğretim programlarının kazanımlar ekseninde incelenmesini amaçlayan araştırma nitel bir çalışma olup belge tarama tekniği ile toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada güzel sanatlar liselerinin 9, 10, 11 ve 12. sınıf viyola dersinin yıllık öğretim programlarında yer alan kazanımlar ünitelere göre incelenmiş ve bu kazanımlar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olmak üzere öğrenme alanlarına göre kategorize edilerek yüzde ve frekans değerlerini gösteren tablolar halinde sunulmuştur. Öte yandan belirlenen kazanımların ünitelere göre dağılım durumlarının yüzde ve frekans değerlerine yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda 9. sınıf viyola öğretim programının 6 ünite, 20 konu ve 82 kazanım; 10. sınıf viyola öğretim programının 5 ünite, 15 konu ve 67 kazanım; 11. sınıf viyola öğretim programının 5 ünite, 16 konu ve 74 kazanım; 12. sınıf viyola öğretim programının ise 5 ünite, 16 konu ve 73 kazanım içerdiği belirlenmiştir. 9. sınıf viyola öğretim programında yer alan kazanımların 56'sı devinişsel, 24'ü bilişsel ve 2'si duyuşsal öğrenme alanına; 10. sınıf viyola öğretim programında yer alan kazanımların 37'si devinişsel, 16'sı bilişsel öğrenme alanına; 11. sınıf viyola öğretim programında yer alan kazanımların 56'sı devinişsel, 18'i bilişsel öğrenme alanına; 12. sınıf viyola öğretim programında yer alan kazanımların 55'i devinişsel, 18'i bilişsel, 1'i de duyuşsal öğrenme alanına ait kazanımlar olduğu tespit edilmiştir. 10 ve 11. sınıf viyola öğretim programında yer alan kazanımlar arasında duyuşsal öğrenme alanına ait bir kazanıma rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaylı Çalgılar, Viyola, Viyola Öğretim Programı, Güzel Sanatlar Lisesi

1. GİRİŞ

Doğduğu günden ölene kadar aldığı eğitimle hayatında bir yer edinen insan, aldığı eğitimin bir ürünüdür. Eğitimin genel amacı tarih boyunca yaşamakta olan çevrenin ihtiyaçları ve çıkarları doğrultusunda değişik şekillerle gelişme de bireyin belirlenmiş amaçlarla insanın kendi yaşantısı yoluyla davranışlarını değiştirmesi, yeteneklerini geliştirmesi şeklinde açıklanmaktadır (Sönmez, 2005, s. 35).

Eğitimin değişik yönlerine ihtiyacı olan insan eğitiminin önemli alanlarından biri de sanat eğitimidir. Sanat eğitimi bilim, teknik, felsefe ve kinestetik, teknik ve alan eğitimleriyle kişinin ve toplumun eğitimin en önemli öğelerinden biridir (Mercin ve Alakuş, 2007, s. 15). Müzik eğitimi, kişilerin duygularıyla ve estetik gelişimi ile ilgili olması yönünden bilim/teknik eğitiminden ayrılır. Ayrıca insanın çevresini farklı tanımasına, yorumlamasına ve çevresine karşı doğru davranışları kazanmasına destek olabilecek içsel yaratıcılığını geliştirmesini sağlayan çalışmaların tamamıdır (Şen, 2005, s. 344)

Çalgı eğitimi süreci oldukça zorlu ve uzun bir süreçtir. Bu süreç içerisinde çalgı çalmanın gerçekleşmesi bazı temel becerilerin kazanılması ile gerçekleşmektedir (Özmenteş, 2008, s. 157). Çalgı çalmanın gerçekleştiği bu süreç; uzman bir öğretici tarafından, çalgının türüne ve yapısına göre göre çeşitli teknikler ve özelliklere uygun şekilde hazırlanmış bir öğretim programı ile planlı olarak gerçekleşmelidir.

Temelde çalgı çalabilmek için bireye kazandırılması gereken beceriler;

- Bireyin düzgün bir duruş ve oturuşa sahip olması,
- Bireyin doğru bir teknikle çalgısını tutması ve çalgısını tutarken elini, kolunu ve parmaklarını doğru pozisyonda tutabilmesi
- Çalgıdan elde edilen ses tınısının iyi olması
- Entonasyonun temiz olması şeklinde sıralanabilir.

Müzik eğitimi disiplininin alt basamaklarından olan çalgı eğitimi, bireye bir çalgıyı icra edebilecek temel yeterlilikleri kazandırmanın yanı sıra müzik ve çalgı sevgisini aşılayarak bir noktada mesleki müzik eğitimine açılan bir kapı olma işlevini de gerçekleştirir. Çalgı eğitiminin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alana ait kazanımlarını Özen (2004) şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bilişsel Alan: Çalgıya ait terimsel ifadelerin ve çalgı icrası için gereken tekniklerin öğrenilmesi.

2. Duyuşsal Alan: Çalgının sevilmesi ve çalgıyı çalışmak için tutum geliştirilmesi.

3.Devinişsel Alan: Çalgıyı icra edebilmek için gereken motor becerilerin kazanılması (s. 59).

Çalgı çalma, öğrencinin devinişsel performansı ile gerçekleşse de çalgı çalan birey duyuşsal, bilişsel ve devinişsel özelliklerin tümünü birlikte kullanır. Seslendirilecek olan eser için disiplinli bir çalışma iradesi ortaya konulması duyuşsal, eserin teknik özellikleri gibi birtakım künye bilgilerin kavranması ise bilişsel alan kazanımları olarak önemlidir. Bu nedenle hedeflenen bilişsel, duyuşsal ve devinişsel amaçların öğretim programlarında kapsadığı alan dikkatle belirlenmeli ve ölçümü titizlikle sağlanmalıdır.

Duyuşsal alan olarak kazanımı olarak düşünebileceğimiz öğrencinin çaldığı çalgısını sevmesi, çalgısına alışarak uyumlu hale gelmesi de çalışma disiplinini sağlaması bakımından önem taşımaktadır. Çalgısını sevmeyen, çalgısı ile uyumlu olmayan ve çalışmak istemeyen öğrenci yetenek seviyesi yüksek olsa bile başarılı olamayacaktır.

Çalgı eğitiminin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi öğretici ve öğrenciyi kapsayan birçok değişkene bağlıdır. Apaydın (2023), bu değişkenleri öğrencinin çalgıya olan ilgisi, fiziki yatkınlığı, çalgıyı öğrenmeye olan isteği, eğitim sürecinin uygun şekilde tasarlanması ve öğretmenin mesleki yeterliliği şeklinde sıralamıştır (s. 16)

Bugün çalgı eğitimi tüm bireylere yönelik genel, istek ve ilgiye göre özengen ve meslek olarak seçenlere yönelik mesleki düzeyde gerçekleştirilmektedir. Çalgı eğitimi Türkiye’de güzel sanatlar liselerinde, güzel sanatlar fakültelerinin güzel sanatlar eğitimi bölümlerinde, eğitim fakültelerinin müzik öğretmenliği anabilim dallarında, konservatuvarlarda gerçekleştirilmektedir. “Güzel Sanatlar Lisesi”, mesleki müzik eğitimi ilk akla gelen kurumlardan birisidir. Bu kurumlar, lise düzeyinde müzik alanında eğitim vererek büyük ölçüde güzel sanatlar fakülteleri müzik bölümlerine ve eğitim fakülteleri müzik öğretmenliği bölümlerine öğrenci hazırlamaktadır. Ülkemizde mesleki olarak müzik ve görsel sanatlar eğitiminin ilk basamaklarından sayılabilecek güzel sanatlar liselerinin müzik bölümlerinde teorik derslerin yanında bireysel ya da grup halinde çalgı eğitimi dersleri de verilmektedir. Güzel sanatlar liselerinde eğitimi verilen çalgılardan biri de “viyola”dır. Yaylı çalgılar ailesinden olan viyola, kemanın bir boy büyüğü olup alto ses tonu ile orkestraların yaylı çalgılar grubunda yer alan bir çalgıdır. Viyola çalınırken üçüncü çizgi do anahtarı kullanılır fakat pozisyon ilerledikçe tiz seslerde sol anahtarı kullanımına geçilir.

Güzel sanatlar liselerinin lisans düzeyinde mesleki müzik eğitimi veren kurumlara öğrenci yetiştiriyor olması yönüyle bu okullarda verilen eğitimin yüksek öğretim kurumlarındaki başarı seviyesini de doğrudan etkilediğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu kurumlardaki

öğretim programlarının incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle güzel sanatlar liselerinde uygulanan viyola öğretim programının kazanımlar ekseninde incelenerek bu kazanımların bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenme alanlarına göre dağılımlarını tespit etmek amacıyla taşıyan araştırmanın problem cümlesi “güzel sanatlar liselerinde kullanılan viyola öğretim programında bilişsel, duyuşsal ve devinişsel kazanımların ünitelere göre dağılımı nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir.

1.1.İlgili Araştırmalar

Bulut ve Kılınç (2014), güzel sanatlar lisesinde kullanılan viyola öğretim programının içeriğinde bulunan Türk müziği konularını öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemişlerdir. Özdemir (2007), 3. Sınıf (11. sınıf) öğrencilerinin viyola öğretim programında belirtilen devinişsel hedeflere ulaşma durumlarını; Derican ve Albuz (2008), viyola eğitiminde Türk müziği dizileri ile oluşturulan makamsal etütlerin uygulanma durumuna yönelik eğitimcilerin görüşlerini; Çetin ve Akkaş (2022), güzel sanatlar liselerinde kullanılan 9. sınıf viyola dersi öğretim programında tonal ve makamsal dizilerin çalıştırılma durumunu; Uslu (1998), çalgı ve duyuşsal eğitimin etkileşimini incelemişlerdir.

2. YÖNTEM

Güzel sanatlar liselerindeki viyola öğretim programı kazanımlarının incelendiği araştırma, belge tarama veri toplama yönteminin kullanıldığı nitel bir durum çalışmasıdır. “Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 73). Araştırma kapsamında güzel sanatlar liseleri 9, 10, 11 ve 12. sınıf viyola dersi öğretim programında yer alan kazanımlar ünitelere göre incelenerek öğrenme alanları esasına göre sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Toplanan veriler betimsel analize tabi tutularak yüzde ve frekans değerlerini içeren tablolar şeklinde sunulmuştur.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu bölümünde güzel sanatlar liseleri 9, 10, 11 ve 12. sınıf viyola öğretim programını oluşturan üniteler konu, kazanım ve alan türü yönünden incelenmiş, kazanımların ait olduğu alan türleri belirlenmiş ve tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır.

3.1.9. Sınıf Viyola Öğretim Programı

Çizelge 1. Güzel sanatlar lisesi 9. sınıf viyola öğretim programında yer alan ve ünitelere göre belirlenen konuların kazanım sayıları ve öğrenme alanı türleri

		KAZANIM	ÖĞRENME ALANI TÜRÜ
--	--	---------	--------------------

ÜNİTE NO	KONU NO			BİLİŞSEL		DUYUŞSAL		DEVİNİŞSEL	
		f	%	f	%	f	%	f	%
9.1.	9.1.1.	1	1.21	1	4.16	-	-	-	-
	9.1.2.	1	1.21	1	4.16	-	-	-	-
9.2.	9.2.1.	4	4.88	3	12.5	1	50	-	-
	9.2.2.	4	4.88	2	8.33	-	-	2	3.58
	9.2.3.	4	4.88	3	12.5	-	-	1	1.79
	9.2.4.	4	4.88	-	-	-	-	4	7.14
	9.2.5.	5	6.09	1	4.16	1	50	3	5.35
9.3.	9.3.1	5	6.09	2	8.33	-	-	3	5.35
9.4.	9.4.1.	3	3.65	1	4.16	-	-	2	3.58
	9.4.2.	3	3.65	1	4.16	-	-	2	3.58
9.5.	9.5.1.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.2.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.3.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.4.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.5.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.6.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.7.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.8.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
	9.5.9.	5	6.09	1	4.16	-	-	4	7.14
9.6.	9.6.1.	3	3.65	-	-	-	-	3	5.35
TOPLAM		82	100	24	100	2	100	56	100

Çizelge 1 incelendiğinde 9. sınıf viyola öğretim programında toplam 6 ünite, 20 konu ve 82 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları açısından dağılımının devinişsel alan (f=56), bilişsel alan (f=24), duyuşsal alan (f=2) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Ünitelere göre en fazla konu sayısı 5. ünite (f=9), en az konu sayısı ise 3 ve 6. ünitelerde (f=1) bulunmaktadır. Bu noktada öğrenme alanlarına göre dağılımın dengesizliği dikkat çekicidir.

3.2.10. Sınıf Viyola Öğretim Programı

Çizelge 2. Güzel sanatlar lisesi 10. sınıf viyola öğretim programında yer alan ve ünitelere göre belirlenen konuların kazanım sayıları ve öğrenme alanı türleri

ÜNİTE NO	KONU NO	KAZANIM		ÖĞRENME ALANI TÜRÜ					
				BİLİŞSEL		DUYUŞSAL		DEVİNİŞSEL	
		f	%	f	%	f	%	f	%
10.1	10.1.1	3	4.47	1	6.25	-	-	2	5.12
	10.1.2	3	4.47	1	6.25	-	-	2	5.12

	10.1.3.	3	4.47	1	6.25	-	-	2	5.12
	10.1.4.	3	4.47	1	6.25	-	-	2	5.12
10.2	10.2.1.	3	4.47	1	6.25	-	-	2	5.12
	10.2.1.	3	4.47	1	6.25	-	-	2	5.12
	10.2.3.	3	4.47	1	6.25	-	-	2	5.12
10.3.	10.3.1.	5	7.46	1	6.25	-	-	4	10.25
	10.3.2.	5	7.46	1	6.25	-	-	4	10.25
	10.3.3.	5	7.46	1	6.25	-	-	4	10.25
	10.3.4.	5	7.46	1	6.25	-	-	4	10.25
	10.3.5.	5	7.46	1	6.25	-	-	4	10.25
10.4.	10.34.1.	3	4.47	2	12.5	-	-	1	2.57
10.5.	10.5.1.	3	4.47	2	12.5	-	-	1	2.57
	10.5.2.	3	4.47	-	-	-	-	3	7.70
TOPLAM		67	100	16	100	0	0	39	100

Çizelge 2 incelendiğinde 10. sınıf viyola öğretim programında toplam 5 ünite, 15 konu ve 67 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları açısından dağılımları devinişsel alan (f=37) ve bilişsel alan (f=16) şeklinde olurken duyuşsal alan kazanımlarının bulunmadığı görülmüştür. Ünitelere göre en fazla konu sayısı 3. ünite (f=5), en az konu sayısı 4. ünite (f=1) bulunmaktadır. Duyuşsal öğrenme alanına ait herhangi bir kazanımın olmaması 10. sınıf kademesinde viyola eğitiminin daha çok teorik ve pratik bilgi aktarımı esasında ilerlediği şeklinde yorumlanmıştır.

3.3.11. Sınıf Viyola Öğretim Programı

Çizelge 3. Güzel sanatlar lisesi 11. sınıf viyola öğretim programında yer alan ve ünitelere göre belirlenen konuların kazanım sayıları ve öğrenme alanı türleri

ÜNİTE NO	KONU NO	KAZANIM		ÖĞRENME ALANI TÜRÜ					
				BİLİŞSEL		DUYUŞSAL		DEVİNİŞSEL	
		f	%	f	%	f	%	f	%
11.1.	11.1.1.	3	4.05	1	5.55	-	-	2	3.58
	11.1.2.	3	4.05	1	5.55	-	-	2	3.58
	11.1.3.	3	4.05	1	5.55	-	-	2	3.58
11.2.	11.2.1.	8	10.18	1	5.55	-	-	7	12.5
11.3.	11.3.1.	5	6.76	1	5.55	-	-	4	7.14
	11.3.2.	5	6.76	1	5.55	-	-	4	7.14
	11.3.3.	5	6.76	1	5.55	-	-	4	7.14
	11.3.4.	5	6.76	1	5.55	-	-	4	7.14
	11.3.5.	5	6.76	1	5.55	-	-	4	7.14

	11.3.6.	5	6.76	1	5.55	-	-	4	7.14
	11.3.7.	5	6.76	1	5.55	-	-	4	7.14
11.4.	11.4.1.	4	5.40	3	16.67	-	-	1	1.79
	11.4.2.	4	5.40	2	11.11	-	-	2	3.58
11.5.	11.5.1.	4	5.40	1	5.55	-	-	3	5.35
	11.5.2.	4	5.40	1	5.55	-	-	3	5.35
	11.5.3.	6	8.10	-		-	-	6	10.71
TOPLAM		74	100	18	100	0	0	56	100

Çizelge 3 incelendiğinde 11. sınıf viyola öğretim programında toplam 5 ünite, 16 konu ve 74 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları açısından dağılımları devinışsel alan (f=56) ve bilişsel alan (f=18) şeklinde olurken duyuşsal alan kazanımlarının bulunmadığı görülmüştür. Ünitelere göre en fazla konu sayısı 3. ünite (f=7), en az konu sayısı 2. ünite (f=1) bulunmaktadır. 11. sınıfta da 10. sınıfta olduğu gibi duyuşsal alana ait herhangi bir kazanımın bulunmayışı, benzer şekilde 11. sınıf kademesinde de viyola eğitiminin daha çok teorik ve pratik bilgi aktarımı esasında ilerlediği şeklinde yorumlanmıştır.

3.4.12. Sınıf Viyola Öğretim Programı

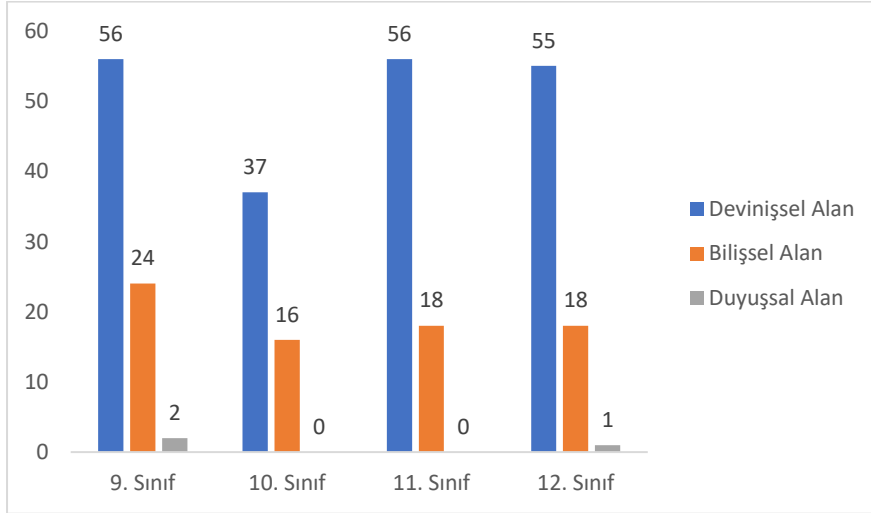
Tablo 4. Güzel sanatlar lisesi 12. sınıf viyola öğretim programında yer alan ve ünitelere göre belirlenen konuların kazanım sayıları ve öğrenme alanı türleri

ÜNİTE NO	KONU NO	KAZANIM		ÖĞRENME ALANI TÜRÜ					
				BİLİŞSEL		DUYUŞSAL		DEVİNİŞSEL	
				f	%	f	%	f	%
12.1.	12.1.1.	3	4.10	1	5.55	-	-	2	3.63
	12.1.2.	3	4.10	-	-	-	-	3	5.45
12.2.	12.2.1.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
	12.2.2.	3	4.10	-	-	-	-	3	5.45
12.3.	12.3.1.	3	4.10	1	5.55	-	-	2	3.63
12.4.	12.4.1.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
	12.4.2.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
	12.4.3.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
	12.4.4.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
	12.4.5.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
	12.4.6.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
	12.4.7.	5	6.84	1	5.55	-	-	4	7.27
12.5.	12.5.1.	8	10.96	6	33.33	-	-	2	3.63
	12.6.1.	4	5.48	1	5.55	1	100	3	5.45

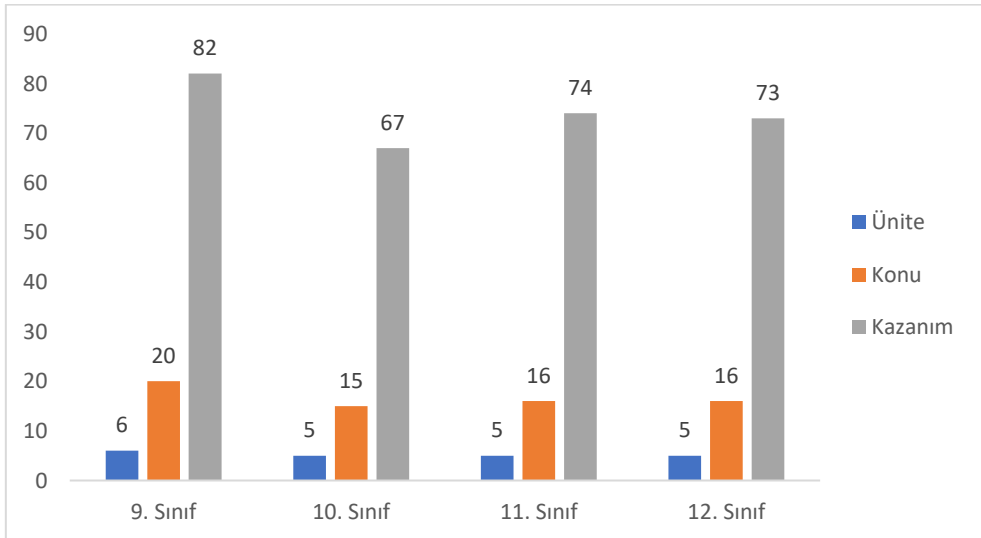
	12.6.2.	3	4.10	1	5.55	-	-	2	3.63
	12.6.3.	6	8.21	-	-	-	-	6	10.90
TOPLAM		73	100	18	100	1	100	55	100

Çizelge 4 incelendiğinde 12. sınıf viyola öğretim programında toplam 5 ünite, 16 konu ve 73 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları açısından dağılımının devinişsel alan (f=55), bilişsel alan (f=18), duyuşsal alan (f=1) şeklinde olduğu belirlenmiştir. Ünitelere göre en fazla konu sayısı 4. ünite (f=7), en az konu sayısı ise 3. ünite (f=1) bulunmaktadır. Bu noktada 9 ve 12. sınıf öğretim programlarında yer alan kazanımların ait olduğu öğrenme alanları sayısının benzerliği ve bilişsel alana ait kazanımların 10 ve 11. sınıftan sonra tekrar programa dahil olması dikkat çekici olmuştur.

4. 9, 10, 11 ve 12. Sınıf Viyola Öğretim Programında Yer Alan Ünite, Konu ve Kazanım Sayıları ve Kazanımların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Şekil 1. 9, 10, 11 ve 12. Sınıf Viyola Öğretim Programı Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Şekil 2. 9, 10, 11 ve 12. Sınıf Viyola Öğretim Programlarında Yer Alan Ünite, Konu ve Kazanım Sayılar

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

9. sınıf viyola öğretim programı 6 ünite, 20 konu ve 82 kazanımdan oluşmaktadır. Kazanımların 56'sı devinişsel, 24'ü bilişsel, 2'si de duyuşsal alandan oluşmaktadır.

10. sınıf viyola öğretim programı 5 ünite, 15 konu ve 67 kazanımdan oluşmaktadır. Kazanımların 37'si devinişsel, 16'sı bilişsel öğrenme alanına ait olup duyuşsal öğrenme alanına ait kazanım bulunmamaktadır.

11. sınıf viyola öğretim programı 5 ünite, 16 konu ve 74 kazanımdan oluşmaktadır. Kazanımların 56'sı devinişsel, 18'i bilişsel öğrenme alanına ait olup duyuşsal öğrenme alanına ait kazanım bulunmamaktadır.

12. sınıf viyola öğretim programı 5 ünite, 16 konu ve 73 kazanımdan oluşmaktadır. Kazanımların 55'i devinişsel, 18'i bilişsel, 1'i de duyuşsal alandan oluşmaktadır.

Viyola icrası ağırlıklı olarak motor beceri gerektiren bir kazanımdır. Bu nedenle öğretim programında devinişsel alana ait kazanım sayısı daha fazladır. Ancak MEB (2018), müzik öğretim programında eğitimin yalnızca bilme (düşünce) değil, hissetme (duygu) ve yapma eylemleri için de olmasını gerekliliği üzerinde durmuştur. Öte yandan bir çalgıyı icra edebilme netice itibarıyla birtakım devinişsel yetilere bağlı tezahür eden bir durum olarak düşünülse de başlangıcında çalgıyı tanıma, seslendirilecek etüt veya eserleri analiz edebilme, müzikal dönem özelliklerini bilme ve teknik konuları kavrama gibi bilişsel alan; çalgıyı sevmeye, çalgıya ilgi duyma, icra edilen eseri benimseme ve verilmek istenen duyguyu hissetme gibi duyuşsal alan kazanımlarının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Uslu (1998) ve Seah&Bishop (2000) duyuşsal öğrenme alanının önemi üzerinde durarak yalnızca bilişsel ve devinişsel kazanımların çalgı eğitiminde öğrenci başarısı için yeterli olmayacağı sonucunu paylaşmışlardır. Tarkum'a (2006) göre keman eğitimi teorik ve uygulamaya yöneliktir ancak öğrencinin psikolojik durumu keman eğitimini etkilemektedir. Viyola ve kemanın yaylı çalgı ailesinin iki üyesi ve ikisinin de aynı tekniklerle çalındığı göz önünde bulundurulduğunda duyuşsal alan kazanımları üzerine Tarkum'un ulaştığı sonuç öğrenme alanları ile ilgili önemli bir örnek oluşturmaktadır. Benzer şekilde Gözütok (2004), öğrenmenin nitelikli ve kalıcı olmasını öğrencinin derse aktif katılımına bağlayarak öğrencinin güdülenmesi üzerinde durmuştur. Bu tespitlere karşın güzel

sanatlar lisesi viyola öğretim programlarında duyuşsal alan ve bilişsel alan kazanımlarının devinişsel alan kazanımlarına göre eksik oluşu araştırmanın dikkat çekici bir sonucu olmuştur. Çalgı eğitimi; ilgi, yetenek ve fiziksel yatkınlık gibi bireysel değişkenlerin önemli rol oynadığı bir süreçtir. Bu bağlamda çalgı öğretim programları hazırlanırken söz konusu değişkenlerin dikkate alınarak bireyselleştirilmiş bir eğitim süreci izlenebilir. Bulut ve Kılınc (2014), Türk müziği konularında bulunan kazanımları öğrencilerin edinebilmesi için hazırlanan viyola öğretim programlarında öğrencilerin bireysel farklılıkların dikkate alınması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Bu gereklilik, araştırma kapsamında sunulan bireyselleştirilmiş eğitim önerisiyle paralellik göstermektedir.

KAYNAKÇA

Apaydın, A. K. (2023). *Baęlamada Başlangıç Düzeyi Zeybek Tezene Tavrının Öğretimine Yönelik Egzersiz ve Etüt Temelli Bir Öğretim Modeli Önerisi* (Tez No.812391) [Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Bulut, D., Kılınc, R. (2014). Güzel Sanatlar Lisesi Viyola Öğretim Programındaki Türk Müziği Konularına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, p. 363-376, DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6313>

Çetin, S., Akkaş, S. (2022). Güzel Sanatlar Lisesi'nde Uygulanan 9. Sınıf Viyola Dersi Öğretim Programlarında Tonal ve Makamsal Dizilerin Durumu ve Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. ISSN: 2149-0848.DOİ: 10.29228/INESJOURNAL.61947

Çilden, Ş. (2001). Bireysel Çalgı Eğitiminde Temel İlkeler ve Etkili Faktörler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 272, 27-30.

Derican, B., Albuz, A. (2008). Viyola Öğretiminde Türk Müziği Dizilerine Dayalı Oluşturulan Makamsal İçerikli Etütlerin İşlevsellik Durumuna İlişkin Öğretim Elemanı Görüşleri. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt 3, Sayı I-II (2008)

Gözütok, F. D. (2004). *Öğretmenliğimi Geliştiriyorum*. 2. Baskı. Siyasal Kitabevi. MEB (2018). *Müzik Dersi 9.10.11. ve 12. Sınıflar Öğretim Programı*. Erişim Adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=359>. (Erişim tarihi: 24.12.2023).

MEB (2022). *Çalgı Eğitimi Viyola Dersi Öğretim Programı*.

Mercin, L. ve Alakuş A. O. (2007), Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliliği. 11. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (9), (2007), 14-20.

Özdemir, G. (2007). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümlerinde Uygulanan Viyola Öğretim Programına Dayalı Üçüncü Sınıf Düzeyinde Devinişsel Hedeflere Ulaşma Durumları. (Tez No: 206946)* [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi].

Özmenteş, S. (2008), Çalgı Eğitiminde Öndüzenlemeli Öğrenme Taktikleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9 (16), 157-175.

Seah , W. T., Bishop, A.J. (2020). Values in mathematics textbooks: A view thought the australasian the regions. *Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association*, LA: NewOrealans Erişim adresi: <http://citeseersx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.539.6280&rep=rep1&type>.(Erişim tarihi: 24.12.2023).

Sönmez, V. (2005). Eğitim Felsefesi.17. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şen, Ü. S. (2005), Sanat Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemlerinin Kullanılması. Journal of Graduate School of Social Sciences, 5 (1), 343-344

Tanrıverdi, A., “A.G.S.L. Müzik Bölümlerinde Uygulanan Çalgı Eğitimi ve Viyolanın Çalgı Eğitimi İçerisindeki Yeri”, I. Uluslararası A.G.S.L. Müzik Bölümleri Sempozyumu, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü, Bursa, 1996

Tarkum, E. (2006). Keman Öğretiminde Kullanılacak Araştırma ve Etütlerin Seçimi ve Uygulanması. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 169-175

Uslu, M. (1998). Çalgı ve Duygusal Eğitim. *M.Ü. Atatürk Eğitim fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 10,279-286.

ORTAÖĞRETİM 10. SINIF FELSEFE DERSLERİNDE OKUTULAN DERS KİTAPLARININ ÖĞRETİM PROGRAMINA UYGUNLUĞU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Dr., Gamze ASLAN

Gazi Üniversitesi, - 0000-0001-8057-5522

ÖZET

Ders kitapları ilgili derslerin öğretim programına uygun olarak yazılan ve öğretim sürecinde öğrencilerin birinci kaynak olarak kullandıkları materyaldir. Dolayısıyla ders kitaplarındaki hatalar öğrenmeleri olumsuz olarak etkilemektedir. Öğrenmelerin etkili ve kalıcı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ders kitaplarının öğretim programına uygunluğu açısından incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada 2018 felsefe öğretim programına göre hazırlanmış olan 10. Sınıf felsefe ders kitaplarından ikisi öğretim programlarına uygunlukları açısından incelenmiştir. Araştırma kapsamında konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bu yönüyle araştırma nitel bir çalışmadır. Ayrıca araştırmada doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma bulgularına göre ders kitapları fiziksel özellikler, dil ve anlatım, kaynakça gösterimi açısından yeterli bulunmuştur. Ancak kitaplarda içeriğin öğretim programına uygunluğu, okuma parçaları, hazırlık ve değerlendirme soruları yönlerinden eksiklikler bulunmuştur. Özellikle hazırlık sorularının bütün ünitelerde yer almaması ve hazırlık sorularında değerlendirme soru tipine daha uygun olan sorulara yer verildiği bulunmuştur. Ayrıca ele alınan ders kitaplarından birinde öğretim programına uymayan ünite başlığına yer verildiği görülmüştür. Etkili ve doğru bir felsefe öğretiminin gerçekleştirilebilmesi için araştırma sonucunda ortaya çıkarılan hataların giderilmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, ders kitapları, öğretim programı.

EVALUATION OF TEXTBOOKS TAUGHT IN SECONDARY EDUCATION 10TH GRADE PHILOSOPHY COURSES IN TERMS OF THEIR SUITABILITY WITH THE CURRICULUM PROGRAM

ABSTRACT

Textbooks are materials written in accordance with the curriculum of the relevant courses and used by students as the primary source during the teaching process. Therefore, mistakes in my textbooks negatively affect learning. In order for learning to be carried out effectively and permanently, textbooks must be examined in terms of their suitability to the curriculum. In this study, two of the 10th grade philosophy textbooks of the prepared according to the 2018 philosophy curriculum were examined in terms of their suitability for the curriculum. Within the scope of the research, a literature review on the subject was conducted. In this respect, the research is a qualitative study. Additionally, the document review method was used in the research. According to the research findings, the textbooks were found to be sufficient in terms of physical features, language and expression and bibliography presentation. However, deficiencies were found in the books in terms of the suitability of the content to the curriculum, reading passages, preparation and evaluation questions. It has been determined that especially the preparation questions are not included in all units and the preparation questions are more suitable for the evaluation question type. Additionally, it was observed that one of the textbooks included a unit title that did not comply with the curriculum. In order to provide effective and accurate philosophy teaching, errors revealed as a result of research must be eliminated.

Key Words: Philosophy, textbooks, curriculum.

1. GİRİŞ

Modern değer yargıları ve kurumların oluşumunda felsefenin katkısı büyüktür. Bu nedenle felsefe modern dönemin en önemli uğraşı olarak kabul edilmiştir. Çağdaşlık, bilim, birey, teknoloji gibi unsurlar felsefe ile birebir bağlantılı olduğundan felsefe düşünce üretiminin en üst seviyesinde yer almaktadır (Arslan, 2017, s. 61). Felsefenin bu özellikleri felsefe öğretimini zorunlu kılmaktadır. Hudson (2024, s. 26)'a göre felsefe okullarda öğretilmelidir. Felsefe dersine okullarda yer verilmesi eğitimin belirli öğretim programına göre bir düzen içerisinde verilmesini sağlamaktadır.

Felsefe dersi cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren liselerin bütün programlarında haftalık ders saati olarak programda yer almıştır. Bu durum cumhuriyetin ilk yıllarında liselerin temel derslerinden birinin de felsefe dersi olduğunu göstermektedir. Felsefe dersi 1932-33 öğretim yılından itibaren İlköğretmen Okullarında, 1953'ten itibaren ise yeni açılmış olan imam hatip okullarının müfredatında yer almıştır. 1991-92 öğretim yılı ile birlikte fen ve Anadolu liselerinde felsefe dersi ortak zorunlu dersler kapsamına alınmıştır (Kafadar, 1994, s. 284). Felsefe dersinin ülkemizdeki liselerde zorunlu ders kapsamında yer almasının tarihi süreci ele alındığında Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren felsefe dersinin zorunlu ders kapsamında yer aldığını söylemek mümkündür. Felsefe dersi bireylere eleştirel, analitik düşünme becerilerinin kazandırılması açısından önemli bir konuma sahiptir. Dolayısıyla felsefe dersinin zorunlu ders olarak okutulması bireylerin gelişimlerine katkı sağlamaktadır.

Felsefe dersinin amacı öğrencilerin kendilerini, toplumu ve dünyayı eleştirel bakış açısıyla anlamalarını sağlamaktır. Felsefe dersi, bireyin yaşamında kendisine amaç belirlemesi, farklı olaylar arasında ilişki kurabilmesi, farklı düşünceler üzerine yorum yapabilmesi, herhangi bir görüşe bağlanmadan kendi bakış açısıyla bireysel bir tavır takınmasına yardımcı olmaktadır (Kızıltan, 2012, s. 335). Felsefe dersinin zorunlu ders kapsamında yer alması bireylerin hayatlarının her alanında kullanabilecekleri etkili düşünme becerilerini kazanmalarında önem teşkil etmemiştir. Okullarda felsefe öğretiminde etkili ders aracı olarak kullanılan birinci kaynak ise ders kitaplarıdır.

2018 felsefe dersi öğretim programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan belirli beceri ve yeterlilikler felsefi kavram ve bilgi edinimi, akıl yürütme, sorgulama, argümantasyon, analitik ve eleştirel düşünme, ifade ve yazma becerisi, felsefi okuryazarlık, özgün fikirler üretme olarak açıklanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2018, s. 13).

Eğitim-öğretim sürecinin en önemli amacı öğretim programlarında bulunan bilgi, beceri ve davranışların öğrencilere kazandırılmasıdır. Ders kitapları bir dersin öğretim programında yer alan kazanımları desteklemek için yazılmaktadır (Yüksel ve Taneri, 2020, s. 189). Ders kitaplarının öğretim programına uygun olarak hazırlanması hedeflenen davranışların öğrencilere kazandırılmasında etkilidir.

Felsefe dersi öğretim programında da ders kitabının öğrencilere sunulan delilleri değerlendirmede ve kendi delilleri ile bir konuyu tartışmaları aşamalarında rehberlik etmesinin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2018, s. 14).

Ders kitaplarının önemi ilgili ders ve kazanımlarının öğrencilere kazandırılmasında birincil kaynak olmasından dolayı artmaktadır. Ülkemizde liselerde zorunlu ders kapsamında yer alan felsefe öğretiminin kazandırılmasında da ders kitapları birincil kaynaktır. Etkili bir felsefe öğretiminin gerçekleştirilmesi de hatasız bir ders kitabının varlığıyla yakından ilişkilidir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı ortaöğretim 10. sınıf felsefe ders kitaplarının fiziksel özellikleri, öğretim programına uygunluğu, dil ve anlatım özellikleri, okuma parçalarının konu ile bağlantısı, kaynakça gösterimi, hazırlık ve değerlendirme soruları bakımından 2018 felsefe öğretim programına uygunluğunun incelenmesidir.

Konu ile ilgili literatür araştırması gerçekleştirildiğinde 10. sınıf felsefe ders kitaplarının belirtilen açılardan 2018 felsefe dersi öğretim programına uygunluğu hakkında doğrudan bir çalışma bulunmamıştır. Ancak felsefe grubu derslerinde okutulan ders kitaplarının gerek öğretim programına uygunluğu gerekse ders kitaplarında değerlerin ele alınışı ile ilgili çalışmalar gerçekleştirildiği görülmüştür. Felsefe grubu dersleri olan felsefe, sosyoloji, psikoloji ve mantık ders kitapları ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar ise Demircioğlu (2014)'nun "Siyasal Etki Bağlamında İlk Dönem Lise Felsefe Ders Kitaplarında Ahlaksal Konuların İşlenişi", Duman ve Aslan (2019)'ın "An Investigation Into The Logic Textbooks Written In Accordance With The 2009 Logic Curriculum", Durakoğlu, Altıparmak ve Coşkun (2019)'un "Ortaöğretim Felsefe Ders Kitaplarının İçerik Açısından Değerlendirilmesi", Durakoğlu ve Demircioğlu (2020)'nun "Ortaöğretim Mantık Ders Kitabındaki Bilimsel Yanlıklar ve Mantık Hataları", Duman ve Arslan(2022)'in " Ortaöğretim Mantık Ders Kitaplarında Değerlerin Analizi", Durakoğlu ve Zabun'(2022) un "Felsefe Ders Kitabının Değerler Açısından İncelemesi", Aslan(2023)'in "Sosyal Bilimler Lisesinde Okutulan Sosyoloji Ders Kitaplarının Öğretim Programına Uygunluğu Açısından İncelenmesi"ve Duman ile Küçükşabanoğlu (2023)'nun "Ortaöğretim Psikoloji Ders Kitabında Değerlerin Analizi" adlı çalışmalarıdır. Felsefe grubu öğretiminde kullanılan ders kitaplarıyla ilgili gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde kitapların değerler ya da içerik ile ilgili araştırmalar olduğu görülmüştür. Bu araştırma ise araştırmaya konu olan 10. sınıf felsefe ders kitaplarının öğretim programına uygunluğunu fiziksel özellikler, dil ve anlatım, hazırlık ve değerlendirme soruları gibi çeşitli bakımlardan ele almaktadır. Araştırma bu yönü ile diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu durum çalışmayı önemli kılmıştır. Ayrıca bu çalışmanın bulguları ile diğer çalışmaların bulgularındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesinin sağlanabilmesi de çalışmanın önemini artırmıştır.

1.1.Yöntem

Araştırmada araştırma konusu ile ilgili literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ilgili makale, öğretim programı ve ders kitaplarından yararlanılmıştır. Araştırma bu yönü ile nitel bir çalışma olmakla birlikte araştırma kapsamında doküman incelemesi yöntemine de başvurulmuştur. Doküman incelemelerinde yer alan veriler araştırma problemi ile yakından ilişkili olmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189-190). Araştırmanın temel kaynağını konu ile doğrudan ilişkili olan 10. sınıf felsefe ders kitapları oluşturmaktadır. İlgili ders kitaplarının künyeleri şöyledir:

Çizelge 1. Araştırmaya Konu Olan Ders Kitaplarının Künyeleri

Kitabın Adı	Yazar(lar)ı	Basımevi	Basım Yeri ve Yılı	Sayfa Sayısı
Ortaöğretim Felsefe 10 Ders Kitabı	Uğur Eke	Tuna Matbaacılık	Ankara/2022	152
Ortaöğretim Felsefe Ders Kitabı 10. Sınıf	Dr. Ümmet Erkan, Yılmaz Albayrak	Semih Ofset Yayıncılık	Ankara/2019	192

2. BULGULAR

2.1.Ortaöğretim Felsefe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarının Fiziksel Özellikleri

Kitabın fiziksel özelliklerine göre incelenmesinde kitapta yer alan görseller, renkler, kitabın künyesine yer verilip verilmediği, İstiklal Marşı, Bayrak, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, içindikiler, tanıtım şemaları, hazırlık ve değerlendirme sorularına yer verilip verilmemesi gibi özellikler ele alınmıştır.

2.1.1.Felsefe 10 (Tuna)

Kitap toplam 152 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın genelinde görsellere fazla yer verilmediği görülmüştür. Kitabın ilk sayfasında yazarın adına ve kitabın basımevinin adına yer verilmiştir. İkinci sayfada basımevinin iletişim bilgilerine ve dil uzmanı ile görsel tasarımcının isimleri vardır. Daha sonra sırasıyla İstiklal Marşı, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, Atatürk resim, içindikiler ve tanıtım şeması bulunmaktadır. Tanıtım toplam 1 sayfadan oluşmaktadır. Bu bölümde kitapta yer alan başlıkların içerikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Kitapta ünite isimlerinin geçtiği sayfalarda üniteye yer alan konu ve kavramlara yer verilmiştir. Ünitelerde sırasıyla “Düşünelim” başlığı altında hazırlık sorularına, konu anlatımına ve “Uygulayalım”

başlığı altında klasik sorulara yer verildiği görülmüştür. Ünite sonlarında çoktan seçmeli, klasik, boşluk doldurma, doğru-yanlış sorularının yer aldığı değerlendirme soruları vardır. Kitapta yer alan en son üniteden sonra değerlendirme sorularının yer aldığı cevap anahtarı, sözlük ve kaynakça bulunmaktadır. Bu yönleriyle ilgili kitabın görsellere fazla yer verilmemesi durumu dışında fiziksel özellikleri bakımından ders kitabı formatına uygun olduğu tespit edilmiştir.

2.1.2.Felsefe 10 (Semih Ofset)

Kitap toplam 192 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın genelinde görsellere fazla yer verilmediği görülmüştür. Kitabın ilk sayfasında kitabın yazarlarının isimlerine ve basımevinin adına yer verilmiştir. İkinci sayfada basımevi ile ilgili bilgilere ve dil uzmanı ile görsel tasarımcı isimlerine yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla İstiklal Marşı Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, Atatürk resmi, içindekiler, kitap tanıtımının yapıldığı “Organizasyon Şeması” başlığına yer verilmiştir. Toplam iki sayfadan oluşan kitap tanıtımında kitapta yer alan başlıkların içerikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ünite isimlerinin yazdığı sayfalarda “Neler öğreneceğiz?, ünite bölümleri ve temel kavramlar” başlıkları bulunmaktadır. Bütün ünitelerde ilk olarak “Konuya Hazırlık” başlığı altında hazırlık sorularına yer verilmiştir. Daha sonra konu anlatımı ve etkinlik başlığı altında konu ile ilgili olan klasik sorular oluşturulmuştur. Ayrıca kitabın bazı yerlerinde “Dur ve Düşün, Filozof Olsaydım, Ders Dışı Etkinlik, Okul Dışı Etkinlik” başlıkları altında sorulara yer verilmiştir. Ünite sonlarında klasik, çoktan seçmeli doğru-yanlış, boşluk doldurma gibi soruların yer aldığı değerlendirme sorularına yer verilmiştir. Daha sonra ise sırasıyla değerlendirme sorularının yer aldığı cevap anahtarı, sözlük ve kaynakçaya yer verilmiştir. Bu yönleriyle ilgili kitabın görsellere fazla yer verilmemesi durumu dışında fiziksel özellikleri bakımından ders kitabı formatına uygun olduğu tespit edilmiştir.

İlgili kitaplar fiziksel özellikleri bakımından karşılaştırıldığında her iki kitapta da görsellere fazla yer verilmediği görülmüştür. Ayrıca hazırlık soruları, değerlendirme soruları gibi soruların kitaplar da farklı başlıklar altında yer aldığı bulunmuştur.

2.2.Ortaöğretim Felsefe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarının İçeriklerinin Öğretim Programına Uygunluğu

Felsefe öğretim programına göre 10. sınıf felsefe dersinde “felsefeyi tanıma, felsefeyle düşünme, felsefenin temel konuları ve problemleri ile felsefi okuma ve yazma” olmak üzere dört ünite bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda birinci ünite felsefenin anlamı, felsefi düşüncenin özellikleri ile felsefenin insan ve toplum hayatındaki rolüne değinilmiştir. İkinci

ünitede düşünme ve akıl yürütme ile ilgili kavramlara, düşünme ve akıl yürütmede dili doğru kullanmanın önemine, bir konu ile ilgili felsefi sorular oluşturma ile felsefi bir görüş ve argümanın sorgulanması konularına yer verilmiştir. Üçüncü ünite de varlık, bilgi, bilim, ahlak, din, siyaset ve sanat felsefesinin konu ve problemleri bulunmaktadır. Dördüncü ünite de ise felsefi metin analizi, herhangi bir konu hakkında alternatif görüşler geliştirme, bir konu hakkında felsefi deneme yazma ve felsefi akıl yürütme becerilerinin diğer alanlarda da kullanılması konularından oluşmaktadır (MEB, 2018, s. 18-22).

Felsefe 10 (Tuna) ile Felsefe 10 (Semih Ofset) kitaplarında yer alan içeriklerin öğretim programına uygunluk açısından incelemesi sonucu her iki kitapta da dört üniteye yer verildiği görülmüştür. Ancak Felsefe 10 (Semih Ofset) ders kitabının dördüncü ünitesinin adı öğretim programında “felsefi okuma ve yazma” şeklinde iken ders kitabında “felsefi akıl yürütme ve yazma” şeklindedir. Bu durum felsefe (Semih Ofset) ders kitabının bu yönden öğretim programına uygun olmadığını göstermektedir.

2.3.Ortaöğretim Felsefe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım

Özellikleri

Ders kitaplarında mantıksal tutarlılık sağlanarak düşünce bütünlüğü oluşturulmalıdır. Anlatımlar açık, doğru ve anlaşılır olmalıdır. Öğrenilen bilgiler kalıcı olduğundan ders kitaplarında yanlış ya da eksik bilgi bulunmamasına dikkat edilmelidir. Öğrencilerin buldukları yaş düzeyleri dikkate alınmalıdır. Ders kitaplarında yer alan dil ve anlatım hataları öğrencilerin ilerleyen eğitim yaşamlarını da etkilemektedir. Bundan dolayı ders kitaplarındaki dilin sade ve anlaşılır olması gerekmektedir (Erol ve Kıroğlu, 2012, s. 158).

2.3.1.Felsefe 10 (Tuna)

Ders kitabı dil ve anlatım yönünden incelendiğinde öğrenci seviyesine uygun olduğu görülmüştür. Kitapta anlamı bilinmeyen kelimelerin açıklamaları ya da diğer isimlerinin parantez içinde gösterimi mevcuttur. Miletos (Milet), suje (özne, zihin), obje (nesne), kuramsal (teorik), bilinç (sujeye bilinç), filozof (philosophes), hikmet (bilgelik), özne (kavramın kendisi), yüklem (kavramın özelliği), gerekçe (mantıklı açıklama), tümdengelim (dedüksiyon, dedüktif akıl yürütme), tümevarım (endüksiyon, endüktif akıl yürütme), modern mantık (sembolik mantık), varlığın ana maddesi (arkhe), nihilizm(hiççilik), realizm(gerçekçilik), fenomen (görünen), entüisyonizm (sezgicilik), antropomorfik (insana benzer), karşıtların birliği (diyalektik) gibi.

Kitapta yabancı kelimelerin okunuşları yabancı düşünürlerin isimlerinin okunuşu ve düşünürlerin doğum ve ölüm yıl dönümleri de parantez içinde verilmiştir. Pythagoras (Pisagor, MÖ 570-495), Karl Jaspers (Karl Yespırs, 1883-1969), Aristoteles (MÖ. 384-322), Farabi (870-950), Rene Descartes (Röne Dekart 1595-1650), Nikolai Hartmann (Nikolay Hartman, 1882-1950), Nussbaum (Nusbom) gibi.

Kitapta yer alan kısaltmaların açılımlarına yer verildiği bulunmuştur. AÜ (Atatürk Üniversitesi), TEKAM (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Teknoloji Araştırma Merkezi) gibi. Kitapta ismi geçen bir kişinin mesleği ile ilgili bilgiye parantez içinde yer verildiği görülmüştür. John Lennon (bir İngiliz müzisyen) gibi.

2.3.2.Felsefe 10 (Semih Ofset)

Kitap dil ve anlatım özellikleri açısından incelendiğinde kitapta yer alan İngilizce kelimelerin okunuşlarına parantez içinde yer verildiği görülmüştür. Seneca (Seneka), Immanuel Kant (Immanuel Kant), Herakleitos (Heraklitos), Pythagoras (Paytagoras), Thales (Tales), Thomas Kuhn (Tamıs Kun)Shaftesbury (Şeftböri) gibi. Kitapta yer alan düşünürlerin doğum ve ölüm yıllarının parantez içinde gösterildiği görülmüştür. Pythagoras (M.Ö. 570-495), Niccolo Machiavelli (1469-1521) gibi. Kitapta yer alan kelimelerin ikinci anlamları da parantez içerisinde verilmiştir. Arkhe (ana madde), realizm (gerçekçilik), nihilizm (hiççilik), pragmatizm (faydacılık), pozitivizm(olguculuk), panteizm (tüm tanrıcılık), agnostisizm (bilinemezlik) gibi.

İncelemeler sonucunda her iki ders kitabının da dil ve anlatım özellikleri bakımından öğrenci seviyesine uygun olduğu tespit edilmiştir.

2.4.Ortaöğretim Felsefe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarında Yer Alan Okuma Parçaları

İlgili ders kitapları okuma parçaları yönünden incelendiğinde kitapta yer alan okuma parçalarının dersin içeriği ile uyumlu olup olmaması durumu ve okuma parçalarının ünitelere göre dağılımı değerlendirilmiştir.

2.4.1.Felsefe 10 (Tuna)

Felsefe 10 (Tuna) ders kitabında okuma parçalarına “uygulayalım, düşünelim, tartışalım ve okuma parçası” başlıkları altında yer verilmiştir. Bu başlıklardan uygulayalım, düşünelim ve tartışalım başlıklarında ilgili konu ile uyumlu olan okuma metinlerine yer verildikten sonra metin ile ilgili klasik sorular sorulmuştur. Ayrıca bu başlıklarda sadece okuma parçalarına

değil, filozof sözleri, görüşleri, konu ile ilgili görsellerden de faydalanılmıştır. Okuma parçası başlığı altında yer alan metinlerde bu durum söz konusu olmamıştır. Bu bağlamda okuma parçası başlığı altında yer alan metinler sadece ilgili konuyu pekiştirmektedir.

Kitabın her ünitesinde okuma parçasına yer verilmiştir. Birinci ünite olan “Felsefeyi Tanıma” da toplam 7 okuma parçası vardır. Bu okuma parçalarından 1 tanesi okuma parçası başlığı altında verilmiştir. İkinci ünite olan “Felsefe ile Düşünme” de toplamda 6 okuma parçasına yer verilmiştir. Okuma parçası başlığına yer verilmemiştir. Üçüncü ünite olan “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri”nde toplam 30 okuma parçasına yer verilmiştir. Okuma parçası başlığına yer verilmemiştir. Dördüncü ünite olan “Felsefi Okuma ve Yazma” ünitesinde ise toplam 10 okuma parçasına bulunurken bu metinlerden 1 tanesi okuma parçası başlığı altında yer almaktadır.

Okuma parçalarının ünitelere göre dağılımları değerlendirildiğinde kitapta yer alan okuma parçalarının eşit şekilde dağılım göstermediği tespit edilmiştir.

2.4.2.Felsefe 10 (Semih Ofset)

Felsefe 10 (Semih Ofset) ders kitabında okuma parçalarına “Filozof Olsaydım, Dur ve Düşün ve Etkinlik” başlıklarında yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca kitapta yer alan “Etkinlik” başlığı altında konu ile ilgili olan filozof sözleri, resim, şiir gibi unsurlara yer verilerek öğrencilerin boşluk doldurma ve klasik soruları cevaplandırması istenmiştir. Kitapta ara ara yer verilen “Dur ve Düşün, Filozof Olsaydım” başlıklarında da hem filozof sözlerine yer verilmiş hem de öğrencilere klasik sorular yöneltilmiştir. Okuma parçalarına tek bir başlık altında yer verilmemesi ve okuma parçalarına yer verilen başlıklar da başka unsurlara yer verilmesi kitapta okuma parçalarına düzenli bir şekilde yer verilmediğini göstermiştir.

Kitabın her ünitesinde okuma parçalarına yer verilmiştir. Birinci ünite olan “Felsefeyi Tanıma” ünitesinde toplam 10 okuma parçasına yer verilmiştir. İkinci ünite olan “Felsefe ile Düşünme” ünitesinde toplam 12 okuma parçasına yer verilmiştir. Üçüncü ünite olan “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri”nde toplam 25 okuma parçası ve dördüncü ünite olan “Felsefi Akıl Yürütme ve Yazma”da toplam 8 okuma parçasına yer veriliği tespit edilmiştir. Okuma parçalarının konu ile ilgili olduğu görülürken okuma parçalarından sonra klasik sorulara yer verildiği görülmüştür. Kitaptaki okuma parçalarının sayı bakımından dağılımları incelendiğinde bütün ünitelerde eşitlik olmadığı görülmüştür. Her iki ders kitabında da okuma parçalarının konu ile ilgili olduğu bulunmuştur. Ancak kitapların kişinde de okuma parçalarının

ünitelere sayıca dağılımlarında eşitlik olmadığı görülmüştür. **2.5.Ortaöğretim Felsefe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarında Hazırlık Soruları**

Hazırlık soruları bakımından incelemede ilgili kitaplarda hazırlık sorularına yer verilip verilmediği ve hazırlık sorusu bulunan ünitelerdeki soruların hazırlık sorusuna uygun olmaması durumu incelenmiştir. Bu bağlamda soruların derse hazırlık türünden merak uyandıran, konuya öğrenci ilgisini çeken sorulardan meydana gelmesi beklenmiştir.

2.5.1.Felsefe 10 (Tuna)

Felsefe 10(Tuna) ders kitabında her üniteye hazırlık sorularına yer verilmediği görülmüştür. Toplam dört ünitenin yer aldığı ders kitabının sadece iki ünitesinde hazırlık sorularına yer verildiği tespit edilmiştir. Kitapta hazırlık soruları “Düşünelim” başlığı altında yer alırken hazırlık sorularının oluşturulmasında görsel, okuma metni, filozofların sözleri gibi unsurlardan yararlanıldığı görülmüştür. Kitabın ilk ünitesi olan “Felsefeyi Tanıma” ünitesinde üç hazırlık sorusu bölümü oluşturularak ve toplam altı hazırlık sorusuna yer verilmiştir. Bu hazırlık sorularından biri boşluk doldurma şeklinde hazırlanmıştır. Kitabın ikinci ünitesi olan “Felsefe ile Düşünme” de hiç hazırlık sorusuna yer verilmemiştir. Üçüncü ünite olan “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri”nde ise on yedi hazırlık sorusu bölümü oluşturularak toplam 48 hazırlık sorusuna yer verilmiştir. Kitabın son ve dördüncü ünitesi olan “Felsefi Okuma ve Yazma” da ise hazırlık sorusuna hiç yer verilmemiştir.

Kitabın bazı ünitelerinde hiç hazırlık sorusuna yer verilmemesi öğrencilerin ilgili konular ile ilgili ön bilgilerinin açığa çıkarılmasını ve öğrencinin derse güdülenmesini engellediği için olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca hazırlık sorularının oluşturulduğu bölümlerde okuma parçalarına yer verilmesi ve parçaya göre soruların yönlendirilmesi de hazırlık sorusundan ziyade değerlendirme sorusuna daha uygundur. Diğer yandan (s. 74)’te yer alan “Aynı soruya farklı cevapların verilebilmesi felsefenin hangi özelliğinin bir sonucudur?” sorusu konuya giriş niteliğindeki bir sorudan ziyade değerlendirme düzeyinde bir sorudur. İlgili soruya öğrencilerin istenen cevabı verebilmesi için konu anlatımının bitirilmiş olması gerekmektedir. Ancak kitapta bu soru bir hazırlık sorusu olarak verilmiştir. Aynı şekilde (s. 109)’da yer alan “İdeal toplumsal düzen ile var olan toplumsal düzenler arasındaki temel fark nedir?” sorusu da bir değerlendirme sorusudur. Bu açıdan hazırlık sorusu olarak yer alması uygun değildir.

2.5.2.Felsefe 10 (Semih Ofset)

Felsefe 10 (Semih Ofset) ders kitabında hazırlık sorularına her üniteye “Konuya Hazırlık” başlığı altında yer verilmiştir. İnceleme sonucunda kitapta hazırlık sorularında görsel ve şiir gibi unsurlardan yararlanıldığı, klasik ve boşluk doldurmalı soru tiplerine yer verildiği görülmüştür. Kitapta sırasıyla “Felsefeyi Tanıma” ünitesinde toplam 11 soruya, “Felsefe ile Düşünme” ünitesinde toplam 7 soruya, “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri” ünitesinde toplam 12 soruya ve “Felsefi Akıl Yürütme ve Yazma” ünitesinde ise toplam 2 soruya yer verilmiştir. Kitapta yer alan hazırlık sorularının ünitelerde yer alan her konu öncesinde oluşturulmadığı tespit edilmiştir. Özellikle üçüncü ünite olan “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri”nde varlık, bilgi ve bilim felsefesi konularında hazırlık sorularına yer verilirken ahlak, din, siyaset ve sanat felsefesi konularında hiçbir hazırlık sorusuna yer verilmediği görülmüştür.

Kitaplar hazırlık soruları bakımından karşılaştırıldığında Felsefe 10(Semih Ofset) kitabında bütün ünitelerde hazırlık sorularına yer verildiği görülmüştür. Ancak Felsefe 10(Tuna) ders kitabının bazı ünitelerinde hazırlık sorularına hiç yer verilmemiştir. Ayrıca incelemeler sonucunda her iki kitapta da hazırlık sorularının konuların tamamını kapsayıcı şekilde hazırlanmadığı tespit edilmiştir.

2.6.Ortaöğretim Felsefe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarında Değerlendirme

Soruları

Ders kitaplarındaki değerlendirme soruları kitaplarda yer alan soru tipleri, soru dağılımları ve soruların düzeyinin saptanması yönünden ele alınmıştır.

2.6.1.Felsefe 10 (Tuna)

Felsefe 10 (Tuna) ders kitabında her ünitenin sonunda “Değerlendirme Soruları” başlığı altında değerlendirme sorularına yer verildiği görülmüştür. Birinci ünite olan “Felsefeyi Tanıma”nın değerlendirme soruları 5 klasik, 5 boşluk doldurma ve 6 çoktan seçmeli sorudan oluşturulmuştur. İkinci ünite olan “Felsefe ile Düşünme” de 4 klasik, 8 boşluk doldurma, 5 doğru yanlış ve 6 çoktan seçmeli soruya yer verilmiştir. Üçüncü ünite olan “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri” ünitesinde 13 klasik, 14 boşluk doldurma, 12 eşleştirme sorusu ve 16 çoktan seçmeli soru bulunmaktadır. Dördüncü ünite olan “Felsefi Okuma ve Yazma” ünitesi ise 8 klasik, 7 boşluk doldurma, 5 doğru yanlış ve 3 çoktan seçmeli sorudan meydana gelmiştir.

Kitapta yer alan bütün boşluk doldurma sorularında boşluğa gelmesi gereken kelime karışık olarak verilmiştir.

Değerlendirme sorularının soru kökleri incelendiğinde soru köklerinin açıklayınız, nedir, hangisidir şeklinde olduğu görülmüştür. Bu soru kökleri soruların bilgi ve kavrama düzeyinde sorulardan oluştuğunu göstermektedir. Kitapta yer alan değerlendirme sorularından sadece bir tanesinde analiz ve değerlendirme düzeyinde soru köküne rastlanmıştır. İlgili soru kitabın (s. 141)'de yer alan “ Çocuklar için felsefe eğitiminin yaygınlaşmasının felsefe açısından etkileri neler olabilir? Tartışınız.” şeklindeki sorudur. Bu soruda ilgili konu hakkında bilgi edinimini sağlayan öğrencilerin konu ile ilgili değerlendirme yapmalarının istenmesi üst düzey ölçme becerileri ile ilgilidir. Kitabın genelinde ise bilgi ve kavrama düzeyinde soru tiplerine ağırlık verildiği tespit edilmiştir.

2.6.2.Felsefe 10 (Semih Ofset)

Felsefe 10 (Semih Ofset) ders kitabında her ünitenin sonunda “Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları” başlığı altında değerlendirme sorularına yer verilmiştir. Kitabın birinci ünitesi olan “Felsefeyi Tanıma”da 12 klasik, 10 doğru yanlış, 10 boşluk doldurma ve 7 çoktan seçmeli soru vardır. İkinci ünite olan “Felsefe ile Düşünme” de 12 klasik, 10 doğru yanlış, 10 boşluk doldurma, 7 çoktan seçmeli soru bulunmaktadır. Üçüncü ünite olan “Felsefenin Temel Konuları ve Problemleri” ünitesinde 14 klasik, 10 doğru yanlış, 10 boşluk doldurma, 11 çoktan seçmeli soru yer alırken dördüncü ünite olan “Felsefi Akıl Yürütme ve Yazma” da ise 7 klasik, 10 doğru yanlış, 9 boşluk doldurma ve 7 çoktan seçmeli soru bulunmaktadır. Kitapta yer alan bütün boşluk doldurma sorularında boşluğa gelmesi gereken kelimeler dağınık olarak verilmiştir.

Kitaptaki değerlendirme sorularının soru kökleri incelendiğinde soruların “belirtiniz, açıklayınız, kimdir, nelerdir” gibi soru köklerinden meydana geldiği görülmüştür. Bu soru köklerinin tamamı bilgi ve kavrama düzeyinde sorulardır.

İncelenen kitaplar değerlendirme sorularının düzeyi bakımından değerlendirildiğinde ağırlıklı olarak bilgi ve kavrama düzeyinde sorulardan oluştuğu tespit edilmiştir. Ancak Felsefe 10(Semih Ofset) kitabında üst düzeyleri ölçen hiçbir soruya rastlanmaz iken Felsefe 10 (Tuna) kitabında az da olsa analiz ve değerlendirme düzeyinde sorulara yer verildiği görülmüştür.

2.7.Ortaöğretim Felsefe Derslerinde Okutulan Ders Kitaplarında Kaynakça Gösterimi

İlgili ders kitaplarındaki kaynakça gösterimi değerlendirmesi kitabın hazırlanmasında faydalanılan görsel, makale, kitap, internet vb. gibi kaynakların kaynakçadaki gösterimi üzerine gerçekleştirilmiştir.

2.7.1.Felsefe 10 (Tuna)

Felsefe 10 (Tuna) ders kitabında kaynakça gösterimi kaynakça, genel ağ kaynakçası, görsel kaynakça, shutterstock kaynakça başlıkları altında verilmiştir. Kaynakça başlığında kitapta yer alan makale, kitap vb. gibi unsurların alındığı kaynaklar alfabetik sıraya göre verilmiştir. Genel ağ kaynakçasında kitapta internet sitelerinden alınan kaynakların ağları ve erişim tarihleri kitapta yer aldıkları sayfa numarası sıralamasına göre verilmiştir. Görsel kaynakça kitapta yer aldıkları sayfa numaraları sıralaması ile oluşturulmuştur. Shutterstock kaynakça gösterimi de kitapta yer aldıkları sayfa numaraları sıralaması ile oluşturulmuştur. Kitapta yer alan kaynakların gösterimler şu şekildedir:

Kaynakça örneği; Acar, Ö. Cumhuriyet Gazetesi, (5 Ocak 2010), Kavşak Köşesi, s. 10.

Genel Ağ kaynakçasına örnek; Erişim tarihi: 16.05.2019,
<https://www.aksehir.bel.tr/fikralar.pdf>, (Sayfa:77)

Görsel kaynakça örneği; (Sayfa 11) Yayınevi Ressamı.

Shutterstock kaynağı örneği; (Sayfa 6) 1059981530

2.7.2.Felsefe 10 (Semih Ofset)

Felsefe 10 (Semih Ofset) ders kitabında kaynakça gösterimi, kaynakça ve görsel kaynakça başlıkları altında verilmiştir. Kaynakça başlığında kitapta yer alan kitap, makale vb. gibi alıntılarının kaynakları gösterilmiştir. Kaynakça gösteriminde alfabe sıralaması kullanılmıştır. Görsel kaynakça gösteriminde kaynakların gösterimi ise kitapta yer aldıkları sayfa sıralamasına göre gerçekleştirilmiştir. Kitapta yer alan kaynakça ve görsel kaynakça gösterimi şu şekildedir:

Arslan, A. (1999). İslam Felsefesi Üzerine, Ankara:Vadi Yayınları (s. 183)

<https://www.shutterstock.com/search?searchterm=41144602.jpg> (Erişim Tarihi: 09.08.2018)
(s. 185) gibi.

İlgili kitapları kaynakça gösterimi açısından incelendiğinde felsefe 10 (Tuna) ders kitabının daha detaylı bir kaynakça gösterimine yer verdiği görülmüştür.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Felsefe dersi öğrencilerin merak duygusunu geliştiren ve yaşamları boyunca kullanabilecekleri eleştirel ve analitik düşünme becerilerini kazanmalarını sağlamada yardımcı olan bir derstir. Bu kapsamda etkili bir felsefe dersinin gerçekleştirilmesi bireylere yaşamları boyunca fayda sağlayacaktır. Bu durumun gerçekleşebilmesi için ise etkin öğretmen ve ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle ders kitapları bireylere yol göstermede öğretmenden sonra rehberlik etmektedir. Dolayısıyla ders kitaplarındaki verimlilik öğretimin kalıcılığı ve istenen düzeyde gerçekleşmesi için gereklidir.

Araştırma sonucunda araştırma konusu olan iki felsefe ders kitabında da birtakım eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Araştırma konusu ile benzer olan bazı çalışmalarda da aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Aslan (2010, s. 217)'in gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında ülkemizde okutulmakta olan ders kitaplarının dünyadaki benzerleriyle karşılaştırıldığında ders kitaplarının yetersiz kaldığını ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Araştırma kapsamındaki 10. sınıf felsefe ders kitaplarının fiziksel özellikler, dil ve anlatım ve kaynakça gösterimi açılarından incelemesi sonucunda herhangi bir soruna rastlanmamıştır. Ancak okuma parçalarının kitabın genelinde eşit olarak dağılmaması, bütün ünitelerde hazırlık sorularına yer verilmemesi, hazırlık sorusu kapsamında yer alan bazı soruların değerlendirme sorusu olmaya daha uygun olması ve değerlendirme sorularının çoğunlukla bilgi ve kavrama düzeyinde sorularından oluşması gibi birtakım eksikliklere ulaşılmıştır. Araştırma sonucuyla paralel olarak Aslan (2023, s. 17)'in 11. sınıf felsefe ders kitabının incelenmesi araştırmasında da hazırlık sorularının dersin kapsamının tamamını yansıtmadığı, değerlendirme sorularının çoğunun bilgi ve kavrama düzeyinde sorulardan oluştuğu tespit edilmiştir. Aslan(2023a, s. 36)'ın bir diğer çalışmasında da ele aldığı ders kitabı incelemesinde de hazırlık sorularında yer alan bazı soruların değerlendirme sorusuna daha uygun olduğu ve değerlendirme sorularının çoğunlukla bilgi ve kavrama düzeyindeki sorulardan oluştuğu görülmüştür.

İlgili ders kitapları içerik yönünden ele alındığında her iki ders kitabında da öğretim programına uygun olarak dört üniteye yer verildiği görülmüştür. Ancak Felsefe 10(semih ofset) ders kitabının dördüncü ünitesinin öğretim programında yer aldığı gibi “felsefi okuma ve yazma” şeklinde olmayıp “felsefi akıl yürütme ve yazma” tarzında olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ilgili ders kitabının içeriğinde yanlışlıklar olduğunu göstermektedir. Durakoğlu, Altıparmak ve Coşkun (2019, s. 406)'un araştırmasında da ele aldıkları felsefe ders kitaplarında içerik bakımından çelişkili ve yoruma açık ifadelerin yer aldığı bulunmuştur. Bu durum içerik ile ders

kitaplarındaki uyumsuzluğun diğer felsefe ders kitaplarında da yer aldığını göstermiştir. Ayrıca araştırma sonucu ile benzer olarak Durakoğlu ve Demircioğlu (2020, s. 85) ele aldıkları ders kitabında mantık ve felsefi bilgilerde yanlışlıklar bulunduğunu tespit etmiştir. Bu durum gerçekleştirilen çalışmaların tamamında benzer sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında ilgili ders kitapları hazırlık ve değerlendirme soruları açısından incelendiğinde hazırlık sorularının bazılarının değerlendirme düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ayrıca değerlendirme soruların çoğunun bilgi ve kavrama düzeyinde yer aldığı görülmüştür. Bu durum öğrencilerde üst düzey öğrenme becerilerinden ziyade ezbere eğitime yönelme gibi bir durumu ortaya çıkarabilir. Araştırma sonucunda elde edilen bu duruma benzer bir sonucu da Ünsal ve Korkmaz (2017, s. 961) çalışmaları sonucu tespit etmiştir. Bu bağlamda araştırmalarında bilme ve kavrama düzeyi ağırlıklı kazanımların yer aldığı öğretim programlarında bireylerde eleştirme ve sorgulamaya yönelik bir düşüncenin gelişiminin oldukça zor olduğunu belirtmişlerdir (Ünsal ve Korkmaz, 2017, s. 961). Bilgi ve kavrama düzeyinde sorular bireylerin konu ile ilgili bilgiye sahip olup olmadığını ölçen soru tipleridir. Felsefe dersinin amaçlarında ise bireylere üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılması bulunmaktadır. Bu doğrultuda analiz ve değerlendirme düzeylerinde sorulara yer verilmesinin bireylerde üst düzey düşünme becerisini geliştirmeye daha çok yardımcı olacağını söylemek mümkündür.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle;

- *Felsefe 10. sınıf ders kitapları öğretim programına uygunlukları açısından incelenmelidir.
- *Felsefe 10. sınıf ders kitaplarında yeterli sayıda hazırlık ve değerlendirme sorularına yer verilmelidir.
- *Ders kitaplarındaki hazırlık ve değerlendirme sorularının ilgili başlığa uygun sorular olup olmadığı gözden geçirilmelidir.
- *Ders kitaplarında yer alan ünite isimlerinin programda belirtilen şekilde yazılmasına dikkat edilmelidir.
- *Ders kitaplarındaki okuma parçalarının konuyla bağlantılı olmasına özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ders kitapları, *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 215-231. <https://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/663/232> sayfasından erişilmiştir.

- Aslan, G. (2023, August). *Ortaöğretim 11. Sınıf felsefe dersinde okutulan ders kitabının öğretim programına uygunluğu açısından değerlendirilmesi*. EU 2nd International Conference on Humanity and Social Sciences’de sunulmuş bildiri, Belgrade. https://www.avrupakongresi.org/files/ugd/797a84_90a1937e488144ff9cafd2325d10dedd.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Aslan, G. (2023a). Sosyal bilimler lisesinde okutulan sosyoloji ders kitaplarının öğretim programına uygunluğu açısından incelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 28-37. http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/3_gamze_aslan_12_3_3.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Arslan, H. T. (2017). Darülfünun’dan istanbul üniversitesine felsefe öğreniminin yapılandırılması, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 61, 51-86. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/676871> sayfasından erişilmiştir.
- Demircioğlu, A. (2014). Siyasal etki bağlamında ilk dönem lise felsefe ders kitaplarında ahlaksal konuların işlenişi, *Milli Eğitim Dergisi*, 203, 250-267. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/441946> sayfasından erişilmiştir.
- Duman, E. Z., Arslan, A. (2022). “Ortaöğretim mantık ders kitabında değerlerin analizi”. E. Z. Duman (Ed.), *Felsefe grubu eğitimi alanında çalışmalar içinde* (s. 151-170). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Duman, E.Z. Aslan, G. (2019). An investigation into the logic textbooks written in accordance with the 2009 logic curriculum, *Asian Journal of Education and Training*, 5(1), 166-175. Doi: 10.20448/journal.5222019.51.166.175
- Duman, E.Z. Küçükşabanoğlu, Ö. (2023). Ortaöğretim psikoloji ders kitabında değerlerin analizi, *International Academic Social Resources Journal*, 8(54), 3970-3979. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.72692>
- Durakoğlu, A. Altıparmak, İ. B. Coşkun, H. (2019). Ortaöğretim felsefe ders kitaplarının içerik açısından değerlendirilmesi, *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 393-408. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/720867> sayfasından erişilmiştir.

- Durakoğlu, A. Demircioğlu, A. (2020). Ortaöğretim mantık ders kitabındaki bilimsel yanlışlar ve mantık hataları, *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 79-88. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1017892> sayfasından erişilmiştir.
- Durakoğlu, A. & Zabun, B. (2022). “Felsefe Ders Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi”, *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8 (57):1441-1445. <http://dx.doi.org/10.29228/J OSHAS.65817>
- Eke, U. (2022). *Ortaöğretim felsefe 10 ders kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık.
- Erkan, Ü. Albayrak, Y. (2019). *Ortaöğretim felsefe ders kitabı 10. sınıf*. Ankara: Semih Ofset Yayıncılık.
- Erol B. Kıroğlu, K. (2012). Hayat bilgisi ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 32, 155-176. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257640> sayfasından erişilmiştir.
- Hudson, R. (2024). Jane Gatley, “why teach philosophy in schools?” *Philosophy in Review*, 44(1), 26-29. <https://doi.org/10.7202/1110362ar>
- Kafadar, O. (1994). Felsefe öğretiminin türk eğitim sistemine girişi ve tarihi gelişimi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(1), 279-288. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/778860> sayfasından erişilmiştir.
- Kızıltan, Ö. (2012). Felsefe öğretimi sorunları ve yeni yaklaşımlar, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 334-342. <http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/36a.kiziltan.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- MEB, (2018). Ortaöğretim felsefe dersi (10 ve 11. sınıflar) öğretim programı, 1-28. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122175632591-Felsefe%20d%C3%B6p%20pdf.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Ünsal, S. Korkmaz, F. (2017). Felsefe dersi öğretim programındaki kazanımların farklı taksonomiler bağlamında incelenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 948-967. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/321874> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, S. Taneri, A. (2020). Hayat bilgisi ders kitaplarının anahtar yetkinlikler açısından incelenmesi, *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 185-209. Doı: 10.30855/gjes.2020.06.02.002

DEĞERLER EĞİTİMİNDE ÖĞRETİM YÖNTEM TEKNİKLERİNİN KULLANILMASI VE ÖĞRETMENİN ROLÜ

Öğr. Gör. Dr., Gamze ASLAN

Gazi Üniversitesi, – 0000-0001-8057-5522

ÖZET

Değerler soyut ifadeleri temsil etmektedir. Dolayısıyla soyut ifadelerin öğretiminde dersin hedefindeki öğrencilerin gelişim özellikleri de dikkate alınarak etkili öğretim yöntem tekniklerin kullanılması önem arz etmektedir. Özellikle somut işlemler dönemindeki öğrencilerin soyut ifadeleri anlayabilmesi ve özümseyebilmesi için soyut ifadelerin mümkünse somutlaştırılarak anlatılması, mümkün değilse de ilgili soyut ifadenin ne anlama geldiğini doğru bir şekilde idrak edebilmesi için etkili öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılması gereklidir. Ayrıca bu yöntem ve teknikleri kullanacak olan donanımlı öğretmenlere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın konusu değerler eğitiminde öğretim yöntem tekniklerin kullanılması ve öğretmenin rolünü incelemektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada ilgili literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Araştırma değerler eğitiminde öğretim yöntem ve tekniklerin önemini ortaya koymaktadır. Bu durum araştırmanın önemini artırmıştır. Araştırma bulgularına göre değerler eğitiminde yöntem ve tekniklerin kullanılmasında öğretmenin rolünün büyük olduğu da bulunmuştur. Buna göre yöntem ve teknikleri uygulayan öğretmenin donanımına bağlı olarak farklı sonuçların elde edileceğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Değer, öğretim yöntem teknikleri, öğretmen

USE OF TEACHING METHODS TECHNIQUES IN VALUES EDUCATION AND THE ROLE OF THE TEACHER

ABSTRACT

Values represent abstract expressions. Therefore, it is important to use effective teaching methods and techniques in teaching abstract expressions, taking into account the developmental characteristics of the students who are the target of the course. In order for students, especially in the concrete operations period, to understand and assimilate abstract expressions, it is

necessary to explain abstract expressions in a more concrete way, if possible, and if not, to use effective teaching methods and techniques so that they can correctly understand what the relevant abstract expression means. There is also a need for teachers who are equipped to use these methods and techniques. In this context, the subject of the research is to examine the use of teaching methods and techniques in values education and the role of the teacher. In the study where qualitative research method was used, a relevant literature review was conducted. The research reveals the importance of teaching methods and techniques in values education. This situation increased the importance of the research. According to the research findings, it was also found that the teacher has a great role in using methods and techniques in values education. Accordingly, it is possible to say that different results will be obtained depending on the equipment of the teacher who applies the methods and techniques.

Key Words: Value, teaching method techniques, teacher

1. GİRİŞ

Değer ifadesi soyut bir kavramdır. Değerler ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. TDK (2011, s. 350)'ye göre değer, herhangi bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü anlamına gelmektedir.

Toplumun bireyleri ve bireylerin de kendilerini kontrol etmelerini sağlayan unsurların başında değerler yer almaktadır. Bireylerin toplumdaki statüsünün belirlenmesinde de sahip olduğu değerler etkilidir. Öyle ki birey sahip olduğu değerler doğrultusunda diğer insanlarla etkili iletişime geçmektedir. Bu durum bireyin sosyal konumunun belirlenmesi için de uygun bir alt yapı oluşturmaktadır (YAZICI, 2006, s. 499). Bütün toplumlarda geçmişten günümüze iyi bir vatandaş, iyi bir insan yetiştirmek amacı ile değerler eğitime başvurulmuştur. Bu bağlamda birey ilk olarak ailede değerler ile ilgili ilk kazanımlarını kazanmakta daha sonra ise okullarda daha sistemli bir değer eğitimi almaktadır (Aktepe, Yalçınkaya, Gündüz ve Temur, 2020, s. 810). Değerler bireylerin yaşamlarını boyunca kullanacakları yargıları meyana getirmektedir. Değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması erdemli bireyler ve gelişmiş toplumlar oluşturulmasında etkilidir.

Toplumun her bir ferдинin hayata bakış açısını bünyesinde barındırdığı değerler etkilemektedir. Bu bağlamda erdemli bir nesil yetiştirilmesi için değerler eğitime gereken önemin verilmesi gerekmektedir (Zümrütkal ve Arslantaş, 2021, s. 240). Günümüzde değerler eğitimi ile ilgili birçok araştırma gerçekleştirilmektedir. Bu durum değerler eğitime verilmesi gereken önemin farkında olduğunu da göstermektedir. Ülkemizde değerler eğitimi farklı branş dallarında yer alan derslerin içeriklerinde yer almaktadır. Değer eğitime küçük yaşlarda başlanması

öğrenimin kalıcı olması ve bireyin kendini geliştirmesine fırsat sunması açısından da önemlidir. Bu bağlamda bireylerin yaşları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak değerler eğitimine yer verilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın amacı değerler eğitiminde öğretim yöntem ve tekniklerden faydalanmanın öğrenime katkısını ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde öğretmenin rolünü ortaya koymaktır. Konu ile ilgili literatür taraması gerçekleştirildiğinde branş bazında değerler eğitiminde öğretim tekniklerinin önemine değinildiği görülmüştür. Bu araştırma genel olarak öğretim yöntem tekniklerin kullanımının değerler eğitiminde önemli olduğu ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca araştırma kapsamında etkili yöntem tekniklerin tek başına yeterli olmadığı öğretmenlerin değerler eğitiminde önemli bir rol üstlendiği bulunmuştur. Bu durum araştırmanın önemini artırmıştır.

1.1. Yöntem

Araştırmada değerler eğitiminde öğretim yöntem tekniklerin kullanımının öneminden ve değerler eğitiminde öğretmen rollerinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda literatür taraması gerçekleştirilerek konu ilgili makalelerden faydalanılmıştır. Araştırma bu yönü ile nitel bir çalışmadır. Kümbetoğlu (2012, s. 47)'na göre insanların gerçekliğe yükledikleri olayları, süreçleri, anlamı, kavrayışı ve anlayışları ortaya koymak için gerçekleştirilen araştırmalar nitel araştırma kapsamına girmektedir.

2. BULGULAR

2.1. Değer Eğitiminde Öğretim Yöntem ve Tekniklerin Kullanımı

Okul bireysellik ve toplumsal anlayışın birleştiği kurumdur. Okullarda öğrencilere bilişsel alanla ilgili öğrenmelerin yanında hoşgörü, saygı, yardımseverlik gibi duyuşsal alana ilişkin kazanımlar da kazandırılmaktadır. Böylece okullarda açık ya da örtük programlar aracılığıyla değerler eğitimi gerçekleştirilmektedir. Ayrıca öğrencilerin karakter ve benlik algıları olumlu yönde etkilenirken ahlaki gelişimleri de desteklenmektedir (Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013, s.34). Öğrencilerin insan modelleri ve değerli davranışları örnek alması ile eğitilmesi değer eğitimini içermektedir. Bundan dolayı okul ortamlarının öğrencilere örnek olacak şekilde düzenlenmesi gereklidir. Değerlerin soyut olmasından çıkarılıp somutlaştırılması için de hikâye, roman gibi yöntemlerden faydalanılmalıdır (Kasapoğlu, 2013, s. 97). Değerler eğitimi sürecinde öğrencilerin akıl yürütme faaliyetlerinde bulunmaları önemlidir. Bu kapsamda öğrencilerin akıl yürütmelerinin desteklenmesi, değerleri sorgulayıp tartışarak anlamlandırmalarının sağlanması ve değerler eğitiminde kullanılacak olan yöntem ve tekniklerin kullanılması önemlidir (Esemen, 2021, s. 48). Okullarda bütün öğrencilerin birincil

kaynağı ders kitapları olduğu için ders kitaplarında değerler eğitimi ile ilgili olan hikâye, şiir, resim gibi kaynaklara yer verilmesi gerekmektedir. Bu amaçla oluşturulan hikâye, şiir gibi kaynakların da konu ile doğrudan ilgili olmasına özen gösterilmelidir. Öğrencilerin aktif öğrenmelerinin sağlanması için de çeşitli öğretim yöntem ve tekniklere yer verilmesi gerekmektedir.

Değer eğitiminde rol oynama, drama, simülasyon, münazara, eğitici oyunlar ve beyin fırtınası gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması; öykü, resim, şiir gibi materyallerden yararlanılması etkili bir değer eğitiminin gerçekleştirilebilmesi için önemlidir. Ayrıca değer öğretimi sonrası ön test, son test, anekdot notları ve görsel-ışitsel değerlendirme sonuçlarından faydalanılması da öğretimin hangi düzeyde başarılı olduğunun tespitinde yardımcıdır (Chowdhury, 2016, s.8). Değer öğretimi sonrasında kullanılan ölçme ve değerlendirme bireylerin öğrenme durumlarını net olarak ortaya koymalıdır. Öğretmenler değer eğitiminde de öğrencilere yol gösterici olmalıdır.

2.2. Değer Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Değer eğitimi birey ve toplumu doğrudan etkileyen maddi-manevi sorunların çözümüne ve bireylerin olumlu tutum ve davranış sergilemelerine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle değerler eğitiminin zorunlu olarak gerçekleştirilmesi gündeme gelmiştir. Bu bağlamda değer eğitiminin ne şekilde verileceği tartışma konusu olmuştur. Sosyal yaşamda örnek şahsiyetlerin olumlu, olumsuz davranış biçimlerinin bireylerin tercih ve davranışlarını şekillendirmede etkili olduğu göz önüne alındığında değer eğitiminde öğretmenlerin önemli bir role sahip oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla değer eğitiminde istenen başarıya ulaşmada değer eğitimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip, doğru davranış sergileyen ve etkili ders yöntem ve tekniklerini kullanabilen öğretmenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Bilici, 2018, s. 9-10). Etkili öğretim yöntem ve tekniklerini bilen alanında ve değerler eğitimi konusunda uzman öğretmenler olmadan değerler eğitiminde istenen başarının elde edilmesi imkânsızdır. Bu bağlamda değerler eğitiminin ne şekilde gerçekleştirileceği milli eğitim müdürlükleri tarafından tasarlanmıştır.

Değerler eğitimi il milli eğitim müdürlükleri tarafından oluşturulan projeler doğrultusunda okullarda gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda öğrencilere sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, nezaket, çalışkanlık, merhamet, vatanseverlik, fedakârlık gibi değerlerin kazandırılması amaçlanmaktadır (Şimşek, 2015, s. 79). Yapılandırmacı eğitim anlayışı ile birlikte öğrencilerin bir konu hakkındaki bilgiyi kendi deneyimleri ile yapılandırması hedeflenmiştir. Bilginin kültürel çevre, değer ve geleneklerden de bağımsız olmadığı vurgulanmıştır. Bu kapsamda

bilişsel öğrenmelerde olduğu gibi değerlerin öğretiminde de öğrencinin aktif olması amaçlanmıştır (Akbaş, 2008, s. 22). Her alanda olduğu gibi değerlerin kazandırılmasında da öğrencilerin aktif rol oynamaları kalıcı öğrenmelerin elde edilmesi için önemlidir. Bu doğrultuda okul ortamları da istenen düzeyde olmalıdır.

Değer eğitimi gerçekleştirilirken öğrencilere model olunması, değerlerin yaşanarak kazanılması ve kazandırılması gereklidir (Özdemir, Boydak Özan ve Akgün, 2017, s. 38). Okullarda öğrencilere her anlamda rol ve model olan kişiler öğretmenlerdir.

Öğretmenler her bir öğrenciyi iyi birer insan olma yolunda yetiştirirken sınıf içinde yaşanan olayları tarafsız bir şekilde tartışmaya açarak öğrencilerin doğru-yanlış kavramlarını sorgulamalarını sağlayabilmelidir. Böylece sınıf içinde ortaya çıkan veya toplumda yaşanan örnek olaylardan hareketle öğrencilerin sorgulama ve doğruya ulaşma becerilerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır (Kasapoğlu, 2013, s. 104). Öğretmenlerin pedagojik yetenekleri, öğrencilerle bağ kurabilme yeteneklerinin güçlü olması gerekmektedir (Lovat, 2019, s. 66). Değerler eğitimi konusunda uzman, kendini geliştirebilen öğretmenler ve etkili öğretim yöntem ve teknikler ile değerler eğitiminin istenen düzeyde gerçekleştirilmesi mümkündür. Ayrıca değerler eğitiminde kullanılan en etkili öğretim aracı bütün öğrencilerin derslerde kullandığı birincil kaynak olması dolayısı ile ders kitaplarıdır.

2. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Ülkemizde değerler eğitimi örgün eğitim kurumları olan okullarda gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda farklı branş derslerinde değerler ile ilgili hem açık hem de örtük bir şekilde eğitim gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Her konuda olduğu gibi değerler eğitiminde de istenen düzeyde eğitim gerçekleştirilebilmesi ise öğretmenlere bağlıdır.

Özdemir, Boydak Özan ve Akgün(2017, s. 48)'e göre değerler eğitiminde öğretmenler öğrencilere örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda eğitim fakültelerinde ders içeriklerine değerler eğitiminin konulması yararlı olacaktır. Görevdeki öğretmenlere ise değer eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimlerin sağlanması gerçekleştirilmelidir. Bu sayede değerler eğitiminde öğretmenlerin süreçte aktif rol alarak değer eğitimi ile ilgili etkinlikler düzenlemeleri de sağlanabilmektedir.

Öğretmenlerin örnek model oldukları göz önüne alındığında diğer alanlarda olduğu gibi değerler konusunda da öğrencilere rehberlik eden, davranışlarında değer konuları arasında yer alan erdemlere yer veren, etkili öğretim teknikleri kullanabilen öğretmenlere gereksinim

duyulmaktadır. Araştırma kapsamında öğretim tekniklerini etkili bir şekilde kullanabilen öğretmenlerin verdikleri değer eğitiminin daha kalıcı olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın sonuçları ile benzer olacak şekilde Zümrütal ve Arslantaş (2021, s. 250)'ta öğretmenlerin değerler eğitiminde süreci iyi yönetebilmeleri için öğrencilere rol oynama, proje ödevi, film izleme gibi etkinlikler yaptırımlarının faydalı olacağını belirtmişlerdir. Bu etkinlikler öğrencilerin değerler eğitiminde kalıcı bilgilere ulaşmasını sağlaması açısından önemlidir. Benzer şekilde (Yeşilyurt, 2019, s. 141)'e göre, öğrencilere kazandırılmak istenen değerlere öncelikle öğretmenlerin sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda öğretmen değerleri yaşantısıyla somutlaştırarak öğrencilere de model olmalıdır. Ayrıca uygun öğretim teknikleri kullanılarak değerler somutlaştırılmalı ve anlamlandırılmalıdır.

Değerler eğitimi geleceğe yapılan yatırımlardan birini temsil etmektedir. Bir toplumdaki değerlerin yeni nesiller tarafından benimsenmesi, korunması ve gelecek nesillere aktarılması değerler eğitimi ile mümkündür. Bundan dolayı değerler eğitimine gereken önem verilmelidir. Böylece vatansız, duyarlı, azimli ve çalışkan bir nesil yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aktepe, V. Yalçınkaya, E. Gündüz, M. Temur, M. (2020). Değerler eğitimi dersine yönelik sınıf eğitimi öğretmen adaylarının görüşleri, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 809-821.
- Bilici, Ş. (2018). *Türkiye’de sosyal bilgiler ile Almanya’da değerler ve normlar derslerinde değer eğitiminin çoklu durum çalışmasıyla karşılaştırılması*. [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi] <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Chowdhury, M. (2016). Emphazing morals, values, ethics and character education in science education and science teaching, *The Malaysian Online Journal of Educational Science*, 4(2), 1-16.
- Çengelci, T. Hancı B. ve Karaduman H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Esemen, A. (2021). “Çıtır Çıtır Felsefe Serisi Adalet ve Haksızlık Kitabında Adalet Değeri” / “The Value of Justice in the Crispy Philosophy Series Justice and Injustice Book”. bilar: *Bilim Armonisi Dergisi*, 4 (2): 46-53. doi: 10.37215/bilar.934296
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler, *Milli Eğitim*, 198, 97-109.
- Kümbetoğlu, B. (2012). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lovat, T. (2019). What is values education all about?, *Journal of Ethnic Minorities Research*, 8(1), 66-69.

- Özdemir, T. Y. Boydak Özcan, M. Akgün, M. (2017). Öğretmen görüşleriyle değerler eğitimi odaklı eğitim denetimi, Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(1), 35-52.
- Şimşek, Ş. (2015). Kemalettin Tuğcu'nun romanlarında değerler eğitimi, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 79-104.
- TDK, (2011). Resimli okul sözlüğü, Ankara: Tıpkıbasım.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yeşilyurt, E. (2019). Değerler eğitimine uygunluğu açısından öğretim yöntem ve tekniklerinin incelenmesi: bir derleme çalışması, *EKEV Akademi Dergisi*, 23(77), 121-146.
- Zümrütkal, S. Arslantaş, H. A. (2021). Değer eğitimi perspektifinde öğretmen rolü, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 50, 240-253.

6. YA DA 7. SINIFTA ÇOCUĞU BULUNAN MESLEĞİ ÖĞRETMENLİK OLAN VELİLERİN ÇOCUKLARININ DEVAM ETTİĞİ OKULDAKİ ÖĞRETMENLERLE İLETİŞİM BİÇİMLERİ

Ebru DEVECİ

Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
Düzce, Türkiye

ORCID ID: 0009-0004-1715-6682

Prof. Dr. Engin ASLANARGUN

Düzce Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
Düzce, Türkiye

ÖZET

Eğitim bireylerin doğumu ile birlikte aile içerisinde başlayan ve sonrasında eğitim kurumlarında devam eden uzun bir süreçtir. Bu süreç içerisinde gerek ebeveynlerin gerekse ailenin tutum ve davranışları çocuk üzerinde oldukça etkilidir. Örgün eğitim kurumlarına başladığı andan itibaren çocuk okul sistemi içerisine dahil olur, gidilen kurumun ve öğretmenlerin niteliği, okul ve ailenin işbirliği tüm eğitim süreci boyunca maksimum verimin alınması için önemlidir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenoloji (olgubilim) yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak yapılan bu çalışmada kartopu ve zincir örnekleme kullanılmıştır. Çalışmada 6. ya da 7. sınıfta çocuğu bulunan öğretmen velilerin çocuklarının devam ettiği okullardaki öğretmenler hakkındaki görüş ve tutumları incelenmiştir. Bir öğretmen olarak , çocuklarının öğretmenlerinden daha yararlı olabilmeleri amacıyla neler bekledikleri ve çocuklarının öğretmenleriyle iletişimlerinin niteliği ve öğretmenlerin eleştiriye açıklık düzeyleri araştırılmıştır. Çalışma, Düzce ili içerisinde 2023-2024 eğitim-öğretim yılında devlet okullarında çalışan 7 kadın 3 erkek toplam 10 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre; öğretmen velilerin, çocuklarının öğretmenlerinin çocuk ve öğretmen arasındaki ilişkide daha dikkatli, daha sevecen ve samimi olmalarını, veliler ile ilişkilerde daha yapıcı ve samimi davranmalarını, sınıf içinde kullanılan yöntem ve teknikleri çeşitlendirerek tüm öğrencilerin öğrenmesini sağlamalarını bekledikleri görülmektedir. Öğretmenlerin, çocuklarının öğretmenleri ile olan iletişimlerini incelendiğinde katılımcıların çoğu öğretmenler ile whatsapp üzerinden iletişim kurduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin eleştiriye açık olmadıkları, eleştirildiklerinde bunu çocuklara olumsuz olarak yansıttıkları da elde edilen bulgular arasındadır.

Anahtar Kavramlar: Öğretmen, Veli, çocuk ve öğretmen ilişkisi

GİRİŞ

Eğitim, birey doğduğu andan itibaren aile içinde başlar ve ömür boyu devam eder. Bireylerin eğitim süreçlerinde aile çok etkilidir. Örgün eğitim yapısı içine girdiği andan itibaren ise gittiği okulun ve öğretmenlerin niteliği de çocuğun hayatının şekillenmesinde etki etmektedir. Eğitim kurumları ve nitelikleri de, geçmişten günümüze değişen toplum yapısıyla birlikte değişmiş ve gelişmiştir. Öğretmenlerin sahip olması gereken nitelikler çağın gereklerine göre güncelleştirilmiştir. Öğretmenlerin toplumun ilerlemesinde olan etkisi göz önüne alındığında, çağın gerisinde kalmış bir eğitimcinin çevresine çok da yararı olmayacağı söylenebilir. Dolayısıyla hem öğretmenler hem de eğitim kurumları, toplumun değişmesinde etkili ve toplumdaki değişime ayak uydurmak zorunda olan kişi ve kurumlardır. Okullar, öğrencilere kişinin kendi ihtiyaçlarını ve toplumsal ihtiyaçları; toplumun beklentilerine de uygun olacak şekilde karşılayabilmesi için gerekli olan bakış açısını, düşünceyi ve değerleri kazandırmakla sorumlu kurumlardır (Demirkasımoğlu, 2015). Öğretmenler de okul içerisinde okulun amaçları doğrultusunda öğrencilere her anlamda katkı sağlayan işinde profesyonel kişilerdir. Tüm bunlar göz önüne alındığında bir çocuk için aile, öğretmen ve okul önemlidir. Hayatının nasıl şekilleneceğini bu üç önemli grup etkilemektedir.

Çocuklar, bu ülkenin geleceğidir ve ülkenin, geleceği inşa eden eğitimli bireylere ihtiyacı vardır. Bireyler, eğitim sürecini ne kadar verimli geçirirse hayata o kadar hazır başlarlar. Hayata hazır gençler ise hedeflerine emin adımlarla giden kişilerdir. Bireylerin eğitim sürecinin verimli geçmesi, eğitim hayatına giren öğretmenler ile doğrudan ilişkilidir. Bir öğretmenin sahip olduğu niteliklerin yeterliği kişiden kişiye değişmektedir. Burada kişilerin birbirlerinden beklentileri bu yeterliğin ölçütü olabilmektedir. Beklentileri ise etkileyen farklı etmeler vardır. Bir velinin öğretmenden beklentilerini etkileyen faktörler: içinde bulunulan toplumsal yapı, sosyoekonomik düzey, çocuğun yaşı ve sınıf düzeyi, çocuğun başarısı, ailenin çocuktan beklentisi, ailenin öğretmene karşı bakış açısı ve tutumu olabilmektedir. Aynı şekilde öğretmenlerin de velilerden beklentileri bulunmaktadır bu beklentileri de yine benzer faktörler etkilemektedir. Kişilerin karşılıklı beklentilerinin karşılanması halinde bir uyum yakalanabilmektedir. Aksi halde anlaşmazlıklar meydana gelebilmekte ve bu anlaşmazlıklar sürecin ana kahramanı olan çocuklarımıza olumsuz olarak yansıtılabilmektedir. Okul ve aile arasında kurulan işbirliğinin yeterli olmaması, veliler ve öğretmenler arasındaki problemler, düşünce farklılıkları olması, işbirliğine dair olumsuz yaşantıların ve tutumların olması sürecin karşılıklı çabalarla yürütülmesi gerektiğini göstermektedir (Balkar, 2009). Yani ne velilerin tek başına öğretmenlerle iletişim kurup sorun çözme ya da plan program yapmaya çalışması ne de öğretmenlerin çocukların eğitim ve öğretimi için tek başına çabalaması yeterli değildir. Bu süreçte birlikte ve ortak düşünce ile hareket etmek, karşılıklı çabalamak gerekmektedir. Ancak eğitim ile ilgili tüm paydaşlar ortak hareket eder, birbirini anlar ve birbirinin beklentilerini karşılar, işbirliği içinde olursa çocuklar için etkili bir eğitim ortamı oluşturulmuş olur.

Bu çalışma 6 ve 7. sınıfta çocuğu bulunan öğretmen velilerin çocuklarının devam ettikleri okullardaki öğretmenlerle iletişim biçimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın hedefi doğrultusunda katılımcılara şu sorular yöneltilmiştir:

1) Bir öğretmen olarak çocuğunuzun öğretmenlerinden daha yararlı olabilmeleri amacıyla neler beklersiniz?

- 1.a) Çocuklara nasıl yaklaşırlarsa daha yararlı olurlar?
- 2) Çocuğunuzun öğretmenleriyle iletişiminiz nasıldır?
 - 2.a) İletişim kanallarınız nelerdir?
 - 2.b) Gerektiğinde nasıl görüşürsünüz?
 - 2.c) Öğretmenler, görüş ve önerilerinize hangi düzeyde açıktır?
 - 2.d) Eleştirilerinizi öğretmenlere hangi düzeyde ilettebiliyorsunuz?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Öğretmen velilerin, çocuklarının devam ettiği okuldaki öğretmenleri hakkındaki tutum ve görüşlerin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminde imgeler, gözlemler gibi sayısal olmayan verilerin toplanması temel alınmaktadır (Tutar, 2023). Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan fenomenoloji (olgubilim) kullanılmıştır. Fenomenolojik desende kişilerin ortak deneyimleri, yaşadıkları şeylerin derinlemesine incelenmesini içerir ve az sayıda kişi ile bu çalışma yapılır (Yalçın, 2022). Fenomenolojik desende amaç, günlük yaşamda insanların karşısına çıkan olay ve durumları araştırmaktır (Yıldırım, 2021).

Çalışma Grubu

2023-2024 eğitim öğretim yılında Düzce ilinde yer alan devlet okullarında öğretmenlik yapan on öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde zincirleme ve kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubundaki öğretmenlerden 7 tanesi kadın, 3 tanesi erkektir. Katılımcılardan en genci 37 yaşında bir bayan öğretmenken, en yaşlı olanı ise 53 yaşında bir erkek öğretmendir. Elde edilen verilerde farklı bakış açılarının olması ve verilerde çeşitliliğin sağlanması amacıyla öğretmenlerin farklı okullardan seçilmesine özen gösterilmiştir. Katılımcılardan önce telefon ile randevu alınmış ve gönüllü katılımcı olmayı kabul ettiklerinde kendilerinin uygun oldukları vakitlerde öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara ait tüm bilgiler gizli tutulmuş olup K1, K2 gibi kod isimleri ile katılımcılar belirtilmiştir.

Çizelge 1. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin bilgileri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Branş	Mesleki Kıdem
K1	Kadın	41	Okul Öncesi Öğretmeni	19
K2	Kadın	37	Meslek Öğretmeni	8
K3	Erkek	53	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni	30
K4	Kadın	40	Sınıf Öğretmeni	17
K5	Kadın	42	Fen Bilimleri Öğretmeni	18
K6	Kadın	38	Okul Öncesi Öğretmeni	4
K7	Erkek	48	İngilizce Öğretmeni/Akademisyen	24
K8	Kadın	44	Fen Bilimleri Öğretmeni	19
K9	Kadın	39	Okul Öncesi Öğretmeni	18
K10	Erkek	45	İngilizce Öğretmeni	15

Çizelge 1 incelendiğinde çalışmaya 7 kadın 3 erkek olmak üzere toplam 10 öğretmen katılım sağlamıştır. Katılımcıların en genç olanı 37 yaşında bir kadın öğretmen, en yaşlı olanı ise 53 yaşında bir erkek öğretmendir. Katılımcıların görev süreleri 4 ile 30 yıl arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Çalışma için veriler toplanırken nitel araştırma tekniklerinden birisi olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken sorular gerekli incelemeler neticesinde belirlenmiş, açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Sorular hazırlandıktan sonra eğitim yönetimi alanında uzman olan bir öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve onun görüşleri ışığında sorular düzenlenerek araştırma için hazır hale getirilmiştir. Sorular iki ana başlıktan oluşmaktadır. İlk sorunun bir tane alt sorusu ve ikinci sorunun da dört alt sorusu bulunmaktadır. Çalışmanın verileri 2024 yılının Nisan-Haziran ayları arasında öğretmenler ile yapılan yüz yüze görüşmeler ile toplanmıştır. Katılımcılara araştırma hakkında bilgiler verilmiş, kişisel bilgilerin gizli kalacağı konusunda gerekli bilgilendirme de yapılmıştır. Katılımcılara çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair formlar imzalatılmıştır. Yapılan görüşmeler 20 dakika ile 50 dakika arasında değişiklik göstermektedir. Görüşme esnasında ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış ve kayıtlar görüşme sonrasında yazıya aktarılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri gerekli kurumlardan izin ve onaylar alındıktan sonra 2023-2024 eğitim öğretim yılı içinde Nisan-Haziran ayları arasında 7 kadın 3 erkek öğretmen ile yapılan

yüz yüze görüşmelerle toplanmış ve kayıt altına alınmıştır. Görüşme esnasında ses kaydı alınmış ve görüşmenin ardından ses kaydı yazıya geçirilmiştir. Hem ses kaydı hem de yazı dijital ortama aktarılmıştır. Veriler betimsel ve içerik analizi yöntemleri ile yorumlanmıştır. Farklı okullarda ve farklı branşlarda görev yapan öğretmenler ile görüşmeler sağlanarak elde edilen veriler yazıya aktarılmıştır. Tüm yazılı materyallerde önemli kısımlar belirlenmiş ve dijital ortama aktarılmıştır. Tüm verilerin aktarılmasının ardından benzer anlam ifade eden bulgular aynı renkler ile renklendirilerek kategorize edilmiştir. Aynı kategoriye ait verilere en son genel bir ana başlık oluşturulmuş ve kategoriler şekil ve tablolara dönüştürülerek analiz aşaması sonlandırılmıştır.

İnandırıcılık, Aktarılabilirlik, Tutarlılık

Araştırmada araştırmacının çalışmanın yapıldığı ilde yaşaması, katılımcılara tanıdık kişiler vasıtası ile ulaşılması çalışmada elde edilen verilerin daha güvenilir olmasına katkı sağlamıştır. Araştırmada inandırıcılığın artması, yüksek olması için ses kayıtları alınmış ve bunlar yazıya aktararak bir eğitim yönetimi uzmanına gösterilerek kontrol edilmesi sağlanmıştır. Aynı zamanda görüşme sürecine başlamadan önce hazırlanan sorular da yine bir eğitim yönetimi uzmanına gösterilerek kontrol edilmiş, öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Daha güvenilir ve geçerli veriler elde etmek için öğretmenlerin farklı okullarda çalışıyor olmasına özen gösterilmiş, görüşme esnasında dıştan gelebilecek müdahaleleri engellemek için yalnızca görüşmeci ve katılımcının bulunduğu sessiz ortamlar tercih edilmiştir. Etik ilkelere uygun olması açısından gerekli izinler alınmıştır, katılımcıların gönüllü olarak çalışmaya katıldıkları da belgelenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde çalışmada elde edilen verilerin analizi sonucunda belirlenen temalar kapsamında öğretmenlerin görüşleri sunulmaktadır. Bulgularda öğretmenlerin çocuklarının öğretmenlerinden daha yararlı olabilmeleri amacıyla neler beklediklerini belirlemek için katılımcılara “Bir öğretmen olarak çocuğunuzun öğretmenlerinden daha yararlı olabilmeleri amacıyla neler beklersiniz? Çocuklara nasıl yaklaşırlarsa daha yararlı olurlar?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen velilerin çocuklarının öğretmenleri ile iletişim kurup kuramadıkları, hangi yöntemlerle iletişim kurduklarını belirlemek için “Çocuğunuzun öğretmenleriyle iletişim kurabiliyor musunuz? İletişim kanallarınız nelerdir? Gerektiğinde nasıl görüşürsünüz?” sorusu yöneltilmiştir. Son olarak da öğretmen velilerin , çocuklarının dersine giren öğretmenlerin eleştirisi, görüş ve önerilere ne düzeyde açık olduklarını belirlemek için “Öğretmenler görüş ve önerilerinize ne düzeyde açıktır? Örnek verebilir misiniz? Eleştirilerinizi öğretmenlere hangi düzeyde iletebiliyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?” sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen “Bir öğretmen olarak çocuğunuzun öğretmenlerinden daha yararlı olabilmeleri amacıyla neler beklersiniz? Çocuklara nasıl yaklaşırlarsa daha yararlı olurlar?” sorusu kapsamında katılımcılardan alınan cevaplar aşağıda yer alan çizelge 2’de belirtilmiştir.

Çizelge 2. Öğretmen velilerin çocuklarının öğretmenlerinden beklentileri

TEMA	KODLAR	f
Öğretmen velilerin çocuklarının öğretmenlerinden beklentileri	Çocuk ve öğretmen ilişkisi	26
	Veli ile ilişkiler	4
	Öğretim yöntem teknikleri	9
	Başarısızlığı irdeleme	3
	Ödev niteliği	4
	Ders dışı faaliyetler	5
	Adil olma	5
	Öğrenci ile ilgilenme	5
	Pekiştireç ve ödüller	3
	Rehberlik etme	2
	Diğer	3

Çizelge 2’de, öğretmen velilerin çocuklarının öğretmenlerinden beklentileri gösterilmektedir. Elde edilen veriler sonucunda 11 kod elde edilmiştir.

Çalışmaya katılan öğretmen veliler, çocuklarının öğretmenlerinin daha özverili olmasını beklemektedirler. Yapılan görüşmeler sonucunda öğretmen veliler, çocuklarının öğretmenlerinin eksik oldukları noktalar olduğunu ifade etmekte ve bu eksikliklerin çocukların eğitim yaşamına olumsuz etki ettiğini ifade etmektedirler.

Çalışmaya katılan veliler, çocuklarının dersine giren öğretmenlerden beklentilerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

K1: Karşımdaki öğretmenin benden daha iyi bir öğretmen olmasını beklerim. Çocuğu sevmesi, saygı duyması, empati kurması gerekli. Birbirine selam vermekten aciz birçok öğretmen var. Bir öğretmenin suratının asık olması, ona çekinerek bir şey sormamız çocukları olumsuz etkiler. Çocuk öğretmeni severse okulu sever. Sevgi çok büyük etken. Objektiflik, adiliyet de çok önemli. Öncelik bir şeyler öğretmek değil, değerleri güzel aşlamak olmalı.

K2: Eğer bir öğretmen çocuğu çağırıp birebir ilgileniyorsa, o çocuğu çok etkiliyor. Yani derslerinde de öyle. Çocuk eğer ait olduğunu hissediyorsa başarıyı yakalıyor. Umursanmadığını hissettiği anda kesinlikle bırakıyor.

Her hoca bir ödev verse ve takibini yapsa çocuk için çok iyi olur.

Kızım nezaketi hiç unutmuyor. Hangi öğretmen olursa olsun ona nazik davranmışsa bunu unutmuyor ve evde dile getiriyor.

K3: Biz öğretmenlerimizden şunu bekliyoruz bütün veliler gibi ister istemez, sadece buna bir ders olarak bakılmaması ve gönülden, içtenlikle verebilmesi, çocukla bir bağ kurabilmesi. Bu

bütün velilerin isteğidir. Belki ifade etmemişlerdir ya da edemiyorlardır ama bağ kurduğun zaman ancak çocuk o konuda daha fazla ilgileniyor, daha fazla öğrenmeye çalışıyor.

K4: Derste dinlemeyen ve dersi dinleyip ödevini yapmayan öğrenciyi bir tutmamalı bence öğretmenler. O çok ince bir çizgi. Daha objektif olmalılar. İyi öğrenci tutulup diğerleri bir köşeye atılmamalı. Diğerlerinin de çabası önemli. Her öğretmenin öğrenciyle alakalı bir defter tutması lazım. Öğrencilerle öğretmenler haftalık birer görüşme yapabilirler. O zaman çocuk “Öğretmenim benimle birebir ilgileniyor” diye onun dersini daha çok önemser bence. Çünkü anne baba bile çocuğuyla teke tek ilgilendiğinde o kendini daha önemli hissediyor.

K5: Bir kere destekleyici olmaları gerek yani başarıyı takdir etmeyi de bilmeliler başarısızlık durumunda ağır eleştiriler yerine cesaretlendirici olmalılar. Direk yargılamak, ders çalışmıyorsun vs. demek değil de başarısızlık sebeplerinin altına inilmesi gerek. Öğrenci takip edilmeyi çok seviyor. Öğretmenler küçük çaplı da olsa her öğrenciyi takip ettiğini hissettirmeli. Dönüt önemli. Ailelerle de iletişim kurulduğu takdirde çocuk daha fazla ciddiye alıyor işi. Ödüller gerçekten çok önemli. Bunlar büyük diyoruz ama küçük ödüllendirmeler dahi onların motivasyonunu arttırabiliyor. Öğretmenler olarak kullandığımız dil de çok önemli.

K6: Adil olmalarını ve ilk önce onların seviyelerine inmelerini bekliyorum. Ders takibi konusunda biraz daha bu işin takibinde olmalarını isterim. Daha yaptırıcı ve somut yaptırımlar olmalı ama bu sert bir üslupla değil daha tatlı sert bir şekilde olmalı.

K7: Rehberlik yapma, çocukları kuşatma, çocuklara yol gösterme noktasında daha fazla çaba göstermelerini bekliyorum. Yani her çocuğun aslında öğretmenlere zimmetlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Okullarda öğretmenlerin öğrencilere akademik bilgi vermesinden daha önemli olanı çocukla ilgilenmesi, ona yardımcı olmaya çalışması, onunla sohbet etmesi, çocukla yakınlık kurması gerekli.

K8: Başarılı ya da başarısız her çocuğa aynı hassasiyetle yaklaşımlarını tavsiye ederim çünkü biz başarısız bir çocuk bir başarı gösterdiğinde ona çok tepki veriyoruz. “AA, canım çok iyisin.” Ancak başarılı çocuğun başarısına çok alışkınız bu, o çocuğu demoralize ediyor. O yüzden tepkilerimizdeki orantılara dikkat etmemiz gerekiyor. Mutlaka eğitimlerimiz arttırmamız gerekiyor, hizmet içi eğitimlere katılmamız gerekiyor. Çocuklarla daha çok sohbet etmeli, kızmaktan ziyade sohbet odaklı çocuklara yaklaşmalıyız diyebilirim. Örnek olmalarını tavsiye edebilirim.

K9: Ders dışı etkinliklere daha fazla yer vermeliler. İlk önce çocuğun öğretmenini sevmesi gerekli. Onun haricinde çocukların dersi sevmeleri de önemli.

K10: Daha planlı, daha düzenli derslere girersek disiplini sağlamış ve çocuklara dokunmuş oluruz. Çocukların eleştirel düşüncesini desteklemeliyiz. Yan dallarla akademiye desteklemeliyiz.

Katılımcı görüşleri, öğretmen velilerin çocuklarının öğretmenlerine verdikleri tavsiyeler arasında çocuklarla ilişkilerini daha sıcak, daha samimi hale getirmeleri gerektiği yer almaktadır. Öğretmen ve çocuk arasındaki ilişki ve iletişimin niteliği çocukların öğretmene ve

derse karşı tutumunu olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Velilerle iletişimin daha iyi olması, derslerde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması, öğrencilerde var olan başarısızlığın sebeplerine inilmesi ve çözümlenmesi, ödevlerin niteliğinin düzeltilmesi, çocuklara daha adil davranılması, ders dışı faaliyetler ile öğrencilerin desteklenmesi, öğrencilerle birebir ilgilenilmesi, onlara rehberlik edilmesi ve pekiştiricilerle çocukların motive edilmesi katılımcıların öğretmenlerden bekledikleri davranışlardır.

Katılımcılara “Çocuğunuzun öğretmenleriyle iletişim kurabiliyor musunuz? İletişim kanallarınız nelerdir? Gerektiğinde nasıl görüşürsünüz?” sorusu yöneltmiş ve alınan cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler çizelge 3 ‘te gösterilmiştir.

Çizelge 3. Öğretmenler ve veliler arasındaki iletişim kanalları

TEMA	KODLAR	f
Öğretmenler ve veliler arasındaki iletişim kanalları	Whatsapp	6
	Yüz yüze	5
	Telefon görüşmesi	3
	Randevu sistemi	2
	Toplantı	3
	İletişim kuramıyorum	3
	Rehber öğretmen aracılığıyla	1

Çizelge 3’te öğretmenler ve veliler arasındaki iletişim kanalları belirlenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda toplamda 7 kod elde edilmiştir.

Öğretmenler ve veliler arasındaki iletişim kanalları ile alakalı katılımcıların ifadeleri aşağıda doğrudan alıntılar şeklinde belirtilmektedir.

K1: Telefon, eğer telefonda ikna olmazsam yüz yüze görüşme. Tercihim yüz yüze görüşmedir.

K2: İletişim kanallarımız whatsapp grubu var veliye kapalı ama bütün öğretmenlerin numaraları var. İhtiyaç duyduğumda Ömer hocadan(rehber öğretmen) rica ediyorum anında hallediyor. Allah razı olsun.

K3: Yüz yüze iletişim kuruyoruz.

K4: Her istediğimde görüşemiyorum. Toplantılarda görüşebiliyorum. Çok da görüşme şansımız yok. Whatsapp gruplarından, öğretmene özelden yazarak ya da rehber öğretmen aracılığıyla iletişim kuruyorum.

K5: Öğretmenlerle rahat iletişim kuruyorum. Yüz yüze ve whatsapp kullanıyoruz. Özellikle covid-19’ dan sonra öğretmenlerle iletişim daha da kolaylaştı whatsapp sayesinde. Veli, istediği her saat arıyor. Okullara artık randevu sisteminden randevu alan her veli istediği öğretmenle rahat rahat görüşüyor.

K6: Bireysel tabi ki herkes çalıştığı için olamıyor ama istediğim an telefonda ulaşabilirim onlara. Onlar bana aynı şekilde ulaşabilir. Bireysel görüşme talep ettiğimde her yerde ve her zaman görüşebilirim. Bu konuda hiçbir sıkıntı yok.

K7: Mecbur kaldığımızda telefon ederek ya da whatsapp'tan mesaj atarak yapmaya çalışıyoruz bu da aslında çok doğru bir yöntem değil. Yani düşünüyorum öğretmen benim çocuğum gibi yüz küsur öğrencini dersine giriyor. Her veli öğretmene mesaj atmaya kalksa kafasına bir şey takıldığında aramaya kalksa bu öğretmenin işi karman çorman olur. Çok sağlıklı iletişim kanallarımız yok. Kişisel ilişkilerimizi, çabalarımızı kullanarak görüşüyoruz ama böyle olmaması gerekiyor.

K8: Çok iletişim kurmuyorum desem yeridir. Gerek duyduğumda, çocuğum halledemediğinde iletişime geçiyorum. Daha çok çocuğumun kendisinin halletmesini istiyorum.

K9: Whatsapp grubumuz var whatsapp'tan görüşebiliyoruz. Branş öğretmenleriyle değil ama sınıf öğretmenleriyle daha çok iletişim halindeyiz. Onun haricinde hepsinin telefon numaraları var, ara ara dönem toplantıları oluyor. Bizim okulumuzda bir de şey var, öğretmenlerimizin belirli günleri var, veli görüşme günleri. Onları öğretmenimiz sınıf grubunda paylaşmıştı. Müsait olduğumuzda veya bir problemimiz olduğunda ya da çocuğumuz hakkında bilgi almak istiyorsak o saatler içerisinde gidip öğretmenimizle görüşme yapabiliyoruz.

K10: Genelde yüz yüze görüşüyoruz aynı okulda olduğumuz için. Diğer veliler ile whatsapp üzerinden iletişim kuruyoruz. Onun dışında bir diğer iletişim hattımız telefon.

Katılımcıların görüşleri incelendiğinde öğretmenlerle en fazla whatsapp ve telefon yoluyla iletişim kurulduğu görülmektedir. Rehber öğretmenin de öğretmenler ve veliler arasında bir iletişim sağladığı belirtilmektedir. Öğretmenlerin randevu sistemi ile çalışarak veliler ile yüz yüze iletişim gerçekleştirdiği de elde edilen veriler arasındadır. Bazı katılımcılar ise toplantılar ile iletişim kurduğunu ya da öğretmenlerle iletişim kuramadıklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcılara yöneltilen son soru “Öğretmenler görüş ve önerilerinize ne düzeyde açıktır? Örnek verebilir misiniz? Eleştirilerinizi öğretmenlere hangi düzeyde iletebiliyorsunuz? Örnek verebilir misiniz?” olmuştur ve alınan cevaplar neticesinde elde edilen veriler çizelge 4’te gösterilmektedir.

Çizelge 4. Öğretmenlerin görüş, öneri ve eleştiriye açıklık düzeyleri

TEMA	KODLAR	f
Öğretmenlerin görüş, öneri ve eleştiriye açıklık düzeyleri	Eleştiriye açık değil	14
	Görüş ve öneriye açık değil	4
	Eleştiri, görüş ve önerilere açık	7

Çizelge 4'te katılımcıların öğretmenlerin ne düzeyde görüş, öneri ve eleştiriye açık oldukları hakkındaki fikirleri belirtilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda 3 farklı koda ulaşılmıştır.

Aşağıda katılımcıların öğretmenlerin görüş ve eleştiriye açık olmaları konusundaki ifadeleri doğrudan belirtilmiştir.

K1: Öğretmenleri ezilip büzülerek eleştiriyoruz. Eleştiriye açık değiller. Eleştirdiğimizde çocuklarımıza tepki gösterilmesinden korkuyoruz. Dıştan göstermese bile içsel olarak gösteriyor. Bu sebeple ben eleştirilerimi hep öteliyorum. Çocuğum üzülmesin diye susmayı tercih ediyorum çoğu zaman.

K2: Hiçbirinin açık olduğunu düşünmüyorum. Bu görüşmeyi okulun rehberlik öğretmeni dışında kimseyle yapmam çünkü nasıl cevap vereceklerini kestiremiyorum. Eleştirmem için çok zıtlaşmam lazım. Öyle bir karakterim de yok. Kendim yapabildiğimi yaparım, düzeltirim.

K3: Biraz eleştiriye kapalı olduklarını düşünüyorum şahsen. Eleştiriye kapalılık herkeste biraz var ama öğretmen camiasında da velilere yönelik bu benim işime karışıyor tarzında bir durum var o tabii bu sefer engel oluyor.

K4: Görüş ve öneri sunarken ben de olsam onlar da olsa empati kurarak yaklaşmalı. Direk hocaya gidip eleştiri yapmadım hiçbir zaman hocam neden böyle diye. Müdür ve rehber öğretmen eleştiriye açık, eleştirim sonucunda müdahaleler oluyor.

K5: Bazıları evet fark etmemişiz diyebiliyorlar bir şey olduğunda hani böyle böyle olursa daha iyi olur dediğimizde. Fikrimize saygı duyuyorlar. Bazı arkadaşlar çok kapalı oluyor. Hocam böyle olsa daha iyi olur mu acaba dediğin zaman o yine kendi bildiğinden asla şaşmaz.

K6: Bazılarının eleştiri kabul edeceğini düşünmüyorum. Bazılarının espri ile yaklaşacağını düşünüyorum. Eleştiride bir noktaya kadar inebilirim ama çok ondan fazlasına gideme diye düşünüyorum bazılarıyla. Tepkisinin nasıl olacağını bilemediğim öğretmenlerdir bunlar da.

K7: Eleştirilerimiz öğretmenlere iletmiyoruz. Eleştirimiz olduğunda bile öğretmenlerin buna kapalı olduğunu bildiğimiz için çocuğa olumsuz yansımaları diye çok büyük noktalara ulaşmadığı müddetçe orada bırakma eğilimindeyiz. Yanlış, yapanın yanına çoğu zaman kar kalıyor.

K8: Çok eleştirmiyorum çünkü kırılırlar diye. Samimiyetim olsa belki eleştirebilirim ama biraz öğretmen olmam nedeniyle de meslektaşımı eleştiremiyorum. Yani böyle bir baskı kendim üzerinde hissediyorum.

K9: Şöyle bir sıkıntımız olmuştu bütün ders programına mesela 3 gün haftanın beş gününün üçünde okula resim çantasıyla gidip geliyorlardı. Yayımlar her güne birer saat diye. Bunun mesela yanlış olduğunu, bir güne indirmelerinin nasıl mümkün olacağını sorduk, onu mesela çözdüler. Bir sonraki dönemde ders programını ona göre düzenlemişlerdi.

K10: Ben genellikle direk söylerim, bunda sıkıntı yok ama karşıdakinin bunu algılamasında sıkıntı var. Yani bizim mesleğimizde mi öyle yoksa her meslekte mi öyle bilmiyorum, çok eleştiriye açık bir meslek grubunda değiliz diye düşünüyorum.

Katılımcıların söyledikleri incelendiğinde genel olarak öğretmenlerin eleştiri, görüş ve önerilere çok açık olmadıkları ifade edilmiştir. Öğretmenlere eleştiri yapıldığında bunun çocuklara olumsuz etki edeceğinden korkulmaktadır. Aynı zamanda bazı öğretmenler meslektaşlarını eleştirmeyi doğru bulmadıklarını dile getirmektedirler. Tüm bunların yanında eleştiriye açık olan ve eleştiriler doğrultusunda uygulamalarını düzelter, değiştiren öğretmenlerin olduğu da ifade edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada öğretmen velilerin, çocuklarının devam ettiği okullardaki öğretmenler hakkındaki görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Düzce ilinde 2023-2024 eğitim öğretim yılı içinde görev yapmakta olan ve 6 ya da 7. sınıfta çocuğu olan öğretmen veliler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Katılımcıların çocukların öğretmenleri hakkındaki görüşleri doğrultusunda velilerin öğretmenlerden çocuk ve öğretmenler arasındaki ilişkinin niteliğinin iyi olması, veliler ile daha etkili ve doğru iletişimin kurulması, öğretmenlerin farklı öğretim yöntem ve teknikler kullanmaları, çocukta var olan başarısızlığın sebebinin sorgulanması, adil davranışlar sergileme, çocuklara ve velilere rehberlik etmesi gibi davranışlar bekledikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin velilerin beklentilerini karşılamaları sonucunda daha nitelikli eğitim ortamlarının oluşacağı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında veliler ve öğretmenlerin iletişim kanalları incelemiş olup elde edilen veriler sonucunda şu verilere ulaşılmıştır:

Öğretmenler ile kurulan iletişimin çoğu zaman whatsapp üzerinden olduğu görülmektedir. Yüz yüze görüşme de veli-öğretmen iletişimde sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak görülmektedir. Bazı veliler ise öğretmenlerle iletişim kurmadığını ya da rehber öğretmen aracılığıyla iletişim kurduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin görüş, öneri ve eleştiriye açıklık düzeylerinin incelenmesi sonucunda elde edilen veriler aşağıdaki gibidir:

Katılımcıların büyük çoğunluğu öğretmenlerin eleştiri görüş ve öneriye açık olmadığını düşünmektedir. Katılımcılar, öğretmenleri eleştirdikleri zaman çocuklarının öğretmenler tarafından zarar göreceğini, kötü davranışlara maruz kalacağını düşündüğü için öğretmenleri eleştirmekten çekindiklerini ifade etmektedirler. Katılımcıların çok az bir kısmı öğretmenlerin görüş ve öneriye açık olduğunu belirtmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda öğretmen velilerin çocuklarının öğretmenlerinin olumlu davranışları olduğu kadar olumsuz davranışlara da sahip olduğunu söylediği görülmektedir. Var olan bu olumsuz davranışlar ilgili öğretmenler tarafından fark edilmeli ya da onlara bu davranışların hatalı olduğu anlatılmalıdır. Gerekli öz düzenlemelerin yapılması halinde karşılıklı beklentiler karşılanmış olacak ve bunun sonucunda daha nitelikli bir eğitim ortamının oluşması sağlanacaktır. Veliler ve öğretmenler arasında var olan iletişim sorunlarının giderilmesi için okul idarelerinin bu duruma müdahale edip veli ile görüşmeleri daha sağlıklı ve sistematik bir yapı haline getirmesi yaşanan problemleri büyük oranda azaltacaktır.

Öğretmenlerin eleştiriyeye açık olmaması, katılımcılara göre biraz da eğitim sisteminin öğretmenleri eleştirmeye, onlara görüş ve öneri sunmaya açık olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için de eğitim sistemi içerisinde değişiklikler yapılabilir. Böylelikle yapıcı eleştiriler ile eğitimin güçlenmesine katkı sağlanmış olacaktır.

Kaynakça

- Demirkasımoğlu, N. (2015). Kamu Okulu Yöneticilerinin İş Yükü Kaynakları Sorunları ve Yönetilebilirliği. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(4), 345-364.
- Karaduman, T. (2023). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisinin ve Çevrimiçi Öğretmen Yeterliklerinin İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitim Programı.
- Mercik, V. (2015). Eğitimde Fırsat Eşitliği, Toplumsal Genel Başarı ve Adalet İlişkisi: Pisa Projesi Kapsamında Finlandiya ve Türkiye Değerlendirmelerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, V. (2022). Görsel Sanatlar Öğretmenliği Mesleki Yeterlikleri. V. Özsoy içinde, *Görsel Sanatlar Öğretim Programları ve Öğretmen Yeterlikleri* (s. 187-240). Ankara: Pegem Akademi.
- Sanders, M. G.-T. (1999). *Family Partnership With Highschools: The Parent's Perspective*. Washington, DC: Office of Educational Research and Improvement (ED).
- Tutar, H. (2023). Nitel Araştırma Deseni Belirleme Ölçütleri ve Gerekçelendirilmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25/1, 334-355.
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 213-232.
- Yıldırım, A. Ş. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, R. E. (2019). PISA' da Başarılı Ülkelerin Öğretmen Yetiştirme ve Atama Sistemlerinin Karşılaştırılması. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 2(2), 217- 236.

OKUL –AİLE İŞBİRLİĞİNDE ÖĞRETMEN VE VELİ KAYNAKLI SORUNLARIN İNCELENMESİ

Ebru DEVECİ

Düzce Üniversitesi,Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
Düzce,Türkiye

ORCID ID: 0009-0004-1715-6682

Prof. Dr. Engin ASLANARGUN

Düzce Üniversitesi,Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
Düzce,Türkiye

ÖZET

Okul ve ailenin işbirliği içinde olması çocukların bütüncül gelişimi için önemlidir. Çocukların hem akademik hayatta hem de özel hayatlarında daha nitelikli bireyler olabilmeleri için ailenin ve okulun birbiri ile iletişim halinde olması ve gerekli durumlarda işbirliği yapması gerekmektedir. Okul ve ailenin birbirlerinin beklentilerini karşılamaması durumunda birtakım problemler yaşanmaktadır. Bu çalışma eğitimde velilerin beklentilerini saptamak ve aynı zamanda hem veli kaynaklı hem de öğretmen kaynaklı yaşanan problemleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman incelemesi tekniği kullanılarak yapılmıştır. Çalışma sürecinde alanda konu ile alakalı yapılmış olan çalışmalardan 10 tanesi incelenmiş ve elde edilen veriler kategorize edilerek daha sistematik bir şekilde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda velilerin öğretmenlerden beklentilerinin kişisel özelliklere, mesleki beceriye ve diğer alanlara yönelik beklentiler olarak üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu beklentilerin karşılanmaması halinde taraflar arasında anlaşmazlıkların meydana geldiği ve bunların da çocukların eğitim sürecine olumsuz olarak yansıdığı görülmüştür. Öğretmenler ve veliler arasında yaşanan problemlerin tek taraflı olmadığı hem velilerden kaynaklanan hem de öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar olduğu görülmüştür. Velilerden kaynaklı sorunlardan bazıları eğitimcilere yeterince güvenilmemesi, öğretmenlere karşı önyargılı olunması, öğretmenlerin bakıcı olarak görülmesi ve ilgili olunmaması olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerden kaynaklanan problemlerden bazıları ise velilere güvenilmemesi, ailelere karşı sert ve kuralcı davranışlar sergilenmesi, velilere rehberlik edilmemesidir.

Anahtar Kelimeler: Okul-Aile İşbirliği, Problem, Beklenti

GİRİŞ

İşbirliği,ortak bir amaç için çabalayan birey ya da kurumların güçlerini birleştirmesi, birbirini desteklemesidir. Okul sisteminde de işbirliğinin önemli bir yeri vardır. Okulun üç ana üyesi öğretmen,okul ve aile birbiri ile birlik olduklarında süreçte öğrenci olarak yer alan bireyde meydana gelen olumlu değişimler artacaktır. Her işbirliğinde olduğu gibi, eğitim sürecinde de bu koalisyondan paydaşların her biri etkilenmektedir. Bu sebeple işbirliğinin niteliği oldukça önemlidir.

Okullar bireylerin toplumsal yaşama katılımında çok önemli rollere sahiptir (Kesik, 2023). Okullar, etkili eğitimin sağlanmasında önemli bir rolde olmasından dolayı, olumlu okul iklimine sahip olmalıdır. Olumlu okul iklimi; bireylerin kişisel ihtiyaçlarını karşılayan ve o örgütte yer alan tüm bireylerin sahip oldukları sorumlulukları doğru bir şekilde yerine getirdiği, çalışanlar arasında olumlu, güven ve saygıya dayalı bir ilişkiye dayalı okul ortamıdır (Rafferty, 2003). Olumlu bir okul iklimi; öğrenci başarısını, okul aile iletişimini, okulun çıktılarını ve etkililiğini etkiler (Kesik, 2023, Taylor, 1995). Okulların çevre ile iletişimi önemlidir ve çevre ile kurulan olumlu iletişimin eğitime de pozitif olarak yansıdığı gözlemlenebilir. Okullar çevre ile olumlu iletişim kurarak kendisinden beklenen görevleri en iyi şekilde yerine getirebilir hale gelirler (Özbaş, 2009). 20. yüzyılda Batı'da ortaya çıkan etkili okul kavramı da her öğrencinin öğrenebildiği ve her öğretmenin öğretebildiği anlayışı üzerine kurulmuştur ancak bunun için okulun tüm paydaşları birbiri ile koordineli, birbirini tamamlayıcı şekilde sisteme dahil olmalıdır (Balcı, 1988). Aksi halde ne etkili okul ne de etkili bir eğitim meydana gelir. Okul aile iletişiminde hazırlanan programların çocukların var olan özelliklerine göre düzenlenmesi, onların sahip oldukları özelliklerin okuldaki ilgili bireyler tarafından bilinmesi takip edilmesi, eğitim ile meydana gelen gelişim ve değişimlerin aileler ile paylaşılması öğrenci başarısını olumlu yönde etkiler (Aslanargun, 2007).

Bu çalışmada, bu konu kapsamında yapılan 10 çalışma incelenerek elde edilen bilgiler kategorize edilmiş ve konu kapsamında daha sistematik bir çalışma yapılmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Okul ve aile arasında yaşanan problemlerin sebeplerini incelemek amacıyla yapılan bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, sosyal oldu ve durumları ilgili alan içinde inceleyen, gözlem, doküman incelemesi vb. nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir araştırma türüdür (Yıldırım, 2021). Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesinde, araştırılacak konu hakkında bilgi içeren diğer yazılı materyallerin incelenmesi esastır (Yıldırım, 2021). Doküman incelemesi yöntemi kullanılarak bu çalışma kapsamında 10 farklı yazılı materyal incelenmiş, elde edilen veriler analiz edilerek yeni bir çalışma oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu

Yapılan araştırmanın çalışma grubunu alanda konu ile alakalı yapılmış olan araştırma makaleleri, yüksek lisans, doktora tezleri ve kitaplar olmak üzere toplam 10 araştırma materyali oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Çalışmanın verileri toplanırken alanda konu ile alakalı yapılmış olan 10 farklı çalışma incelenmiştir. Çalışmalarda öğretmenler ve veliler arasındaki problemler belirlenmiş, problemlerin öğretmenlerden ve velilerden kaynaklı olanları incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın verileri alanda, araştırılan konu çerçevesinde yapılmış olan 10 çalışma incelenmiş, veriler toplanmış ve elde edilen veriler dijital ortama aktarılmıştır. Elde edilen tüm veriler dijital ortama aktarıldıktan sonra benzer olanlar ortak başlık altına alınmıştır. Yapılan bu çalışmaların sonunda var olan problemler ve problemlerin kaynaklarının gösterildiği yeni şekiller oluşturularak veriler daha sistematik hale getirilmiştir.

İnandırıcılık, Aktarılabilirlik ve Tutarlılık

Çalışmada doküman incelemesi yönteminin kullanılması sonucunda daha büyük bir örneklemin araştırılmasına imkan sağlanmıştır. Aynı zamanda bu yöntem kullanılarak katılımcıların tepkiselliğinin olması sorunu da minimuma indirilmiştir. Farklı yöntemler kullanılarak ulaşılmaması zor olan verilere bu araştırma yöntemi ile daha kolay ulaşılmış ve okuyucuya daha nitelikli ve sistematik şekilde aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır.

OKUL VE AİLE İŞBİRLİĞİ

Okul Aile İşbirliğinin Öğrenci , Aile ve Öğretmen Açısından Önemi

Okul ve ailenin işbirliği içinde olması çocuğun çok yönlü gelişimi için önemlidir. Aile; çocuğu ile alakalı sahip olduğu bilgileri eğitimcilerle, eğitimciler de çocukta süreç içinde meydana gelen değişimleri aile ile paylaşarak çocuğun süreçten maksimum verimi almasına destek olurlar. Çocuklar evde ve okuldaki rolleri ve sosyallikleri farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklardan dolayı okul ve aile birbiri ile iletişim halinde olmalıdır (Çatalkaya, 2020). Okul ve ailenin kurduğu işbirliği hem aileye hem de okula katkı sağlar. Okul, kurulan işbirliği sayesinde daha nitelikli hale gelirken aile de işbirliği sayesinde çocuğunu daha iyi tanır, onu daha iyi ve doğru şekilde yönlendirebilir (Üstün, 2003). Her zaman okul-aile işbirliği yapan ailelerin çocuklarının başarılı olduğunu söylemek de doğru değildir. Bazen aile hem çocuğa hem de okula karşı ilgisiz olsa da çocuğun okulda çok başarılı bir öğrenci olduğu görülebilmektedir (Çatalkaya, 2020). Okul ve aile arasında yapılan işbirliği sayesinde aileler, çocuklarının eğitim hayatındaki rollerinin önemini daha iyi anlarlar (Sanders, 1999). Anne babalar işbirliği sayesinde çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurabilmekte, onları daha iyi anlamakta ve ebeveynlik görevlerini yerine getirmede daha istekli olmaktadır (Işık, 2020). Bazen çocuklar ailelerinin yanında bazı duygu ve düşünceleri ifade edemezken okulda bunları dile getirebilir, bu duygu düşünceler ise çocuğun hayatını ciddi ölçüde etkileyecek bir durum ya da olaya ait olabilir. Okul, çocuğun içinde bulunduğu durumu gerekli görmesi halinde aile ile de paylaşarak var olan bir sorunun çözümü için birlikte bir hareket planı oluşturabilir. Aile, çocuğu ile nasıl daha iyi vakit geçireceğini, ona nasıl daha fazla destek olabileceğini okul ile yaptığı işbirliği sayesinde öğrenme fırsatına sahip olur (Erakin, 2019).

Okul ve aile arasında yapılan işbirliği yalnızca çocuğun eğitim hayatı için değil aynı zamanda çocuğun yetişkin bir birey olduğunda hayata daha hazır bir şekilde başlamasında ve daha emin adımlar atarak yol almasında etkilidir. Bu sebeptendir ki aile katılımı yalnızca bir süreci değil, çocuğun tüm yaşamını etkileyecek bir durumdur. Okul ve aile arasında yapılan işbirliği, çocukların başarı için daha güdülenmiş hale gelmelerinde, özgüvenlerinin gelişmesinde, oku-öğretmen ve derslere karşı daha olumlu tutumlar geliştirmesinde etkilidir (Oğuz, 2012). Okul ve ailenin işbirliği içinde olması, çocukların bilişsel ve psikolojik gelişimine de olumlu katkı sağlamaktadır (Baker, 1998). Aileler çocukların akademik başarıları üzerinde etkiye sahiptir (Aslanargun, 2007). Dam (2008), ailelerin, çocuğun akademik başarıları üzerinde etkili olmasının yanı sıra başka birçok alanda da etkisi olduğunu söylemektedir. Dam (2008)'in söylediklerinden yola çıkarak, ebeveynlerin akademik başarı üzerindeki etkisinin

okul ile işbirliğiyle güçleneceği söylenebilir. Öğrencilerin disiplinden kaynaklı var olan problemleri, okul ve ailenin birlikte hareket etmesiyle azalma eğilimi göstermektedir (Barnyak, 2009), (Kotaman, 2008). Aynı zamanda okul - aile iletişim ve işbirliğinin güçlü olduğu durumlarda çocukların okulu terk etme oranı da daha azdır (Epstein, 2002).

Okul ve aile arasındaki işbirliğinin okula ve öğretmene de yararları bulunmaktadır. Öncelikle aile ve okul bu süreçte birbirlerini tanımak için fırsat bulurlar. Öğretmenler, velileri ne kadar iyi tanırorsa onlara sunacağı rehberlik hizmeti de o düzeyde etkili ve yararlı olacaktır (Işık, 2020). Yapılan işbirliği, okulun ve öğretmenin başarısını yükseltmede etkilidir (Balkar, 2009). Aynı zamanda öğretmenlerin daha az problem yaşayacağı ya da yaşanan problemleri veli desteği ile daha kolay çözeceği göz önüne alındığında, işbirliğinin öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerini ve yorgunluklarını da azaltmada etkili olduğu söylenebilir.

Okulun tüm paydaşlarının güçlerini birleştirmesi, herkesin işini kolaylaştırıcı ve aynı zamanda herkesin süreçten maksimum verimi almasında oldukça etkilidir. Eğitim süreci boyunca velilerin ve öğretmenlerin birbiri ile sürekli iletişim halinde olması, gerekli noktalarda birbirine destek vermesi ve fikir alışverişinde bulunması tüm taraflar için olumlu etkiler meydana getirmektedir.

Okul - Aile İşbirliğinde Yaşanan Problemler

Okul ve aile her zaman işbirliği içinde olmalıdır. Bu olması gereken durum genel gözlemlere bakıldığında zaman zaman gerçekleşmediği görülmektedir. Okullar, ailelerin okul ile işbirliği yapması için herhangi bir adım atmamakta aileler de bu süreçten bir rahatsızlık duymayıp, süreci akışına bırakmaktadırlar. Bu şekilde bir gidişatın eğitim açısından çok da sağlıklı olduğu söylenemez. Yabancı ülkelerde velilerin müfredatın oluşturulması konusunda bile fikir belirtmeye hakkı varken ülkemizde bazı okullar velileri okulun hiçbir sürecine katmak istememektedirler (Çelik, 2005). Okul çalışanlarının okul ve aile işbirliği noktasında bilgili, istekli ve davetkar olması gerekmektedir. Ancak okul personelinin işbirliğine karşı isteksizliği, olumsuz algı ve tutumları okul-aile iletişimini olumsuz olarak etkilemektedir (Güneş, 2016).

Okul ve aile işbirliğinin oluşmasını engelleyen faktörler farklı araştırma ve kitaplarda farklı şekillerde gruplandırılmıştır. Hornby (2011), okul aile işbirliğinin oluşmasını engelleyen faktörleri dört ana başlık altında incelemiştir. Bunlar , ebeveynlerden kaynaklanan faktörler, çocuktan-öğrenciden kaynaklanan faktörler, aile ve öğretmenin arasındaki ilişki düzeyi ve niteliğinden kaynaklı faktörler, toplumsal ve çevresel faktörler olarak dört ana başlık olarak ele alınmıştır Öğrenciden kaynaklanan faktörler; ebeveynlerin aile katılımı hakkında sahip olduğu görüşler, aile katılımına yapılan davet hakkındaki fikir ve düşünceleri, ailenin mevcut demografik durumu ve etnik köken, cinsiyet ve sınıfsal özellikler olarak dört başlığa bölünmüştür. Öğrenciden, çocuktan kaynaklı etmenler; çocuğun yaşı, öğrenme gücü olup olmaması, sahip olduğu yetenekler ve var olan davranışsal problemleri olarak dört başlık altında incelenmiştir. Öğretmen ve aile arasındaki ilişkiden kaynaklı faktörler; bu bireylerin amaçları, tutumları ve kullandıkları dil farklılıkları olarak üç alt başlığa ayrılmıştır. Toplumsal ve çevresel faktörler de demografik yapı ve tarihi farklılıklar, Politik ve ekonomik faktörler olarak üç alt başlıkta incelenmiştir. (Hornby, 2011). Güneş(2016)'in çalışmalarına göre ise aile ve okul arasındaki ilişkiyi engelleyen faktörler ekonomik , sosyal,duygusal ve kişisel engeller,işsizlik ve yoksulluk, ailelerin kendisini yetersiz hisstemeleri ya da öğretmenin alanında uzman bir kişi olarak görülmemesi,ailelerin okulun benimsediği değerleri benimsememiş olması, çocuğun sahip olduğu dil sorunları, yabancılaşma olarak gruplanmıştır. Ebeveynlerden kaynaklanan faktörlerde aileler kendilerini çoğunlukla okul ile alakalı

konularda yetersiz hissetmekte ve bu sebeple de okula gelmekten çekinmektedirler. Aileler, okul ile işbirliği kurduklarında teşvik ve takdir edilmek, cesaretlendirilmek isterler. Bu şekilde sürece katılımları da artacaktır ancak bu davranışları öğretmenlerden görmediklerinde çekingenlik duygusunu atlatamayacak ve işbirliği için de adım atmaya isteksiz olacaklardır (Hornby, 2011). Velilerin okula gelmesi teşvik edilmelidir, bu yapılırken ise belli bir sistem dahilinde olmalıdır. Öğretmenler, veliler ile görüşmeler yapmak için uygun vakitler ayırmalı ve bu zamanları aileler ile birlikte planlamalıdır (Çelik, 2005). Çınkır ve Nayir (2017)'ın yapmış olduğu araştırma verilerine göre kadınların erkeklere göre okul ile daha fazla işbirliği içinde oldukları görülmüştür ve çocuk sayısı az olan ailelerin okul ile işbirliği sürecinde daha aktif oldukları da bulgular arasında yer almaktadır. Okul ile olumsuz deneyimleri olan bireyler, sürece daha az katılım sağlamaktadır. Genellikle olumsuz bir durumda velilerin okula çağrıldığı düşünülürse, yaşanan olumsuz durum ve düşünceler okula gelme ,işbirliği yapma davranışını azaltmaktadır (Nayir, 2021). Ailelerin kendisini eğitim anlamında yetersiz hissetmeleri, onların okula gelme ya da çocuğa evde destek olma davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Bu da öğrenci başarısına yansımaktadır (Güneş,2016). Ailenin eğitim düzeyinin düşük olması kendilerini değersiz hissetmelerine sebep olabilmektedir, bu durum ise özgüven eksikliğine sebep olmakta dolayısıyla ebeveynler okul ile iletişim kurmak istememektedir. Bu ise öğretmenlerin yaklaşımları ile çözümlenebilecek bir sorundur. Ailelerin ekonomik durumu, yoksulluk seviyesi de onların okul ile olan işbirliğini etkilemektedir. Ekonomik açıdan olumsuz koşullarda yaşayan bir aile çok çalışarak aile bireylerinin geçimini sağlamak zorundadır bu sebeple de çocuğu ile vakit geçirmeye zaman bulamamaktadır. Bu durumda hayattaki önceliği ailesinin karnını doyurarak onların fiziki ihtiyaçlarını gidermektir. Bu durum da okul ile işbirliği yapma ve iletişim kurmanın önündeki önemli engellerden birisidir (Güneş,2016). Küçük yaşta çocukların velilerin okul aile işbirliğine daha yatkın olduğu ve okula katılımlarının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir . Aynı zamanda velilerin yaşları da arttıkça okul etkinliklerine katılım düzeyleri ve bunun olumlu etkileri olduğuna dair düşüncelerinin azalmakta olduğu da konu hakkında ulaşılan veriler arasındadır (Çınkır ve Nayir,2017). Özel gereksinimli öğrenciler ya da üstün yetenekli öğrencilerin velilerin okula katılım ve okul ile işbirliği oldukça önemlidir ancak okuldaki eğitimciler bu konularda yeterli bilgiye sahip değilse ve aileleri yeteri kadar destekleyemiyor, yönlendiremiyorsa bu öğrencilerin ebeveynlerinin okulla işbirliği de yeterli düzeyde olmamaktadır (Hornby, 2011). Bu noktada öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler kendilerini akademik konularda geliştirmeli ve karşılaştıkları farklı öğrenci tiplerini nasıl ve nerelere yönlendireceğini bilmeli, bu öğrencilerin eğitiminde çeşitli yöntem teknikleri kullanabilir düzeyde olmalıdır. Davranış sorunları olan öğrencilerin ebeveynleri de okul ile işbirliğinde sorunlar yaşamaktadırlar. Öğretmenler, davranış problemi olan öğrenci hakkında sürekli olumsuz şeyler söylediğinde aileler artık bu olumsuzlukları duymak istemedikleri için okul ile iletişime geçmek istememektedirler (Nayir,2021). Böyle bir durumda da öğretmenlerin çocukların sahip olduğu olumsuz şeylerden bahsetmenin yanında, yetenekli oldukları alanlardan da bahsetmeleri, gerekmektedir. Aile ile iletişim kurmanın da farklı yöntem ve teknikleri vardır. Sandviç metodu ile rahatsız olunan bir durum söylenmeden önce kişi ile alakalı olumlu olan bir durum söylenmeli daha sonra asıl konu, rahatsızlık veren durum dile getirilmelidir (Keskin, 2024). Böylelikle aile ile kurulan iletişim daha etkili olacaktır. Veliler, okula çoğunlukla para istemek amacıyla davet edildiklerini düşündüklerinde, bu kişilerin okul ile iletişimi zayıflamakta ve okul ile işbirliği azalmaktadır. Burada öğretmenlerin yapması gereken çocuk ile olumlu durumlarda da ebeveynler ile iletişime geçmek ve okulun yalnızca ekonomik istekler ya da olumsuz durumlarda veliler ile iletişime geçtiği algısını yıkmaktır. Ailelerin öğretmenlerle olan ilişkisinin niteliği de okul-aile ilişkisine etki etmektedir. Aileler, öğretmenler tarafından değerli olduklarını hissettirilmeye ihtiyaç duyarlar. Eksik oldukları durum ve konularda öğretmenlerden rahatlıkla yardım talebinde bulunmak isterler, bu da öğretmenlerin velilere karşı bakış açısı ve onlarla olan iletişimin

olumlu olması ile mümkündür. Öğretmenler, velileri sürekli eleştirmek yerine onların sahip olduğu değerleri kabullenmeli, saygı göstermeli ve önemsemelidir (Glickman, 2014). Okulların geçmişi de ailelerin okul ile olan işbirliğini etkilemektedir. Okullar ,geçmişte birer fabrika gibi işleyen, bir işyeri gibi katı kural ve sınırlara sahip olan kuruluşlar olarak düşünülmekteydi. Geçmişten bu yana süregelen bu düşünce bazı toplumlarda hala yıkılmadığı için , bu aileler okul ile işbirliğine olumlu bakmamaktadırlar (Hornby, 2011). Okul aile işbirliğini etkileyen faktörlerden bir diğeri de ebeveynlerin eğitim düzeyi olarak karşımıza çıkmaktadır. İlköğretimden mezun olmuş ebeveynler çocuklarının başarısını desteklemeye daha hevesli ancak eğitim düzeyi yüksek bireylerin okula katılımı daha fazladır (Salıcı Ahioğlu, 2006). Eğitim düzeyi yüksek veliler, çocuklarının eğitim başarısını destekleme noktasında kendileri de yeterli olabilmekteyken, eğitim düzeyi düşüğe ebeveynlerin çocuklarına okul desteği olmadan yardımcı olabilme durumu azalmaktadır ve bu da bu kişilerin daha çok okul ve eğitimci desteği ile yönlendirilmeye ihtiyacı olduğunu bu sebeple de okul ile işbirliği kurmakta daha çok çabalamaktadır (Çınkır ve Nayir,2017).

Velilerin Öğretmenlerden Beklentileri

Beklenti, bir kişinin ; bir başka kişiden veya herhangi bir durum ya da olaydan kaynaklı gerçekleşmesini beklediği şeylerdir. Dünya üzerinde birbiri ile etkileşim halinde olan tüm insanların birbirinden beklentileri vardır. Bu beklentilerin neler olacağını, bireyler arasında var olan etkileşimlerin niteliği belirler. Eğitim sistemini oluşturan grupların da birbirlerinden beklentileri bulunmaktadır. Bir öğretmenin veliden ve velinin de öğretmenden bir takım beklentileri vardır. Bu beklentilerin karşılanması bireyleri memnun ederken, karşılanmaması ya da yetersiz karşılanması halinde bireyler arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu başlık altında, velilerin öğretmenlerden beklentileri konusu hakkında yapılmış olan araştırmalar incelenmiştir, elde edilen bulgular bu başlığın içeriğini oluşturmaktadır.

Ekinci (2019)'nin çalışmasında, aileler; öğretmen ve veliler arasında yeterli işbirliğinin yapılamadığını söylemişler ve bunu sebebinin de öğretmenlerin her şeyin iyi gittiğini söylemesi ve bu şekilde velilere yansıtması, velilerin fikirlerinin çok önemsenmemesi, okulun idari kısmında çalışan görevlilerin işbirliği için yeteri kadar çaba göstermemesi ve işbirliğini iyi organize edememesi, veliye çok fazla görev düşmesi olarak belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada öğretmenlerin çocuklara yeteri kadar zaman ayıramadığı, çocuklar ile etkili iletişim kuramadıkları ve kitaplara ve kalıplara çok bağlı kaldığı veliler tarafından dile getirilen problemlerdendir. Ayaydın ve Katılmış (2017)'ın yapmış oldukları çalışmada veliler, öğretmenlerin eğitim sürecinde farklı bir yöntem uygulamadığını, derste cep telefonu kullandıklarını, müfredata çok fazla bağlı kaldığını ve sanatsal alanlara çok önem verilmediğini,problemlili öğrencilerle yeteri kadar ilgilenilmediğini belirtmiştir. Şahin (2022)'nin çalışmasında veliler, öğretmenlerin öğrencilere eşit ve adil davranması, veli ve öğrencilerle olumlu iletişim kurması, disiplinli olması, sadece akademik değil öğrencileri sosyal açıdan da geliştirmesi, akademik başarısı düşük olan öğrencilerle daha çok ilgilenmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Çelik ve Hotaman (2018), velilerin sınıf öğretmenlerinden beklentilerini nitel araştırma yöntemi ile incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre veliler, öğretmenlerin; mesleki olarak yeterli donanımda olmasını, öğrencilere kitap sevgisini ve kitap okuma alışkanlığını kazandırmasını, tercrübeli ve mesleğini sevmesini, çocuklara kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam oluşturmalarını, çocukların yeteneklerini keşfetmesi ve buna uygun yönlendirmelerde bulunmalarını, çocukları motive ve taktir etmesini beklemektedir. Şahan (2011)'nın

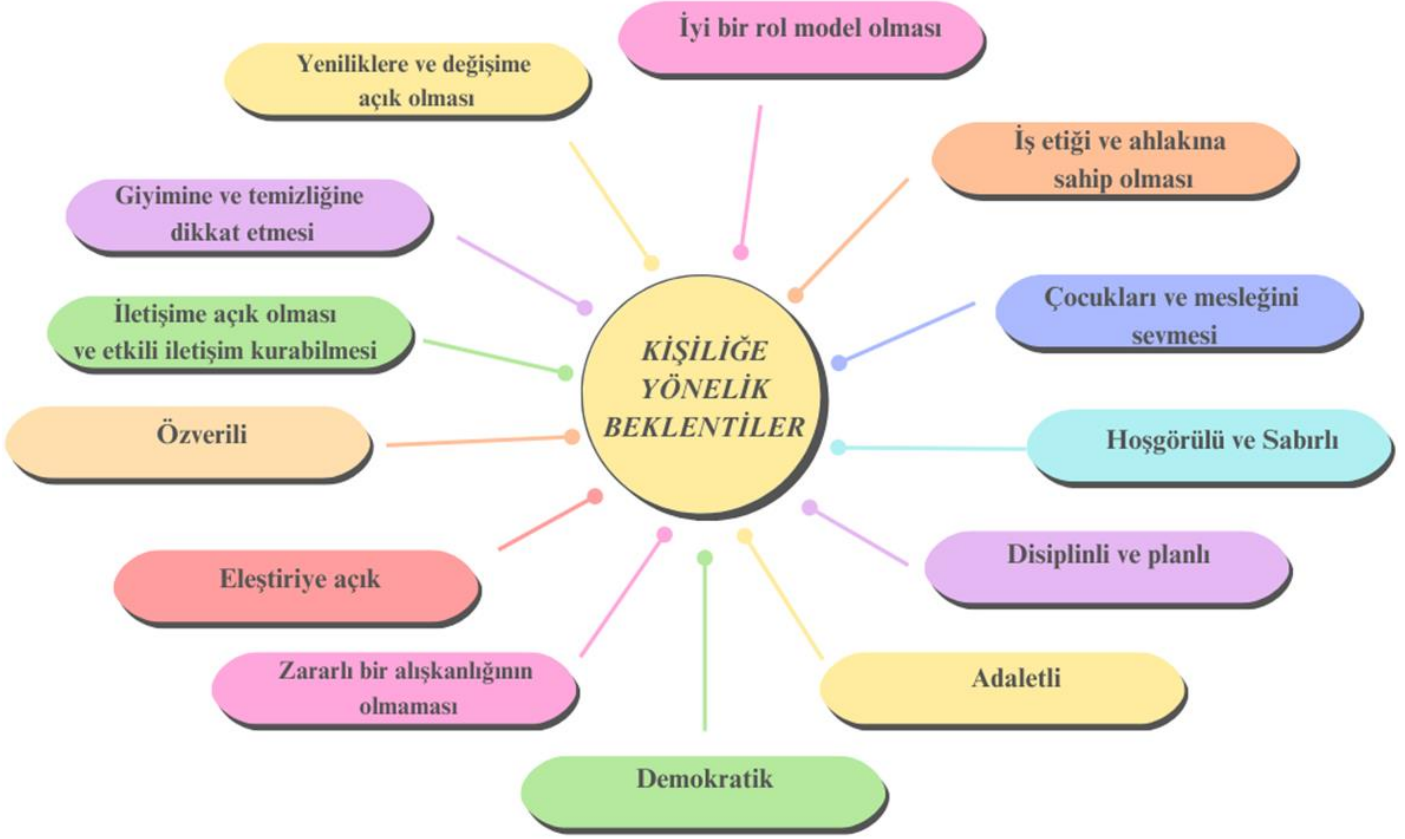
çalışmasına göre veliler eğitim ile alakalı gelişmelerin takip edilmesini ve eğitim sistemine dahil edilmesini beklemektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin iyi birer dinleyici olmasını, öğrencilerin devam ve devamsızlıklarını takip etmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda veliler, öğretmenlerin giyimine de özen göstermelerini, herhangi bir zararlı alışkanlığa sahip olmamasını (sigara,alkol,uyuşturucu vb.), yapılan açıklamaların net olmasını, veli katılım etkinlikleri planlamasını beklemektedir. Bıkmaz ve Güler (2002), velilerin öğretmenlerden beklentilerini kişilik özellikleri ve mesleki özellikler olarak iki farklı kategoride incelemiştir. Öğretmenlerden beklenen kişilik özellikleri arasında sevecen ve hoşgörü sahibi, yeniliklere açık, sabırlı, özverili ,dürüst, yapıcı, planlı, demokratik ve eleştiriye açık olmak olarak belirtilmiştir. Sahip olunması gereken mesleki özellikler ise sınıf hakimiyetini sağlayabilme, çocuk gelişimi konusuna hakim olma, teknolojik gelişmeleri takip edebilme, çocukları gözlemleme ve onları yönlendirme, dili doğru ve etkili kullanabilme, kullandığı yöntem ve tekniklerde öğrencilerin sürece aktif katılımını sağlayabilme olarak ifade edilmiştir. Dülger (2015)'in yapmış olduğu çalışmada velilere iyi bir öğretmende bulunması gereken özellikleri sormuş ve şu cevaplara ulaşmıştır: Adaletli, disiplinli, hoşgörüye sahip ve sabırlı olmak, çocukları ve mesleğini sevmek, iş ahlakına ve etiğe sahip olmak, iyi bir rol model olması ve yeni gelişmeleri takip etmek, yeniliklere açık olmak, giyimine dikkat etmek, iletişime açık olmak sonuçlarına ulaşmıştır. Velilerin öğretmenlerden çocukların sosyokültürel ve kişisel gelişimine ilişkin beklentileri de incelenmiş ve bunlar: Çocukların yeteneklerini keşfetmede destek olmak, çocuğun hayata hazırlanmasında ona destek olmak, çevresiyle uyumlu olmasında çocuğa destek sağlamak, çocukları çağın gereklerine uygun olarak yetiştirmek, kendisine güvenmesi ve kendine güvenen bireyler yetiştirmek olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerden akademik başarı noktasındaki beklentiler ise şunlardır: Öğretmen çocuklarda merak uyandırabilmeli, aileye rehber olabilmeli, çocukları geleceğe doğru şekilde hazırlamalı, Milli Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu müfredatı doğru bir şekilde uygulamalı, dersleri çocuklara etkili bir şekilde öğretebilmeli, çocuklara planlı olma alışkanlığı kazandırmalı ve çocuklarda isteklilik uyandırmalıdır olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda velilerin öğretmenlerden diğer beklentileri de velilerin öğretmenler ile zamana bağlı olmaksızın görüşmek istemeleri ve öğretmenlerin velileri çeşitli yöntem, teknik ve uygulamalar ile motive etmeleri olarak ve olarak tespit edilmiştir. Çocukların sınıf düzeyi ve velilerin cinsiyetinin beklentiler üzerindeki etkisini araştıran Tombalak (2010), kadın ve erkek farklı meslek gruplarından veliler ile yapmış olduğu çalışmada 6 ve 8 sınıf arasındaki kademelerde çocuğu olan velilerin anaokulu, 1 ve 5. Sınıf arasındaki kademelerde çocuğu olan velilere göre eğitim kurumlarından beklentilerinin daha yüksek olduğu; 9 ve 12. Sınıf kademesinde çocuğu bulunan velilerin eğitim kurumlarından beklentilerinin ise okul öncesi düzeydekinden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucunda cinsiyetin değişmesinin bireylerin okul veya öğretmenden beklentilerin niteliğini değiştirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular, aşağıda gösterilmektedir.

Görsel 1'de velilerin öğretmenlerden kişiliğe yönelik beklentileri gösterilmektedir.

Görsel 1. Velilerin Öğretmenlerden Kişiliğe Yönelik Beklentileri

VELİLERİN ÖĞRETMENLERDEN BEKLENTİLERİ-1

Yukarıdaki görsel incelendiğinde öğretmenlerin kişiliğine yönelik beklentiler görülmektedir. Veliler, öğretmenlerin demokratik,adaletli, hoşgörü sahibi ve sabırlı olmasını beklemektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin zararlı herhangi bir alışkanlığının olmaması, giyim tarzı, iyi bir rol model olması gibi özelliklerin veliler açısından önemli olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin yukarıda belirtilen kişilik özelliklerine sahip olması, çocukları olumlu olarak etkiler.

Görsel 2’de velilerin, öğretmenlerden beceriye yönelik beklentileri gösterilmektedir.

Görsel 2. Velilerin Öğretmenlerden Beceriye Yönelik Beklentileri

VELİLERİN ÖĞRETMENLERDEN BEKLENTİLERİ-2

Görsel 2 incelendiğinde, öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki beceri özellikleri görülmektedir. Bu beceriler, öğretmenlerin mesleki niteliklerini ifade etmekte ve eğitim öğretim sürecine etki etmektedir.

Görsel 3'te velilerin, öğretmenlerden kişilik ve mesleki beceri dışındaki beklentileri gösterilmektedir.

Görsel 3. Velilerin Öğretmenlerden Diğer Beklentileri

VELİLERİN ÖĞRETMENLERDEN BEKLENTİLERİ-3

Görsel 3, velilerin, öğretmenlerin sahip olmasını beklediği kişilik özellikleri ve mesleki beceriler dışında kalan özellikleri göstermekte ve bu alanda çeşitli beklentiler yer almaktadır. Bunların bazıları veli öğretmen iletişimi esas alırken bazılarının öğretmenlerin tutumlarını belirtmektedir.

Yapılan çeşitli araştırmalar ve araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular ile oluşturulan şekiller incelendiğinde, velilerin öğretmenlerden olan beklentilerinin genel olarak benzer olduğu söylenebilir. Tüm aileler, çocuklarının daha nitelikli bireyler olarak yetişmesini istemekte ve bunun da öğretmenlerin desteği ile gerçekleşeceğini bilmektedir. Bu noktada öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Eğitimciler, çocuklara her anlamda olumlu katkı sağlayabilmek için mevcut tüm imkanları kullanabilmeli ve kişisel gelişimini sağlayarak çocuklara olumlu deneyimler sunabilmelidir. İyi yetişmiş bir nesil, bir ülkenin temellerini oluşturur ve ülkenin temellerin iyi olması için nitelikli eğitimciler gereklidir.

Öğretmen-Veli İletişiminde Yaşanan Problemler

Hayatın her alanında olduğu gibi eğitimde de yaşanan sorunlar vardır. Bu sorunların kaynakları değişkenlik gösterebilmektedir. Problemlere neden olan kaynaklardan iki tanesi de veli ve öğretmenlerdir. Bu iki paydaş arasında zaman zaman problemler yaşanmakta ve bu problemler hem öğretmeni hem veliyi hem de öğrenciyi etkilemektedir. Bu kısımda alanda veli ve öğretmenler arasında yaşanan problemler ile alakalı yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir.

Çelik (2005), velilerin öğretmen ve okul hakkında dile getirdiği problemleri: Öğretmenlerin ev ve aile ziyareti yapmaması, öğretmenlerin veliler ile iletişiminde çok kuralcı ve sert davranması, öğretmenlerin verilen ödevleri kontrol etmemesi, velilere karşı adil davranılmaması, velilere güven duyulmaması, düzenli olarak toplantı yapılmaması, velilerin çocukların eğitimine nasıl destek olacakları konusunda bilgilendirilmemesi, öğrencilerin herhangi bir olumsuz davranışı olduğu zaman ailenin suçlanması olarak belirlemiştir. Peker (2020)'in çalışmasında veliler, öğretmenlerin kendilerine okulun işleyişi hakkında yeterli bilgi vermediklerini, genelde ekonomik sebeplerle okula davet edildiklerini, velilerin isteklerinin okul yönetimince dikkate alınmadığını ve öğretmen-veli görüşmelerinin düzenli şekilde planlanmadığını belirtmişlerdir. Sabancı (2013)'nın yaptığı araştırmada veliler, öğretmenlerin; velilerle görüşmekten kaçınması, çözüm bulma konusunda istekli olmaması, kendi doğruları konusunda ısrarcı olması, velilere uygun görevler vermemesi ya da görev almada kişileri zorlaması, yapıcı davranmaması, nasihat veren bir tutum sergilemesi, önyargılı davranması, kişilik haklarına saygı göstermemesi konularından rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin bu davranışları velilerin okulla iletişim kurmada isteksiz olmasına, aile içinde problemler meydana gelmesine ve psikolojik olarak kişilerde olumsuz etkiler oluşturmalarına sebep olduğu belirtilmiştir. Balkar (2009), velilerin, öğretmenlerin kendilerini yalnızca not paylaşımı için okula çağırmasından, yeteri kadar toplantı yapılmamasından, velilerle yeteri kadar işbirliği oluşturulamamasından, işbirliği için gerekli hamlelerin hep ailelerde beklenmesinde rahatsız olduklarını ifade etmiştir.

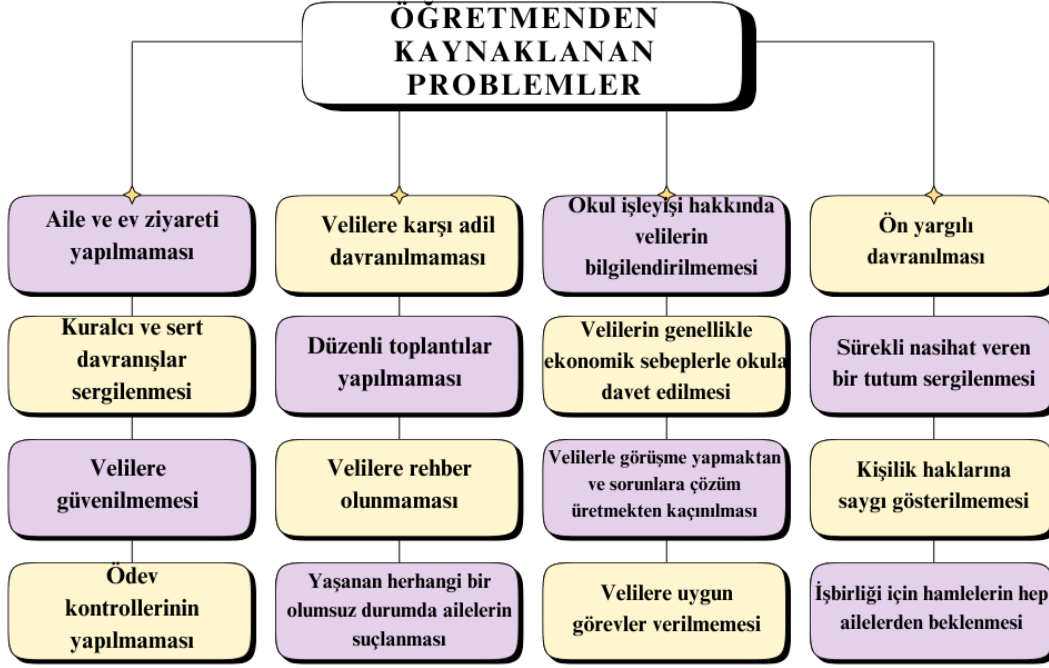
Sadece velilerin öğretmenler hakkındaki olumsuz düşünceleri değil, yapılan çalışmalarda öğretmenlerin de veliler ile yaşadıkları ve rahatsız oldukları durumlar incelenmiştir. Yapılan bu araştırmalara ait bulgular çalışmanın bu kısmında yer almaktadır.

Özdoğru (2021)'nin çalışmasında öğretmenler, velilerin eğitimcilere yeterince güvenmediğini, bir veli olarak sahip oldukları sorumlulukları yerine getirmediklerini, öğretmeni değersizleştiren davranışlarada bulduklarını ve öğretmenler arası kıyaslama yaptıklarını, öğretmeni denetlemeye çalıştıklarını, eğitimciler ve ailelerin değerlerinin çatıştığını belirtmişlerdir. Koşar (2022), çalışmasında ebeveynlerin helikopter aile niteliği taşımalarının, çocuklarını hiç hata yapmayan bireyler olarak görmelerinin, velilerin kendi hayallerini çocuklar üzerinden gerçekleştirmek istemeleri, sorumluluk almaktan kaçınmalarının eğitim sürecinde problemlere sebep olduğunu dile getirmektedir. Balkar (2009), çalışmasında öğretmenler, velilerin yalnızca çocukların başarısını öğrenmek için okul ile iletişim kurduğunu ve ilgisiz olduklarını, daha çok başarılı öğrencilerinin ebeveynlerinin okul ile iletişime geçtiğini, öğrenci sayısının çok fazla olduğunu dile getirmişler ve bunların problemlere sebep olduğunu söylemişlerdir. Tayhan (2022), çalışmasında velilerin öğretmenlere karşı tehditkar davranmasının, öğretmene karşı önyargılı olunmasının, öğretmenin ders anlatma şekline müdahale edilmesinin, öğretmene bakıcı muamelesi yapılmasının, ebeveynlere düşen görevlerin yerine getirilmemesinin öğretmenleri karşılaştıkları problemler olarak belirtilmektedir. Öğretmenler ve veliler arasında yaşanan sorunlar aşağıda bir tablo ile özetlenmiştir.

Öğretmenlerin ve velilerin yaşadıkları problemlerde öğretmenlerden kaynaklı olanlar görsel 4 'te gösterilmektedir.

Görsel 4. Öğretmenler ve Veliler Arasında Öğretmenden Kaynaklı Yaşanan Problemler

ÖĞRETMENLER VE VELİLER ARASINDA YAŞANAN PROBLEMLER -1

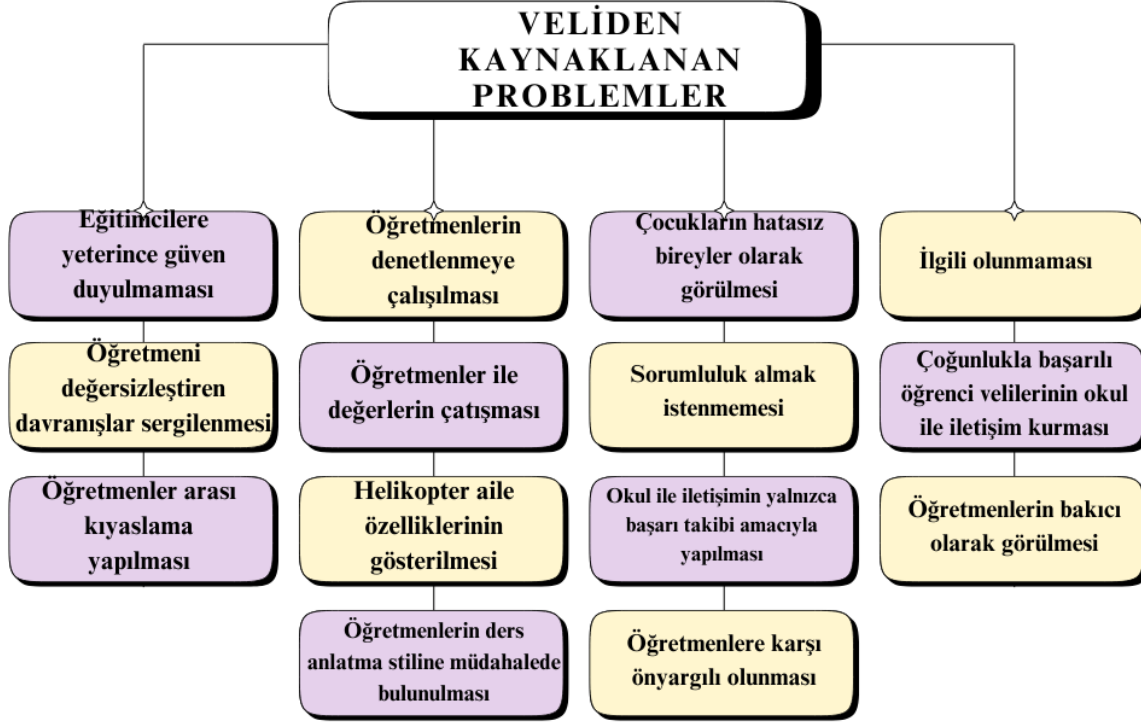

Görsel 4 incelendiğinde öğretmenler ve veliler arasındaki problemlerin öğretmenden kaynaklı olanlarının yer aldığı görülmektedir. Öğretmenler ve veliler arasındaki problemlerde öğretmen kaynaklı olanların çözümü kavuşabilmesi için öncelikle öğretmenlerin bu sorunların farkına varması ve çözümü için nelere yapabileceklerini tespit etmeleri gereklidir. Ancak bu problem olarak görülen davranışların sebeplerinin neler olduğu da incelenmeli, öncelikle onlar çözüme kavuşturulmalıdır.

Öğretmenler ve veliler arasında yaşanan problemlerden veli kaynaklı olanlar görsel 5'te gösterilmektedir.

Görsel 5. Öğretmenler ve Veliler Arasında Velilerden Kaynaklı Yaşanan Problemler

ÖĞRETMENLER VE VELİLER ARASINDA YAŞANAN PROBLEMLER -2

Görsel 5 incelendiğinde öğretmenler ve veliler arasında yaşanan problemlerin velilerden kaynaklı olanlar görülmektedir. Bu problemlerden bir kısmı öğretmenler hakkındaki olumsuz duygu ve düşüncelerden kaynaklanmaktayken, bir kısmı da ailenin içinde bulunduğu kültürel özelliklerden ve çocuk yetiştirme stratejilerinden kaynaklandığı söylenebilir. Yaşanan problemlerin en aza indirilme için velilerin problem olarak nitelendirilen davranışlarının sebepleri incelenmelidir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Eğitim sistemi içerisinde öğretmenler ve aile arasında yaşanan problemlerin ve bu problemlerin kaynaklarının incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Öğretmenler ve veliler arasında yaşanan problemlerin temelinde karşılıklı birtakım beklentilerin karşılanmamasının yer aldığı görülmektedir. Öğretmen ve velilerin birbirinden beklentilerini araştıran çalışmalar incelendiğinde velilerin öğretmenlerden beklentilerini üç temel başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar: kişiliğe yönelik beklentiler, mesleki beceriye yönelik beklentiler ve diğer beklentiler olarak gruplandırılmıştır.
- Velilerin öğretmenlerin kişiliğine yönelik beklentileri arasında özverili, adaletli, eleştiriye açık, demokratik, disiplinli, planlı, hoşgörülü,

sabırlı, iletişime açık, iyi bir rol model, zararlı alışkanlıklarının olmaması, yeniliğe açık olması, çocukları sevmesi yer almaktadır.

- Velilerin öğretmenlerin mesleki becerilerine yönelik beklentileri arasında yeni gelişmeleri takip etmesi, çocukları motive etmesi, takdir etmesi, dersleri etkili bir şekilde çocuklara öğretebilmesi, sınıf hakimiyeti sağlayabilmesi, sınıf hakimiyeti sağlayabilmesi, öğrencilere sosyal açıdan geliştirebilmesi yer almaktadır.
- Velilerin öğretmenlerden beklentilerinde kişiliğe yönelik ve mesleki beceri dışındaki beklentileri arasında velilerin fikrini önemsemesi, öğretmenin her zaman ulaşılabilir olması, velileri motive edebilmesi, ailelere rehberlik yapması, aile katılım etkinlikleri planlaması, akademik başarısı düşük öğrenci ile daha fazla ilgilenmesi, derste cep telefonu kullanmaması yer almaktadır.

Veliler ve öğretmenler arasında yaşanan problemlerin kaynakları incelendiğinde problemlerin velilerden ya da öğretmenlerden kaynaklandığı görülmektedir. Öğretmenlerden kaynaklanan problemler:

- Aile ve ev ziyareti yapılmaması, velilere karşı adil davranılmaması, kuralcı ve sert davranışların sergilenmesi, kişilik haklarına saygı gösterilmemesi gibi problemlerin öğretmenden kaynaklanan problemler olarak ifade edildiği görülmektedir.
- Eğitimcilerle yeterince güven duyulmaması, öğretmenlerin denetlenmeye çalışılması, sorumluluk alınmak istenmemesi, öğretmenlere karşı ön yargılı olunması, öğretmenler arasında kıyaslama yapılması gibi problemlerin velilerden kaynaklanan problemler olarak ifade edildiği görülmektedir.

Çalışma boyunca yapılan araştırmalar öğretmenler ve veliler arasındaki iletişimin niteliğinin çok önemli olduğunu göstermektedir. Etkili iletişim kriterlerine göre öğretmenler ve okul arasında çocukların hem akademik öğrenmeleri hem de sosyal gelişimleri için sürekli karşılıklı iletişim ve işbirliği kurulmalıdır. Kurulan bu iletişim nitelikli olduğu takdirde çocukların her anlamda olumlu gelişimleri sağlanabilmektedir (Çınkır, 2017). Çalışmalar incelendiğinde öğretmenler ve veliler arasında yaşanan problemlerin sebebinin karşılıklı birtakım beklentilerin olması ancak bu beklentilerin yeteri kadar karşılanmaması olduğu görülmektedir. Taraflar birbirinin beklentilerini bilip, bu beklentilerin ne düzeyde gerçekleştirilebilir olduğunu birbirlerine açıklarlarsa, beklentiler noktasında birbirlerine anlayışla yaklaşırlarsa yaşanan sorunlar da bu ölçüde azalacaktır.'nın yapmış olduğu çalışmada, öğretmenler, okul içinde veliler ile yaşanan problemlerin çözümüne yönelik olarak okullarda sorunların çözülmesi amacıyla etkili bir iletişim ağının kurulması gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda velilerin öğretmenler üzerindeki baskısından dolayı bazı sorunlar yaşandığını bu baskının kaldırılması için de bir öğretmenlik meslek kanunu çıkarılmasının gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Tüm bunların yanında velilerle daha nitelikli iletişim kurmak ve işbirliğini arttırmak adına aile eğitimlerinin arttırılması gerektiği de belirtilmiştir (Koşar, 2022).

Eğitim sistemi içerisinde hem öğretmenlerin hem de velilerin birbirlerinden kaynaklı sorunları olduğu görülmektedir. Yaşanan bu problemlerin çözümü için hem öğretmenlere hem de velilere eğitimler verilebilir. Böylelikle her iki paydaşın da daha etkili bir işbirliği sağlamasına ortam oluşturulabilir. Okul yönetiminin de okul ve aile işbirliğini olumlu etkileyecek çalışmalarda bulunması, yaşanan problemlerin azalmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aslanargun, E. (2007). Okul-Aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışması. Sosyal Bilimler Dergisi, 119-135.
- Ayaydın, Y. K. (2017). Okullardaki Eğitim-Öğretim Faaliyetlerine İlişkin Velilerin Görüşleri. Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(1),11-28.
- Baker, A. S. (1998). The Challanges of Parent Involvement. New York: ERIC Clearinghouse on Urban Education .
- Balcı, A. (1988). Etkili Okul. Eğitim ve Bilim, 12(70).
- Balkar, B. (2009). Okul-Aile İşbirliği Sürecine İlişkin Veli ve Öğretmen Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36(3), 105-123.
- Çatalkaya, E. (2020). İlköğretim Velilerine Göre Okul Aile İşbirliği. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes .
- Çelik, H. H. (2018). Okul Sisteminde Sınıf Öğretmenlerine Dair Beklentilerin İncelenmesi. YILDIZ Journal of Educational Research, 3(2),58-74.
- Çelik, N. (2005). Okul-Aile İlişkilerinde Yaşanan Sorunlar. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dam, H. (2008). Öğrencini Okul Başarısında Aile Faktörü. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 75-99.
- Dülger, H. (2015, Ekim). İlkokulda Öğrencisi Bulunan Velilerin Öğretmenlerden Beklentileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Epstein, J. S. (2002). Present and Accounted for: Improving Student Attendance Through Family and Community Involvement. The Journal of Educational Research, 95(5), 308-318.
- Erakın, B. (2019). Ortaokullarda Veli-Okul İşbirliği: Çoklu Durum Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Glickman, C. G.-G. (2014). Denetim ve Öğretimsel Bir Liderlik Gelişimsel Bir Yaklaşım. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güneş, H. (2016). Okul-Çevre İlişkileri. Ankara: Pegem Akademi.
- Hornby, G. (2011). Barriers to Parental Involvement in Education: An Explanatory Model. Educational Review, 63(1),37-52.
- Işık, O. (2020). Çocukların Eğitim Süreçlerine Ailelerin Katılımına İlişkin Veli Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kesik, A. (2023). Devlet ve Özel Okullarda Ebeveynlerin Okul Öncesi Eğitime Katılımları ile Okul İklimi Algılarının İncelenmesi . Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

- Keskin, B. (2024, Mart 9). IENSTITU. <https://www.iienstutu.com/blog/sandvic-teknigi-ile-lezzetli-bir-hayat-kurmak> adresinden alındı
- Koşar, D. (2022). Okul ve Aile Arasında Yaşanan Sorunlara ve Bu Sorunların Çözümüne İlişkin Öğretmen Görüşleri. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 57(4), 2890-2902 .
- Kotaman, H. (2008). Türk Ana Babalarının Çocuklarının Eğitim Öğretimlerine Katılım Düzeyleri. Eğitim Fakültesi Dergisi, 135-149.
- Özbaş, M. (2009). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okul-Aile İlişkileri Konusunda Yapmaları Geteken ve Yapmakta Oldukları İşler. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özdoğru, M. (2021). İlkokullarda Öğretmen-Veli İlişkisinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri. International Journal of Primary Education Studies, 68-76.
- Raffert, T. (2003). School Climate and Teacher Attitudes Towards Upward Communication In Secondary Schools. American Secondary Education, 31(2), 49-70.
- Sanders, M. G.-T. (1999). Family Partnership With Highschools: The Parent's Perspective. Washington, DC: Office of Educational Research and Improvement (ED).
- Şahan, M. (2011). İlköğretim Okullarında Öğrencisi Olan Velilerin Yönetici ve Öğretmenlerden Beklentileri. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.23-30.
- Tayhan, H. G. (2022). Öğretmenlerin Görevlerini Yerine Getirme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. Atlas Journal, 47(8), 2721-2736.
- Taylor, D. (1995). Decision Participation and School Climate as Predictors of Job Satisfaction and Teacher's Sense of Efficacy. Journal of Experimental Education, 217-227.
- Tombalak, F. (2010). İlköğretim ve Lisedeki Öğrenci Velilerinin Okuldan Beklentileri Üzerine Bir Araştırma:Özel Ümraniye İrfan Anaokulu, İlköğretim Okulu ve Lisesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Üstün, A. (2003). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Kendilerini Algılayışlarına Göre Problem Çözme Becerilerini Etkileyen Bazı Mesleki Faktörler. Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi, 11(1),13-20.
- Yıldırım,A.Ş.(2021).Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ TÜRKÇE ALANI BECERİLERİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Ahmet Karabulut

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD,

ORCID ID: 0000-0002-2222-4078

ÖZET

Araştırmanın amacı, Maarif Modeli çerçevesinde yenilenen Okul Öncesi Eğitimi Programında yer alan Türkçe alanı becerileriyle alakalı Okul Öncesi Öğretmenlerinin değerlendirmelerini ortaya koymaktır. Araştırma betimsel türde nitel bir çalışmadır. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Ağrı ve Erzurum'da aktif olarak çalışmakta olan 20 Okul Öncesi Öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Okul Öncesi Öğretmenlerinin Türkiye Yüzyılı-Maarif Modeli Okul Öncesi Eğitimi Programı hakkındaki görüşleri alınmıştır. Alınan cevaplar betimsel analiz yöntemi analiz edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında, Okul Öncesi Öğretim Programında yer alan dil gelişimlerine dönük çıktılarının nitelik ve nicelik açısından yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında öğrenme çıktılarının çocukların seviyeleri dikkate alındığında uygulanabilirliğinin uygun olduğu görüşleri görülmüştür. Türkçe alanı dil gelişimi açısından sınıfların fiziki yeterliliklerinin zayıf olduğu belirtilmiştir. Amaç çıktıların ilkökula hazırlık noktasında verimli olduğu aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Dil Becerileri, Okul Öncesi Eğitimi Programı

1. GİRİŞ

İnsan, yaşamı boyunca birçok gelişim evresinden geçmekte ve bu evrelerde yaşam becerilerine dair önemli kazanımlar edinmektedir. Doğumla birlikte başlayan bu yolculuk, özellikle erken çocukluk döneminde çocuğun hayatını anlayarak iletişimini güçlendirmesi bağlamında önem arz etmektedir. Bu dönemde kazanılan karakter ve dil gelişimi hem birey hem de toplum açısından önemlidir. 0-6 yaş aralığını kapsayan dönem, erken çocukluk dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde edinilecek dil becerileri, çocukların okul eğitimine başlaması ve sonrasındaki akademik gelişimi için önemli görülmektedir. Okul öncesi eğitim, çocukların ilk çocukluk döneminde; zihinsel, duygusal, kültürel, bedensel ve sosyal gelişimlerini geliştirmek amacıyla yapılan planlı ve programlı eğitim olarak tanımlanmaktadır (Konaklı, 1993). Bundan dolayıdır ki erken çocukluk döneminde okuryazarlık becerilerinin kazanılması gerekmektedir (Laçın, 2019). Erken okuryazarlık becerilerinin temelinde bireyin doğuştan edindiği ve gelişime açık olan temel dil becerileri yer almaktadır. Bu noktada, erken okuryazarlık becerilerinin anlama ve anlatma becerileriyle sıkı bir ilişkisini olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar anaokulu eğitimi almış ve erken okuryazarlık becerilerine sahip bireylerin ilk okuma ve yazmada zorlanmadıklarını göstermektedir. Bu beceriye ulaşamayan bireyler, akademik hayatları boyunca zorluklarla karşılaşmaktadır (Altınkaynak, 2019). Bu konu önemine binaen literatürde çokça yer almıştır. Nitekim Hills (2005), okul öncesi dönemde çocukların akademik becerileri kazanmalarının önemini vurgulamaktadır. Çünkü bu

dönem, ağacın yaş iken eğilme dönemidir. Dolayısıyla eğitim sisteminin en önemli basamaklarından biri olan okul öncesi eğitimi, bilimsel ve sistematik bir biçimde ele alınmalıdır (Sevinç, 2005).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın özel ve genel amaçlarında da erken çocukluk döneminde dil becerilerinin geliştirilmesinin önemini vurgulanmıştır. Bu eğitim ise, anaokulları tarafından verilmektedir. Anaokullarında verilen eğitim, erken çocukluk dönemindeki bireyleri ilkökula hazırlama etkin bir işleve sahiptir. Okul öncesi dönemde alınan eğitim, çocukların ilköğretime hazırbulunuşluklarını artırarak başarılarını olumlu yönde etkilemektedir (Unutkan ve Kandır, 2006). Çocukların doğumla sahip oldukları dil becerileri, hiyerarşik bir şekilde hızla gelişmektedir. Bu dönemde edinilecek dil becerilerinin önemli olduğu ve yaşanacak herhangi bir aksaklığın çocuğun yaşamını iletişim bakımından etkileyeceği dilbilimciler tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır.

Alanyazın taramasından hareketle erken çocukluk dönemindeki bireylerin dil becerilerinin gelişimlerinin onların daha sonraki eğitim süreçlerine olumlu ya da olumsuz etki ettiği görülmektedir. Bu nedenle Okul Öncesi Eğitiminde yer alan Türkçe alanı dil becerilerinin işlevsel olması beklenmektedir. Bu çalışmada da Okul Öncesi Eğitiminde yer alan Türkçe alanı dil becerilerinin Okul Öncesi Öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

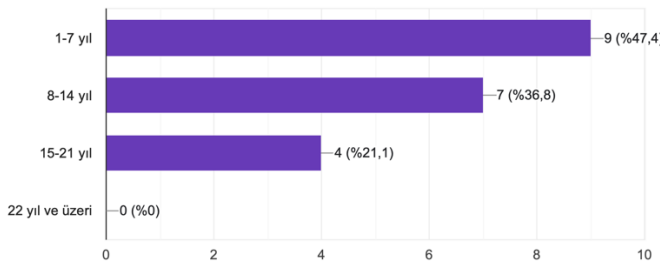
Okul Öncesi Öğretim Programındaki Türkçe Alanı Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesini betimlemeyi amaçlayan bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmalar, bireylerin deneyimleri doğrultusunda var olan anlamı ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Merriam, 2013). Nitel araştırmaların özellikleri göz önüne alındığında, araştırmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik olarak yürütülen bir çalışma, araştırılan fenomenle ilgili deneyimlerin bireyler için anlamını ortaya koymaktadır.

2.1.Çalışma Grubu

Araştırma, 2023-2024 öğretim yılında Ağrı ve Erzurum'da devlet anaokullarında görev yapan gönüllü ana okulu öğretmenleri ile yürütülmüştür. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Örneklemin ölçütü, çalışma grubunun halihazırda görev yapmakta olan okul öncesi öğretmenlerinden oluşmasıdır.

Çizelge 1. Öğretmenlerin Hizmet Süreleri

Hizmet Süresi
19 yanıt

2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada, veri toplamak için görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve veriler bu form aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formunun hazırlanmasında, öncelikle araştırmanın amacına yönelik olarak alan yazın taraması yapılmış sonrasında ise alan uzmanlarından sorulara yönelik görüş alınarak forma son hâli verilmiştir.

Verilerin çözümlemesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz, genellikle nitel veri seti üzerinde detaylı ayrıştırma gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılmaktadır (Miles & Huberman, 1994).

3. BULGULAR

3.1. Öğrenme Çıktılarının Nitelik ve Niceliklerine İlişkin Betimlemeler

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerde, öğretmenlerin çok büyük bir kısmı (%95) kazanımları nicelik ne nitelik bakımından yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Alınan görüşlerden bazıları şu şekilde aktarılmıştır:

- Ö6 “*Yeteri kadar yer verildiğini düşünüyorum. İçerik olarak da kazanımlar çocukların seviyesine uygun.*”
- Ö15 “*Ses ve sözcük kullanımı ile ilgili birçok kazanım var. Yeterli buluyorum. Nitelik açısından çocuğu geliştirmeyi amaçlıyor.*”
- Ö16 “*Ses ve sözcük kullanımı ile ilgili birçok kazanım var. Yeterli buluyorum. Nitelik açısından çocuğu geliştirmeyi amaçlıyor.*”

3.2. Öğrenme Çıktılarının Uygulanabilirliğine İlişkin Betimlemeler

Öğrenme çıktılarının uygulanabilirliği noktasında alınan görüşlerde öğretmenler, (%90) seviyesinde çıktıları uygulanabilir olarak nitelerken (%10) ise kazanımların geliştirilmesini savunmaktadır. Yine bu soruya yönelik görüşler şöyle aktarılmıştır:

- Ö1 “*Uygulamada sıkıntı yaşanmıyor. Kazanımlar gelişim düzeyine uygun.*”
- Ö8 “*Kazanımlar seviyeye uygundur. Uygulanabilirliği her sınıfın fiziki şartlarına, donanımına göre değişiklik gösterir.*”
- Ö12 “*Her gelişim dönemine uygun olarak uyarlandığından kullanımı kolay.*”

3.3. Sınıfların Fiziki Yapısına İlişkin Betimlemeler

Sınıfların programın uygulanabilirliği açısından yeterli donanıma sahip olup olmadıklarının betimlenmesinin amaçlandığı görüşmelerde öğretmenlerin diğer sorulara nazaran farklılaştığı görülmektedir. Nitekim öğretmenlerin büyük bir kısmı (%60) sınıfların fiziki yapılarını yeterli bulurken (%40) oranında bu durum tam tersidir. Öğretmenlerden alınan olumlu ve olumsuz görüşlerin aktarımı şöyledir:

- Ö10 “*Yeterli diye düşünüyorum ama malzeme eksikleri olduğunu da düşünüyorum.*”
- Ö14 “*Sınıfımın fiziki yapısı uygun olmakla birlikte daha da geliştirilebilir. Materyallerin sayısı ve niteliği artırılabilir. Sınıf ortamı dışında ailelere yönelik çalışmalar konusunda etkinliklerin artırılması kazanımları ulaşmak daha kolay olacaktır.*”

- Ö17 “Yeterli değil. Renkli görseller sunabilmek adına renkli yazıcı olabilir, kitap merkezindeki kitaplar artırılabilir. Çocukların kendi kitaplarını oluşturabilecek kaynaklar oluşturulabilir. Ses kayıt cihazları vb. gibi aletler olabilir. Müzik merkezi de bu anlamda desteklenmelidir. Mikrofon gibi cihazlar olabilir. Sözlük yardımıyla kelime öğrenimleri sağlanabilir ve bunun cümle içerisinde kullanımı konusunda çocuklar desteklenebilir.”
- Ö13 “Değildir. Öncelikle her çocuğun kendini daha iyi ifade edebilmesi ve öğretmen tarafından dinlenebilmesi için sınıf mevcutları en fazla 15 olmalıdır. Yeterli materyal kullanılmalı. Soyut kavramlar somutlaştırılmalıdır.”

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin uygulanan programdaki çıktıları yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Canbaz ve Pesen (2024) çalışmalarında okul öncesi programının yeterli olduğunu vurgulamışlardır. Çalışmadan elde edilen bir başka sonuç ise, öğrenme çıktılarının uygulanabilirliğine yönelik görüşlerdir. Bu görüşlerde, programdaki çıktıların uygulanabilirliğinin uygun seviyede olduğu aktarılmıştır. Özsirkıntı vd. (2014) okul öncesi programa yönelik görüş aldıkları çalışmalarında programa yönelik olumlu görüşler aldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca programın uygulanması noktasında sınıfların fiziki özellikleri bakımından alınan görüşlerde öğretmenlerin büyük kısmının sınıfların fiziki şartlarını yetersiz buldukları görülmüştür. Nitekim Alat vd. (2012) aynı soruna dikkat çekerek sınıfların kalabalık olmasının olumsuz yönünü vurgulamışlardır. Alan yazından elde edilen bulgular, çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

KAYNAKÇA

- Alat, Z., Akgümüş, Ö., & Cavalı, D. (2012). Okul öncesi eğitimde açık hava etkinliklerine yönelik öğretmen tutum ve uygulamaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 47-62.
- Altınkaynak, Ş. Ö. (2019). Okul öncesi dönemde erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 37-49.
- Canbaz, A. & Pesen, A. (2024). Okul öncesi eğitim programının Eisner’ın eğitsel eleştirisi modeline göre değerlendirilmesi *Journal of Educational Reflections*, 8(1), 1-35.
- Hills, V. (2005). *Preschool preparation: the importance of an early academic foundation*. The Free Library Articles and Books. Web: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0EIN/is_2005_Feb_19/ai_n9774660/ adresinden 18.08.2024’te alınmıştır.
- Konaklı, N. (1993). *Okul öncesi eğitimde öğretmenin rolü*. Ya-Pa Yayıncılık.
- Laçın, E. (2020). Erken çocukluk özel eğitiminde erken okuryazarlık ve okul öncesi öğretmenlerinin uygulamaları. *Uluslararası Engelsiz Yaşam ve Toplum Dergisi*, 3(1), 16-36.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayın Dağıtım.

- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Özsırkıntı, D., Akay, C., & Bolat, E. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programı hakkındaki görüşleri Adana ili örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 313-331.
- Sevinç, M. (2005). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. Morpa Kültür Yayınları.
- Uyanık, Ö. & Kandır, A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2), 118-134.

İKİ DİLLİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE YAZMA KAYGILARI ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Bilim Uzmanı Furkan CAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

- ORCID No: 0000-0002-3093-554X

Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

- ORCID No: 0000-0001-6732-7815

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma kaygılarını kullanım düzeylerini incelemektir. Çalışma nicel araştırma modellerinden ilişkisel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Van ili merkez ilçelerindeki ortaokullarda öğrenim gören 207 iki dilli öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, Deniz ve Demir (2019) tarafından geliştirilen “Yazma Kaygısı Ölçeği” ve “Kişi Bilgi Formu (KBF)” ile toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak parametrik analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Çalışmada sonucunda İki dilli öğrencilerin Türkçe yazma kaygısının "kısmen yüksek" düzeyde olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İki dilli öğrenciler, Türkçe yazma yeterliği, yazma kaygısı.

AN INVESTIGATION ON BILINGUAL STUDENTS' TURKISH WRITING ANXIETY

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the level of bilingual students' use of Turkish writing anxiety. The study was conducted in accordance with the relational survey model, one of the quantitative research models. The study group of the research consists of 207 bilingual students studying in secondary schools in the central districts of Van province. The data of the study were collected with the “Writing Anxiety Scale” and “Person Information Form (PIF)” developed by Deniz and Demir (2019). The collected data were analyzed with parametric analysis techniques using SPSS 21 package program. As a result of the study, it was found that bilingual students' Turkish writing anxiety was at a “moderately high” level.

Keywords: Bilingual students, Turkish writing proficiency, writing anxiety.

1. GİRİŞ

Dil, tarihsel süreç içinde gelişen ve değişen bir yapıya sahiptir. Bu yapı dinamik bir özellik göstermektedir. Kişi, yetiştiği dönemin dil özellikleri ile dili edinir ve konuşur. Buna karşılık bazı bireylerin dil edinimi tek dil ile sınırlı değildir.

¹ Bu çalışma Furkan CAN'ın Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ danışmanlığında hazırladığı “İki Dilli Öğrencilerin Türkçe Yazma Yeterlikleri (Başarı, Tutum, Kaygı ve Yazma Stratejilerini Uygulama) ve Bu Yeterliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Normal gelişim gösteren bir birey, etrafında konuşulan ve yeterince iletişim kurma imkânına eriştiği bir veya birkaç dili öğrenme potansiyeline sahiptir. Üstelik birey böylesine karmaşık dil öğrenme sürecini yaşamının ilk yıllarında hiçbir bilinçli çaba göstermeksizin sorunsuz bir şekilde gerçekleştirir. Bu anlamda bir bireyin öğrenebileceği dil sayısı bakımından beyin koyduğu biyolojik veya nörolojik bir sınırlama yoktur (Haznedar, 2021, s.27). Bu şekilde birden çok dil bilen kişilere çok dilli, iki dil bilen bireylere ise iki dilli birey denebilir. İki dillilik tanımı konusunda alan yazınında çeşitli tanım ve açıklamalar bulunmaktadır.

Her şeyden önce “iki dillilik” kavramının kelime kökenine bakılabilir. “İngilizce karşılığı ‘bilingualism’ olan iki dillilik kavramı, Latince iki anlamına gelen “bi” ve dil anlamına gelen ‘lingualism’ sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.” (Cengiz, 2009, s.192). İki dillilik ya da çok dillilik, en genel haliyle belirli bir coğrafyada bireyin ya da bir etnik grubun birden çok dili kullanma becerisi olarak tanımlanabilir. İletişim becerisinin toplumsal gelişimin en temel şartı olduğu günümüz toplumlarında birden çok dilin kullanılıyor olması, “tek dillilik”, “iki dillilik”, “çok dillilik” ve “çoğul dillilik” gibi bazı kavramların daha iyi açıklanmasını mecbur kılmaktadır (İnce ve Demiriz, 2021, s.178). Bu çalışmanın da konusu iki dillilik kavramı bağlamında iki dilli bireylerin yazma kaygısı üzerinedir.

Yazma kaygısı Daly ve Miller (1975) tarafından ortaya konan bir terimdir. Türkçe Sözlük’te (TDK, 2005) kaygı, “Üzüntü, endişe duyulan düşünce ve tasa” anlamlarına gelirken Ayverdi’ye (2011, s. 644) göre ise “Üzücü bir şey olacak korkusundan doğan endişe” anlamına gelmektedir. Yazma eylemini gerçekleştirirken süreçte duyulan endişe ve korku yazma kaygısı olarak adlandırılabilir.

Yazma kaygısının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Birey; kendini yazma becerisi bakımından yetkin görmüyorsa bu durum yazma kaygısına sebep olabilmektedir. “Yazılı anlatım çalışmalarıyla ilgili olarak öğretmenlerden olumsuz geri bildirimler alan ve kompozisyon puanı düşük olan bireylerde ‘yazılı anlatım’ olumsuz bir çağrışım doğurmaktadır. Bireyde oluşan bu olumsuz çağrışım zamanla yazma kaygısına sebep olmaktadır.” (Zorbaz, 2010).

Bu çalışmanın amacı; iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma kaygılarının düzeylerini incelemektir. Bu temel amaç bağlamında araştırmada “İki dilli öğrencilerin Türkçe yazma kaygıları hangi düzeydedir?” sorusuna cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri analizi üzerinde durulmuştur.

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma stratejilerini kullanım düzeylerinin tespit edilmesi amaçlandığından, araştırmada betimsel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama araştırmaları, iki veya ikiden daha çok sayıda olan değişkenlerin arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeye yönelik olan araştırma modelleridir (Karasar, 2014).

2.2.Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını, Van ili merkez ilçelerinde öğrenim gören ve iki dil bilen 207 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yüz yüze eğitim ortamında toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak oluşturulmuştur.

2.3. Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanmasında kullanılan veri toplama aracı çalışmanın katılımcılarına elden ulaştırılmış ve toplanmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma stratejilerini kullanım düzeylerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Deniz ve Demir (2019) tarafından geliştirilen “Yazma Kaygısı Ölçeği” ve “Kişi Bilgi Formu (KBF)” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde normallik varsayımlarını karşıladığı için parametrik testler kullanılmıştır. Bu bağlamda iki grubu olan değişkenler için t-testi; ikiden fazla grubu olan değişkenler içinse tek yönlü ANOVA testi ile analizler gerçekleştirilmiştir. Çoklu karşılaştırmalar için Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

İki dilli öğrencilerin Yazma Kaygısı Ölçeği'nin toplamı ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalaması, puanların standart sapmaları, en düşük ve en yüksek puan ortalaması Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. İki dilli öğrencilerin Türkçe yazma kaygısı düzeylerine ilişkin sonuçlar

Yazma Kaygısı Ölçeği ve Alt Boyutları	N	Min.	Max.	Ort.	Ss.
Yazma süreci	207	12,00	60,00	37,01	10,18993
Kaçınma	207	10,00	50,00	25,93	10,05110
Yazma hazzı	207	4,00	20,00	11,11	4,30129
Ölçek Toplamı	207	31,00	114,00	74,06	18,24071

Tablo 1'e bakıldığında Yazma Kaygısı Ölçeği'ne 207 öğrencinin katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin Yazma Kaygısı Ölçeği'nin toplamından aldığı en düşük 31, en yüksek ise 114 puandır. Öğrencilerin ölçekten aldığı toplam puan ortalaması 74,06'dır. Değerlendirme kategorisine göre öğrencilerin Türkçe yazma kaygısının "kısmen yüksek" (2,8) düzeyde olduğu görülmektedir. Yazma süreci boyutu puanlarına bakıldığında, öğrencilerin puanları 12 ile 60 arasında değişmekte olup, ortalama puanları 37,01'dir. Değerlendirme kategorisine göre öğrencilerin yazma süreci boyutunda “kısmen yüksek” (3) düzeyde yazma kaygısının olduğunu

göstermektedir. Kaçınma boyutu puanlarına bakıldığında, öğrencilerin puanları 10 ile 50 arasında değişmekte olup, ortalama puanları 25,93'tür. Değerlendirme kategorisine göre öğrencilerin kaçınma boyutundan "kısmen yüksek" (2,6) düzeyde yazma kaygılarının olduğunu göstermektedir. Yazma hazzı boyutu puanlarına bakıldığında ise öğrencilerin puanları 4 ile 20 arasında değişmekte olup, ortalama 11,11'dir. Değerlendirme kategorisine göre öğrencilerin Yazma hazzı boyutundan "kısmen yüksek" (2,75) düzeyde yazma kaygılarının olduğunu göstermektedir.

Bu sonuçlardan hareketle iki dilli öğrencilerin yazma kaygılarının "kısmen yüksek" düzeyde olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada "İki dilli öğrencilerin Türkçe yazma kaygıları hangi düzeydedir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışma sonucunda iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma kaygılarının "kısmen yüksek" düzeyde olduğu bulunmuştur.

Alan yazınında çeşitli kademelerdeki öğrencilerin yazma kaygılarını inceleyen çalışmalar mevcuttur. Tay ve Doğan Kahtalı (2023) Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazma kaygı, tutum ve öz yeterliklerini çeşitli değişkenlere göre inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin yazma kaygılarının "nispeten düşük" olduğunu bulgulamıştır. Elde edilen bu bulgunun yaşanan coğrafyadan kaynaklı olabileceğini ve yazma kaygısının coğrafyaya göre değişkenlik gösterebileceğini ifade etmişlerdir. Kalaycı ve Erdoğan (2017) da araştırmalarında sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının yazma kaygılarının "düşük düzeyde" olduğunu bulgulamıştır. Buna karşılık nitel bulgularla nicel bulgular arasında tutarsızlık olduğu, katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçların analizinde katılımcıların yarısından fazlasının yazma kaygısı yaşadığı belirtilmiştir. Kılıç ve Arslan (2018) yaptıkları araştırmanın verilerine göre Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde eğitimlerine devam eden öğrencilerin yazma kaygılarının genel olarak "düşük" olduğunu tespit etmiştir. Buna karşılık 1 ve 2. sınıftaki öğrencilerin yazma kaygılarının 3 ve 4. sınıflara göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. 1. sınıftan itibaren gerek yazılı anlatım derslerinde gerekse diğer derslerde yazılı anlatım becerisini geliştirmeye yönelik faaliyetler yapıldığı dikkate alındığında, bu durumun doğal bir sonuç olabileceği belirtilmiştir. Söz konusu çalışmalarda ilgili araştırmayla farklı sonuçlara ulaşıldığı ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Cengiz, K. (2009). Hatay'da iki dillilikten kaynaklanan dil karışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 190-208.
- Daly, J. A. ve Miller, M. D. (1975). The empirical development of an instrument to measure writing apprehension. *Research in the Teaching of English*, 9, 242-248.
- Deniz, H. ve Demir, S. (2019). Yazma kaygısı ölçeği'nin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(2), 1034-1051.

- Haznedar, B. (2021). *İkidillilik ve çokdillilik*. Ankara: Anı Yayınları.
- İnce, B. ve Demiriz, H.N. (2021). İkidillilik ve ikidilli çocukların eğitimi. (ed. İsmail Güleç, Bekir İnce ve H. Neslihan Demiriz). *Avrupa birliği ülkelerinde ikidillilik/çokdillilik politikaları*, Ankara: Kesit Yayınları.
- Kalaycı, D. ve Erdoğan, T. (2017). Sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının yazma kaygılarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (64-Ek Sayı), 1480-1495.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Kılıç, Y. ve Arslan, A. (2018). Çeşitli değişkenler açısından Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencilerinin yazma kaygısı durumları. *EKEV Akademi Dergisi*, (74), 347-358.
- Tay, İ. ve Doğan Kahtalı, B. (2023). Türkçeyi Suriye güvenli bölge’de yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazma kaygı, tutum ve öz yeterliklerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (3), 1627-1650.
- TDK (2005). Türkçe sözlük (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Zorbaz, K. Z. (2010). *İlköğretim okulu öğrencilerinin yazma kaygı ve tutukluğunun yazılı anlatım becerileriyle ilişkisi*. Gazi Üniversitesi: Yayımlanmamış doktora tezi.

İKİ DİLLİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE YAZMA BAŞARI DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME¹

Bilim Uzmanı Furkan CAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

- ORCID No: 0000-0002-3093-554X

Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

- ORCID No: 0000-0001-6732-7815

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarı düzeylerini tespit etmektir. Çalışma nicel araştırma modellerinden ilişkisel tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Van ili merkez ilçelerindeki ortaokullarda öğrenim gören 207 iki dilli öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri “Kompozisyon Değerlendirme Formu” ve “Kişi Bilgi Formu (KBF)” ile toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak non-parametrik analiz teknikleri ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarılarının “yüksek” seviyede olduğu bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İki dilli öğrenciler, Türkçe yazma başarısı, yazma becerisi.

A STUDY ON THE TURKISH WRITING ACHIEVEMENT LEVELS OF BILINGUAL STUDENTS

ABSTRACT

The aim of this study is to determine bilingual students' Turkish writing achievement levels. The study was conducted in accordance with the relational survey model, one of the quantitative research models. The study group of the research consists of 207 bilingual students studying in secondary schools in the central districts of Van province. The data of the study were collected with “Composition Evaluation Form” and “Person Information Form (PIF)”. The collected data were analyzed with non-parametric analysis techniques using SPSS 21 package program. As a result of the study, it was found that bilingual students' Turkish writing achievement was at a “high” level.

Keywords: Bilingual students, Turkish writing achievement, writing skills.

1. GİRİŞ

Dil, ait olduğu topluma ve çağa göre farklılıklar gösteren, değişen ve dönüşen özelliklere sahip etkili bir iletişim aracıdır. Başarılı bir dil kullanıcısının; iyi bir dinleyici, konuşmacı, okuyucu ve yazar olduğu söylenebilir. Bu bağlamda gerek tek dilli gerekse iki dilli bireylerin dil becerilerinin incelenmesinin önemli olduğu ifade edilebilir.

¹ Bu çalışma Furkan CAN'ın Prof. Dr. Mehmet Nuri KARDAŞ danışmanlığında hazırladığı “İki Dilli Öğrencilerin Türkçe Yazma Yeterlikleri (Başarı, Tutum, Kaygı ve Yazma Stratejilerini Uygulama) ve Bu Yeterliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Dünya üzerinde birçok dil varlığını devam ettirmektedir. Dilleri konuşan sayısı ve dillerin konuşulduğu coğrafyalar farklılık gösterse de ve bazı diller yok olmuş olsa da dünya da hâlâ çok sayıda dil konuşulmaktadır. “Günümüzde 7117 dilin konuşulduğu tahmin edilmektedir. Dramatik olan durum ise bu dillerin yaklaşık %40’nın yok olma tehlikesi altında oluşudur. Bunun yanında yalnızca 23 dil dünya nüfusunun yarısında işlevini sürdürmektedir.” (Ethnologue, 2020, s.1). Bu dillerin bir kısmı ana dilleri farklı olan bireylerin konuştuğu ortak dil de olabilir. Söz konusu bu bireylere iki dilli birey denilebilir.

Tek dilli bireylerde olduğu gibi iki dilli bireylerin de yazma becerisini istenilen düzeyde kazanması başarılı bir dil edinimi ile mümkündür. Bu bakımdan iki dilli öğrencilerin yazma becerisinin yakından incelenmesi gerekmektedir.

Yazma becerisi, belli bir toplumun parçası olan bireyin kullanacağı en önemli iletişim araçlarından biridir. Bu durum yazının icadından beri değişmemiştir. “Yazının icadı, insanlığa konuşmanın yanında çok önemli yeni bir iletişim aracı kazandırmıştır. Yazı sayesinde kuşaklar ve toplumlar arasında bilgi ve kültür aktarımı çok daha kolay ve etkili hale gelmiştir.” (Coşkun, 2014, s.50). Milletlerin ortaya koydukları yaşantı biçimleri, kültürleri ve bunların doğal bir yansıması olan medeniyetler yazı ile günümüze gelmiştir. Ortaya konulan kültür unsurlarının nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmesi oldukça önemli bir durumdur. Önemli kültür değerlerinin kaybolmadan bugüne ulaşması yazı sayesinde olmuştur (Göçer, 2022). Bu ifadelerden de anlaşacağı gibi yazma becerisinin birey ve toplum açısından önemi tarih boyunca devam etmiştir.

Bu çalışmanın amacı; iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarı düzeylerini tespit etmektir. Bu temel amaç bağlamında araştırmada “İki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarıları hangi düzeydedir?” sorusuna cevap aranmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri analizi üzerinde durulmuştur.

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarı düzeylerinin tespit edilmesi amaçlandığından araştırmada betimsel yöntemlerden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama araştırmaları, iki veya ikiden daha çok sayıda olan değişkenlerin arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeye yönelik olan araştırma modelleridir (Karasar, 2014).

2.2.Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını, Van ili merkez ilçelerinde öğrenim gören ve iki dil bilen 207 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yüz yüze eğitim ortamında toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme metodu kullanılarak oluşturulmuştur.

2.3.Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanmasında kullanılan veri toplama aracı çalışmanın katılımcılarına elden ulaştırılmış ve toplanmıştır.

2.4.Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarı düzeylerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Sever (2000) tarafından geliştirilen “Kompozisyon Değerlendirme Formu” ve “Kişi Bilgi Formu (KBF)” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

2.5.Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde iki dilli öğrencilerin yazma başarılarının tespiti için Kompozisyon Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Bu ölçeğin verilerinin normal dağılmadığı tespit edilerek parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Bu bağlamda iki grubu olan değişkenler için Mann-Whitney U testi; ikiden fazla grubu olan değişkenler içinse Kuruskal Wallis H testi ile analizler gerçekleştirilmiştir. Çoklu karşılaştırmalar içinse Post Hoc testlerinden Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

İki dilli öğrencilerin kompozisyon değerlendirme ölçeğinin toplamı ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalaması, puanların standart sapmaları, en düşük ve en yüksek puan ortalaması Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. İki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarı düzeylerine ilişkin sonuçlar

Kompozisyon Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyutlar	N	Min.	Max.	Ort.	Ss.
Buluş	207	12.00	20.67	17.06	1.69876
Planlama	207	16.33	28.67	23.47	2.14602
Anlatım	207	36.00	48.67	42.44	2.30656
Ölçek Toplamı	207	71.67	95.67	82.98	4.98246

Tablo 1’e bakıldığında araştırmaya 207 öğrencinin katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin Kompozisyon Değerlendirme Ölçeği’nden aldığı toplam puan 71.67 ile 95.67 arasında değişmekte olup, ortalama puanları 82.98’dir. Değerlendirme kategorisine göre öğrencilerin yazma başarılarının "yüksek" (3,6) düzeyde olduğu söylenebilir. Ayrıca, her bir alt boyutta puanlar genel olarak orta ile yüksek aralıkta dağılım göstermektedir. Buluş boyutu puanlarına bakıldığında, öğrencilerin 12 ile 20.67 arasında değişmekte olup, ortalama puanları 17.06’dır. Değerlendirme kategorisine göre öğrencilerin buluş boyutundan “yüksek” (3,4) düzeyde başarılarının olduğunu göstermektedir. Planlama boyutu puanlarına bakıldığında, öğrencilerin 16.33 ile 28.67 arasında değişmekte olup, ortalama puanları 23.47’dir. Değerlendirme kategorisine göre “yüksek” (3,8) düzeyde başarılarının olduğunu göstermektedir. Anlatım boyutu puanlarına bakıldığında ise öğrencilerin 36.00 ile 48.67 arasında değişmekte olup, ortalama 42.44’tür. Değerlendirme kategorisine göre “yüksek” (3,5) düzeyde başarılarının olduğunu göstermektedir.

Kompozisyon Değerlendirme Ölçeği'nin toplamı ve alt boyutlarından alınan bu sonuçlara göre öğrencilerin yazma başarılarının “yeterli” düzeyde olduğu söylenebilir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada “İki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarıları hangi düzeydedir? sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmanın sonunda iki dilli öğrencilerin Türkçe yazma başarılarının “yüksek” seviyede olduğu bulgulanmıştır. Buna karşılık Türkben (2021) çalışmasında elde ettiği bulgulara göre 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin yazma becerilerinin orta düzeyde olduğu belirlemiştir. Yavuz (2021) ise çalışmasında tek dilli ve iki dilli ortaokul öğrencilerinin yazma becerilerine ilişkin anlamlı istatistiksel bir farkın olmadığını tespit etmiştir. Kardaş (2015) betimsel tarama araştırma yöntemini uyguladığı çalışmasında iki dilli Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım becerisi düzeylerinin “kısmen yeterli” olduğunu bulgulanmıştır. Başka bir çalışmada Kardaş (2021) iki dilli öğrencilerin bilişsel dinleme farkındalıklarını incelemiştir. Çalışma sonucunda, ikinci dil olarak Türkçe konuşan ortaokul öğrencilerinin Türkçe bilişsel dinleme farkındalık düzeylerinin “yüksek” olduğu sonucuna varmıştır. Hinesly (2021) Teksas Üniversitesinde okumakta olan tek dilli ve iki dilli üniversite öğrencilerinin yazma becerilerini karşılaştırdığı çalışmasında "yazma yeteneği" açısından tek dilli katılımcıların iki dilli katılımcılardan daha yüksek başarı gösterdiğini tespit etmiştir.

KAYNAKLAR

- Coşkun, E. (2014). İlköğretimde Türkçe öğretimi (ed. Ahmet Kırkkılıç ve Hayati Akyol) *Yazma eğitimi* (s.49-92). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ethnologue (2020). *7,117 Languages are Spoken Today*. Erişim adresi: [\[http://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages\]](http://www.ethnologue.com/guides/how-many-languages).
- Göçer, A. (2022). *Yazma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Hinesly, V. (2021). The Effect of Bilingualism on Writing Ability. *Young Scholars in Writing*, 78-88.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Kardaş, H. (2021). *İki dilli öğrencilerin Türkçe dinleme yeterlikleri (tutum, kaygı ve dinleme stratejilerini uygulama) ve bu yeterliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kardaş, M. N. (2015). İkinci dili Türkçe olan çok dilli Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe konuşma kaygıları ve bu kaygıların bazı değişkenlerle ilişkisi. *Journal of Turkish Studies*, 541-556.
- Türkben, T. (2021). Ortaokul öğrencilerinin yazma becerileri, yazmaya yönelik tutumları ve yazma motivasyonları arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 900-922.
- Yavuz, E. (2021). *Mikro öğretim yönteminin iki dilli yedinci sınıf öğrencilerin yazma becerilerine etkisi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.

İNFORMASIYA SAVAŞI KONTEKSTİNDE KAZAK-RUS İLİŞKİLERİNE TARİHSEL-ANALİTİK BAKIŞ

Doç. Dr. Sevinç RUİNTAN

Bakü Devlet Üniversitesi, sevinjruintan@bsu.edu.az

ORCID ID: 0000-0002-8211-1577

ÖZET

20. yüzyılın sonlarında SSCB'nin dağılmasıyla araştırılması yeni bir ivme kazanmış Türk halklarının tarihinde dikkat yetirilmesi gereken önemli konulardan biri de hiç şüphesiz devletçilik tarihi meseleleridir. Böyle ki, Rusya Türklerinin tarihi ile bağlı Sovyet tarihçiliğinden miras kalmış olan “devlet geleneklerinin olmayışı”, Rusya'nın “medeniyetden yoksun halklara kültür getirdiği” ve diğer bu tür fikirlerin hala da duyulduğunu görmekteyiz¹. Ve ne yazık ki bu fikirler sadece bilimsel araştırmalarla çerçevelenmiş, informasiya savaşı kontekstinde farklı zamanlarda farklı konularda da karşımıza çıkıyor. Söylenenlere nümune olarak, araştırmamızda Kazak-Rusya ilişkileri ele alınacaktır.

Genel olarak Kazak-Rusya ilişkileri uzun bir tarihi geleneğe sahiptir. Bu ilişkileri tarihsel-analitik açıdan ele alırsak mahiyeti itibarile 3 büyük merheleye ayırabiliriz:

1. İlişkilerin kurulduğu ve formalışdığı 16. - 18. yüzyılın 30'lu yıllarını kapsayan komşuluk ilişkileri merhelesi²;
2. 1730'lu yıllardan başlayarak 1991 yılına kadar Kazak halkının Rusya egemenliği altında olduğu dönemi kapsayan ilişkiler merhelesi³;

¹ «Большой подарок». Высказывания российских депутатов о территории Казахстана вызвали возмущение / Радио Азаттык, 15 декабря 2020. - <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstanis-reaction-to-the-statements-of-russian-deputies-about-the-kazakh-territory/31002411.html>; Аскар Муминов. Политологи о казахской государственности или битва у Хельмовой Пади-2 / ИАЦ – IA-Centr.ru. - <https://ia-centr.ru/publications/18968/>

² Казахско-русские отношения в XVI-XVIII веках (Сборник документов и материалов). Составители: Ф.Н.Киреев, А.К.Алейникова, Г.И.Семенов, Т.Ж.Шоинбаев. Алма-Ата, Изд-во АН Казахской ССР, 1961, 752 с. - <https://kazneb.kz/ru/bookView/view?brId=98859&simple=true#>; Буканова Р.Г., Бондаренко Ю.В. Российско-казахские отношения в XVI-XIX вв. // Вестник АН Республики Башкортостан, 2021, том 40, №3(103), с.51-58. - <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiysko-kazahskie-otnosheniya-v-xvi-xix-vv/viewer>

³ Кан Г.В. История Казахстана. Учебник. Алматы, Алматыкітап баспасы, 2011, с.97-223, - <https://www.kstu.kz/wp-content/uploads/docs/restricted/lib/portfolio/folder/rus/historykaz/kan.pdf>; Нурбаев К.Ж. О некоторых особенностях казахско-российских отношений: усиление политического влияния России в Среднем Жузе в конце XVIII – первой четверти XIX вв. // Известия Томского политехнического университета, 2007, Т.310, №1, с.264-268. -<https://core.ac.uk/download/pdf/53065671.pdf>

3. 1991 yılında başlayan ve günümüzde de devam etmekte olan bağımsızlık dönemi merhelesi⁴.

İkinci dönemin özünü de kazakların Çarlık Rusyası (18. - 20. yüzyılın başları), daha sonra ise SSCB (1922-1991) yönetimi altında olması üzere iki altmerheleye ayırmak mümkündür.

İlişkilerin kurulduğu 1573 yılından Kazak Cüz'lerinin işgaline kadar geçen süreçte Rus devletinin defalarca Kazak hanlığı ve Cüz'lerine elçilikler göndermesi, Kazak hanlığı ve Cüz'lerden gönderilen elçileri kabul etmesi, aralarında ticari ve ekonomik anlaşmaların imzalanması, Cüz'lerin "Rusya tebaalığını kabulü hakkında" belgeler, yazışmalar⁵ vb. aslında "Kazak devlet geleneği"nin olmadığı tezinin asılsız olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu bakımdan günümüzde dile getirilen bu tür fikirlerin "psikolojik baskı" ve "eseb savaşı" olduğu⁶ kanaatindeyiz.

Meruzemizde bu konulara ilişkin daha detaylı bilgilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler : Kazakistan-Rusya ilişkileri, Kazak hanlığı, Kazak Cüzleri, Çar Rusyası, Bolşevik Rusyası, SSCB, Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu.

⁴ Двустороннее сотрудничество. Общая информация / Сайт Посольства Республики Казахстан в Российской Федерации. -

https://kazembassy.ru/rus/sotrudnichestvo/dvustoronnee_sotrudnichestvo/obshaya_informaciya/

⁵ Muhittin Kavık. Küçük ve Orta Cüz Kazak Hanlıklarında Rus Hakimiyetinin Kurulması // Pearson Journal of Social Sciences & Humanities, 2021, Volume 6, Issue 16, s.354-364. -

<https://www.pearsonjournal.com/index.php/pub/article/view/281/273>

⁶ Баннер «Северный Казахстан – русская земля» разместили на заборе посольства РК в Москве / КазТАГ, 12 декабря 2020. - <https://kaztag.kz/ru/news/banner-severnnyy-kazakhstan-russkaya-zemlya-razmestili-na-zabore-posolstva-rk-v-moskve>; «О подготовке и проведении в 2015 году 550-летнего юбилея Казахского ханства». Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2014 года №1448 / Әділет, Информационно-правовая система нормативных правовых актов Республики Казахстан. - <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1400001448> vb.

İBN SÎNÂ'NIN RUH KONUSUNA KUR'AN-I KERİM'DEN GETİRDİĞİ DELİLLERE GENEL BİR BAKIŞ

Dr. Selahattin AYDAR

Van Edremit İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

ORCID: 0000-0003-1603-5403

ÖZET

İnsan, beden ve ruh olmak üzere iki ayrı olgudan meydana gelir. Beden insanın fiziki bütünlüğü olarak tanımlanırken ruh çoğunlukla insanın soyut bütünlüğünü ifade etmek için kullanılır. Ruh hakkında filozoflarca farklı perspektifler sunulmuş olsa da genel itibariyle ruh konusunu işleyen düşünürler çoğunlukla ruhu bedene canlılık ilkesi katan öz veya cevher olarak ifade etmişlerdir. İslam düşünce tarihini içinde yetmişmiş çok yönlü bir âlim ve filozof olan İbn Sînâ ruh konusuna özel bir anlam yükleyerek konuya hem felsefe hem de dini bilgi ekseninde açıklar. Ruh ile ilgili bilgiyi insanın bizzat kendisi hakkındaki derin ve manevi bir bilgi olarak belirleyen İbn Sînâ, geliştirdiği ruh teorisini temellendirirken çoğunlukla Antik Yunan felsefesinden özellikle de Aristoteles'ten, Platon'dan ayrıca Yeni Platoncu görüşlerden etkilenmiştir. Ruhun, beden ölümü ile birlikte tanrısal bir konuma yükseldiğini kabul eden İbn Sînâ bu noktada yalnızca felsefi bilgi ile yetinmemiş, ruh konusuna dair yaptığı açıklamaları desteklemek için dini bilgiye de müracaat etmiştir. Ruha ait bilginin özel bir bilgi olduğunu kabul eden İbn Sînâ, insanın Allah'ı tanınmasının bu özel bilgi sayesinde mümkün olduğunu ortaya koymaya çalışır. Dolayısıyla eklektik bir düşünce biçimi ortaya koyan İbn Sînâ, Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı ayetlerin ruh ile ilgili doğrudan veya dolaylı olarak bilgi aktardığı görüşündedir. İbn Sînâ bu yaklaşımıyla felsefi bilgi ile dini bilginin birbiriyle çatışmadığını aksine birbirlerini desteklediğini ruh konusu üzerinden örneklendirerek sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İbn Sînâ, ruh, Kur'an-ı Kerim, felsefi bilgi, dini bilgi.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ GÖÇ KAVRAMINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARI

METAPHORICAL PERCEPTIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES TOWARDS THE CONCEPT OF MIGRATION

Yüksek Lisans Öğrencisi Eda DABAN

Giresun Üniversitesi edah.daban@gmail.com - 0009-0009-7353-8729

Prof. Dr. Serkan DOĞANAY

Giresun Üniversitesi serkan.doganay@giresun.edu.tr -0000-0003-2073-6894

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacını, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “göç” kavramına yönelik metaforik algılarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu ise 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda öğrenim gören 71 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak açık uçlu metafor formu kullanılmıştır. Form iki bölümden oluşmuş, ilk bölümde katılımcıların demografik bilgileri ile ilgili cevaplamaları gereken sorular yer alırken ikinci bölümde öğretmen adaylarından “Göç gibidir. Çünkü.....” cümlesindeki boşlukları tamamlamaları istenmiştir. Veri toplama aracından elde edilen bilgiler içerik analizi yapılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Göç kavramına yönelik oluşturulan metaforlar, Nvivo programına aktarılıp program üzerinde analiz edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak adına uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmanın sonunda öğretmen adaylarının 54 metafor geliştirdikleri görülmüştür. Yedi kategoride toplanan metaforlardan en çok tekrar edenleri zorunluluk, değişim, leylek, umut, yalnızlık, çaresizlik olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, öğretmen adayı, göç, metafor, algı.

ABSTRACT

The main purpose of this study is to determine the metaphorical perceptions of Social Studies teacher candidates towards the concept of “migration”. The study group, which the survey model was used, consists of 71 teacher candidates studying at Giresun University Faculty of Education. Department of Social Studies Education in the 2023-2024 academic year. An open-ended metaphor form was used as a data collection tool in the research. The form consisted of two parts; in the first part, there were questions that the participants had to answer about their demographic information and in the second part, the teacher candidates were asked to answer the questions “Migration” like this. They were asked to complete the blanks in the sentence “Because”. The information obtained from the data collection tool was tried to be analyzed by content analysis. Metaphors created for the concept of migration were transferred to the Nvivo program and analyzed on the program. Expert opinion was sought to ensure the

reliability of the research. At the end of the research, it was seen that teacher candidates developed 54 metaphors. Among the metaphors collected in seven categories, the most recurring ones were necessity, change, stork, hope, loneliness and helplessness.

Key Words: Social Studies, teacher candidate, migration, metaphor, perception,

GİRİŞ

Göç, geçmişten günümüze güncel bir konu olarak varlığını sürdürmüştür. Kimi zaman itici kimi zaman çekici sebeplerle ortaya çıkan göç, bazen bireysel bazen ailecek kimi zaman da kitleler halinde gerçekleşmektedir.

Türk lügâtında, ‘göç’ kelimesi, evi barkı ile yer değiştirme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Burada ev, bir barınak anlamına gelir ve temelinde ‘konmak’ faaliyeti bulunur. Evi barkı ile yer değiştirmek ise çoluk çocuk, tüm aile bireyleriyle bir yerden başka bir yere gitmek manalarında kullanılmaktadır (Çakır, 2011). Modern zamanda göç olgusu, ekonomik, ekolojik ve siyasi durumlarla, sorunlarla veya krizlerle alakalıdır. Göç daha çok imkanların az olduğu yerlerden nispeten daha iyi imkanlara sahip yerlere, daha az fırsat olan, daha az ücret veren yerden her manada daha konforlu ve özgür yaşamı sunan yerlere doğru gerçekleşmektedir (Şemşit, 2018).

Göç hareketi evlerinden yurtlarından ayrılmayla başlayıp yer değiştirmeye devam eder ve göç edilen yere uyum sağlamak ile son bulur. (Çakır, 2011). Sebepleri ve sonuçları ile toplumları yakından etkileyen göç olgusunun öğretim programlarında olmaması düşünülemez. Bu nedenledir ki birçok dersin öğretim programlarında göç konusuna yer verilmektedir.

Türkiye’deki Eğitim Fakültelerinin Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı öğretim programındaki *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* ve *Türkiye’nin Beşeri Ekonomik Coğrafyası* dersleri içinde göç konusu işlenmektedir. Ayrıca *Günümüz Dünya Sorunları* dersi kapsamında, güncel sorunlar adına göç konusundan bahsedilmektedir. Bununla birlikte Ortaokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde, göç ile ilişkili bir kazanımın olduğu da saptanmıştır. “SB.7.3.3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır”(MEB, 2024).

Üniversitenin müfredatı ve ortaokul öğretim programında göç konusunun yer alması sebebiyle söz konusu kazanımı, öğrencilere kazandıracak meslek elemanlarının Sosyal Bilgiler öğretmen adayları olması göz önünde bulundurulmuş ve çalışmanın öğretmen adaylarıyla yapılması tercih edilmiştir.

Çalışmayla ilgili diğer bir kavram da metafordur. Metafor, çeşitli çevrelerce değişik şekillerde tanımlanmıştır. Metafor, bilinen bir olgunun ya da konseptin daha iyi farkına varılması ve ifade edilebilmesi için bilindik şekilde tarif edilmesidir (Arslan & Bayrakçı, 2006). Metaforun oldukça fazla tanımı vardır. Bunlardan en kolay yapılmış tanımı ise alışılmadık olay ve olguları bilindik kavramlarla tanımlamak ya da yorumlamak olarak ifade edilebilir (Botha, 2009).

Çalışma kapsamında öğretmen adaylarının göç kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar, içerik analizi yapılarak incelenmeye alınmış ve bu metaforlar yoluyla öğretmen adaylarının göçe yönelik algılarının olumlu ve olumsuz olma durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Literatür incelendiğinde öğretmen adayları ile yapılan çalışmaların çeşitlendirildiği görülmektedir. Usta (2022), üniversite öğrencilerinin afet ve göç kavramlarına ilişkin geliştirdikleri metaforları belirlemiştir. Burak & Amaç (2021), öğretmen adaylarının mülteci öğrenci algıları üzerine bir çalışma ortaya koymuşlardır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmalara bakıldığında, Alkar (2023)'ün sosyal bilgiler öğretmen adaylarının göç ve kültür kavramlarına ilişkin metaforik algılarını belirlediği görülmektedir. Ekici, Doğan & Bakir (2023), öğretmen görüşlerine göre göçün toplumsal değerlere etkisini ortaya koymuşlardır. Ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmalara bakıldığında Bozan & Kaştan (2018), göç yaşamış öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerini araştırmışlardır. Türk & Atasoy (2019), Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin zihnindeki göç olgusunu incelemişlerdir. Tıkman, Yıldırım & Şentürk (2017), göçle ilgili metafor çalışması yapmışlardır.

Yapılan incelemeler sonucu Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının göç kavramına yönelik metaforik algılarıyla ilgili çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Ortaokul öğretim programında göç kazanımının yer alması ve bunun da sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından kazandırılması, çalışmanın sosyal bilgiler öğretmen adaylarına yönelik olmasını sağlamıştır. Bu bakımdan literatüre katkı sağlayacağı düşünülen çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının göç konusundaki algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesidir.

1.YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden tarama modeli kapsamında yürütülmüştür. Veriler anlık fikir toplama şeklinde gerçekleştirileceği için tarama modeli tercih edilmiştir. Tarama modeli, geçmişte gerçekleşmiş veya günümüzde de devam eden durumları olduğu gibi ifade etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya konu olan olay ve kişiler içinde buldukları şartlarda olduğu gibi tanımlanmaya çaba gösterilir (Karasar, 1991).

1.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılı kapsamında öğrenim görmeye devam eden Giresun Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem kolay ulaşılabilir örneklemdir. Çizelge 1'de çalışma grubunun demografik bilgileri gösterilmiştir.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Özellikler		f
Cinsiyet	Kadın	50
	Erkek	21
	Toplam	71
Memleket	Doğu Anadolu	7
	Karadeniz	34
	Akdeniz	4
	Marmara	3

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri (Devamı)

Memleket	İç Anadolu	12
	Güneydoğu Anadolu	9
	Ege	2
Anne Mesleği	Ev Hanımı	60
	İşçi-Özel Sektör	7
	Memur	4
Baba Mesleği	Emekli	16
	Esnaf- Serbest	45
	Memur	10
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	2
	İlkokul	25
	Ortaokul	23
	Lise	12
	Üniversite	9
	Lisansüstü	0
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar değil	0
	İlkokul	12
	Ortaokul	25
	Lise	22
	Üniversite	10
	Lisansüstü	2

1.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı, araştırmacının kendisi tarafından hazırlanmıştır. Veri toplama aracının ilk kısmında demografik bilgiler yer almıştır. Bu kısımda öğrencilere cinsiyet, memleket, anne-baba meslek durumu ve anne-baba eğitim durumu sorulmuştur. Formun ikinci kısmında “Göç gibidir. Çünkü....” ifadesindeki ilgili boşlukların doldurulması istenmiştir.

1.3. Verilerin Toplanması

Veriler katılımcılardan sınıf ortamında ve yüz yüze toplanmıştır. Gerekli açıklama yapıldıktan sonra formu doldurmaları istenmiştir. Metafor çalışması yapılmadan önce metaforun ne olduğu, çalışmanın ne amaçla yapıldığı ve katılımcılardan tam olarak ne beklendiği açıkça ifade edilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Öğretmen adaylarının göç kavramı için ürettikleri metaforlar incelendiğinde, öne çıkan metaforlar: “Zorunluluk”, “Çaresizlik”, “Leylek”, “Umut”, “Yalnızlık” olarak ifade edilebilir. Zorunluluk metaforunun en çok tekrar eden metafor olması göçün istenmeden yapılan bir hadise olmasıyla ilişkilendirilebilir. Zorunda kalınarak yapılmış bir göç olayının çaresizliği de doğurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Leylek bir yerden başka bir yere gitmeyi simgelerken, gidilen yere karşı duyulan olumlu duygular da umut metaforuyla açıklanabilmektedir. Göç, sonuçları itibarıyla geride bırakmayı da gerektirebilmektedir. Bu noktada göç eden insanlar yalnızlık çekebilmektedirler. Kelime bulutundaki yalnızlık metaforunun da açıklamasının bu şekilde olabileceği düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve ilgili metaforların frekansları Çizelge 2’de sunulmuştur. Tabloya bakıldığında tekrar eden metaforları ve tekrar etme sayılarını da görmek mümkündür. Çizelge 2’de toplam olarak ifade edilen 71 sayısı çalışmada metafor üreten toplam öğrenci sayısıdır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının göç kavramı için geliştirdiği metafor ise 54 tanedir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların frekansları incelendiğinde yoğunluğun; zorunluluk (f=4), leylek (f=4), umut (f=3), yalnızlık (f=3), çaresizlik (f=3), değişim (f=2), hastalık (f=2), kaplumbağa (f=2), geride bırakmak (f=2), aşk (f=2), şeklinde sıralandığı görülmektedir. Diğer tüm metaforlar birer kez üretilmiştir.

Çizelge 2. Metaforlar ve Frekansları

No	Metafor	f	No	Metafor	f
1	Zorunluluk	4	32	Savaş	1
2	Leylek	4	33	Sürgün	1
3	Çaresizlik	3	34	Hüzün	1
4	Umut	3	35	Kaos	1
5	Yalnızlık	3	36	Taşınmak	1
6	Değişim	2	37	Uçak	1
7	Hastalık	2	38	Bataklık	1
8	Kaplumbağa	2	39	Yeni Doğan Bebek	1
9	Geride Bırakmak	2	40	Kargaşa	1
10	Aşk	2	41	Baştan Başlamak	1
11	Yolculuk	1	42	Balık	1
12	Yıldırım	1	43	Kimsesiz Çocuk	1
13	Yeniden Doğmak	1	44	Ölüm	1
14	Mevsim	1	45	Ayrılık	1
15	Hayal	1	46	Çiçek	1
16	Sonbaharda Yaprak	1	47	Aidiyetsizlik	1
17	Hasret	1	48	Kız Çocuğu	1
18	Kış Günü	1	49	Arınma	1
19	Yeni Bir Yuva	1	50	Dekorasyon	1
20	Saat	1	51	Cesaret	1
21	Kaydırak	1	52	Akarsu	1
22	Başlangıç	1	53	Kanat	1
23	Yörükler	1	54	Özlem	1
24	Fırtına	1			
25	Canlı	1			
26	Kuş	1			
27	Zenginlik	1			
28	Sağanak Yağmur	1			
29	Kültür Birleşimi	1			
Çizelge 2. Metaforlar ve Frekansları (Devamı)					
30	Deplasman	1			
31	Eziyet	1		Toplam	71

2.1.Göç Kavramına Yönelik Üretilen Metaforların Kategorik Dağılımı

Öğretmen adayları toplam 54 metafor üretmişlerdir. Ürettikleri bu metaforlar içerik analizi sonrası oluşturulan yedi kategori altında toplanmıştır. Kategoriler ve ilgili oldukları metaforlar ile bu metaforların kategorilerde bulunma durumlarına göre frekansları Çizelge 3’de verilmiştir.

Çizelge 3. Göç Kavramına Yönelik Üretilen Metaforların Kategorik Dağılımı

Metafor Kategorisi	Metafor	Metafor Sayısı	Frekans (Öğrenci Sayısı)
Yer değiştirme olarak göç	Yörükler, Taşınmak, Uçak, Balık, Aşk, Kaplumbağa, Kız Çocuğu, Leylek, Kanat, Kuş, Zorunluluk,	11	11
Mecburiyetler açısından göç	Zorunluluk(3), Değişim, Çaresizlik(3), Eziyet, Leylek, Sürgün,	6	10
Değişim olarak göç	Zenginlik, Mevsim, Saat, Canlı, Ayrılık, Çiçek, Akarsu, Kültür Birleşimi, Değişim, Yeni Doğan Bebek, Cesaret, Başlangıç, Yeniden Doğmak, Baştan Başlamak, Arınma, Yolculuk, Yeni Bir Yuva, Dekorasyon,	18	18
Bilinmezlik olarak göç	Deplasman, Hayal, Bataklık, Sonbaharda Yaprak, Kış Günü, Kaydırak,	6	6
İyi bir hayata kavuşma arzusu olarak göç	Umut (3), Leylek (2)	2	5
Sürekli özlem duyma açısından göç	Geride Bırakmak (2),Hasret, Yalnızlık (3), Hüzün, Kimsesiz Çocuk, Ölüm, Aidiyetsizlik, Özlem,	8	11
Olumsuz sonuçları açısından göç	Sağanak Yağmur, Fırtına, Yıldırım, Kargaşa, Savaş, Hastalık(2), Kaos, Aşk, Kabuğunu Kaybetmiş Kaplumbağa,	9	10
TOPLAM		60	71

Çizelge 3’de öğretmen adaylarının ürettiği metaforlardan yola çıkılarak oluşturulmuş kategoriler paylaşılmıştır. Çizelge 3’te 60 olarak yazılmasının sebebi, metaforlardan bazılarının anlam bakımından birden çok kategoride tekrar etmesidir. Tekrar eden metaforlar; aşk, kaplumbağa, leylek, zorunluluk, değişim, umut, yalnızlık, çaresizlik, hastalık ve geride bırakmaktır.

2.2. Metafor Kategorileri

Bu bölümde yedi kategori açıklanmış ve kategoriler içerisinde hangi metaforların yer aldığından bahsedilmiştir.

2.2.1. Yer değiştirme olarak göç

Bu kategori, bulunulan yerden ayrılma, bulunulan yeri bırakma kavramlarıyla ifade edilmesi bakımından göç metaforuyla ilişkilendirilmektedir. Öğretmen adaylarının ifadelerine dayanarak bu kategorinin altında toplanabilecek metaforlar: yörükler, taşınmak, uçak, balık, aşk, kaplumbağa, kız çocuğu, leylek, kanat, zorunluluk, kuştur. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

K17 “Göç yörükler gibidir. Çünkü; dini, siyasi, iktisadi birçok nedenden dolayı yer değiştirilir”.

K30 “Göç uçak gibidir. Çünkü; bir yerden bir yere ulaşmayı amaçlar”.

E16 “Göç kız çocuğu gibidir. Çünkü; doğup büyüdüğü yerden bir zamandan sonra ayrılır”.

2.2.2. Mecburiyetler açısından göç

Bu kategorinin göçü istenmeden yapılan bir eylem olarak simgelendiği düşünülmektedir. Kategoride zorunluluk ve çaresizlik metaforu üçer öğretmen adayı tarafından üretilmiştir. Değişim, eziyet, sürgün, leylek, metaforları ise birer kez üretilmiştir. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

K25 “Göç eziyet gibidir. Çünkü; yaşadığın yerden gitme mecburiyetin vardır. Doğup büyüdüğün topraklara bir daha gidememek eziyettir”.

K27 “Göç sürgün gibidir. Çünkü; bulunduğunuz yerden zorunlu ayrılmamızı gerektiriyor”.

2.2.3. Değişim olarak göç

Bu kategoride göç, hayatın farklılaşması, değişmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu noktada değişim iki öğretmen adayı tarafından metafor olarak üretilirken, kültür birleşimi, zenginlik, mevsim, saat, canlı, ayrılık, çiçek, akarsu birer öğretmen adayı tarafından üretilmiştir. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

E1 “Göç, kültür birleşimi gibidir. Çünkü; kültürlerin birleşimiyle iç içe geçmesine olanak sağlar”.

K9 “Göç mevsimler gibidir. Çünkü; göçler de gelip geçicidir. Mevsimler değişirken kılık kıyafetimiz, meyveler, sebzeler, bitki ve hayvan çeşitliliğinde değişiklik olur. Göçte de tıpkı mevsimlerde olduğu gibi yerimiz evimiz, vatanımız, vatandaşımız değişir”.

2.2.4. Bilinmezlik olarak göç

Bu kategori göç sürecini ve göç sonuçlarını öngörülemez durumu olarak tasvir eden metaforlardan oluşmaktadır. Bu kategoride oluşturulmuş metaforlar; deplasman, hayal, sonbaharda yaprak, kış günü, kaydırak ve bataklık. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

E4 “Göç deplasman gibidir. Çünkü; hiç bilmediğin bir yere gidiyorsun ve yol giderken çok iyidir. Büyük umutlarla çıkılıyor yola. Sonuç ya iyi ya da kötü olacaktır”.

K5 “Göç bataklık gibidir. Çünkü; sonu gelmez arttıkça bataklığa döner”.

2.2.5. İyi bir hayata kavuşma arzusu olarak göç

Bu kategorinin var olan şartlardan daha iyi şartlara kavuşmak adına yapılan göçleri temsil ettiği düşünülmektedir. Öğretmen adaylarından 3 tanesi umut metaforunu üretirken, iki öğretmen adayı da leylek metaforunu üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

E11 “Göç umut gibidir. Çünkü; göçler yeni umutlara yelken açmaktır. Bir umuda tutunmaktır”.

K31 “Göç leylek gibidir. Çünkü; yaşanılmaz olduğunda leylekler göç eder. İnsanlar da leylekler gibidir. Rahat oldukları yere göç ederler”.

2.2.6.Sürekli özlem duyma açısından göç

Bu kategoriye göre öğretmen adayları özlem duymakla ilgili kavramları ifade etmektedirler. Bu bağlamda; hasret, hüznün, kimsesiz çocuk, ölüm, özlem, aidiyetsizlik metaforlarını birer öğretmen adayı üretmişken iki öğretmen adayı geride bırakmak, üç öğretmen adayı da yalnızlık metaforunu üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

K28 “Göç hüznün gibidir. Çünkü; alışık olduğumuz mekândan sevdiğimizden ayrılıp belki de hiç bilmediğimiz yerlere gitmektir”.

K36 “Göç ölüm gibidir. Çünkü; doğup büyüdüğün, yaşadığın vatani terk etmek benliğini terk etmektir”.

K10 “Göç hasret gibidir. Çünkü; prangalar eskidir”.

2.2.7. Olumsuz sonuçları açısından göç

Bu kategorinin, göçün olumsuz sonuçlarıyla ilişkilendirmesi sonucu üretilen metaforları kapsadığı görülmektedir. Bu bağlamda iki öğretmen adayı hastalık metaforunu üretirken diğer öğretmen adayları sağanak yağmur, fırtına, yıldırım, kargaşa, savaş, kaos, aşk, kabuğunu kaybetmiş kaplumbağa metaforlarını üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir.

K22 “Göç sağanak yağmur gibidir. Çünkü; nereye gidersen git hiçbir yere ait olamazsın bu durumdan kaçış yoktur”.

K26 “Göç savaş gibidir. Çünkü; iki seçeneğin vardır. Ya kazanırsın ya kaybedersin”.

SONUÇ

Geçmişten günümüze yaşanan göçler, ulaştığı boyutları ile güncel bir konu ve sonuçları nedeniyle de bir sorun haline gelmiştir. Bu çalışmanın amacını Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının göç kavramına yönelik metaforik algılarının tespit edilmesi oluşturmaktadır. Çalışma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören 1, 2, 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde 90 öğrenciye metafor formu uygulanmış fakat metafor formlarından 19 tanesi ilgili alan doldurulmadığı ve açıklama metafordan bağımsız olduğu için çalışmadan çıkarılmıştır. Bu

ayıklama işlemi sonucu toplam 71 öğretmen adayının formu çalışma için kullanılmıştır. Öğretmen adayları toplamda 54 metafor üretmişlerdir. Bu metaforlardan en fazla tekrar edenleri sırasıyla zorunluluk (f=4), leylek (f=4), umut (f=3), yalnızlık (f=3), çaresizlik (f=3), değişim (f=2), hastalık (f=2), kaplumbağa (f=2), geride bırakmak (f=2), aşk (f=2)'tır. Geri kalan metaforlar birer öğretmen adayı tarafından üretilmiştir.

Öğretmen adaylarının oluşturduğu 54 metafor, yedi kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; yer değiştirme olarak göç, mecburiyetler açısından göç, değişim olarak göç, bilinmezlik olarak göç, iyi bir hayata kavuşma arzusu olarak göç, sürekli özlem duyma açısından göç, olumsuz sonuçları açısından göçtür. En fazla metaforun toplandığı kategori on sekiz metafor ile değişim olarak göçtür.

Göç hareketleri, nedenleri ve nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda değişik biçimlerde tasnif edilebilmektedir (Urk, 2010,). Bu sebeptendir ki 71 öğretmen adayı birbirinden farklı metaforlar üretmişlerdir. Bazı metaforlar farklı anlamlarda kullanıldıkları için farklı kategorilerde tekrar etmiştir. Söz konusu tekrar eden metaforlar sebebiyle Çizelge 2’de metafor sayısı 54 iken Çizelge 3’te metafor sayısı 60 olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın sonucu genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adayları göçün sebep ve sonuçları ile ilgili metaforlar oluşturmuşlardır. Göç, genel olarak daha iyi bir hayata kavuşmada bir araç olarak görülmektedir. Olumlu ve olumsuz sonuçlar getiren göç, değişim ve yeni başlangıçların kaynağı olarak görülmektedir. Yine göçün sonuçlarına odaklanan öğretmen adayları, olumsuz sonuçları açısından göçü yakıp yıkan bozucu bir kavram olarak ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının göçü genel manada bir zorunluluk olarak gördükleri anlaşılmıştır. Bu zorunluluktan doğan, geçmişe ve terk edilen yere duyulan hasret de göçün olumsuz sonuçları açısından değerlendirilmiştir. Göç öğretmen adayları tarafından mekân değişikliği, başka bir ifadeyle yer değiştirme olarak da algılanmaktadır.

TARTIŞMA

Göç kavramını yer değiştirme olarak algılayan öğretmen adaylarından biri, ürettiği aşk metaforunda ruhsal ve duygusal anlamda bir ifade kullanmaktadır. Öğretmen adayının kullandığı ifade “Göç aşk gibidir. Çünkü; aşk sevdiğin insanın gönlünden kopup, başka insanların gönlüne göç etmek gibidir” şeklindedir. Bu kategori altında toplanmış diğer metaforların ise göç durumunu mekânsal anlamda bir değişiklik ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Türk ve Atasoy (2020), sekizinci sınıf öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada katılımcıların oluşturduğu metaforların göçe olumlu veya olumsuz bir anlam yüklemeksizin, onu salt bir mekân değişikliği ve yeniliklere sebep olan bir eylem olarak betimlediklerini ifade etmektedirler. Bu anlamda çalışma benzerlik göstermektedir. Yine aynı çalışmada en çok tekrar eden metafor kuş iken Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarıyla yapılan bu çalışmada kuş metaforu bir kez üretilmiştir. Alkar (2023)’ın çalışmasında yer değiştirme olarak göç kategorisindeki metaforların taşınma, mekân değişikliği, yerleşim alanının değişimi gibi hareketliliği içeren kavramlara yönelik olması bakımından da bu çalışmayla benzerdir.

Mecburiyetler açısından göç kategorisinde üretilen metaforların göçün yapılma nedenleri üzerinde durularak üretildiği, bu faaliyetin zorunda kalınarak çaresizce gerçekleştirildiği fikrine dayandığı düşünülmektedir. Öğretmen adayları bu kategoride göç metaforunu olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Koç (2024) doktora tezinde başlangıçta Türkiye’de belirli bir süre kalmayı planlayan bireylerin, geri dönüş için yeterli ekonomik birikime ulaşamamaları, üçüncü bir ülkeye göç ettiklerinde veya köken ülkeye döndüklerinde yeniden sıfırdan başlayacak olmaları gibi faktörlerin etkileriyle mecburi bir yerleşiklik durumu yaşadıklarını ifade etmiştir.

Değişim olarak göç kategorisinde öğretmen adaylarının göç metaforunu, yenilik doğuran durumlarla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Göç, var olan durumun farklılaşması, yeni başlangıçlar, eski düzenin değişimi gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlarda öğretmen adayları genel itibarıyla olumlu bir tutum sergilemişlerdir. Alkar (2023) çalışmasında değişim metaforunun daha çok göçün neden olduğu dönüşümlerle ilgili olduğunu ifade eder ve çalışmasında değişim metaforu 7 kez üretilmiştir. Öğretmen adaylarıyla yapılan bu çalışma da ise değişim metaforu 2 kez üretilmiştir. Avcı (2020) 9-14 yaş çocuklarla yaptığı çalışmada göçmen çocukların göç sonrası değişiklik olarak özellikle dillerinin değişmesini büyük bir değişiklik olarak gördüklerini ifade etmiştir.

Bilinmezlik olarak göç kategorisinde öğretmen adayları göç metaforunu çıkılan yolun sonuçlarını ön görememe olarak ifade etmişlerdir. Bu kategori içerisinde üretilen metaforlarda öğretmen adaylarının olumsuz bir algıda oldukları görülmektedir. Türk ve Atasoy (2020) çalışmalarında belirsizliklerin kaynağı olarak göç kategorisi bağlamında göçü bilinmezliklerin ve belirsiz bir geleceğin kaynağı olarak tasvir edildiğini ifade etmişlerdir.

İyi bir hayata kavuşma arzusu olarak göç kategorisinde öğretmen adayları göç metaforunu umut edilen bir yaşam, daha iyi koşullara kavuşma şeklinde ifade etmektedirler. Öğretmen adaylarının bu kategori altında oluşturdukları metaforların olumlu bir algıyı işaret ettiği düşünülmektedir.

Sürekli özlem duyma açısından göç kategorisinde göç metaforu göçün sonuçları ile ilişkilendirilmektedir. Öğretmen adaylarının bu kategori altında oluşturdukları metaforların sıla hasretini işaret ettiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının göçe yönelik algıları olumsuzdur. Aidiyetsizlik bu çalışmada yeni hayata ait hissetmeme olarak tasnif edilirken, Koç (2024) doktora tezinde göçmenlerin ev sahibi ülke bağlamında gerçekleşen aidiyet algılarındaki değişimleri kimliğin bağlamsallığı ile ilişkilendirmektedir. Avcı (2020) ise 9-14 yaş çocuklarla yaptığı çalışmada görüşme kayıtlarından elde ettiği bilgilere dayanarak katılımcıların memleketlerine geri dönmek, akrabalarına kavuşmak, savaş çıkmaması, okuluna geri dönmek, anne/baba, arkadaş ve öğretmenlerini geri istemesi gibi özlem duyulan kavramları ifade ettiklerinden bahsetmektedir.

Olumsuz sonuçları açısından göç kategorisinde göçün sonuçlarıyla ilgili metaforlar bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının göç metaforunu kaçması mümkün olmayan, kötü sonuçlar doğuran, kişinin ve toplumun hayatını olumsuz anlamda değiştiren bir olaylar silsilesi olarak ifade ettikleri görülmektedir. Türk ve Atasoy (2020), çalışmalarında olumsuzlukların kaynağı olarak göç kategorisinde, göçü kötü yaşantıların ve olumsuz bir geleceğin kaynağı

olarak gören bir temaya sahip metaforlardan oluştuğunu ifade etmişlerdir. Bu anlamda çalışma, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ürettiği olumsuz anlamdaki metaforlar açısından benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının göç metaforu için zengin bir içerik ortaya koydukları söylenebilir. Metaforlar, olumlu ve olumsuz algılar barındırması bakımından farklılık gösterir. Göç kavramıyla ilgili üretilen metaforların büyük oranda olumsuz ifadeler içermesinin sebepleri çeşitlidir. Öğretmen adaylarının memleketleri dışında başka bir şehirde ikamet etmek zorunda olması ve göçmen hissiyatı barındırmaları bu sebeplerden biri olabileceği gibi, son zamanlarda ülkemize gelmekte olan göçmen sayısındaki ciddi artış da göç kavramıyla ilgili algıların olumsuz olmasına yol açmaktadır. Öğretmen adaylarının ifadelerine dayanarak, göç sonucu yaşanan karmaşıklık ve düzenin bozulması misafir konumundaki kişiler tarafından göç kavramına olumsuz bir anlam yüklemeye sebep olmaktadır. Hemen hemen her kesimin aktif olarak kullandığı sosyal medya mecralarında karşılaşılan göçmen düşmanlığı içerikli paylaşımların da öğretmen adaylarının göçe yönelik algılarının olumsuz olmasına sebebiyet verebileceği düşünülmektedir. Yine bazı öğretmen adaylarının, 2023’de yaşanan deprem nedeniyle göçü deneyimlemiş olmaları muhtemeldir. Yaşanılan bölge, kültür ve anne-baba tutumunun da öğretmen adaylarının olumsuz algıları üzerinde etkili olabileceği söylenebilir.

ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler öğretmen adayları için yapılmış bu çalışma başka öğretim seviyeleri için de yapılabilir. Çalışma için kullanılan veri toplama aracında “Göç ettiniz mi?” ifadesinin bulunması çalışmanın sonuçları adına bir farklılık yaratabilir. Göçü direkt yaşamış kişilere ulaşırsa daha çarpıcı sonuçlar elde edilebilir. Metafor çalışması Sosyal Bilgiler birinci sınıf öğrencileri, Sosyal Bilgiler dördüncü sınıf öğrencileri (Öğretmenlik Uygulaması derslerini aldıkları için), kadrolu öğretmenler ve öğretim elemanlarına uygulanarak karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Alkar, E. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Göç ve Kültür Kavramlarına Yönelik Metafik Algıları Trakya Eğitim Dergisi, 13(2), 1205-1218, 2023.
- Arslan M., Mustafa B. Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi, Milli Eğitim, 35(171), 100-108, 2006.
- Avcı, A., *9-14 Yaş Çocukların Resimsel Anlatımlarında Göç ve Göçmenlik Algısı*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli, 2020.
- Botha, E. Why metaphor matters in education, South African Journal of Education, 29, 431-444, 2009.
- Bozan, İ., Yüksel K., Göç Yaşamış Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi. 5(10), 225-248, 2018.
- Burak, D., Zeynel A., Mülteci Öğrenciler Kanadı Kırık Kuşlar Gibidir: Öğretmen Adaylarının Mülteci Öğrenci Algıları. Milli Eğitim, 50(1), 221-247, 2021.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak E., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 2023.
- Çakır, S., Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 24, 129-142, 2011.
- Ekici, Ö., Doğan, A., Bakır S., Öğretmen Görüşlerine Göre Göçün Toplumsal Değerlere Etkisi. Tarih Okulu Dergisi, 16(66), 2656-2680, 2023.
- Karasar, N., *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara, 1991.
- Koç, İ.H., *Göçmenlik Deneyiminde Kimlik Algısı ve Kültürlerarası İletişim: Türkiye'deki Senegalliler Örneği*, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2024.
- Seçgin, F., Özalp, R., Öğretmen ve Öğrenci Perspektifinden Sığınmacı Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinde Yaşadıkları Sorunlar, Tarih Okulu Dergisi, 19(3), 782-801, 2020.
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 2024).
- Şemşit, S., Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri. Kavramsal Bakış, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 25(1) 269-289, 2018.
- Şentürk, Mehmet, Tıkman F Yıldırım, E., Göç Metaforuna Yolculuk: Bir (Fenomenolojik Çalışma. Sosyal Bilimler Dergisi, 104-126, 2017,
- Türk, H., Emin A., Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Zihninde Göç Olgusu: Bir Metafor Analizi., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 55 26-44, 2020.
- Topkaya, Y., Hakan, A., Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 767-786, 2016.
- Ozan, H., Çağrı, Ö. D., Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Ortaokul Öğrencilerinin Yer Duygusuna Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi, Kapadokya Eğitim Dergisi, 5(1), 2717-9346, 2024.
- Urk, M., Göç ve İnsan Hakları, MSGSÜ Sosyal Bilimler, 2, 108-119, 2010.
- Yıldırım, A., Şimşek H, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- Yolcu, S., İbrahim, H. Y., İlkokulda Eğitim Alan Sığınmacılara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikaları Hakkında Öğretmen Adaylarının Görüşleri, Siirt Eğitim Dergisi 3(2), 39-53, 2023.
- Usta, G., Üniversite Öğrencilerinin Afet ve Göç Kavramlarına İlişkin Geliştirdikleri Metaforların İncelenmesi, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(27), 742-768, 2022.

ALTERNATİF VE GELENEKSEL ÖLÇME DEĞERLENDİRME İLE ÖĞRENCİ PERFORMANSINA YÖNELİK BİR KARŞILAŞTIRMA

Şehri AYDIN

ORCID: 0009-0009-7346-7932

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Türkiye

Prof.Dr. Şafak ULUÇINAR SAĞIR

ORCID: 0000- 0003-3383-5330

Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Türkiye

ÖZET

Bu araştırma ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin geleneksel ve alternatif ölçme değerlendirme araçlarıyla fen bilimleri dersindeki başarılarının belirlenerek aradaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2023-2024 öğretim yılında Amasya kırsalındaki dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Benzer özellikler taşıyan ve şehir merkezine uzak olan dört ilçede bulunan ilkokullardaki 79 öğrenci ise örnekleme oluşturmaktadır. 32 kız, 47 erkek öğrenci olmak üzere 79 öğrenciden veri toplanmıştır. Öğrencilere geleneksel değerlendirme aracı olarak çoktan seçmeli başarı testi, alternatif değerlendirme aracı olarak kavram haritası, yapılandırılmış grid ve tanılayıcı dallanmış ağaç uygulanmıştır. Bu çalışmada dördüncü sınıf fen bilimleri dersi beşinci ünitesi olan “Aydınlatma ve Ses Teknolojileri” ünitesinin içerdiği kazanımlara göre hazırlanan alternatif değerlendirme araçlarıyla çoktan seçmeli “Aydınlatma ve Ses Teknolojileri” başarı testinin sonuçlarının ilişkisi incelenmiştir. Verilerin analizi için SPSS 27 veri analizi programı kullanılmıştır. Puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş, normal dağılıma uyduğu belirlenmiş, verilere parametrik testler uygulanmıştır. Geleneksel değerlendirme araçlarıyla alternatif değerlendirme araçları arasında anlamlı düşük, orta ve yüksek düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Öğrencilerin puanları cinsiyete göre karşılaştırıldığında erkeklerin puanlarının genellikle daha yüksek olduğu görülmüş ama cinsiyete göre anlamlı fark bulunamamıştır. Okullar arasında puan türleri bakımından anlamlı farklar bulunmuştur. Genellikle birinci okulun başarısının düşük olduğu fark edilmiştir. Öğrencilerin alternatif değerlendirme yöntemlerinde geleneksel değerlendirme yöntemlerine göre daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Ama bu başarı beklenen seviyede değildir. Bu durumun sebebinin öğrencilerin alternatif değerlendirme araçlarını bilmemesi düşünülmektedir. Öğretmenlerin alternatif değerlendirme yöntemlerini kullanarak öğrencileri farklı özellikleriyle de değerlendirmesi ve öğrenci gelişimini takip açısından önemlidir. Bu nedenle alternatif değerlendirme araçlarının kullanılması, öğretmenlere bunları hazırlamaya yönelik eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel değerlendirme, alternatif değerlendirme, fen eğitimi

A COMPARISON OF STUDENT PERFORMANCE WITH ALTERNATIVE AND TRADITIONAL MEASUREMENT AND ASSESMENT

ABSTRACT

This study was conducted to examine the relationship between traditional and alternative assessment and evaluation tools and the achievement of fourth grade primary school students in science courses. Relational survey model was used in this study. The population of the study consists of fourth grade students in rural Amasya province in the 2023-2024 academic year. The sample consists of 79 students in primary schools in four districts that have similar characteristics and are far from the city center. Data were collected from 79 students, thirty-two female students and forty-seven male students. Students were administered a multiple-choice achievement test as a traditional assessment tool and concept map, structured grid and diagnostic branched tree as alternative assessment tools. In this study, the relationship between the results of the multiple-choice “Lighting and Sound Technologies” achievement test and the alternative assessment tools prepared according to the outcomes of the “Lighting and Sound Technologies” unit, which is the fifth unit of the fourth grade science course, was examined. SPSS 27 data analysis program was used for data analysis. The skewness and kurtosis values of the scores were examined and normal distribution was found and parametric tests were applied for data analysis. Significant low, medium and high level relationships were found between traditional assessment tools and alternative assessment tools. When the scores of the students were compared according to gender, it was observed that the scores of males were generally higher, but no significant difference was found according to gender. Significant differences were found between schools in terms of score types. In general, it was realized that the success of the first school was low. It was observed that students were more successful in alternative assessment methods than in traditional assessment methods. However, this success is not at the expected level. It is thought that the reason for this situation is that students do not know alternative assessment tools. It is important for teachers to use alternative assessment methods to evaluate students with different characteristics in order to monitor student development, therefore it is recommended that alternative assessment tools should be used in classrooms and teachers should be trained to prepare them.

Key Words: Traditional assessment, alternative assessment, relational survey model

GİRİŞ

İnsanlık sürekli olarak değişim ve gelişim halindedir. Yaşamakta olduğumuz yüzyılda teknoloji, bilim ve eğitim başta olmak üzere çeşitli alanlarda reformlar meydana gelmiştir. Teknoloji ve bilgi alanlarında meydana gelen değişim ve gelişmeler eğitimde de değişimlere ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarmıştır. Eğitim alanında değişim olması gerektiği kanısına varılmasıyla ülkemizde eğitim programları davranışçı yaklaşım yerine yapılandırmacı yaklaşıma göre şekillendirilmeye başlanmıştır (Sönmez Ektem, Erben Keçici ve Pilten, 2016).

Bu değişimden sonra öğretmen merkezli eğitimden öğrenci merkezliye geçilmiş; öğrenci merkezli eğitime uygun halde ölçme ve değerlendirmenin de şekillendirilmesi sağlanmıştır (Şahin ve Ersoy, 2009). Yapılandırmacı yaklaşım anlayışında yapılan ölçme ve değerlendirmenin öğrencilerin bilgi sahibi olmalarına katkı sağlaması ve öğretmene öğrenci hakkında fikir vermesi gerekir. Yapılandırmacı yaklaşımda ölçme ve değerlendirme öğretimden ayrı tutulmamalı, öğrenme-öğretmeye yardımcı olan bir araç olarak kabul edilmelidir (Çakıcı, 2008). Meydana gelen bu değişimler ışığında belirli amaçlara yönelik olan geleneksel değerlendirmenin yerini otantik değerlendirme almıştır (MEB, 2004).

Geleneksel değerlendirme araçlarının bazıları; sözlü ve yazılı yoklamalar, kısa cevaplı testler, çoktan seçmeli testler, eşleştirmeli sorular içeren testler ve doğru-yanlış testleridir. Geleneksel değerlendirme yöntemleri; öğretmeni merkeze alır, öğrencilerin sınavda verdikleri cevapları önemser, ezbere dayalıdır; tutum ve becerileri çok yönlü olarak değerlendiremez ve sonuca yönelik olan yaklaşımdır (Sefer, 2006). Basit seviyedeki bilgi ve becerileri ölçebilen geleneksel değerlendirme yöntemleri üst seviyedeki bilgi ile becerileri ölçmede yetersiz kalmaktadır. Öğrencilerin yetenekleri ile potansiyellerini aynı anda ölçmenin mümkün olmadığı geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleri, sonuç odaklıdır, tek yönlü değerlendirmeler yapar ve öğrenci gelişimini takipte yetersiz kalır (Baki ve Birgin, 2004; Buldur, 2009; Gelbal ve Kelecioğlu, 2007 Köklükaya, 2010).

Otantik değerlendirme yöntemleri; geleneksel değerlendirme yöntemlerinin haricindeki değerlendirme yöntemleridir (MEB, 2005). Alternatif değerlendirme yöntemleri; güvenilir, esnek, kolay uygulanabilir ve yapılandırmacıdır. Alternatif ölçme ve değerlendirme ile öğrenciler düşüncelerini analiz edebilir ve kendine dönük düşünerek özeleştirirler (Korkmaz, 2004). Öğrencilere tutum, bilgi ve becerilerini ortaya koyabileceği bol değerlendirme imkanları sunan otantik değerlendirme ile öğrencilerin çok boyutlu olarak değerlendirilebilmeleri mümkündür (MEB, 2005). Geleneksel değerlendirme araçları öğrencilerde stres veya sınav kaygılarına neden olurken, alternatif değerlendirme teknikleri eğitim sürecinde öğretimle birlikte yapıldığı için öğrencilerin performansını ve öğretimin etkisini belirlerken öğrencilerde stres ve sınav kaygısı meydana getirmeden geçerli ve güvenilir sonuçların elde edilmesine olanak sağlar. Öğrenme sürecinde ortaya çıkan eksikliklerin süreç içinde belirlenip düzeltilebilmesi ile öğretimin daha sistemli ve verimli bir hale getirilebilmesi alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile mümkündür (Baysan, 2019).

Alternatif değerlendirme araçlarının bazıları; KH (kavram haritası), ürün dosyası (portfolyo), TDA (tanılayıcı dallanmış ağaç), bulmaca, YG (yapılandırılmış grid), AÇT (anlam çözümleme tablosu), proje, gözlem, akran ve öz değerlendirmeler, KİT (kelime ilişkilendirme testi), V diyagramı, rubrik, görüşme ve kontrol listesidir (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2006). Geleneksel değerlendirme tekniklerinde önemsenmeyen grup çalışması ve iletişim gibi duyuşsal ve motor becerilerin değerlendirilmesinde alternatif değerlendirme teknikleri daha etkilidir. Bu alternatif değerlendirme araçlarının uygulanmasına yönelik 2005 sonrasındaki öğretim programlarında vurgu yapılmaktadır.

Eğitim programlarının yapılandırmacı yaklaşımın uygulamaya başlaması ile farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerine olan ihtiyaç artmıştır. Otantik ölçme ve değerlendirme ile öğrencinin farklı yetenek ve becerilerinin değerlendirilmesi farklı zeka türlerine sahip öğrencilerin kendilerini tanımasına yardımcı olur (Orhan, 2007). Bu tekniklerinin yararlarının yanı sıra öğretmenler tarafından geliştirilmesinin uzmanlık istemesi ve zaman alması gibi sınırlılıkları vardır ve bu tekniklerin uygulaması çok vakit aldığı için öğretmenler tarafından tercih edilmemektedir (Buldur, 2009). Öğretmenlere alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanmaya teşvik edebilmek için öğrencilerin alternatif ölçme ve değerlendirme araçları ve geleneksel testlerdeki başarılarının incelenmesi önemli ve gerekli görülmüştür.

Bu çalışma dördüncü sınıf öğrencilerinin Fen Bilimleri dersi “Aydınlatma ve Ses Teknolojileri” ünitesindeki başarılarının geleneksel ve alternatif değerlendirme araçlarıyla belirlenerek karşılaştırılması amacı ile yapılmıştır. Araştırmanın problem cümlesi “İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin Fen Bilimleri dersinden geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden aldıkları puanlar ile alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki nedir?” şeklindedir. Bu araştırmanın alt problemleri ise şöyledir:

1. Öğrencilerin Aydınlatma ve Ses Teknolojileri ünitesi başarı testinden aldıkları puanlar ile bu üniteyle ilgili hazırlanan kavram haritasından aldıkları puanlar arasındaki ilişki nedir?
2. Öğrencilerin Aydınlatma ve Ses Teknolojileri ünitesi başarı testinden aldıkları puanlar ile bu üniteyle ilgili hazırlanan tanılayıcı dallanmış ağaçtan aldıkları puanlar arasındaki ilişki nedir?
3. Öğrencilerin Aydınlatma ve Ses Teknolojileri ünitesi başarı testinden aldıkları puanlar ile bu üniteyle ilgili hazırlanan yapılandırılmış gridden aldıkları puanlar arasındaki ilişki nedir?
4. Araştırmaya katılan öğrencilerin başarıları cinsiyete göre nasıl değişmektedir?
5. Öğrencilerin başarıları okullarına göre nasıl değişmektedir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Bu model, mevcut bir durumu değiştirme ve etkileme gayreti göstermeden mevcut haliyle ele alan ve araştırmada söz konusu olan değişkenler arası değişimleri belirlemeye çalışan araştırma yaklaşımıdır (Büyüköztürk, 2009).

Araştırma Örneklemi

2023-2024 öğretim yılında Amasya ili kırsalındaki dördüncü sınıf öğrencileri evreni oluşturmaktadır. Benzer özellikler taşıyan ve şehir merkezine uzak olan dört ilçede bulunan

ilkokullardaki 79 öğrenci ise örnekleme oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturan öğrencilerin okullara ve cinsiyete göre dağılımı Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1. Örneklemin özellikleri

Okul	O1		O2		O3		O4		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	6	37,5	6	46,2	10	33,3	10	50	32	40,5
Erkek	10	62,5	7	53,8	20	66,7	10	50	47	59,5
Toplam	16	100	13	100	30	100	20	100	79	100

Çizelge1 incelendiğinde araştırmaya; birinci okul O1’den 6 kız, 10 erkek toplam 16 öğrenci, ikinci okul O2’den 6 kız, 7 erkek toplam 13 öğrenci, üçüncü okul O3’ten 10 kız, 20 erkek toplam 30 öğrenci, dördüncü O4’ten 10 kız, 10 erkek toplam 20 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya 32 kız, 47 erkek olmak üzere toplam 79 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan 79 öğrencinin %37,5 ini kız öğrenciler oluştururken, %62,5 ini erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada başarı testi, KH(kavram haritası), iki YG (yapılandırılmış grid) ve iki TDA (tanılayıcı dallanmış ağaç) kullanılmıştır. Başarı testi için e-posta yoluyla hazırlayan araştırmacıdan izin alınmıştır. Başarı testi dışındaki veri toplama araçları ise araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve uzman görüşü ile geçerlik sağlanmıştır.

Başarı Testi: Altın Zeybek (2022) tarafından geliştirilen “Aydınlatma ve Ses Teknolojileri” ünitesi akademik başarı testi, dört seçeneğe çoktan seçmeli test 40 sorudan oluşmaktadır. Testten alınacak en yüksek puan yüzdür. Başarı testinin güvenilirliğini 0,80 olarak hesaplamıştır.

Kavram Haritası: Kavram haritası araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve uzman görüşü ile geçerlik sağlanmıştır. Öğrencilerin tamamlaması için 12 adet boşluk bırakılmıştır. Kavram haritasından alınacak en yüksek puan on ikidir.

Yapılandırılmış Grid: Yapılandırılmış gridler araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, uzman görüşü ile geçerlikleri sağlanmıştır. YG1 9 kutucuktan oluşmaktadır ve öğrencilere bu kutucuklarla ilgili dört adet soru yöneltilmiştir. YG2 ise 10 kutucuktan oluşmaktadır ve öğrencilere bu kutucuklarla ilgili beş adet soru yöneltilmiştir. YG1’den alınacak en yüksek puan on iki iken YG2’den alınacak en yüksek puan on beştir.

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç: TDA1 ve TDA2 araştırmacılar tarafından geliştirilmiş, uzman görüşü ile geçerlikleri sağlanmıştır. TDA’lar toplam 8 çıkıştan oluşmaktadır. TDA’lardan alınabilecek en yüksek puan on ikidir.

Verilerin Analizi

Öğrencilere uygulanan başarı testi ve alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından alınan verilerin SPSS 27 programı ile analizi yapılmıştır. Başarı testinin, kavram haritasının,

yapılandırılmış gridlerin ve tanılayıcı dallanmış ağaçların toplam puanlarına betimsel istatistikler, ilişkisiz örneklem t-testi, tek faktör varyans analizi ve korelasyon analizi uygulanmış, $p=0,05$ anlamlılık düzeyinde sonuçlar değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin betimsel istatistikleri Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Ölçme araçlarından alınan puanların betimsel istatistikler

	N	Min	Max	\bar{x}	S	Çarpıklık	Basıklık
BT Top	79	25	95	61,99	19,13	-0,14	-0,90
Alt Top	79	22,50	60,00	48,16	7,65	-0,95	1,06
KH	79	3	12	10,04	1,94	-1,34	1,59
YG1	79	3	12	8,14	2,02	-0,93	0,74
YG2	79	0	15	9,84	2,85	-1,25	2,24
TDA1	79	4	12	10,38	2,26	-1,03	0,11
TDA2	79	0	12	9,77	2,62	-1,04	1,25

* “BT: Başarı testi KH: Kavram haritası YG: Yapılandırılmış grid TDA: Tanılayıcı dallanmış ağaç”

Çizelge 2 incelendiğinde başarı testinden alınan toplam puanlar incelendiğinde en düşük 25, en yüksek 95 puan olduğu ortalamasının yaklaşık 62 olduğu görülmektedir. Alternatif değerlendirme araçlarından alınan toplam puanlar incelendiğinde en düşük 22,50, en yüksek 60 puan, ortalama 48,16 alındığı tespit edilmiştir. KH’den en düşük 3, en yüksek 12 puan ortalaması $\bar{x}=10,04$ olmuştur. YG1’den en düşük 3 puan, en yüksek 12 puan ortalaması $\bar{x}=8,14$ alınmıştır. YG2’den en düşük 0, en yüksek 15 puan ortalaması $\bar{x}=9,84$ olmuştur. TDA1’den alınan en düşük puan 4, en yüksek puan 12 ortalaması $\bar{x}=10,38$ alınmıştır. TDA2’den en düşük 0, en yüksek 12 puan ortalaması $\bar{x}=9,77$ olmuştur. Puanların normalliğini test etmek için çarpıklık basıklık değerleri incelenmiş ve YG2 dışında normal dağılıma uyduğu belirlenmiştir.

Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılarak öğrencilerin çoktan seçmeli testten ve alternatif değerlendirme araçlarından aldıkları puanlar arasındaki ilişki incelenmiş ve Çizelge 3’te sonuçlar sunulmuştur.

Çizelge 3. BT ve Alternatif değerlendirme araçlarından alınan puanlar arasındaki ilişkinin analizi

		AltT	KH	YG1	YG2	TDA1	TDA2
BT Top.	r	0,62**	0,65**	0,51**	0,35**	0,24*	0,34**
	p	0,000	0,000	0,000	0,001	0,035	0,002
Alt. Top.	r	1	0,642**	0,72**	0,70**	0,46**	0,71**
	p		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
KH	r		1	0,56**	0,31**	0,08	0,29**
	p			0,000	0,000	0,000	0,000

	p	0,000	0,005	0,462	0,010
YG1	r	1	0,49**	0,01	0,38**
	p		0,000	0,926	0,001
YG2	r		1	0,09	0,27*
	p			0,415	0,015
TDA1	r			1	0,32**
	p				0,004

N=79 ** p<0,01 * p<0,05

Çizelge 3 gözden geçirildiğinde öğrencilerin; başarı testinden aldıkları puanlar ile alternatif ölçme araçlarının toplam puanı arasında orta seviyede ($r=0,62$ $p<0,01$), kavram haritasından aldıkları puanlar arasında orta seviyede ($r=0,65$ $p<0,01$), YG1 den aldıkları puanlar arasında orta seviyede ($r=0,51$ $p<0,01$), YG2 den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,35$ $p<0,01$), TDA1 den aldıkları puanlar arasında düşük seviyede ($r=0,24$ $p<0,05$) ve TDA2 den aldıkları puanlar arasında orta seviyede ($r=0,34$ $p<0,01$) anlamlı ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan 79 öğrencinin; alternatif ölçme araçlarından aldıkları toplam puan ile KH den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,64$ $p<0,01$), YG1 den aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde ($r=0,72$ $p<0,01$), YG2 den aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde ($r=0,70$ $p<0,01$), TDA1 den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,46$ $p<0,01$), TDA2 den aldıkları puanlar arasında yüksek düzeyde ($r=0,71$ $p<0,01$) anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin; KH den aldıkları puanlar ile YG1 den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,56$ $p<0,01$), YG2 den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,31$ $p<0,01$), TDA2 den aldıkları puanlar arasında düşük düzeyde ($r=0,29$ $p<0,01$) anlamlı ilişki olduğu bulunmuş, TDA1 den aldıkları puanlar arasında ilişki düşük düzeyde olup anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin; YG1 den aldıkları puanlar ile YG2 den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,49$ $p<0,01$), TDA2 den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,38$ $p<0,01$) anlamlı ilişki olduğu bulunmuş, TDA1 den aldıkları puanlar arasında ilişki düşük düzeyde olup anlamlı bulunmamıştır.

Öğrencilerin; YG2 den aldıkları puanlar ile TDA2 den alınan puanlar arasında düşük düzeyde ($r=0,27$ $p<0,05$) ilişki olduğu bulunmuş, TDA1 den aldıkları puanlar arasında ilişki düşük düzeyde olup anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan 79 öğrencinin; TDA1 den aldıkları puanlar ile TDA2 den aldıkları puanlar arasında orta düzeyde ($r=0,32$ $p<0,01$) anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin başarı testi ve alternatif ölçme araçlarından aldıkları puanların cinsiyet bakımından karşılaştırılması için yapılan ilişkisiz örneklem t-testi sonuçları Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. Puanların cinsiyete göre değişimi t-testi sonuçları

	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
BT Top	Kız	32	57,27	19,10	77	-1,840	0,070

	Erkek	47	65,21	18,66			
Alt. Top	Kız	32	47,23	8,57	77	-0,891	0,376
	Erkek	47	48,79	6,97			
KH	Kız	32	9,72	2,36	77	-1,208	0,231
	Erkek	47	10,26	1,59			
YG1	Kız	32	7,92	2,37	77	-0,785	0,435
	Erkek	47	8,29	1,77			
YG2	Kız	32	9,34	2,947	77	-1,267	0,209
	Erkek	47	10,17	2,777			
TDA1	Kız	32	10,75	1,884	77	1,202	0,233
	Erkek	47	10,13	2,481			
TDA2	Kız	32	9,50	3,172	77	-0,759	0,450
	Erkek	47	9,96	2,186			

Çizelge 4 incelendiğinde araştırmaya 32 kız, 47 erkek olmak üzere toplam 79 öğrenci katılım sağlamıştır. Kız öğrencilerin BT Top ortalaması $x=57.27$, Alt Top ortalaması $x=47.23$, KH ortalaması $x=9.72$, YG1 ortalaması $x=7.92$, YG2 ortalaması $x=9.34$, TDA1 ortalaması $x=10.75$, TDA2 ortalaması $x=9.50$ dir. Erkek öğrencilerin BT Top ortalaması $x=65.21$, Alt Top ortalaması $x=48.79$, KH ortalaması $x=10.26$, YG1 ortalaması $x=8.29$, YG2 ortalaması $x=10.17$, TDA1 ortalaması $x=10.13$, TDA2 ortalaması $x=9.96$ dir. Öğrencilerin puanları cinsiyete göre karşılaştırıldığında erkeklerin puanlarının genel olarak daha yüksek olduğu görülmüş ama cinsiyete göre anlamlı fark bulunamamıştır.

Tek faktörlü varyans analizi ile okullara göre puanların farklılaşması incelenmiş ve sonuçlar Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5. Puanların okul türüne göre değişimi ANOVA sonuçları

		N	X	S	F	sd	p	Fark
BTTop	O1	16	53,91	18,48	2,766	3-75	0,048*	O3-O1
	O2	13	57,12	13,72				
	O3	30	69,00	21,63				
	O4	20	61,13	15,80				
	Toplam	79	61,99	19,13				
Alt.Top	O1	16	40,50	8,58	10,381	3-75	0,000*	O2-O1
	O2	13	50,58	4,84				
	O3	30	51,43	6,70				
	O4	20	47,82	5,31				
	Toplam	79	48,16	7,64				
KH	O1	16	7,88	2,47	11,795	3-75	0,000*	O2-O1

	O2	13	10,77	0,439				O3-O1
	O3	30	10,50	1,59				O4-O1
	O4	20	10,60	1,31				
	Toplam	79	10,04	1,94				
YG1	O1	16	5,88	2,22	16,416	3-75	0,000*	O2-O1
	O2	13	7,65	1,24				O3-O1
	O3	30	9,27	1,45				O3-O2
	O4	20	8,57	1,453				O4-O1
	Toplam	79	8,14	2,02				
YG2	O1	16	8,00	3,63	3,344	3-75	0,024*	O3-O1
	O2	13	9,69	0,480				O4-O1
	O3	30	10,60	3,26				
	O4	20	10,25	1,65				
	Toplam	79	9,84	2,85				
TDA1	O1	16	10,25	2,52	1,158	3-75	0,332	
	O2	13	11,38	2,22				
	O3	30	10,00	2,28				
	O4	20	10,40	2,01				
	Toplam	79	10,38	2,26				
TDA2	O1	16	8,50	2,47	10,747	3-75	0,000*	O2-O1
	O2	13	11,08	2,40				O2-O4
	O3	30	11,07	1,72				O3-O1
	O4	20	8,00	2,59				O3-O4
	Toplam	79	9,77	2,62				

*p<0,05

Çizelge 5 incelendiğinde genel olarak O1'in başarısının düşük olduğu görülmektedir. Okullar arasında BT Top puanları bakımından anlamlı fark bulunmuştur ($F_{3-75}=2,766$ $p=0,048$) bu fark O3 ile O1 arasındadır. Alt Top puanları incelendiğinde O2 ile O1, O3 ile O1 ve O4 ile O1 arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($F_{3-75}=10,381$ $p=0,000$). Okullar arasında KH puanları incelendiğinde O2 ile O1, O3 ile O1 ve O4 ile O1 arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($F_{3-75}=11,795$ $p=0,000$). YG1 puanları incelendiğinde O2 ile O1, O3 ile O1, O3 ile O2 ve O4 ile O1 arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($F_{3-75}=16,416$ $p=0,000$). YG2 puanları incelendiğinde O3 ile O1 ve O4 ile O1 arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($F_{3-75}=3,344$ $p=0,024$). TDA1 puanları incelendiğinde okullar arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($F_{3-75}=1,158$ $p=0,332$). Okullar arasında TDA2 puanları incelendiğinde O2 ile O1, O2 ile O4, O3 ile O1 ve O3 ile O4 arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($F_{3-75}=10,474$ $p=0,000$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada dördüncü sınıf Fen Bilimleri dersi “Aydınlatma ve Ses Teknolojileri” ünitesindeki öğrenci başarısını alternatif ve geleneksel ölçme değerlendirme araçları ile tespit etmek ve puanlar arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Öğrencilere uygulanan ölçme araçlarının ortalamalarına bakıldığında başarı testi ortalaması 61,99 alternatif araçların toplam ortalaması 48,16 bulunmuştur. İlgili testten en yüksek 100 ve alternatif araçlardan 63 alınacağı düşünüldüğünde öğrencilerin alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarında başarılarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Veriler toplanırken öğrencilere bunun her ne kadar sınav olmadığı söylene de sınav düzeni ve çeldiriciler seçenekler arasında işaretleme yapmak onları olumsuz yönde etkilemiş olabilir. Alternatif değerlendirme yöntemleri öğrenciyi merkeze alarak öğrencinin kendi gelişimini izlemesine ve eğitimi ile ilgili kararlar almasına imkan vermektedir.

Öğrencilerin yapılandırılmış grid birden aldıkları ortalama puan diğer alternatif değerlendirme araçlarının ortalamasına göre daha düşük bulunmuştur. Bu durumun sebebi daha önce sınıfta buna benzer bir çalışma yapmamış olmaları veya yapmış olsalar bile yeterli seviyede yapılmıyor olması olabilir. Yapılandırılmış grid öğrencilerin öğrenmesinin değerlendirilmesinin yanı sıra öğrenme sürecinde birer öğrenme etkinliği rolü üstlenir (Er, 2018). Karahan (2007) ve Öztürk (2011) yapılandırılmış gridin öğrencilerin başarıları üzerinde olumlu etkisinin olduğunu belirlemişlerdir. Bu araştırmada YG1 ortalamasının diğer alternatif değerlendirme araçlarının ortalamasından düşük olmasının nedeni öğrencilerin bu teknikte cevap verme ve cevaplama yetersiz kalmış olmaları olabilir.

Çalışmanın birinci, ikinci ve üçüncü alt problemleri için yapılan veri analizleri ile ulaşılan bulgular ışığında başarı testinden alınan puanların arttıkça kavram haritasından, yapılandırılmış gridlerden ve tanılayıcı dallanmış ağalardan alınacak puanların artacağı söylenebilir. TDA1 ile KH, YG1 ve YG2 arasındaki ilişki anlamlı değilken diğer bütün puanlar arasında düşük, orta ve yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur.

Alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından TDA1 ile KH, YG1 ve YG2 puanları arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur. Bunun sebebi hazırlanan bu araçların farklı kazanımları ölçmek için hazırlanmış olması olabilir. Okullar arasında ölçme sonuçları karşılaştırıldığında TDA1 haricinde anlamlı farklar bulunmuştur. TDA1 de anlamlı fark bulunmamasının nedeninin TDA1 ile ilgili kazanımın tüm okullardaki öğrenciler tarafından aynı düzeyde anlaşılması olabilir. Okullar arasında puan türleri bakımından anlamlı farklar bulunmuştur. Genel olarak O1’in başarısının düşük olduğu söylenebilir. O1’in başarısının düşük olmasının nedeni diğer okullardan farklı eğitim öğretim stratejileri kullanılıyor olması ve bunun yeterli olmaması veya öğrencilerin genel başarısızlığı olarak yorumlanabilir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlardan biri otantik ölçme ve değerlendirme araçlarının öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkisi olduğudur.

Alternatif değerlendirme teknikleri kullanılarak öğrenciler çok boyutlu olarak değerlendirilebilirler. Bu çalışmada KH, TDA ve YG ile yapılan değerlendirmede öğrencilerin YG1, YG2 ve TDA2 puanlarının beklenenden düşük olduğu, alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarından alınan puan ile çoktan seçmeli test puanı arasında orta düzeyde anlamlı ilişki

bulunduğu belirlenmiştir. Bu tür karşılaştırmalarda duyuşsal özelliklere yönelik alternatif değerlendirme tekniklerine daha sonraki araştırmalarda yer verilmesi önerilmektedir. Öğrenci başarı ortalamasının alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarında yüksek çıkmasından dolayı sınıflarda alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının daha fazla uygulanması ve öğretmenlerin alternatif değerlendirme tekniklerini geliştirme ve kullanılmasına yönelik yeterliliklerini belirleme çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

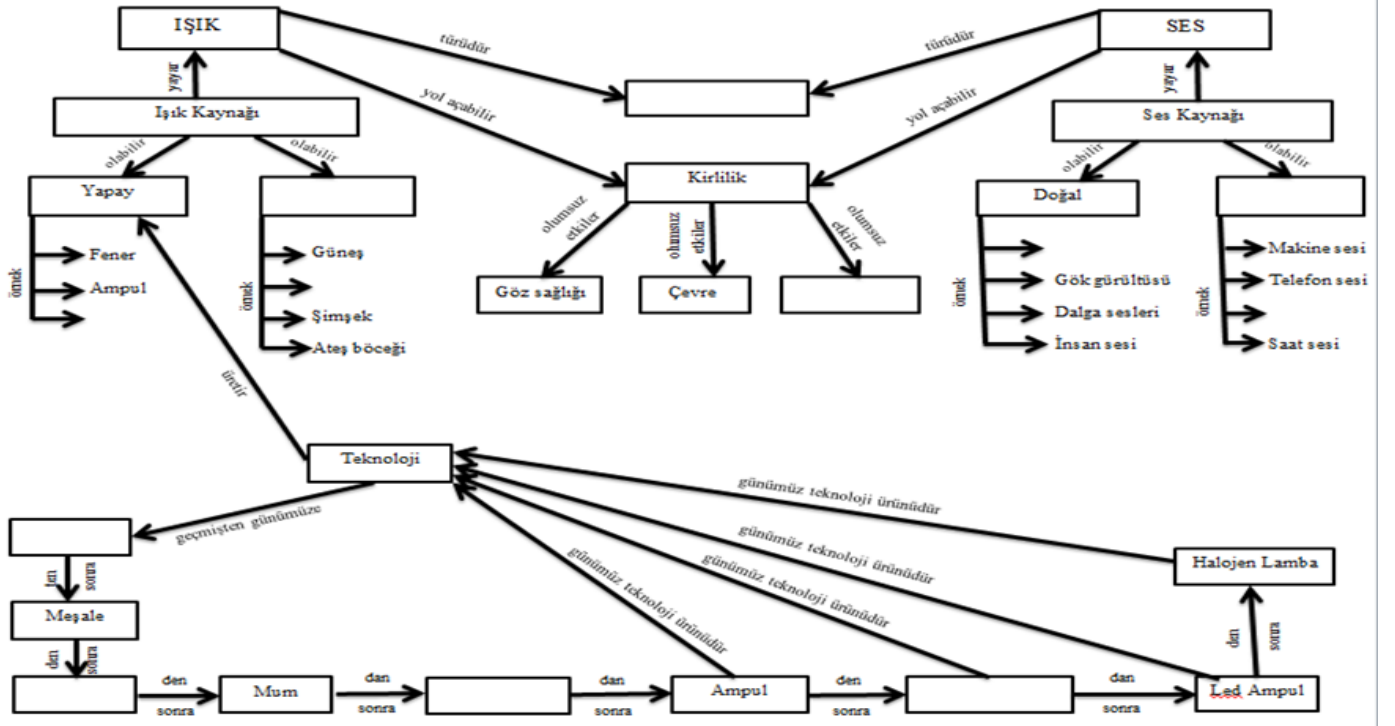
KAYNAKÇA

- Altın Zeybek, U. (2022). İlkokul 4. sınıf fen bilimleri dersi aydınlatma ve ses teknolojileri ünitesinde STEM uygulamalarının akademik başarıya etkisinin araştırılması. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. & Bıçak, B. (2006). Geleneksel alternatif ölçme ve değerlendirme öğretmen el kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Baki, A., Birgin, O. (2004). Alternatif Değerlendirme aracı olarak bilgisayar destekli bireysel gelişim dosyası uygulamasından yansımalar: Bir özel durum çalışması. *Turkish Online Journal of Educational Technology* , 3 (3), 79-99.
- Baysan, B. (2019). İlkokullarda ölçme değerlendirme amaçlı yapılan deneme sınavlarının öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Buldur, S. (2009). Fen bilgisi öğretmen adaylarının alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yönelik okuryazarlık ve öz yeterlik düzeylerinin geliştirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). Veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çakıcı, Y. (2008). Fen ve teknoloji öğretiminde yapılandırıcı yaklaşım. Editör: Taşkın, Ö. Fen ve Teknoloji Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. 1- 19. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Er, Ö. (2018). Fen ve teknoloji dersi 7. sınıf ışık ünitesinde alternatif değerlendirme yaklaşımları temelli öğretimin öğrencilerin akademik başarıları ve tutumları üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 135-145.
- Karahan, U. (2007). Alternatif ölçme ve değerlendirme metotlarından grid, tanılayıcı dallanmış ağaç ve kavram haritalarının biyoloji öğretiminde uygulanması. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, H. (2004). Fen ve Teknoloji Eğitiminde Alternatif Değerlendirme Yaklaşımları. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.

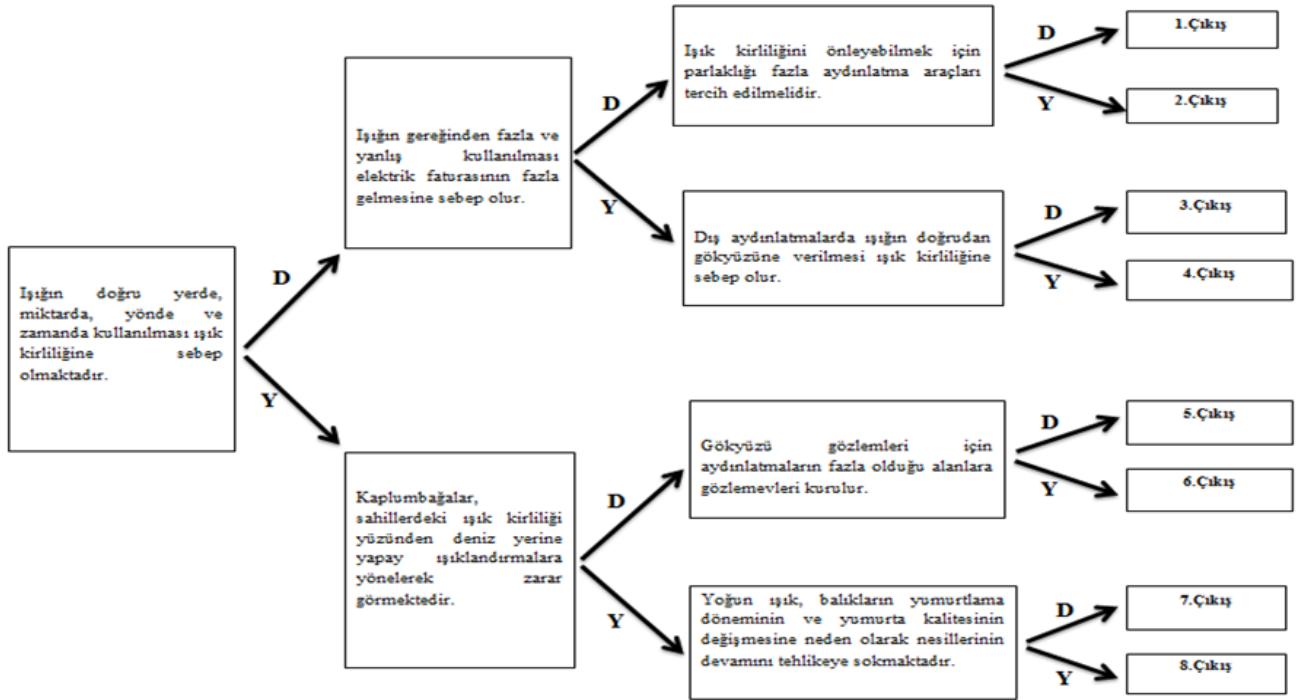
- Köklükaya, A.N. (2010). Alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ile ilgili fen bilgisi öğretmen adaylarının yeterliklerinin belirlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- MEB (2004). İlköğretim fen ve teknoloji dersi (4-5. Sınıflar) öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB (2005). İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı. MEB, TTK Başkanlığı, Eğitim Öğretim ve Program Dairesi Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Orhan, T. A. (2007). Fen eğitiminde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ilköğretim öğretmen adayı, öğretmen ve öğrenci boyutu dikkate alınarak incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, P. (2011). İlköğretim 8. sınıf “canlılar ve enerji ilişkileri” ünitesinin kavram haritaları, yapılandırılmış grid ve tanılayıcı dallanmış ağaç teknikleri ile işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sefer, G. D. (2006). Matematik dersinde problem çözme becerilerinin dereceli puanlama anahtarı kullanılarak değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sönmez Ektem, I., Erben Keçiçi, S. ve Pilten, G. (2016). Sınıf öğretmenlerinin süreç odaklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 661-680.
- Şahin, Ç. ve Ersoy, E. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının yeni ilköğretim programındaki ölçme değerlendirme konusundaki yeterlilik düzeylerine ilişkin algıları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 363-386.

EKLER

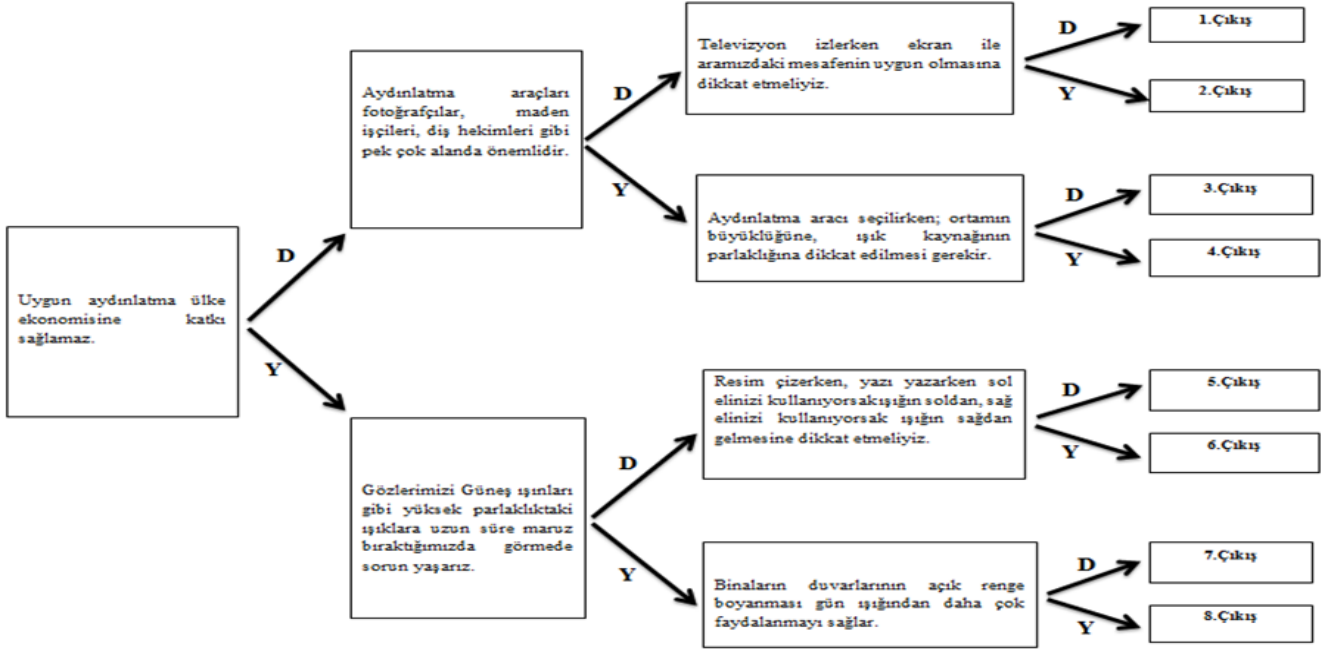
Ek-1 Kavram Haritası

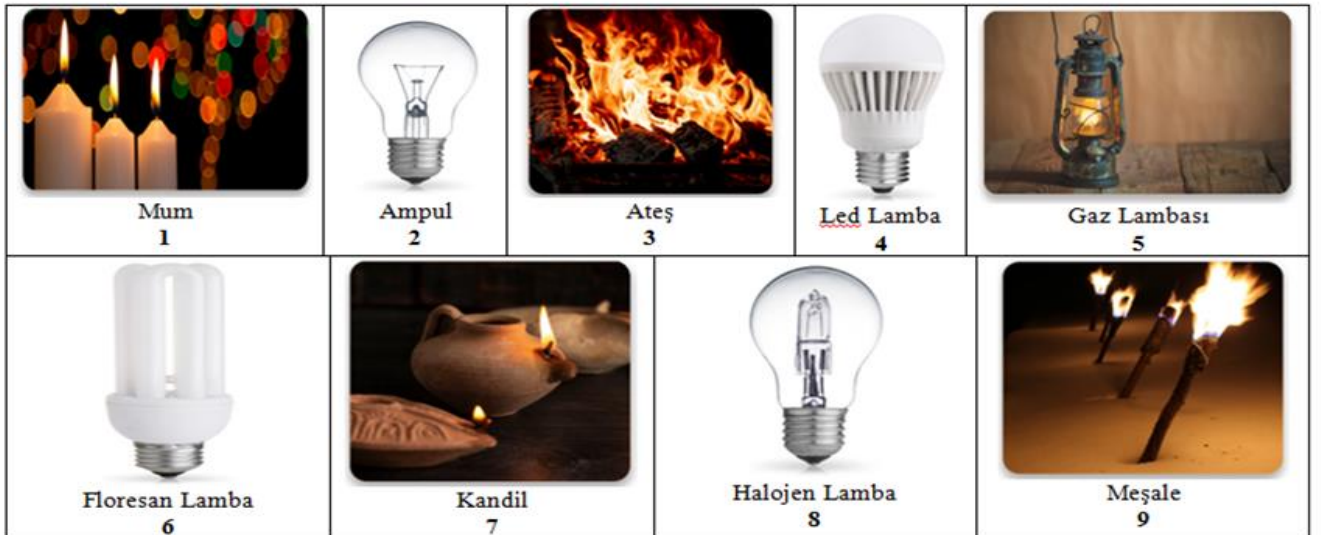
Ek-2 TDA1

Ek-3 TDA2

Ek-4 YG1

Soru 1: Yukarıdaki aydınlatma araçlarından en eski olanları hangisidir?

Soru 2: Yukarıdaki aydınlatma araçlarından en yeni olanları hangisidir?

Soru 3: Yukarıdaki aydınlatma araçlarını geçmişten günümüze doğru sıraladığımızda sıralama nasıl olmalıdır?

Soru 4: İnsanların en güvenli kullanabilecekleri aydınlatma araçları hangileridir?

Ek-5 YG2

 <p>Yalıtılmış Cam 1</p>	 <p>Düğün Salonu 2</p>	 <p>Kütüphane 3</p>	 <p>Mikrofon 4</p>	 <p>Telefon 5</p>
 <p>Steteskop 6</p>	 <p>Yalıtılmış duvar 7</p>	 <p>Megafon 8</p>	 <p>Kulaklık kullanan işçi 9</p>	 <p>Fonograf 10</p>

- Soru 1: Ses teknoloji araçlarını geliştirildiği tarih sırasına göre yazınız.
Soru 2: Ses kirliliğinin olmadığı ortamlar (kutucuklar) hangileridir?
Soru 3: Ses kirliliğini azaltmaya yönelik önlemler yukarıdakilerden hangisinde vardır?
Soru 4: Ses şiddetini arttıran teknolojik araçlar hangi kutulardadır?
Soru 5: Ses kirliliğinin olduğu kutucuklar hangileridir?

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK DÜZEYİNİN İNCELENMESİ

Doktora Öğrencisi, Emrah ÇELİK

Bursa Uludağ Üniversitesi, celikemrah025@gmail.com

ORCID ID 0000-0003-1816-0101

ÖZET

Günümüz dünyasında teknolojinin gelişmesi ile girişimcilik becerisinin özelliklerini yansıtan çok yönlü bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim gelişmiş toplumlara bakıldığında girişimciliğe önem verdikleri görülmektedir. Bu bakımdan sosyal bilgiler dersinde 6. sınıf öğrencilerinin girişimcilik düzeylerini çeşitli değişkenler yoluyla incelemek amaçlanmıştır. Araştırma betimsel bir yaklaşımla ele alınarak tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Erzurum ili Palandöken ilçesinde yer alan okullarda 6. sınıf düzeyinde öğrenim gören 300 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler “Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeği” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik teknikleri olan frekans, yüzde ve aritmetik ortalama ile t-testi varyans analizi teknikleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin orta düzeyde girişimcilik becerisine sahip olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan öğrencilerin cinsiyetleri ile girişimcilik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Kardeş sayısı anne baba eğitim durumuna göre girişimcilik düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Araştırma sonuçlarından yola çıkarak program yapıcılara, girişimcilik ile ilgili konulara daha fazla yer vermeleri ve okul dışı öğrenme ortamlarından faydalanmaya yönelik program geliştirmeleri önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik becerisi, Sosyal Bilgiler, Girişimci

COMPARISON OF ATTENTION LEVELS BETWEEN DEAF AND HEARING BADMINTON PLAYERS

Doğan ALTUN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, - <https://orcid.org/0009-0008-1434-0619>

Doç. Dr. Şaban ÜNVER

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, - <https://orcid.org/0000-0001-7378-596X>

Prof. Dr. Tülin AKMAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, - <https://orcid.org/0000-0001-5660-8910>

Abstract

The aim of this study was to compare the attention levels of deaf (hearing-impaired) and non-hearing-impaired (healthy) badminton players. A total of 77 volunteer badminton players participated in the study, consisting of 37 deaf players and 40 hearing (healthy) players, all aged between 16 and 28 years. The “d2 Attention Test” developed by Brickenkamp and Zilmer (1998) was employed for the assessment. Our findings revealed statistically significant differences in TN, TN-E, and CP score means between deaf and hearing badminton players ($p < 0.005$). When comparing the attention score means based on gender, no statistically significant differences were found between the groups ($p > 0.05$).

In conclusion, the results indicate that hearing impairment has a significant effect on attention levels, while gender does not appear to influence this effect. This study suggests that attention strategies and training methods should be developed to support and enhance the performance of deaf athletes. Additionally, future research should involve larger sample sizes and different attention tests to better understand the differences in attention between deaf and hearing athletes.

Keywords: Badminton, Attention, Deaf Athlete

İŞİTME ENGELLİ VE İŞİTME ENGELİ OLMAYAN BADMİNTONCULARIN DİKKAT DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Özet

Bu çalışmanın amacı, işitme engelli ve işitme engelli olmayan (sağlıklı) badmintoncularının dikkat düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Çalışmaya 16-28 yaşları arasında olan aktif olarak badminton oynayan işitme engelli 37, işitme engeli olmayan (sağlıklı) 40 sporcu olmak üzere toplam 77 gönüllü badmintoncu katıldı. Çalışmada Brickenkamp ve Zilmer (1998) tarafından geliştirilen “d2 dikkat testi” kullanıldı. Çalışmamızda, işitme engelli ve işitme engelli olmayan badmintoncular arasında TN, TN-E ve CP puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı

farklılıklar tespit edilmiştir ($p < 0,005$). İşitme engelli ve işitme engelli olmayan badmintoncuların dikkat puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre karşılaştırıldığında, her iki grup arasında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

Sonuç olarak; işitme engelinin dikkat düzeyleri üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu, ancak cinsiyetin bu etkiyi değiştirmediğini göstermektedir. Çalışmamız, işitme engelli sporcuların dikkat becerilerini desteklemek ve bu gruptaki sporcuların performanslarını artırmak için dikkat stratejileri ve antrenman yöntemleri geliştirilmesi gerektiğini önermektedir. Ayrıca, işitme engelli ve sağlıklı sporcular arasında dikkat farklılıklarının daha iyi anlaşılabilmesi için gelecekteki araştırmalarda daha geniş örneklem gruplarıyla ve farklı dikkat testleriyle çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Badminton, Dikkat, İşitme engelli sporcu

1. INTRODUCTION

Attention is a cognitive process that directs individuals' awareness and perceptual responses (Eysenck & Keane, 2000). In other words, attention involves selecting specific stimuli in the present situation while ignoring others (Morgan, 2009). Disability refers to a condition that limits an individual's functions due to various factors negatively affecting their life (Öztürk, 2011). Hearing impairment, specifically, is characterized by a partial or complete loss of auditory communication ability (Atay, 2007). The attention of individuals with hearing impairments may be shaped differently compared to those without hearing impairments due to the unique challenges they face in communication.

According to a study by Theunissen et al. (2014), deaf children exhibit greater attention deficits compared to their peers with normal hearing capacity, suggesting a tendency for individuals with hearing impairments to experience attention difficulties. Previous research has also observed that badminton training contributes to the development of attention level performance (Şahin, 2019; Koçyiğit, 2020; Daniyar, 2023).

Badminton stands out as a sport that positively influences and enhances individuals' physical, mental, psychological, and social attributes. It is one of the rare sports that rapidly conveys tactical decisions to the brain in seconds (Gülmez, 2007). Additionally, players not only focus on basic techniques but also strategize the game as a whole (Çimen & Kılınç, 2017). Being among the fastest sports in the world, badminton requires quickness and reaction time, with attention being critically important. Participation in the sport is known to positively affect attention skills. Badminton is one of the alternative sports that improves attention and reaction time. In fast-paced and reflex-requiring sports like badminton, attention levels significantly impact athletes' performance. Understanding the differences in attention levels between deaf and hearing badminton players can contribute to designing more effective training programs and maximizing athletes' potential. While there are studies examining the effects of attention levels in non-hearing-impaired athletes within the badminton domain, research evaluating attention levels in hearing-impaired individuals in this sport is limited. In this context, our study aims to compare the attention levels of hearing-impaired and non-hearing-impaired badminton players.

2. MATERIALS AND METHODS

Participants in the study were 11 females and 29 males, 40 non-hearing-impaired (healthy athletes), 14 females and 23 males, 37 hearing-impaired (deaf) athletes, totaling 77 volunteer badminton players between the ages of 16-28 who actively play badminton. The population of the research consists of hearing impaired and healthy badminton athletes in Turkey. The inclusion criteria for the study were determined as being an active badminton athlete with a license of at least 5 years, and regularly doing at least 3 or 4 badminton training sessions per week.

2.1. Data Collection Tools

The "personal information form" created by the researchers and the "d2 attention test" developed by Brickenkamp and Zilmer (1998) to determine the attention level of badminton players were used as data collection tools in the study.

2.2. d2 Attention Test

The d2 attention test was developed by Brickenkamp and Zilmer in 1998. The d2 attention test measures selective attention over time. The test page comprises 14 lines with 47 marked letters each. There are 16 different letters in each line, comprising the letters "p" and "d" with one, two, three, or four adjacent marks. During the test, the subject has to scan through the lines to find and cross out any letter "d" that is marked with two signs, ignoring other unrelated letters. The subject is given 20 s for each line. The subject is expected to make both quick and accurate markings within 20 s. As a result of the test of attention the researcher evaluated the parameters of TN (total number of marked items), TN—E (total item number—total error (TN-(E1 + E2)), and CP (concentration performance, number of correctly marked items). Bates and Lemay (2004), sought to replicate the authors' original reliability and validity reports because the d2 Test of Attention is such a well-used neuropsychological tool in Europe. They found it to be an internally consistent and valid measure with coefficients nearly identical to those previously reported. The measure was scored using the procedures outlined in the manual.

Statistics: SPSS 21 package program was used in the statistical analysis of the data obtained in the study. When the Kolmogorov-Smirnov test was used to determine whether the data showed normal distribution, it was determined that the data showed normal distribution. Accordingly, the Independent-Samples T test was used in the analysis of the data.

3. RESULTS

Table 1. Comparison of attention levels of hearing and deaf badminton players

	Badminton Players Group	n	Mean	SD	p
TN	Non-hearing-impaired	40	547.65	80.96	0.004**
	Hearing-impaired	37	488.65	91.06	

E1	Non-hearing-impaired	40	36.45	31.82	0.441
	Hearing-impaired	37	42.24	33.79	
E2	Non-hearing-impaired	40	8.20	6.52	0.883
	Hearing-impaired	37	8.41	5.64	
CP	Non-hearing-impaired	40	192.43	39.73	0.001**
	Hearing-impaired	37	157.65	41.20	
E	Non-hearing-impaired	40	0.08	0.05	0.070
	Hearing-impaired	37	0.10	0.06	
E%	Non-hearing-impaired	40	7.90	5.31	0.077
	Hearing-impaired	37	10.18	5.84	
FR	Non-hearing-impaired	40	13.60	5.74	0.120
	Hearing-impaired	37	15.70	5.99	
TNE	Non-hearing-impaired	40	503.25	72.19	0.001**
	Hearing-impaired	37	438.00	82.62	

****p<0.01**

Table 1 shows the comparison of attention levels of hearing impaired and non-hearing-impaired badminton players. According to the table, when the mean scores of TN, CP and TNE from the attention level parameters were compared between the groups, a statistically significant difference was found between the groups ($p<0.05$). It was found that the mean scores of badminton players without hearing impairment were higher than those of hearing-impaired badminton players. In other attention level parameters (FR, E%, E, E2, E1), no statistically significant difference was found between the groups ($p>0.05$).

Table 2. Comparison of attention levels of groups according to gender variable.

Badminton Players	Gender	n	Mean	SD	p
-------------------	--------	---	------	----	---

Group							
Non-hearing-impaired	TN	Male	29	550.14	73.06	0.757	
		Female	11	541.09	102.73		
	E1	Male	29	35.10	32.52	0.670	
		Female	11	40.00	31.09		
	E2	Male	29	7.41	7.04	0.220	
		Female	11	10.27	4.52		
	CP	Male	29	195.28	39.20	0.468	
		Female	11	184.91	42.06		
	E	Male	29	.07	0.05	0.482	
		Female	11	.09	0.05		
	E%	Male	29	7.53	5.37	0.478	
		Female	11	8.89	5.26		
	FR	Male	29	13.97	6.01	0.520	
		Female	11	12.64	5.07		
	TNE	Male	29	507.83	66.76	0.522	
		Female	11	491.18	87.33		
	Hearing-impaired	TN	Male	23	500.13	80.74	0.333
			Female	14	469.79	106.37	
E1		Male	23	38.17	27.94	0.355	
		Female	14	48.93	41.98		
E2		Male	23	8.39	5.72	0.985	
		Female	14	8.43	5.73		
CP		Male	23	166.35	39.86	0.100	
		Female	14	143.36	40.73		

	E	Male	23	0.09	0.05	0.165
		Female	14	0.12	0.08	
	E%	Male	23	9.19	5.28	0.192
		Female	14	11.80	6.54	
	FR	Male	23	16.22	7.19	0.511
		Female	14	14.86	3.28	
	TNE	Male	23	453.57	74.94	0.144
		Female	14	412.43	90.91	

Table 2 shows a comparison of the attention level scores of hearing-impaired and non-hearing-impaired badminton players according to the gender variable. According to the table, no statistically significant difference was found in the attention level scores of both groups of athletes according to the gender variable ($p>0.05$).

4. DISCUSSION AND CONCLUSION

This study was designed to compare the attention levels of deaf and hearing badminton players. A total of 77 badminton players, including both deaf and hearing individuals, voluntarily participated in the study.

In our research, statistically significant differences were found in the total attention score (TN), concentration performance (CP), and selective attention Score (TNE) between deaf and hearing players, with hearing individuals scoring higher. These differences indicate that, in a sport like badminton where attention skills are crucial, deaf players demonstrate lower attention performance compared to their hearing counterparts.

These findings suggest that deaf athletes may face disadvantages in sports like badminton, which require significant attention and quick reflexes. Although further research is needed to explain the source of this disadvantage, it can be proposed that deaf athletes encounter additional challenges such as difficulties in focusing on auditory stimuli and the need to pay more attention to visual cues.

The results underscore the importance of considering the specific needs of deaf athletes. Tailored attention exercises, specialized training programs, and additional support during matches could help mitigate these disadvantages and enhance the performance of deaf athletes.

While there are studies examining attention levels in deaf and hearing athletes, no research specifically compares attention levels between deaf and hearing badminton players.

Another finding from our study is that when comparing attention level scores within each group by gender, no statistically significant differences were found based on gender ($p>0.05$). A

review of the literature shows that, despite differences in sports and participant characteristics, there are studies that support the findings of our research.

Kartal et al. (2016) reported no significant differences in attention levels by gender among fencers and non-fencers. Tekin (2018) found no significant differences in attention levels by gender among archers. Tunç (2013) investigated the attention levels of golfers and found that female golfers were more attentive than male golfers. Kalkavan et al. (2019) indicated that there were no differences in attention levels between deaf and hearing students. Baştuğ (2018) found no statistically significant differences in attention and mental endurance performance among tennis, table tennis, and badminton players. Şahin (2019) observed that an 8-week badminton training program positively affected the attention levels of children aged 11-15. Koçyiğit et al. (2020) noted that badminton target drills, reaction speed, and coordination exercises improved attention levels and reaction speeds.

In conclusion, the results indicate that hearing impairment has a significant effect on attention levels, while gender does not appear to influence this effect. This study suggests that attention strategies and training methods should be developed to support and enhance the performance of deaf athletes. Additionally, future research should involve larger sample sizes and different attention tests to better understand the differences in attention between deaf and hearing athletes.

REFERENCES

- Atay M. İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Temel İlkeler. 2. Baskı. Ankara: Özgür Yayınları; 2007.
- Baytaş, M., Özkan, Z. (2023). Ortaöğretim düzeyi işitme engelli öğrencilerde oryantiring eğitiminin bilişsel ve motor beceriler üzerine etkisinin incelenmesi, Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi 2023, 6 (1), 104-119.
- Bates, M.E.; Lemay, E.P. (2004). The d2 Test of attention: Construct validity and extensions in scoring techniques. *J. Int. Neuropsychol. Soc.*, 10, 392–400.
- Brickenkamp, R.; Zillmer, E. (1998). *The d2 Test of Attention*; Hogrefe and Huber Publishers: Seattle, WA, USA.
- Budde, H., Voelcker-Rehage, C., Pietraszyk-Kendziorra, S., Ribeiro, P., & Tidow, G. (2008). Acute coordinative exercise improves attentional performance in adolescents. *Neuroscience Letters*, 441(2), 219-223.
- Çağlar E. (2003). Sporcularda d2 Dikkat Testinin Geçerliliği ve Güvenirliliği Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 62-86-87.
- Çimen E, Kılınç F. (2017). 12-14 Yaş Hentbolculara Müsabaka Döneminde Uygulanan Kombine Antrenmanların Performansları Üzerine Etkilerinin Araştırılması, *Sportif Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 35-50.
- Daniyar, S. (2023). Adölesan Dönemi Badminton Sporcularında 8 Haftalık Badminton Odaklama Antrenmanının Dikkat Düzeyi Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.

- Donnelly, J. E., Hillman, C. H., Castelli, D., Etnier, J. L., Lee, S., Tomporowski, P. D., et al. (2016). Physical activity, fitness, cognitive function, and academic achievement in children: A systematic review. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 48(6), 1197–1222. doi:10.1249/mss.0000000000000901.
- Eyessenck M, Keane M. (2000). *Cognitive Psychology. A Student's Handbook*, London: Psychology Press; Londra.
- Gülmez İ. (2007). *Her Yönüyle Badminton*, Nuve Yayıncılık Ankara: 16-17.
- Gür Y. (2016). *İşitme Engelli Sporcuların Sürekli Dikkat Becerilerinin Sporcu Olmayanlarla Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Sütçüimam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Kalkavan A, Çakır Hİ, Işık U, Telci İ. (2019). Normal ve işitme engeli öğrencilerin dikkat düzeylerinin spor yapıp yapmama durumuna göre incelenmesi. 2. Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, s. 237-238.
- Kartal, R., Dereceli, Ç., & Kartal, A. (2016). Eskrim Sporunu Yapan ve Yapmayan 10-12 Yaş Arası Çocukların Dikkat Düzeylerinin İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 82-88.
- Kelly, D. P., Kelly, B. J., Jones, M. L., Moulton, N. J., Verhulst, S. J., & Bell, S. A. (1993). Attention deficits in children and adolescents with hearing loss. *American Journal of Diseases of Children*, 147(7), 737-741. <https://doi.org/10.1001/archpedi.1993.02160310039014>.
- Koçyiğit, B., Kumartaşlı, M., Orhan, H., & Yılmaz, E. (2020). Badminton antrenmanlarının dikkat düzeyi ve reaksiyon zamanı üzerine etkisinin incelenmesi. *ÇOMÜ Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 40-54.
- Morgan C.T. Karakaş S. (2009). *Psikolojiye Giriş Ders Kitabı*, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara: 70-75.
- Öztürk M. (2011). *Türkiye’de engelli gerçeği*. İstanbul: MÜSİAD Cep Kitapları.
- Shaw, M. (1989). *How to Play Badminton*. Jarrold Colour Publications, Great Britain.
- Şahin, Ö. (2019). *Çocuklarda badminton antrenmanlarının dikkat düzeyi üzerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Tekin, M. (2018). *Okçuların İmgeleme Becerileri İle Dikkat ve Performans Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Üniversitesi, Aydın.
- Theunissen, S., Rieffe, C., Kouwenberg, M., Raeve, L., Soede, W., Briaire, J. J., & Frijns, J. (2014). Behavioral problems in school-aged hearing-impaired children: The influence of sociodemographic, linguistic, and medical factors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 23(4), 187-196. <https://doi.org/10.1007/s00787-013-0444-4>.
- Tomporowski, P. D., Lambourne, K., & Okumura, M. S. (2011). Physical activity interventions and children’s mental function: An introduction and overview. *Preventive Medicine*, 52, 3-9.
- Tunç A. (2013). *Golf Sporunu Yapan Çocukların Dikkat Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Yu-Kai, C., Yu-Jung, J. T., Tai Ting, C., & Tsung-Min, H. (2013). The impacts of coordinative exercise on executive function in kindergarten children: an ERP study. *Experimental Brain Research*. 225, 187–196.

2020 AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASINDAKİ TAKIMLARIN SAVUNMA FORMASYONLARI

Dr. Öğr. Üyesi HAKAN BÜYÜKÇELEBİ

İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

- ORCID ID: 0000-0002-5504-6917

Prof. Dr. MAHMUT AÇAK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

- ORCID ID: 0000-0002-2843-4834

Prof. Dr. TAMER KARADEMİR

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

- ORCID ID: 0000-0003-3244-0767

ÖZET

Futbol, takım oyunu olarak hücum ve savunma stratejilerinin uyum içinde yürütüldüğü bir spor dalıdır. Savunma, bir takımın maç boyunca gol yememek için uyguladığı stratejik, fiziksel ve zihinsel çabaların bütünüdür. Modern futbolda savunma, sadece bireysel oyuncu becerileriyle değil, aynı zamanda takımın genel taktik anlayışı ve sahadaki dizilişle de doğrudan ilişkilidir. Savunma hattının organizasyonu, pres uygulama teknikleri, alan savunması ve bire bir mücadeleler gibi unsurlar, oyunun savunma yönünü şekillendiren temel bileşenlerdir. Takımlar, rakip hücumlarını durdurmak ve topu kazanmak için daha sofistike ve veri destekli yöntemler kullanmaktadır. Bu bağlamda, savunma performansını değerlendiren göstergeler müsabaka analizi ve istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmektedir. Yapılan bu çalışmada da 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda mücadele eden takımların savunma formasyonlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 2020 Avrupa Futbol Şampiyonasında mücadele eden yedi takımın savunmada uyguladığı dört farklı formasyon ele alınmıştır. Takımların savunma formasyonları görüntülü analizler ile yorumlanmıştır. Görüntülü analizler ve savunma formasyonları bir spor-performans analiz şirketi olan InStat aracılığıyla elde edilmiştir. Analizi gerçekleştirilen görüntülere göre; 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda mücadele eden takımlar değiştirilebilir savunma formasyonlarını, stoper oyuncuların öncelikli olarak merkezi kapatmalarını, konumlanmada birlikte hareket edebilme yetisini ve rakibe baskı seviyesi yüksek dahi olsa merkez orta saha oyuncularının merkez bölgeyi terk etmemelerini uygulamışlardır. Savunma formasyonlarının uygulanma şekillerinin analizi ile güncel savunma trendleri üzerine gerçekleştirilen bu çalışma, takımların savunma verimliliklerini artırmalarına ipucu olabilecek veriler sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Müsabaka Analizi, Savunma, Formasyon.

1. GİRİŞ

Oyuncuların taktiksel davranışları, oyunun oynanma aşamasına ve hedeflerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Forcher ve ark., 2023). Buna göre, bir maçtaki durumlar, oyunun akışına bağlı olarak sırasıyla gerçekleşen dört farklı oynama aşamasına (hücum oyunu, savunma oyunu, savunmaya geçiş, hücumu geçiş) ayrılabilir (Hewitt ve ark., 2016; Navarro, 2018). Hücum oyununda, takım topa sahip olarak rakip kaleye saldırmayı ve nihayetinde gol atmayı amaçlar. Savunma oyununda ise takım, topa sahip olan rakibin gol atmasını engellemeye ve mümkünse topu geri kazanmaya yönelik organize olur. Geçiş aşamaları, top kaybı sonrası hücumdan savunmaya geçişi (savunmaya geçiş) veya top kazanımı sonrası savunmadan hücumu geçişi (hücumu geçiş) ifade eder. Bu nedenle, oyuncuların davranışları, oyunun oynanma aşamasına göre farklılık gösterir ve bu farklılıklar, taktiksel performansın analizinde mutlaka dikkate alınmalıdır (Forcher ve ark., 2023).

Topu kazanmak, futbolda savunma aşamasının sona ermesi ve bir takımın hücum aşamasına geçmesi açısından kritik bir olaydır (Santos ve ark., 2017). Bu bağlamda, topa sahip olmanın yanı sıra, rakip takımın atağı sırasında topu geri kazanmak da büyük önem taşır (Almeida ve ark., 2014). Top kazanımının bu önemi dikkate alındığında, araştırmalar genellikle hücum oyununun analizine odaklanmış, top kazanımının kalıplarını ise daha az incelemiştir (Vogelbein ve ark., 2014).

Futbolda takımların saha yerleşimi genellikle karmaşık sistemler olarak incelenirken, bu sistemlerin çeşitli bileşenleri ayrı ayrı ele alınmalı ve analiz edilmelidir (Davids ve ark., 2005; Duarte ve ark., 2010). Futbol takımlarının saha içindeki organizasyonlarının karmaşık sistemler olarak kabul edilmesinin temel nedenlerinden biri, sistemin istikrarı içsel veya dışsal kısıtlamalarla bozulduğunda (yani, kendi kendine düzenleme), bir durumdan başka bir duruma kendiliğinden geçebilme kabiliyetidir (McGarry ve ark., 2002). Bu farklılıklar ve değişim kabiliyeti, her iki takımın oyuncuları arasında oyunun oynandığı performans ortamıyla ilgili olarak ipuçlarının verildiği unsurlar olarak değerlendirilebilir (Passos ve ark., 2009).

Gerçekleştirilen bu çalışmada da 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda yer alan yedi takımın uyguladıkları savunma formasyonları analiz edilmiştir. Bu çalışmayla UEFA tarafından gerçekleştirilen en önemli futbol organizasyonlarından birinde antrenörlerin ve takımların savunma anlayışları değerlendirilerek, futboldaki savunma anlayışının hangi yönde olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

2. METOT

Çalışmada 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda mücadele eden yedi takımın (Çizelge 1) savunma formasyonları analiz edilmiştir.

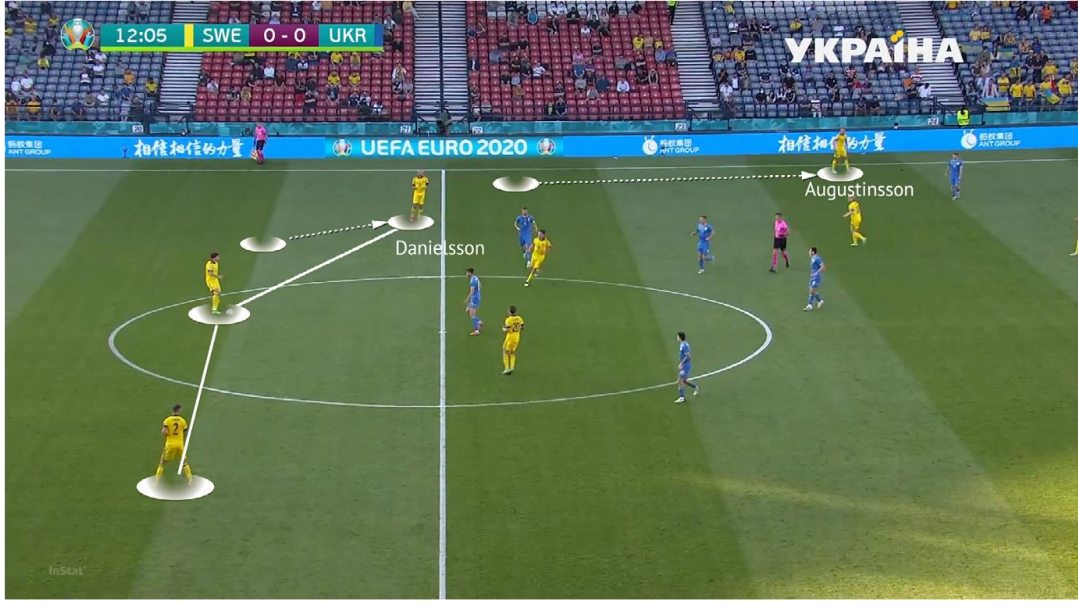
Çizelge 1. Çalışmada Yer Alan Takımlar

	Takım Adı
1	İsveç
2	Ukrayna
3	Rusya
4	Danimarka
5	Portekiz

6	Almanya
7	Çekya

Çalışmada 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda mücadele eden yedi takımın uyguladığı dört savunma formasyonu incelenmiştir. Çalışmada yer alan savunma formasyonları görüntülü analizler üzerinde çizimler yapılarak yorumlanmış ve açıklanmıştır. Çalışmadaki görüntülü analizler ve taktiksel varyasyonlar spor-performans analiz şirketi InStat aracılığıyla elde edilmiştir.

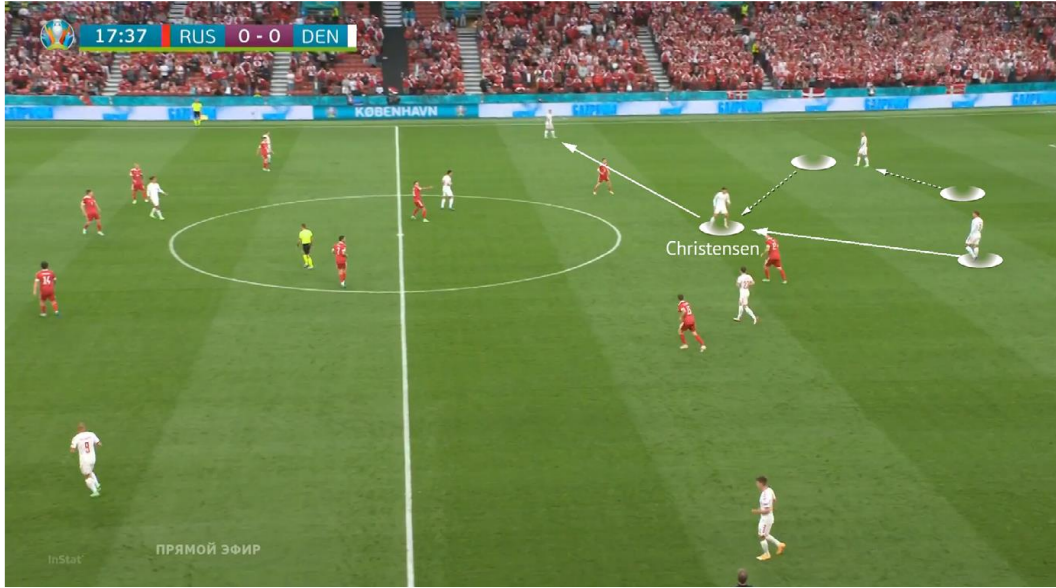
3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 1. Değiştirilebilir savunma formasyonları

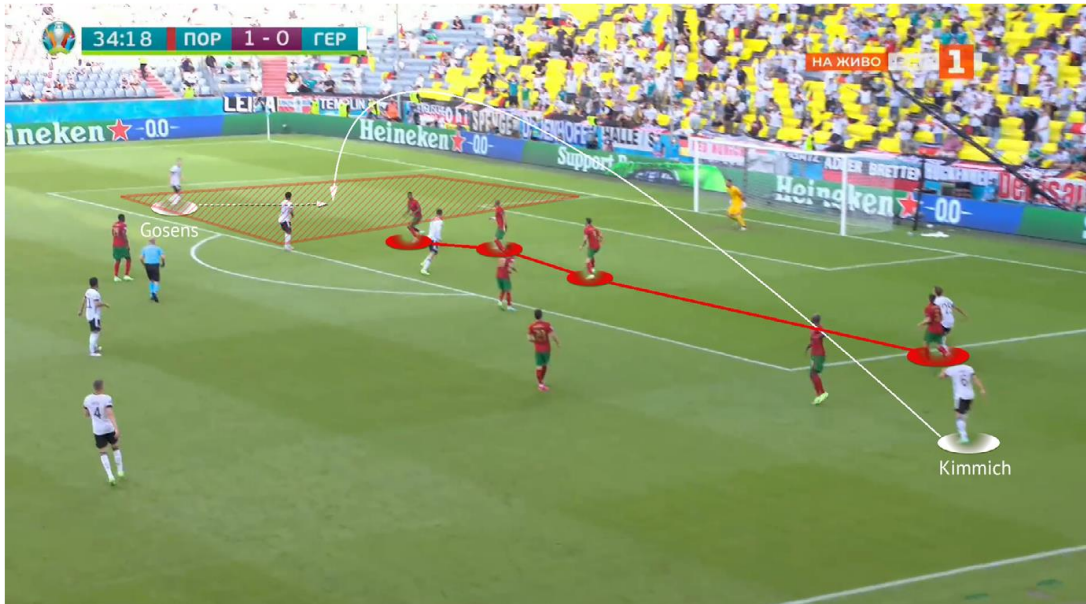
İtalya ve İsveç, rakip ataklarını karşılarken dört savunmacı ile dizildi. Ancak topa sahip olduklarında, savunmayı üçlü hale getirdiler. Sol bek ileri çıkarak daha yüksek pozisyonlara geçti. Hücum esnasında, Spinazzola ve Augustinsson kanat boyunca ileri geri hareket etti. Sol stoper, sol kanatta boşalan alanı doldururken, sağ kanat oyuncusu daha derinde pozisyon alarak iki stoperle birlikte savunmayı destekledi.

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 2. Stoperlerin öncelikle merkezi kapatması

Danimarka, hücumlarını geliştirirken Christensen'in savunma hattının önünde konumlanmasıyla genellikle üçlü savunmadan ikili savunmaya geçti. Bu strateji, takım baskı altındayken sıkça tercih edildi ve merkezde rakiplere karşı sayısal üstünlük sağladı. Benzer şekilde, Rusya'da Barinov da sağ stoper pozisyonundan ileri çıkarak orta sahada topu kontrol etti ve oyunu yönlendirdi.

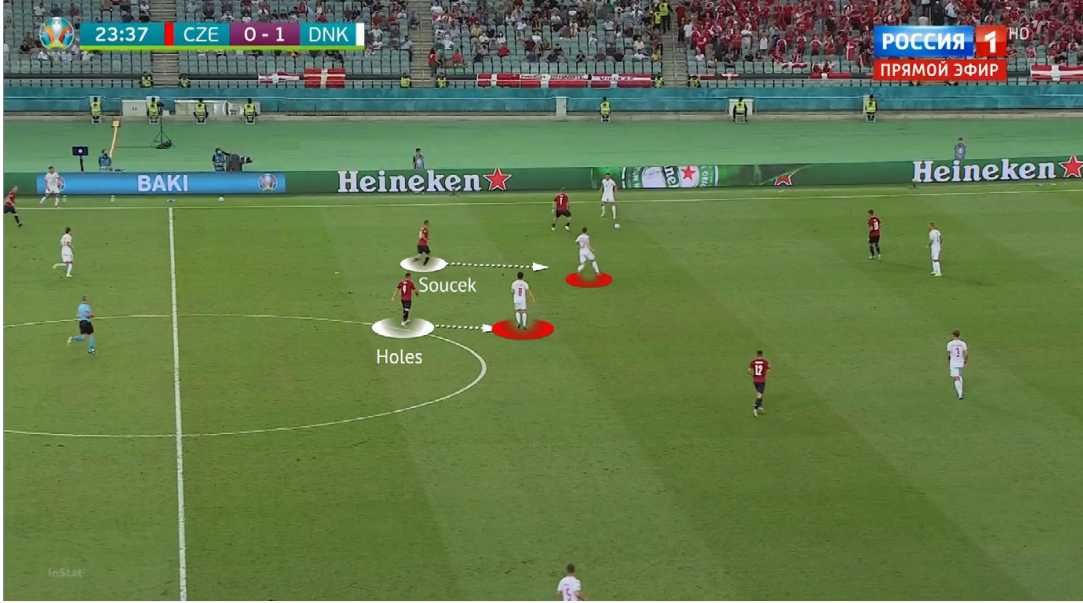

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 3. Savunmada birlikte hareket edebilme

Üçlü savunma sistemi, kompakt bir savunma hattı tercih eden takımlara karşı avantaj sağladı. Örneğin, Almanya'nın Portekiz'e karşı oynadığı maçta Kimmich ve Gosens, rakip bek oyuncularının yanında geniş boşluklar bularak etkili oldu. Bu bek oyuncuları, o maçta hücumların sonuçlanmasında kilit rol oynadı (her biri beş kilit pas verdi). Benzer şekilde,

Ukrayna'nın sol beki de İsveç'e karşı oynanan maçta hücumların başarıya ulaşmasında etkili bir performans sergiledi.

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 4. Baskı seviyesinden bağımsız şekilde merkez savunması

Çekya'da her iki defansif orta saha oyuncusu, pres yaparken ileri pozisyonlar aldı. Holes ve Soucek, top kapma girişimlerini orta saha çizgisi boyunca başlattılar. Rakipler, bu bek oyuncularının proaktif oyun sergilemesi nedeniyle topu hızla kanatlara taşımak zorunda kaldı. İtalya ise Jorginho'nun düşük mücadele gücünü kompakt bir merkezi blokla dengelemeyi başardı. Jorginho, ikili mücadelelerde %43 başarı oranına sahip olup maç başına altı top kazanma gerçekleştirdi.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Yapılan bu çalışmada 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası'nda oynanan farklı müsabakalardaki yedi farklı takımın savunma formasyonları incelenerek, takımların hangi savunma prensiplerini tercih ettiğini ve rakibe pozisyon fırsatı vermemek amacıyla hangi savunma yerleşimlerini tercih ettiklerini belirlemek amaçlanmıştır.

Futbolda farklı savunma formasyonlarının rakiplerin oyun planlarını bozma ve kendi sahasında top kaybı yaparak pozisyon imkanı bulma gibi bazı temel avantajları vardır. Ayrıca, takımlar, rakiplerinin boş alan bulmasını zorlaştırmak için çeşitli savunma prensiplerini benimseyebilirler. 4-4-2 gibi kompakt formasyonlar, rakiplerin orta sahada ve ceza sahasında hareket alanını daraltır. Ancak, savunmadaki oyuncu sayısını artırmayı hedefler 5-4-1 gibi defansif olarak nitelendirilebilecek formasyonlar da bulunmaktadır. Savunmada farklı taktiksel anlayışların olması aynı zamanda savunma oyuncularının hata yapma olasılığını azaltabilir. Örneğin, alan savunması taktiği, oyuncuların kendi bölgelerine odaklanmalarını sağlar ve koordinasyonu artırır.

Alan savunması taktiği dışında adam adama savunma taktiği de, rakip oyuncuların her birinin bir savunma oyuncusu tarafından takip edilmesini sağlar. Bu, özellikle tehlikeli

oyuncuların etkisini sınırlamak için kullanışlıdır. Savunma taktikleri, karşı atak fırsatlarını değerlendirmek için de önemlidir. Örneğin, derinde rakibi karşılayarak savunma yaparken, top kapma durumunda hızlı bir karşı atak gerçekleştirilebilir. Farklı savunma prensipleri aynı zamanda, maçı kontrol altına almak ve rakiplerin oyun hızını yavaşlatmak için de kullanılabilir. Bu, özellikle maçın sonlarına doğru ya da avantajlı bir skor durumunda faydalıdır.

Belirtilen bu savunma anlayışlarının yanı sıra, çalışmada ortaya konan görüntülü analizler de savunma yaparken belirli bölgelerin özellikle savunulması gerektiğini göstermektedir. Takımlar, oyuncu profillerine, hedeflerine ve maçın durumuna göre bu anlayışları sahada uygulamaya çalışır. Antrenörler de bu doğrultuda takımlarını hazırlar. Toplu ve topsuz hareketlerde savunma yapabilmek takımı skor anlamında oyun içerisinde tutar ve direncin artmasına da olanak sağlar.

KAYNAKÇA

- Almeida, C., Ferreira, A. P., & Volossovitch, A. (2014). Effects of match location, match status and quality of opposition on regaining possession in UEFA Champions League. *Journal of Human Kinetics*, 41, 203–2014.
- Davids, K., Araújo, D., Shuttleworth, R. (2005). Applications of dynamical systems theory to football. In: Reilly T, Cabri J, Araújo D, eds., *Science and Football V*, 537-550. London: Routledge, Taylor & Francis,.
- Duarte, R., Araújo, D., Gazimba, V., Fernandes, O., Folgado, H., Marmeleira, J., Davids, K. (2010). The ecological dynamics of 1v1 sub-phases in association football. *The Open Sports Sciences Journal*. 3, 16-18.
- Forcher, L., Forcher, L., Altmann, S., Jekauc, D., & Kempe, M. (2023). The Success Factors of Rest Defense in Soccer - A Mixed-Methods Approach of Expert Interviews, Tracking Data, and Machine Learning. *Journal of sports science & medicine*, 22(4), 707–725.
- Hewitt A., Greenham G., Norton K. (2016) Game style in soccer: what is it and can we quantify it? *International Journal of Performance Analysis in Sport* 16, 355-372.
- Navarro F.J.F. (2018) Analysis of Styles of Play in Soccer and Their Effectiveness. PhD Thesis, Universidad de Granada.
- McGarry, T., Anderson, D., Wallace, S., Hughes, M., Franks, I. (2002). Sport competition as a dynamical self-organizing system. *Journal of Sports Sciences*. 15, 171-181.
- Passos, P., Araújo, D., Davids, K., Gouveia, L., Serpa, S., Milho, J., & Fonseca, S. (2009). Interpersonal pattern dynamics and adaptive behavior in multiagent neurobiological systems: Conceptual model and data. *Journal of Motor Behavior*, 41(5), 445–459.
- Santos, P., Lago-Peñas, C., & García-García, O. (2017). The influence of situational variables on defensive positioning in professional soccer. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 17(3), 212–219.
- Vogelbein, M., Nopp, S., & Hökelmann, A. (2014). Defensive transition in soccer – are prompt possession regains a measure of success? A quantitative analysis of German Fußball-Bundesliga 2010/2011. *Journal of Sports Sciences*, 32, 1076–1083.

COPA AMÉRİCA 2021 VE HÜCUM STRATEJİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi HAKAN BÜYÜKÇELEBİ

İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

- ORCID ID: 0000-0002-5504-6917

Prof. Dr. TAMER KARADEMİR

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

- ORCID ID: 0000-0003-3244-0767

Prof. Dr. MAHMUT AÇAK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

ORCID ID: 0000-0002-2843-4834

ÖZET

Futbolda hücum stratejileri, oyunun en dinamik ve sürekli gelişim gösteren yönlerinden biridir. Futbolun taktiksel yapısındaki değişiklikler oyunun oynanmaya başlandığı ilk günden bu yana yaşanmış ve bu değişiklikler, takımların hedeflerine nasıl ulaştığını ve sahadaki uygulanma şeklini derinden etkilemiştir. Futboldaki hücum aksiyonlarının başarı ile sonuçlanması, yalnızca oyuncuların bireysel yeteneklerine değil, aynı zamanda takımın saha içi dizilimi, oyuncuların koordinasyonu ve hızlı karar verme süreçlerine de bağlıdır. 4-3-3, 4-2-3-1, 3-5-2 gibi temel formasyonlar, farklı hücum stratejileri geliştirmek için sıklıkla kullanılıyor olsa da son yıllarda oyuncuların koşu yaptıkları bölgeler, hücumun başlangıcında veya sonunda konumlandıkları bölgeler ve bu bölgelerin oyuncunun aksiyona başlayabilmesi için uygun boşluğa sahip olup olmadığı üzerinde durulan konulardandır. Yapılan bu çalışmada da Copa América 2021’de yer alan takımların hücum stratejilerindeki farklılıklar ele alınmıştır. Turnuvaya katılan tüm takımların hücum varyasyonları incelenmiş ve dört farklı hücum stratejisi yorumlanmıştır. Hücum stratejilerinin değerlendirilmesi ve yorumlanması görüntülü analiz imkanı sunan spor-performans analiz şirketi InStat aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Copa América 2021’de yer alan takımlar birçok hücum stratejisinden, oyun kurulumunda birden fazla opsiyonun uygulanabilmesi amacıyla farklı formasyonlara uygun oyuncu seçimleri, hızlı üçgen kurulumu ve devamında üçgen dışındaki oyuncunun topsuz koşuları, kanat oyuncularının iç bölgelerde konumlanması ve kanat organizasyonlarında beklerin zayıf yönlerine hücum stratejilerini uygulamışlardır. Yapılan bu çalışmada hücum organizasyonlarının takımlara göre farklılık gösterdiği, başarılı bir hücum organizasyondaki temel dinamikleri ve günümüzdeki hücum aksiyonlarının çeşitliliğine dair vurgular yapılmaktadır. Antrenörler bu analizlerden faydalanarak güncel hücum trendleri hakkında fikir sahibi olabilirler.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Müsabaka Analizi, Hücum, Strateji.

1. GİRİŞ

Futbol, hücum ve savunma fazlarının sürekli olarak değiştiği bir takım sporu olarak tanımlanır. Oyuncular, oyun sırasında rakiplerin getirdiği kısıtlamaları yönetmek için takım arkadaşlarıyla sürekli etkileşim içinde olmak zorundadır (Amatria ve ark., 2019; Barreira ve ark., 2014). Bu etkileşim sonucunda, oyuncular farklı hücum stratejilerini sahada uygulayarak etkili sonuçlar elde etmeyi amaçlarlar. Bireysel performanslar, teknik kapasiteler ve fizyolojik yeterlilikler belirleyici olsa da antrenörler oyuncularının belirli taktiksel varyasyonlarını sahada yansıtmalarını isterler. Oyun sırasında hücum aşamasıyla ilgili olarak, takımlar temelde üç hücum yöntemi kullanırlar: kontra atak, geçiş hücumu ve set hücumu (Castelo, 2004). Bu üç farklı hücum yöntemi de kendi içerisinde farklı varyasyonlar içermek zorundadır. Yalnızca farklı varyasyonlar değil aynı zamanda farklı oyuncu profilleri de belirtilen hücum stratejilerinin uygulanmasında önemli bir rol oynar.

Bir hücum stratejisinin diğerine tercih edilmesi, antrenörlerin görüşleri, oyuncuların yetenekleri, kulübün hedefleri ve yapısı gibi birçok faktörün dikkate alınmasını gerektirebilir (Casarin ve ark., 2011). Ayrıca kulüpler, benimsedikleri stratejilerin takımın özelliklerine uygunluğunu belirlemek için taktik performanslarını sürekli olarak değerlendirmelidir. Bu değerlendirmeler genellikle maç analizlerinde gözlemsel metodoloji kullanılarak yapılmaktadır (Fernandez ve ark., 2009).

Amerika kıtasında gerçekleştirilen en büyük futbol organizasyonu olan Copa América 2021’de de Avrupa’da yer alan liglerde forma giyen birçok önemli futbolcu oynamıştır. Oyuncu profillerinin ve teknik kapasitenin en üst düzeyde olduğu bir rekabet ortamını içeren bu turnuvadan elde edilen verilerin hücum stratejileri açısından saha çalışmalarına da ışık tutacağı düşünülebilir. Dolayısıyla yapılan bu çalışmanın amacı, Copa América 2021’de yer alan takımların hücum stratejilerindeki farklılıkların belirlenmesi ve yorumlanmasıdır.

2. METOT

Çalışmada Copa América 2021’de mücadele eden tüm takımların (Çizelge 1) hücum stratejileri ele alınmıştır.

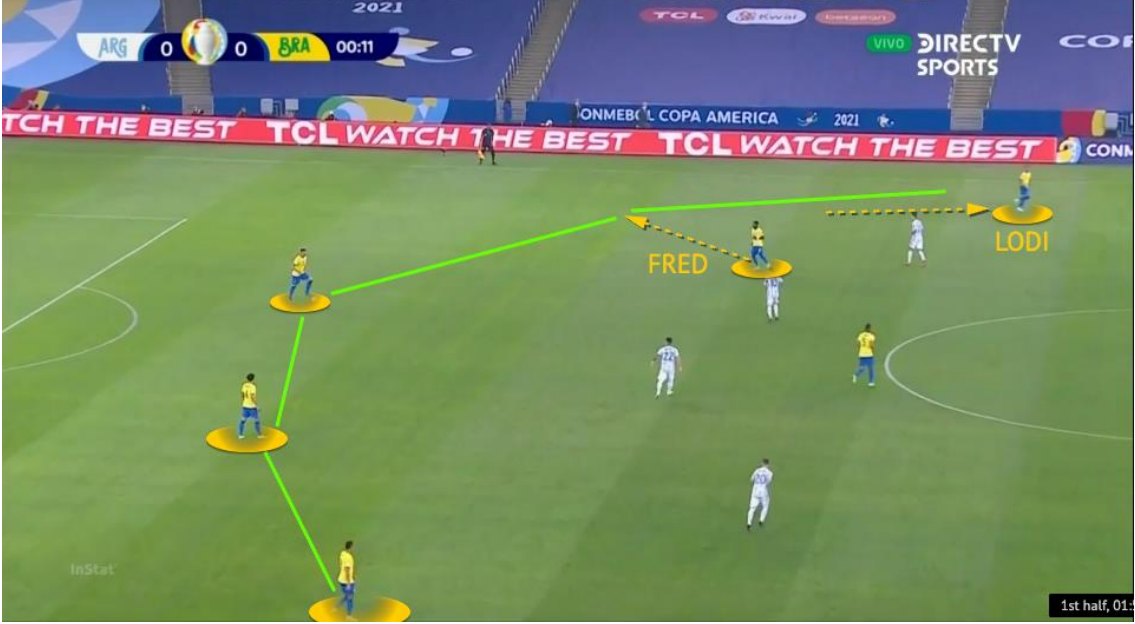
Çizelge 1. Copa América 2021’de Yer Alan Takımlar

	Takım Adı
1	Brezilya
2	Arjantin
3	Peru
4	Paraguay
5	Kolombiya
6	Ekvador
7	Uruguay
8	Şili
9	Bolivya
10	Venezuela

Çalışmada Copa América 2021’de mücadele eden takımların uyguladığı dört farklı hücum stratejisi incelenmiştir. Çalışmada yer alan hücum stratejileri, görüntülü analizler

üzerinde çizimler yapılarak yorumlanmış ve açıklanmıştır. Çalışmadaki görüntülü analizler ve taktiksel varyasyonlar spor-performans analiz şirketi InStat aracılığıyla elde edilmiştir.

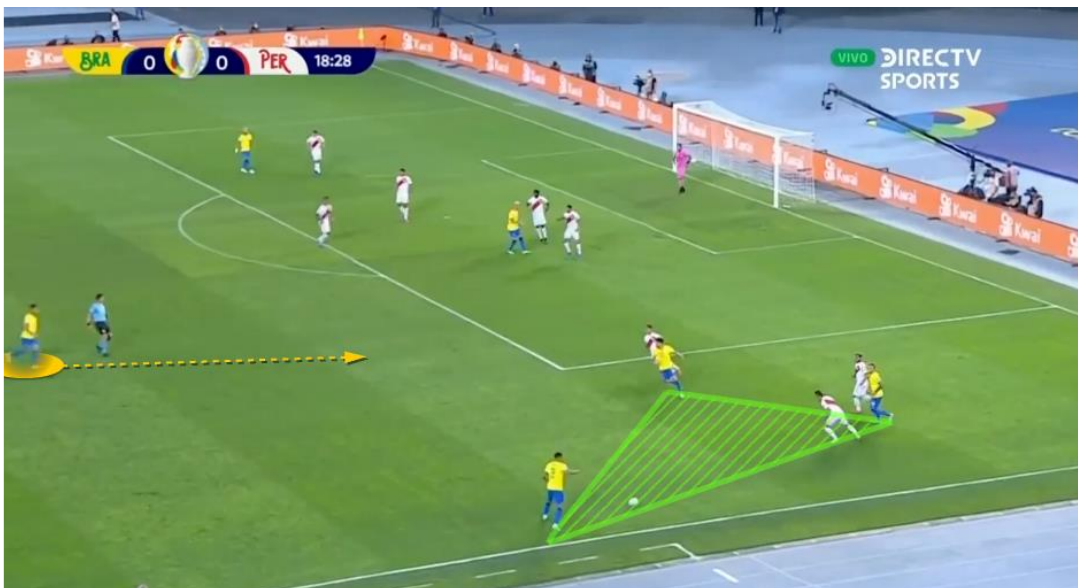
3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 1. Oyun kurulumunda opsiyon yaratma

Arjantin ve Brezilya, oyun kurma aşamasındaki esneklikleriyle dikkat çekti. En sık yaptıkları taktiksel değişiklik, dört kişilik savunmalarını geçici olarak 1-3-4-3 (veya 1-3-5-2) düzenine dönüştürmekti. Bu değişiklik, bek oyuncularının kanatlardan ileri çıkmalarını sağlamak için uygulandı ve sadece maçın belirli anlarında kullanıldı, sürekli bir strateji değildi. Brezilya'da Fred, oyun kurma sırasında geçici olarak üçüncü stoper rolünü üstlenirken, Arjantin'de bu görevi genellikle De Paul yerine getirdi.

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 2. Hızlı üçgen kurulumu ve topsuz koşular

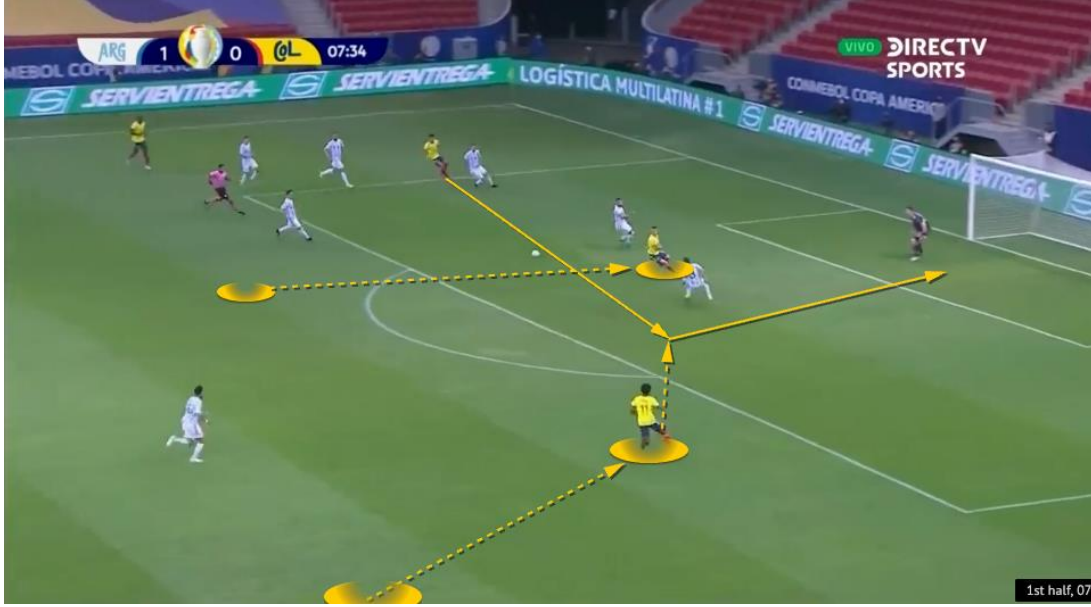
Rakip yarı sahasında derinlemesine hücumlar gerçekleştirirken, 3'e 3 durumlar ve açık alanlara koşu yapan 4. adam, 4'e 3 üstünlük sağlamak için kritik bir rol oynadı. 4. adam her hücumda aktif olarak yer almasa da, sadece boş alanlara koşu tehdidiyle bile rakibin savunma hattında kafa karışıklığı yaratabiliyordu. Arjantin, Brezilya, Ekvador ve Uruguay bu tür hücum stratejilerini sıkça kullandı.

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 3. Kanat oyuncularının iç bölgelerde konumlanması

Kanat oyuncularını (veya geniş orta saha oyuncularını), oyunlarını bitirme ve iç kanallarda asist yapma konusunda kilit rol oynadılar. Bu oyuncular, topa sahipken (dribbling) veya topsuzken iç kanallarda boş alanlara ulaşabiliyordu. Sağ ayaklı kanat oyuncularını sol kanatta ve sol ayaklı kanat oyuncularını sağ kanatta oynadıklarında özellikle etkili oldular, çünkü genellikle dıştan içe diyagonal hareketler yaptıktan sonra optimal pozisyonlarda şut çekme fırsatı buldular. Di Maria (Arjantin) ve Diaz-Cuadrado (Kolombiya) bu durumdaki öne çıkan oyuncularlardır.

Görseller InStat platformundan elde edilmiştir.

Görsel 4. Bek oyuncularının zayıf bölgelerine doğru hücum etme

Kolombiya ve Ekvador, özellikle zayıf taraftaki boş alanlara topsuz hareketlerle saldırıda oldukça agresiftiler. Kanat oyuncuları, ara paslara ve ceza sahasına girerek oyunları bitirmeye yönelik agresif bir yaklaşım sergiledi; Cuadrado-Diaz (Kolombiya) bu durumu öne çıkardı. Diğer milli takımlar, örneğin Arjantin'de ise, bek oyuncuları ve kanat orta saha oyuncuları bu tür durumlarda önemli bir rol oynadılar.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Yapılan bu çalışmada Copa América 2021'de oynanan farklı müsabakalardaki hücum stratejileri değerlendirilerek, takımların sahada uyguladıkları farklı hücum varyasyonlarının ve golü bulmak amacıyla hangi taktiksel anlayışları tercih ettiklerini belirlemek amaçlanmıştır.

Futbolda farklı hücum stratejilerinin her biri, takımların oyun tarzına ve karşı karşıya oldukları rakibe göre avantajlar sağlayabilir. Buna göre takımlar, kontra atak, geçiş hücumu veya set hücumu gibi farklı hücum organizasyonlarını tercih edebilirler. Ancak söz konusu hücum stratejileri de kendi içerisinde farklı hazırlıklar ve profiller gerektirmektedir. Kontra atak oyununu benimseyen antrenörler öncelikli olarak kompakt şekilde hareket edebilen savunma yerleşimine ağırlık verirler. Temel hedef ise rakipten kapılan toplar ile rakibi hazırlıksız yakalamaktır. Hazırlıksız yakalanan rakibin kendi sahasında bıraktığı boşluklar takımdaki dribbling ve sprint seviyesi yüksek oyuncular ile değerlendirilebilir.

Kontra atak organizasyonuna benzeyen ama daha planlı ve organizasyon gerektiren hücum çeşidi olan geçiş hücumlarında da top tekniği yüksek, oyun aklı üst seviyede, sprinter ve teknik kapasitesi yüksek oyunculara ihtiyaç duyulmaktadır. Set hücumunda ise topa sahip olmak ve hücumu olgunlaştırmak, rakip yarı sahada boşlukları elde edebilmek için oyuncuların acele etmemesi amaçlanır.

Farklı hücum organizasyonlarından bahsedilse de her hücum şekli kendi içerisinde farklı sorumluluklar ve detaylı hazırlıklar gerektirmektedir. Bu çalışmada da topa sahipken opsiyon yaratmak için oyun kurulumunda belirlenen taktiksel anlayışlar sergilenmiştir.

Bununla birlikte farklı mevkilerde yer alan oyuncuların sorumluluklarından da bahsedilmiştir. Kanat bölgesinde hızlı üçgen kurulumları gerçekleştirilirken orta saha ve forvet oyuncularının boşluklara hareket etmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra, set hücumunda kanat oyuncularının rakip bek oyuncularının hangi bölgelerine hareket etmeleri gerektiği, topla buluşmak ve tehlike oluşturabilmek için rakip yarı sahanın neresinde konumlanmaları gerektiği hakkında da bilgiler verilmiştir.

Yapılan bu çalışmayla birlikte, hücum stratejilerinin ne yönde şekillendiği ve hücum oyuncularının sorumlulukları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu çalışmada ortaya konan veriler, uluslararası bir organizasyonda yapılan bu uygulamaları antrenörlerin de kendi takımlarında uygulayabilmeleri için bir ipucu olabilir. Gelecekte yapılacak çalışmalar ile hücum esnasında mevkiler arası mesafe, taktiksel anlayışa ve formasyona bağlılığın önemi gibi konulara açıklık getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Amatria, M., Maneiro, R., & Anguera, M. T. (2019). Analysis of Successful Offensive Play Patterns by the Spanish Soccer Team. *Journal of human kinetics*, 69, 191–200.
- Barreira, D., Garganta, J., Guimarães, P., Machado, J., Anguera, M. T. (2014). Ball recovery patterns as a performance indicator in elite soccer. *J Sports Engineering and Technology*. 228(1): 61-72.
- Castelo, J. (2004). *Futebol - Organização Dinâmica do Jogo*. Lisboa, Edições FMH.
- Casarin, R. V., Silva, R. R., Grebogy, D., Afonso, C. A., Scaglia, A. J. (2011). Modelo de jogo e processo de ensino no futebol: princípios globais e específicos. *Movimento*. 17(3): 133-152.
- Fernandez, J., Camerino, O., Anguera, M. T., Jonsson, G. (2009). Identifying and analyzing the construction and effectiveness of offensive plays in basketball by using systematic observation. *Behav Res Methods*. 41(3): 719-730.

UTILIZATIONS OF CONIC OPTIMIZATION AND QUADRATIC PROGRAMMING IN THE EXPLORATION OF INDEX ARBITRAGE IN THE THAI DERIVATIVES AND EQUITY MARKETS

Jasminka Radolović

University of Rijeka, Croatia

Abstract:

Countries in recession, among them Croatia, have lower tax revenues as a result of unfavorable economic situation, which is decrease of the economic activities and unemployment. The global tax base has decreased. In order to create larger state revenues, states use the institute of tax authorities. By controlling transfer pricing in the international companies and using certain techniques, tax authorities can create greater tax obligations for the companies in a short period of time.

Keywords: Documentation, Methods, Tax Optimization, Transfer Pricing

UTILIZATIONS OF CONIC OPTIMIZATION AND QUADRATIC PROGRAMMING IN THE EXPLORATION OF INDEX ARBITRAGE IN THE THAI DERIVATIVES AND EQUITY MARKETS

Jasminka Radolović

University of Rijeka, Croatia

Abstract:

Countries in recession, among them Croatia, have lower tax revenues as a result of unfavorable economic situation, which is decrease of the economic activities and unemployment. The global tax base has decreased. In order to create larger state revenues, states use the institute of tax authorities. By controlling transfer pricing in the international companies and using certain techniques, tax authorities can create greater tax obligations for the companies in a short period of time.

Keywords: Documentation, Methods, Tax Optimization, Transfer Pricing

SERAMİK SANATINDA DOKU VE ESTETİK İLİŞKİSİ
THE RELATONSHIP OF TEXTURE AND AESTHETICS IN CERAMIC ART

Habibe ALTUNER

Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik ASD, 38039, Melikgazi, Kayseri.,
ORCID: 0009-0009-8927-0720

Doçent, Nizam Orçun ÖNAL

Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü, 38039,
Melikgazi, Kayseri. ORCID: 0000-0002-2022-1498

ÖZET

Seramik gerek kullanım eşyası gerek sanat objesi olsun, iki boyutlu veya üç boyutlu bir biçim ve yüzey yapılandırma sanatıdır. Seramik sanatında biçim-yüzey ilişkisi plastik değeri vurgulayan birçok öge ile zenginleştirilmektedir. Doku, bu öğeler arasında yer alan önemli bir bezeme ve estetik tamamlayıcı unsurdur.

Seramik sanatında farklı doku kullanımı ve doku çeşitliliği, sanatçıların rastlantısal veya bilinçli uygulama yöntemleri ile esere özgü estetik ve plastik değer ile kavramsal nitelikler kazandırabilmektedir. Dokunun yapısı, hissiyatı ve yüzey üzerindeki ritmi, sanatçının dışavurumunu kuvvetlendiren bir unsur dönüşebilmektedir. Estetik ve özgün bir form yaratma çabasındaki sanatçı için doku, görsel bir bezeme ögesi olmasının yanı sıra, kavramsal bir ileti aracına da dönüşebilmektedir.

Anahtar kelimeler: *Seramik Sanatı, Doku, Estetik, Plastik Sanatlar, Yüzey tasarımı.*

ABSTRACT

Ceramics, whether as utilitarian objects or art pieces, is an art of two-dimensional or three-dimensional form and surface structuring. In ceramic art, the form-surface relationship is enriched with many elements that emphasize plastic value. Texture is an important ornament and aesthetic complementary element among these elements.

The use of different textures and texture diversity in ceramic art can enable artists to imbue the work with unique aesthetic and plastic values, as well as conceptual qualities through random or conscious application methods. The structure, sensation, and rhythm of the texture can become a factor that strengthens the artist's expression. For the artist striving to create aesthetic and original forms, texture can transform into not only a visual decorative element but also a conceptual means of communication.

Keywords: *The Art of Ceramic, Texture, Esthetic, Plastic Art, Surface Structuring, Surface Design.*

GİRİŞ

Binlerce yıldır insanların günlük yaşamını kolaylaştıran ve ihtiyaçlarına cevap veren seramik, tarih öncesi dönemlerde yer alan ilk örneklerinden itibaren üç boyutlu biçim ve plastik yüzey alanına sahip objeler olmuştur. Kilin kolay şekillendirilebilir yapısı, yüzey üzerinde doğal, rastlantısal veya bilinçli süsleme ve bezemeler yapılmasına olanak sağlamaktadır.

İlk çağlardan itibaren farklılık ve estetik değer katma kaygısıyla gelişen süslemeci anlayış, kültürel, yöresel, toplumsal ve küresel olarak değişkenlikler göstererek sanat ve zanaatın önemli bir yapıtaşı olmuştur. Bezeme ve süsleme öğeleri arasında en eski yöntemlerden biri dokudur. Ayrıca bir eserde ön plana çıkarılması ve geri plana itilmesi gereken alanların belirlenmesinde de önemli bir yeri vardır. Doku, geçmişten günümüze değin seramik sanatında da karşımıza doğal dokular, mühür baskılar, geleneksel motifler ve süslemeler olarak çıkmaktadır.

Yirminci yüzyılla birlikte, çağdaş sanat disiplinleri arasında sayılan seramik sanatının gelişimi dikkat çekici derecede ivme kazanmıştır. Binlerce yıldır bir zanaat dalı olarak kabul edilen seramik, bugün çağdaş, plastik değerlerle yüklü çağdaş söylemde eserler üretilen “Seramik Sanatı”na dönüşmüştür.

Seramik sanatı, geleneksel-kültürel sentezinde çağdaş sanat disiplinleri ile paralel üretim yöntemleri geliştirerek yeni uygulama alanları oluşturmuştur. Seramik sanatçılarının bu farklı uygulama alanlarına özgü çalışmalarında çok yönelimli biçimsel ve yüzeysel estetik tavırlar gözlemlenebilmektedir. Yüzey değerlendirmesi olarak doku ve doku çeşitlerini çalışmalarının öznesi ve tamamlayıcısı olarak kullanan pek çok sanatçı vardır. Kültürel mirasın ve geleneksel yöntemlerin çağdaş yorumlamalarını doku ve motifler üzerinden eserlerinde uygulayan sanatçıların yanı sıra, dokuyu kavramsal iletiyi aktarmada araç olarak kullanan sanatçılar da bu zenginliği çeşitlendirmektedir.

“Ressamlar da malzemenin gerçek dokusunu işlevsel hale getirebilir ve bu çalışmalar sıklıkla iki boyutluluk sınırını aşır üç boyutluluğa yönelmiş gibi görünür. Sanatçılar tuval yüzeyi üzerinde çizmeye ve boyamaya başladığında yüzeyin dokusal niteliğini değiştirirler. (...) Dokusal zenginleştirme belirli konunun oluşturulmasında kullanılabilir, ama çoğu zaman sadece ilginç görsel detaylı bir alanı canlandırmak için kullanılır” (Arıman, 2019: 418-419).

Seramik Sanatında Doku

Doku teriminin Türkçe kökeni ‘dokumak’ sözcüğünden farklı kullanılmaktadır. “Görsel sanatlarla ilgili yerli kaynaklarda doku, etimolojik açıdan genellikle dokunma fiiline dayandırılrsa da yabancı kaynaklar “texture” terimini kullanmaktadır. Texture doku, dokunuş (Türkçe’deki dokunmak fiilinden değil dokumak fiilinden hareketle) kumaş, teşekkül, bünye, yapı anlamına gelmektedir. Kökenine inildiğinde Fransızca “text” sözcüğünden türetilmiş texture (doku), yapı (constuct), bağlam (context), inşa etma (construct), dokuma (weave) anlamlarına gelmektedir” (Arıman, 2019: 416).

Doku genel anlamda, doğadaki canlı ve cansız tüm varlıkların içyapı (strüktür) özelliklerini dışa vuran, görme ve dokunma duyularıyla algılanabilen yüzeysel etkileri olarak tanımlanabilir. “Doku denildiğinde genel olarak, bir nesnenin yüzeyindeki girintiler, çıkıntılar, pürüzlülükler düşünülmektedir. Ancak, çizgi, nokta, renk ve açık-koyu değerlerle yüzlerce, binlerce görsel doku etkileri oluşturmak olanaklıdır. Bu tür dokular göze hitap eden dokulardır ve görsel (vizüel) dokular olarak adlandırılırlar” (Oransay, 2006: 29).

Genel olarak, gözle görülebilen bütün varlıkların ayrımı form, renk, ışık gölge, sahip oldukları karakteristik dokular gibi özellikler aracılığıyla yapılabilmektedir. Doku, burada önemli bir yere sahiptir. “Doku sanatta bilinen ilk mağara resimlerinden itibaren her zaman kullanılmıştır. (...) Ancak gerçek anlamda bilinçli olarak ilk kez 20. Yüzyılda kullanıldı. (...) İlk kullanımında formlara çok değişik bir estetik anlam getireceği düşünülüyordu. Doku ögesini eserlerinde ilk kullananlar; Picasso, Braque, Jackson Pollock, Marc Toby, Debuffe ve Burri'dir. Seura ışık titreşimini, Van Gogh ise doğanın ritmini kullanmıştır” (Arıman, 2019: 419).

Doku, eserin ritmini güçlendiren bir öge olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu sayede eserin ifade dilini izleyici karşısında güçlendirmektedir. Seramik sanatında sırlama yöntemleri ile görsel dokular; modelaj kalemleri, farklı materyaller, eller ya da bıçak yardımı ile de görme ve dokunma duyularına hitabeden dokunsal doku yani plastik doku türleri elde edilmektedir. Çalışmaların yüzeyinde malzemenin dokusuna, sanatçının kullandığı gereçlere, müdahale biçimlerine ve kullanılan katkı maddelerine bağlı olarak iniş çıkışlar meydana gelmektedir. Yüzeydeki girintiler derinleştikçe ışık zayıflamakta; düz ya da çıkıntılı olan bölümler ise ışığı yansıtmakta ve farklı ışık-gölge dağılımları meydana getirmektedir. Ortaya çıkan bu ışık-gölge farklılığı ve dağılımına plastik dokunsal doku ya da plastik doku denilmektedir. Bu nedenle doku ve ışık-gölge bir bütündür denilebilir.

Yapılan ilk seramiklerden bugüne dek insanların kişisel ihtiyaçlarından ötürü yapılan formlar, yerleşik hayatın önemli bir parçası olmuştur. Ayrıca av aleti ya da oyuncak olarak kullanıldığı dönemlerde, bireysel gelişim aracı da olan seramikler, toplumsal düzenin nesilden nesile aktarılmasında bir araç olmuş ve geleneksel yapıya bürünerek insan algısında bir meta olarak karşımıza çıkmıştır. (Önal ve Uludağ, 2019: 4)

Seramik sanatında doku kullanımına ait en eski örneklerin başında Erken Jomon dönemi çanaklar gelmektedir. M.Ö. 12000 yıllarına tarihlenen bu çanaklar, Japonya'da Niigata Valiliği Tarih Müzesinde sergilenmektedir (Görsel 1). Seramik çamurun üzerine ip (halat) bağlanılarak ipin dokusu aktarılarak yapılan bu formlar, M.Ö. 13000-300 yılları arasında yer alan Japon tarih öncesi dönemine aittir. Jomon dönemi adını, toprak kapları bezeme tekniğinde kullanılan bu ipin (jomon) isminden almıştır. Seramik çanakların üzerinde dokunsal dokular meydana getiren iplerin izleri, perdahlı alanlar sayesinde ön plana çıkmakta ve yüzeyde hareketli bir görünüm sağlamaktadır.

Görsel 1: Erken Jomon Dönemine Ait Çanak M.Ö. 12.000, Niigata Valiliği Tarih Müzesi – Japonya

Bu seramikler estetik yapıya sahip olsalar da, bilinçli kurgulanmış plastik değerlere sahip olmayan biçimlerdir. Düşünsel ve estetik kaygıları gerçekçilik temelli taklitçiliğe dayalı olduğundan, doku kullanımında da bu özellikler gözlemlenmektedir. (Görsel 2). Bugün ise seramik sanatının plastik değerleri ile teknolojinin sağladığı olanaklar birleşerek, ortaya zengin ve sanat ilkeleri doğrultusunda uygulanmış plastik doku örnekleri çıkmaktadır.

Görsel 2: Boğa biçimi, İçki kapları, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

Afyon Müzesinde bulunan, ilk tunç çağından kalma seramik figür örneğinde, formun ağırlıklı olarak yüksek kabartmalı bir karakter olarak çalışıldığı gözlemlenmektedir. Figür üzerinde el aletlerinin dokuları, izleri görülmektedir. (Görsel 3).

Görsel 3: İlk Tunç Çağı, Pişmiş Toprak Figürin, Afyon Müzesi.

Türk dil kurumuna göre duyumsamak kelimesi, duyular aracılığıyla bir şeyi algılamak demektir. Worringer “Her duyulur obje, benim için var olduğu sürece, daima iki ögenin, duyulur veri ile benim kavrayıcı etkinliğimin bileşkesidir. Estetik haz, bir obje’de kendi kendimizden duyduğumuz bir hazdır” (Arıman, 2019: 423) der. Bu şekilde, bir objeden duyulan hazzı, gerçekte kendimizden duyduğumuzu, estetik hazzın kaynağının bu olduğunu ifade etmektedir.

Seramik ve heykel sanatında, sanatçının dokusal müdahalesinin esere katkısı yadsınamaz bir olgu olmakla beraber, plastik doku, tek başına ele alınan ve uygulanan bir eleman olmaktan uzaktır.

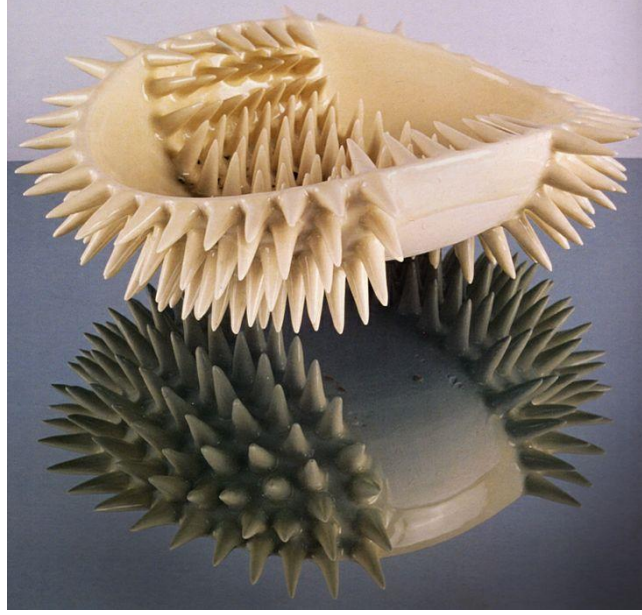
Her maddenin kendine özgü bir dokusu bulunmaktadır. Heykelin estetik görünümüne doğrudan etki eden bu dokular, hem maddenin öz yapısında bulunmaktadır hem de heykeli biçimlendiren sanatçı tarafından maddenin üzerinde oluşturulmaktadır. Çoğu kez plastik ifade, dokunun görünür kılınması öncelikli amaç sayılmıştır. Doku heykelde, biçimlendirme dilinin anlam taşıyan, anlam açıklayan bir parçası olmuştur. Her ne kadar heykelin ayrıntısında olsa da, formun vazgeçilmez bileşenlerinden biri olması nedeniyle bir yandan bütüne yönelikken, diğer yandan detaylarının var oluşunu sağlamıştır (Atalay, 2006: 67).

Seramik sanatında kullanılan ana malzeme kildir. Form ve uygulanacak olan plastik doku biçimi göz önüne alınarak, uygun olan kil türü seçilmektedir. Bunlar genel olarak üç sınıfa ayrılmaktadırlar; plastik çamurlar, şamotlu çamurlar ve sıvı çamurlardır. Plastik çamurlar; ince, krem kıvamında ve pürüzsüz bir yüzeye sahiptirler. Bu nedenle, genellikle torna ile şekillendirmede tercih edilmektedirler. Şamotlu çamurlar; genel yapıya mukavemet kazandırmak için içerisinde şamot denilen pişmiş küçük seramik parçacıkları, (groglar) bulduran, pürüzlü yapıya sahip çamurlardır. Bu da, detaylarında incelik gerektiren çalışmalarda şamotlu çamurun kullanım olanaklarını sınırlandırmaktadır. Yoğun doku uygulaması yapılacak seramik çalışmalarda şamotun vereceği görsel ve dokusal etki nedeniyle tercih edilebilir. Sıvı çamurlar ise, bünyesinde bulunan su oranının fazlalığından ötürü genellikle dökümde veya astar gibi yüzey uygulamalarında tercih edilmektedir. Buradan hareketle, her tip kil kendi içerisinde avantaj ve dezavantajlar barındırır denilebilir. Bundan ötürü tasarımın ihtiyacı olan plastik doku, kullanılacak olan kil ve tekniklerle uyumlu olarak çeşitlilikler gösterecektir.

Uygun malzeme ve yöntem seçimi, sanatçının istediği biçimde çalışabilmesine ve formun anlatım dilini yakalamasına imkan sağlamaktadır. “Renk ve doku sanatçının eserini yaratırken yararlandığı tasarımın estetik değerlerindedir. Eserin renk ve dokusu onu sıcak veya soğuk, itici veya çekici kılmakla beraber aynı zamanda anlamını da güçlendirmektedir. Renk, form ve doku birbirlerini tamamlarlar” (Canduran, 2007: 102). Çalışma estetik değer bakımından ele alınırken doku kavramı başlı başına yeterli değildir; tasarımın vereceği fikir; form, renk uyumu, çalışmanın özgünlüğü gibi etkenler doğrultusunda bir bütün olarak ele alınmaktadır. (Görsel 4). Fakat doku,

sanatçı tarafından modelaj aşamasında estetik bir biçimde ele alınarak, ortaya çıkan armoni ve kontrastlar tek başına estetik doygunluğa katkı sağlayan bir unsura dönüştürülebilir.

Modelaj yönteminin de estetik ve doku öğeleri üzerinde etkisi önemlidir. “Modelaj yöntemi tanım olarak; kil ve balmumu gibi şekillendirmeye uygun maddeleri heykelci kalemleri ya da elle, hacimli olarak üç boyutlu biçimlendirme işidir. Bu çalışmalar yapılacak heykellere model hazırlama anlamını taşır” (Turanî, 2003: 96). Seramik tasarıda uygulanan plastik doku, çalışmayı estetik ve ifade bakımından güçlü kılabilecek ise sanatçı, yüzey üzerinde dokusal müdahalesinin yoğunluğunu artırma özgürlüğüne sahiptir.

Görsel 4: Güngör Güner, Totemler, Seramik Form.

Güngör Güner’in soyut seramik formunun iç ve dış yüzeylerinin yarısının perdahlı, pürüzsüz, yarısının daha keskin dokular meydana getiren uzantılarla kaplı olduğu görülmektedir. Zıtlıkları kullanarak formun hem iç, hem dış yüzeyini ön plana çıkardığı gözlemlenmektedir.

Üç boyutlu çalışmalarda görsel algıyı güçlendirmek, anlatımda eserle ilintiyi kurabilmek, renk etkisini yoğunlaştırmak ve eserin ruhsal etkisini arttırmak için yapıt üzerinde çeşitli çalışmalar yapılır. Amaç, istenilen etkiyi en basit ve kolay bir şekilde izleyiciye aktarmaktır. Eser üzerinde uygulanan ve biçimsel estetiği oluşturan faktörlerden biri de dokudur (Sevim, 1994: 40–41).

Teknolojinin sağladığı imkânlar doğru biçimde uygulandığında seramik çalışmaya, estetik bakımdan değerler yüklemektedir. Bu imkânlar arasında, alternatif pişirim yöntemleri ve farklı malzeme katkılarının sunduğu çeşitlilikler sayılabilir.

Geleneksel malzemelerin yanı sıra teknoloji sayesinde çağdaş malzemelerin çeşitliliği, heykeli oluşturacak olan form tasarımları da çeşitli anlatım zenginliği sağlayacaktır. Bu farklı ve yeni malzemeler sayesinde, estetik değerlerin artması tasarlanacak formu birey tarafından algılama esnasında dikkat çeken, beğeni sağlayan, uyarıcı gücü olan, ilgi düzeyini arttıran ve estetik beklentilere cevap veren bir duruma sokacaktır (Atalay, 2006: 78–79).

Ayrıca seramik özelinde, bünyelere kâğıt, fındıkkabuğu, saman, talaş, mısır püskülü, portakal kabuğu, naylon, kum, fiberglas eklenebileceği gibi ayrıca; renkli cam kırıkları, metal parçacıklar, çivi veya bakır kablo parçacıkları eklemek veya pişirim esnasında uygulamak, renkli ve dokulu yüzeyler elde etmek için kullanılan alternatif yöntemlerdendir. Bunlardan bazıları pişirim süreci ve sonucunda, seramik yüzeyine kumaş, deri ya da gözenekli dokusal etkiler kazandırmaktadır.

Ayrıca, bazı katkı maddeleri malzemenin direncini arttırmakta ve yandıklarında bünye hafiflemektedir. Bu katkı maddeleri organik ve inorganik olarak ikiye ayrılmaktadır. Yapısal ve teknik özellikleri de seramik bünyeler gibi farklılıklar gösterdiği için her katkı maddesi, her bünye ile uyum sağlayamamaktadır. Bu nedenle seramik sanatçısı, kullanacağı maddelerin olanaklarını ve sınırlarını denemeler yaparak belirlemekte ve kapsamlı bir ön hazırlık süreci planlamak durumundadır.

Tennessee Yakshi, tors heykelinde paper clay yöntemi uygulamıştır. Kağıdın yoğun olduğu bölgelerin daha çok dokunsal dokuya sahip olduğu, belli alanların pürüzsüz olduğu gözlemlenmektedir (Görsel 5).

Görsel 5: Tennessee Yakshi, Kadın Tors, Paper Clay.

Sanatçı soyut ve somut imgeleri kullanarak eserinde anlatmak istediği duyguyu, malzemesi ve yöntemi ile aktarabilen kişidir. Bu imgeler geleneksel veya evrensel olabileceği gibi, bireysel, toplumsal yaşanmışlıklara ve içsel dürtülere ait planlı veya rastlantısal semboller olabilirler. Kültürel mirasın nesiller boyu taşınmasında aracı olan imgeler, yeni ve yaratıcı yorumlamalarla yaşayan birer organizma gibi gelişim gösterirler. Toplumlara ve kültürlerin estetik olgularını ve beğenilerini belirleyen temel unsurlara dönüşürler. Sanatçı, kendi kültürel ve estetik birikimini tasarısına uygulayarak, kendi yorumu çerçevesinde özgünlük arayışını sergiler.

Eskizler, gözlemler, araştırmalar yapılarak imge birtakım kaygılarla maket üzerinde görünür hale getirilmekte; çözümlenmeye ve düzenlenmeye çalışılmaktadır. İmge bu yolla, yani madde aracılığıyla görünür kılınmaktadır. Madde aracılığıyla somutlaştırılan bu imge 'form'dur. Sanatçı bu aşamaya kadar özgür düşünüp hareket etmiştir. Buradan sonra, bazı konularda kendi iradesi dışına çıkarak formun gerektirdiği detayları objektif bir biçimde ele almaktadır. Bu detayları belirleyen temel kavramlar ise, estetik, aydınlatma, malzeme, ışık gölge ve doku gibi temel sanat kıstaslarıdır. Örneğin; tasarımın bir yüzeyinin gergin biçimde uygulanması formu estetik kılacak ve ifadeyi güçlendirecekse ya da aksine; yoğun bir doku uygulaması bunu sağlayacaksa sanatçı, bunu uygun malzemeyi ve yöntemi seçerek yapmaktadır. Uygulanacak olan forma ve dokusal müdahaleye uygun nitelikte bir malzeme seçimi sonucu etkileyen önemli bir unsurdur. Çünkü izleyicinin yapıt karşısında ilk olarak görme duygusu devreye girmektedir. Kullanılan malzeme, plastik doku biçimi ve doku biçiminin yoğunluğu izleyicinin bu algılayış biçimini önemli ölçüde etkilemektedir.

Yılmaz'ın da (Yılmaz, 1999: 27) belirttiği üzere “Görsel olarak bizimle ilk ilişki kuran, heykelin algılanmasını sağlayan elemanlar da yine yüzeylerdir”. Bu nedenle plastik doku biçimi, form, tema ve malzeme ile de yakından ilintilidir. Formun ihtiyaç duyduğu doku biçimi, kullanılacak olan malzemenin olanakları ile de netleştirilmektedir.

Uygulanacak olan plastik doku biçiminin yoğunluğu ve baskınlığı ise, çalışmanın sergileneceği mekan, mekânın aydınlatması ve çevresi ile de yakından ilintilidir. Plastik doku biçiminin şiddetinin amaçlanan etkiyi yansıtabilmesi, sanatçının, eserin sergileneceği mekânı, çevresini ve mekânın aydınlatmasını göz önünde bulundurarak bu dokunun yoğunluğunu ve şiddetini arttırması ya da hafifletmesiyle ilgilidir.

Seramik Sanatında Estetik

İnsan, yaşamın hemen her alanında “güzel” arayışı içerisinde olmuş, kültürel ve evrensel algısı doğrultusunda estetik beğeni normu geliştirmiştir. Renk seçiminden hazırlayacağı yemeğin görünümüne kadar hemen her şeyde kendi “güzel” ve “estetik” anlayışı ile örtüşeni görmek istemiştir. Satın alacağı kıyafetin kesim biçimi, rengi, kumaşın dokusu vb. gibi bütün detaylar onun seçimini belirleyen etkenler arasındadır. Genel bir güzel ve estetik anlayışının dışında, bu beğeni normu sosyo-politik, ekonomik, yöresel, kültürel, entelektüel ve eğitimsel bağlamda pek çok paradigmaya bağlı olarak bireysel değişiklikler göstermektedir. Buradan hareketle, estetik yalnızca sanatta etkin olan bir bilim değil, hayatın her alanında farklı algı düzeylerinde çeşitlilik gösteren geniş bir olgudur.

“Estetik” sözcüğü Grekçe “aisthesis” ya da “aisthanesthai” sözünden gelir. “Aisthesis” sözcüğü, duyum, duyulur algı anlamına geldiği gibi, “aisthanesthai” sözcüğü de, duyu ile algılamak anlamına gelir. Estetik, bu anlamda duyulur algının, duyusalığın sağladığı bilgi ile ilgili bir bilim olarak düşünülüyor. Sözcüğün kökeninde bulunan bu duyusalılık, estetik dediğimiz bilimin adının dışında da bu sözcüğün yaşadığını gösterir (Tunalı, 2019: 13).

Sanatın estetik ile olan ilişkisi, izleyici açısından biraz daha karmaşıktır. Estetik kavramı, sanatın ayrılmaz bir parçasıdır. Bir heykel ya da seramik eseri estetik kılan onun formu, formun duyarlılığı, malzemenin formla olan uyumu, dokunun malzeme ve formla olan uyumu, rengin malzeme ile olan uyumu, formun mekân ile uyumu, formun varsa tema ile uyumu gibi ilişkiler zincirinin dengeli bir biçimde kurulabilmesiyle mümkündür

Bu etkenler bütünü oluşturmakta ve farklı algı ve beğeni düzeyine sahip izleyiciler tarafından esere türlü değerler yüklenmektedir.

Estetik, dar anlamında yalnız bir değer felsefesi, bir değer bilimi olarak anlaşılabilirse bile, yüce, trajik, komik, zarif, ilginç, çocuksu(naif) ve hatta çirkin değeri de girer. Bütün bu değerlerin, en az güzellik kadar estetik ile ilgisi olduğu gibi, onların estetik birer anlamı vardır (Tunalı, 2019: 15).

Atilla Galatalı'nın seramik panosunun neredeyse tamamının üzerinde çeşitli modelaj kalemleriyle dokular meydana getirdiği gözlemlenmektedir (Görsel 6). Işığı kullanarak form üzerinde daha güçlü ışık gölge kontrastını güçlendirmiş, formun genel yapısı ile kullanılan doku titreşim hissini kuvvetlendirerek eseri hareketlendirmiştir.

Görsel 6: Atilla Galatalı, Seramik pano.

Tüm bu değerler algılanan varlığa, yani objeye yüklenmektedir. İsmail Tunalı, “Estetik” isimli kitabında bazı kuram ve kavramlara açıklık getirmektedir. Objeyi kavrayan, onunla estetik ilgi kuran, ondan hoşlanan ya da haz duyan bilinç ‘süje’; yani ‘ben’dir. Estetik objeyi algılayabilmek demek, onun karşısında estetik bir tavır alabilmekle mümkündür. Estetik tavır ise; Kontemplation, yani ‘seyir’ ile ilgilidir. Buna göre, dışsal bir nedenden ötürü değil; yapıtı izlemekten duyulan haz nedeniyle yapıtı izlenmektedir. Yani, seramik malzemeden yapılmış çıplak bir kadın heykel, erotik ilgi uyandırıyor bu, estetik tavrı etkilememelidir. Yapıt salt bir biçimde form, renk ve doku bütünlüğü içerisinde ele alınmaktadır. Estetik tavrın başka bir özelliği, estetik tavra ait ‘Duyum’ kavramıyla ilgilidir. Estetik tavır duyusal olarak algılanan bir objeye dönüştüğüne göre, o obje duyuyla ilgili bir yansıtıcıdır. Modern Psikoloji, duyumları on sınıf içinde ele alır; görme, işitme, koku, tat, dokunma, ısı duyumları, kasların hareket duyumları, denge duyumları, ağrı duyumları ve canlılık(vital) duyumlar. Bunlar arasında görme ve işitme duyumlarının yoğun biçimde estetikle iç içe olduğu; ağrı, tat alma ve koku duyumlarının ise hiçbir ilgisinin olmadığı bilinmektedir. Geri kalan duyumlar ise yapıtla belli ölçüde estetik ilişki içerisindedirler.

Doku, görme ve dokunma duyularıyla kavranabilen homojen yüzeysel etki ögesidir. Nesnelere oluşturan maddenin yapısından dolayı her cismin bir dokusu vardır. Biz bu dokulardan bazılarını göremeyiz. Bazılarını ise görebilir ve elimizle hissedebiliriz. Seramik ve sanat objeleri üzerinde etken olan doku, görüp hissedebildiğimiz dokudur (Sevim, 1994: 41).

İzleyici, seramik bir yapıtla karşılaştığında, ilk olarak görme duyusu devreye girer ve ardından özdeşleşim ile eseri algılamaya başlamaktadır. Seramik heykeli algılayarak, karşısında heyecan duymaya başladığında da, kasların hareket duyumu devreye girmektedir. İzleyicinin malzeme ve seramik heykelin dokusunu kavrayabilmesi için ise, görme duyusunun yanında dokunma duyusunun da devreye girdiği gözlemlenmektedir. Dokunun formu estetik olarak kuvvetlendirmesinin yanında, algılanmasında da önemli bir etkisi vardır. Bu algı görsel çağrışımlar ve sembollerle kavramsal anlatıyı da zaman zaman destekler nitelikte olabilmektedir. Yapıt karşısında alınacak estetik tavır, onun yalnızca duyulur algı ile değil, aynı zamanda duyusal olarak da kavranmasıyla ilgilidir. Bu, sempati ya da antipati ile olabilmektedir.

Seramik eserle izleyici sübjektif bir ilgi içine girer ve bu ilgi duygusal bağıdır, yani estetik tavidir. Her estetik tavra bir duygusallık eşlik etmekte ve estetik tavır, sonunda estetik haz ile çözümlenmektedir. Estetik tavrın özelliklerinden olan özdeşleşim, izleyicinin sanat yapıtına coşkunculuk, şirinlik, korku, irrite olma vb. uyarıların yüklemesi durumudur.

Seramik heykeli meydana getiren öğelerinden biri olan doku kavramı, tasarım süreci başladığı andan itibaren eseri bütün yapan diğer etkenlerle birlikte değerlendirilmektedir. Formda vurgulanması tasarlanan bir yüzey çözümlemesi veya verilmek istenen duyguyu betimleyecek görsel ritim öğesi olarak yer almış olabilir. Bu, dokuyu eserin bir parçası haline getiren sanatçının tasarım ve planlaması ile ortaya çıkarılmış bir öğe veya malzemeye özgü estetik çözümlemenin rastlantısal bir parçasıdır. İzleyicide bırakacağı etki önceden düşünülmüş ya da tamamen sanatçının kendi dışavurumu ile ortaya çıkmış olabilir.

Sonuç

Her sanat disiplinde olduğu gibi, seramik sanatında da plastik değeri vurgulayan birçok öğe bulunmaktadır. Doku, tasarım ve sanatın temel yapıtaşlarından birisidir ve plastik sanatların en önemli öğelerinden birisidir.

Bezeme ve süsleme öğeleri arasında en eski yöntemlerden biri olan doku, yapının genelinde algıyı kuvvetlendiren ve çeşitlendiren güçlü bir unsurdur. Ayrıca bir eserde ön plana çıkarılması veya geri plana itilmesi gereken alanların belirlenmesinde de önemli bir ayıraç rolü vardır. Doku, ışık ve gölge ile bir bütündür. Doku ile eserin yüzeyindeki ışık gölge yönetilebilmektedir. Zıtlık ve kontrast hissini üç boyutlu plastik yüzeylerde sağlamak, formun üzerinde ışık ve gölge ile ritim duygusu vererek hareket kazandırmak, renkten bağımsız görsel algıyı kuvvetlendirmek için doku en çok kullanılan yöntemdir. Tüm bunlar, esere özgü biçimsel, estetik ve yüzeysel nitelikler katabilmektedir. Doku, kullanım şekli ve plastik değeri ile aynı zamanda kavramsal bir ileti aracı olarak da kullanılabilir.

Gözle görülebilen bütün varlıkların ayrımı form, renk, ışık gölge, karakteristik dokular gibi özellikler aracılığıyla yapılabilmektedir. Doku, eserin ritmini güçlendiren bir öğe olarak kullanılmakta ve bu sayede eserin ifade dilini, estetiğini güçlendirebilmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Arıman, Y. (2019). *Dokunun Duyumsanması*. Sanat Ve Tasarım Dergisi, 9(2), 414-425. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.691325> Makale [Elektronik Sürüm]. Erişim: 13 Mart 2024, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/974929>
- [2] Atalay, R. (2006). *Camın Heykel Sanatına Plastik ve Estetik Katılımları*. Sanatta Yeterlik Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- [3] Canduran, K. (2007). *Kil, Ateş ve Tuz*, Seramik Federasyonu Dergisi, Seramik Türkiye, Kasım– Aralık 2007 No: 23, ISSN 1304-6578, pp.23-25.
- [4] Önal, N.O., Uludağ, K. (2019). *Sanayi Devrimi Öncesi Seramik Sanatı Tarihi*, Gece Akademi, Gece Yayınları, Ankara.

- [5] Sevim, C. (1994). *Türkiye’de Seramik Heykel*. Sanatta Yeterlilik Tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- [6] Tunalı, İsmail. (2019). *Eстетik*. Remzi Kitabevi, İstanbul
- [7] Turanî, Adnan. (2003). *Sanat Terimleri Sözlüğü* (9. bs.). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- [8] Yılmaz, Mehmet. (1999). *Heykel Sanatı* (2.bs.). İmge Kitabevi, Ankara

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1 - *Erken Jomon Dönemine Ait Çanak M.Ö. 12.000, Niigata Valiliği Tarih Müzesi – Japonya* - Önal, N.O., Uludağ, K. (2019). *Sanayi Devrimi Öncesi Seramik Sanatı Tarihi*, s:4, Gece Akademi, Gece Yayınları, Ankara.

Görsel 2 - Boğa Biçimli İçki Kabı, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/anadolu-medeniyetleri-muzesi-amm-100-yasinda-1819044> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

Görsel 3 - İlk Tunç Çağı, Pişmiş Toprak Figürin, Afyon Müzesi.
<https://sanat.ykykultur.com.tr/sergiler/tunc-caginin-gizemli-kadinlari#> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

Görsel 4 - Güngör Güner. Totemler, Seramik Form.
<https://tr.pinterest.com/pin/316237205069410644/> (Erişim Tarihi: 16.04.2024)

Görsel 5 - Tennessee Yakshi, Kadın Tors, Paper Clay.
<https://www.slideshare.net/oscarhacont/paperclay> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)

Görsel 6 - Atilla Galatalı, Seramik Pano. <https://www.leyl.art/atilla-galatal-1936-1994.html>
(Erişim Tarihi: 16.04.2024)

TÜRK SİNEMASINDA *DOGMA 95* AKIMI: *TÜREV* (2005) VE *FEMME* (2012) FİLMLERİNE YÖNELİK BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi M. Özer ÖZKANTAR

Gaziantep Üniversitesi, ozerozkantar@gmail.com – ORCID: 0000-0001-9364-5606

ÖZET

Sinema geçmişten günümüze değişen, farklı sanatsal gelişmeler ışığında dönüşen çok yönlü ve eleştirel bir sanat olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle sinema ile ilgili farklı ülke sinemalarında farklı janrlar üretilmiş, birçok sanat akımından beslenilmiş ve sinemaya dair çok yönlü bir perspektif geliştirilmiştir. Bu akımlardan en muhalif ve sıra dışı olanlarından biri ise Lars von Trier ve Thomas Vinterberg öncülüğünde 1980’lerin sonunda ortaya çıkan Dogma 95 akımıdır. Ticari sinemanın klişe imajlarına yönelik bir karşı sinema olarak nitelendirilebilecek bu yaklaşım, belirli prensipleri ile adeta Hollywood’a sert bir eleştiri niteliğindedir. Bu akımın birçok farklı ülkede kendine yer bulduğunu belirtmek de mümkündür. Özellikle Avrupa Sineması’nın merkezinde konumlanan Dogma 95, genç sinemacılar için de önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Bu noktada bu çalışmanın temel amacı Türk Sineması özelinde Dogma 95 akımının yansımalarını araştırmaktır. Bu doğrultuda amaçlı örneklem yoluyla belirlenen *Türev* (2005) ve *Femme* (2012) filmleri tematik olarak ele alınmıştır. Bu aşamada ise Dogma 95’e ait 10 maddeden oluşan erdem manifestosu esas alınmıştır. Sonuç olarak ismi geçen filmlerin Dogma 95 Manifestosuna uygun nitelikler barındırdığı görülmüştür. Dolayısıyla ilgili sinema yaklaşımının Türk Sineması çerçevesinde de sınırlı da olsa kendine yer edindiğini vurgulamak mümkündür.

Anahtar Kelimeler : Sinema, Dogma 95, Türk Sineması, Türev, Femme

THE DOGMA 95 MOVEMENT IN TURKISH CINEMA: A REVIEW OF THE FILMS NAMED *TÜREV* (2005) AND *FEMME* (2012)

Cinema can be characterized as a versatile and critical art that has changed from past to present and transformed in the light of different artistic developments. For this reason, different genres have been produced in cinemas of different countries, many art movements have been fed and a multifaceted perspective on cinema has been developed. One of the most dissident and extraordinary of these movements is Dogma 95, which emerged in the late 1980s under the leadership of Lars von Trier and Thomas Vinterberg. This approach, which can be described as

a counter-cinema to the clichéd images of commercial cinema, is almost a harsh criticism of Hollywood with certain principles. It is also possible to state that this movement found its place in many different countries. Dogma 95, which is especially at the center of European Cinema, has also been an important source of inspiration for young filmmakers. At this point, the main purpose of this study is to investigate the reflections of the Dogma 95 movement in Turkish Cinema. In this direction, the films *Türev* (2005) and *Femme* (2012), which have been determined through purposeful sampling method, have been thematically addressed. At this stage, the virtue manifesto consisting of 10 articles belonging to Dogma 95 has been taken as basis. As a result, it has been seen that the mentioned films contained qualities in accordance with the Dogma 95 Manifesto. Therefore, it is possible to emphasize that the relevant cinema approach has found a place for itself, albeit limited, within the framework of Turkish Cinema.

Keywords : Cinema, Dogma 95, Turkish Cinema, *Türev*, *Femme*,

TÜRK MÜZİĞİDEKİ SİRTO TÜRÜNÜN UD EĞİTİMİNDE KULLANILABİLİRLİĞİ

Öğr. Gör., **Ferhat KILINÇARSLAN**

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 0000-0002-5585-0235

ÖZET

Türk Müziğinde türlerin repertuarda sınıflandırılabilmesi müzik türlerinin yapısal özellikleri ile ilgilidir. Repertuarda oyun havası olarak sınıflandırılmış olan sirto türünün özellikle Balkan coğrafyasında oynanan dansların eşlik müziklerinden esinlenerek oluşturulduğu görülmektedir. Sirto, Yunanistan'ın ulusal dansı ve müziği olarak bilinir. Sirtolar hakkındaki görüşler bu çalışmada ele alınmış ve ud eğitiminde kullanılabilirliği için 3 sirto bu çalışmada örnek olarak seçilmiştir. Bu eserler mus2 nota yazım programı ile yeniden yazılmıştır. Sirtoların icrâsı esnasında ud için gerekli teknik pozisyon ve süslemeler, eserler üzerinde belirtilerek ud öğrenecek adaylara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın amacı, sirto türünün ud eğitiminde kullanılabilirliğini sağlamak adına seçilen 3 sirto örnek eserinin üzerinde pozisyon ile süsleme tekniklerini göstererek ud çalgısı eğitimi alan adaylara aldıkları eğitimlere ilaveten katkıda bulunmaktır. Çalışmada nitel yöntemden yararlanılmış, verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için ise tarama modeli kullanılmıştır. Yapılan bu çalışma ile ud sazı eğitiminde kullanılmak üzere seçilen eserler ile sirto dağarı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Müziği, Ud, Sirto

PIERRE BONNARD ESERLERİNDE GÖRÜLEN İLKEL VE SEMBOLİST İZLER PRIMITIVE AND SYMBOLIST TRACES SEEN IN PIERRE BONNARD'S WORKS

Doç. Muteber Burunsuz

Hitit Üniversitesi, - 0000-0002-8987-0058

ÖZET

Fransız ressam Pierre Bonnard modern sanat üsluplarına geçişte önemli rol oynamıştır. Ard-izlenimci ve Nabi ressamlar grubu üyeleri arasında yer alan Bonnard, eserlerinde sadece doğa görünüşlerinin betimlenmesine değil, sembolik metaforlara ve simgelere ulaşmayı da amaçlamıştır. Bonnard eserlerinde, sadeleşmiş ve arındırılmış öğeler dekoratif bir biçimde aktarılmış, sanatçının gözlemlediği ve içtenlikle eğildiği yaşamından öğeler belirli bir duyarlılıkla aktarılmıştır. Renkli bir ifade dili bulunan Bonnard, ışık titreşimleriyle gündelik yaşam sahneleri üzerine odaklanmış, izlenimci ve ard-izlenimci özellikler göstermesine rağmen sanatını kişiselleştirmiştir. Kendi yaşamından kesitlere yer verdiği eserlerinde Japon Sanatının etkisine sıkça rastlanmaktadır. Daha dekoratif olan bazı eserlerinde arka mekânlarda, zeminlerde ve nesnelere üzerindeki desenlere odaklanmaktadır. Bu nedenle sanatçının eserleri daha dekoratif ve şematik bir boyut kazanmaktadır. Bonnard eserlerinde enteriyörler, doğa görünüşleri, natürmortlar, figür ve portrelere yer vermiştir. Sanatçının eserleri arasında resmin yanı sıra baskı ve afiş örnekleri de yer almaktadır. Araştırmada Pierre Bonnard'ın kişiselleştirdiği üslubu ve üslubunun kaynakları eserleri aracılığıyla incelenecektir. Bonnard'ın eserlerinde renk ve fırça tuşlarıyla keskin sınırların ortadan kalktığı gözlenmiştir. Şematize edilen öğeler dekoratif bir biçimde aktarılmış, eserlerdeki derinlik yok olmuştur. Ev içi sahnelerde sadeleşmiş olan konu ve öğeler samimi bir dil aracılığıyla sembolik olarak aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pierre Bonnard, Ard-İzlenimcilik, Nabi Ressamlar, Sembolizm.

ABSTRACT

French painter Pierre Bonnard played an important role in the transition to modern art styles. Bonnard, who is among the members of the post-impressionist and Nabi painters group, aimed not only to depict natural views but also to reach symbolic metaphors and symbols in his works. In Bonnard's works, simplified and purified elements are conveyed in a decorative manner, and elements from the artist's life, which he observes and sincerely cares about, are conveyed with a certain sensitivity. Bonnard, who has a colorful expression language, focused on scenes of daily life with light vibrations and personalized his art despite showing impressionist and post-impressionist features. The influence of Japanese Art is often seen in his works, which include sections from his own life. In some of his more decorative works, he focuses on patterns in backgrounds, floors and objects. For this reason, the artist's works gain a more decorative and

schematic dimension. Bonnard included interiors, nature views, still lifes, figures and portraits in his works. In addition to paintings, the artist's works include prints and posters. In the research, Pierre Bonnard's personalized style and the sources of his style will be examined through his works. It has been observed that sharp boundaries disappear in Bonnard's works with color and brush keys. The schematized elements were conveyed in a decorative manner, and the depth in the works was lost. The simplified subjects and elements in domestic scenes are conveyed symbolically through a sincere language.

Keywords: Pierre Bonnard, Post-Impressionism, Nabi Painters, Symbolism.

1. Giriş

Eserlerinde izlenimci etkileri, dekoratif öğelerle bir araya getiren Bonnard, günlük hayattan sahneleri özgün üslubuyla incelemiştir. Güçlü ve enerjik renkleri fonlara ve desenli kumaşlara aktaran Bonnard, Nabi Ressamlar Grubu üyeleri arasındadır. Çeşitli konuları kendi bakış açısıyla inceleyen Bonnard, baskı, illüstrasyon ve resimleriyle üretim biçimlerini de çeşitlendirmiştir.

Sanatının ilk evrelerinde izlenimciliğe yakın olan ve izlenimci etkiler taşıyan Bonnard, izlenimci ressamlardan Degas'nın sanatını yakından takip etmiş, at yarışlarını ve balerinleri resmetmiştir. Ayrıca eserlerinde gerçekçi betimlemelerinde ışık ve mekân etkilerini yakalarken Japon Sanatı'nın izlerini hissettirmektedir (Erdur, 2015: 124-126). İzlenimcilik sonrası ortak amaçla hareket eden bir grup ressam farklılıklarına rağmen Nabi Grubunun ortaya çıkışını sağlamıştır. Ard-izlenimci Ya da post-empresyonist olarak bilinen Van Gogh, Paul Gauguin ve Toulouse Lautrec yeni duyarlılıklara sahip dekoratif özellikler içeren bir sanat anlayışını benimsemişlerdir(Bocquillon, 2005: 80).

Maurice Denis'e göre Nabilerin Kuralı, "Bir resmin, savaş atı, nü veya bir anlatı haline gelmeden önce özünde belirli bir düzenle yerleştirilmiş renklerle kaplı bir satıh olduğunu unutma!"(Thompson, 2014: 57). Nabiler üslup olarak düz renkli alan boyamaları ile daha stilize ve deforme olmuş öğeleri bir araya getirmişlerdir. Sanat Nabilere göre realiteyi yansıtmak yerine bir senteze dönüştürmeli, sembolize etmelidir.

Pierre Bonnard, Vuilliard ve Maurice Denis, Gauguin'in eserlerinde kullanmış olduğu sadeleşmiş renk ve düz boyama alanlarını teknik olarak benimsemişlerdir(Spence, 2011:32). Japon sanatının en derin etkilerini mistik deneyimlere dönüştüren Nabiler, doğa başta olmak üzere figür ve natürmortlara eserlerinde yer vermişlerdir. Üç boyutlu algılama ve ışık etkilerini

içeren eserlerden çok iki boyutlu düz boyama alanlarının yer aldığı eserler ortaya çıkmıştır. Perspektif etkilerinin de yok edildiği eserlerde renklilik ön plandadır. Sıcak ve çığ renk kullanımının öne çıktığı eserler dinamik bir yapıya sahiptir. Özellikle Pierre Bonnard'ın fırça tuşlarının etkisi eserlerin daha da hareketli görünmesini sağlamıştır.

Daha içsel duygularıyla hareket eden Nabi ressamlar grubu farklı teknikleri bir araya getiren heterojen bir gruptur. Bonnard ise içselliğini daha üst boyutlara taşıyarak lirik özellikler içeren eserler oluşturmuştur(Bocquillon, 2005: 82). Nabi ressamlar izlenimci ressamalarda olduğu gibi manzara geleneğine sadık kalmış, peyzajları kendi üsluplarına ve renk duyarlıklarına göre yorumlamışlardır(Bocquillon, 2005: 82).

“Sembolik imgeler aracılığıyla soyut fikirleri ifade etmeye çalışan 19. Yüzyılın sonlarına ait bir sanat akımıdır. Bu akımda Stephane Mallarme ve Arthur Rimbaud gibi Sembolist yazarlarda bulunmaktadır”(Spence, 2011:32). Japon etkisinin en belirgin izlerini eserlerine taşıyan Bonnard, damalı alanlara kumaş ve zeminlerde sıkça yer vermiştir. Eserlerindeki dekore edilmiş ve kurgulanmış boş, dolu ve desenli alanlar ise Japon Sanatının en belirgin dışavurumlarıdır(Erdur, 2015: 120-122). Bonnard ve Nabi ressamlar, duygularını süsleme ve sembollerle dönüştürmüşlerdir. Doğanın renkler aracılığıyla ifade edilmesi yerine içselleştirilip sadeleştirilerek, eserlerde düz yüzeylere yer vererek derinlik duygusuna son vermişlerdir.

Sembolizm 1880'li yıllarda, 19. Yüzyılın materyalist anlayışına ve teknolojik değişimine tepki olarak doğdu. Terim, Fransız şair ve eleştirmen Jean Moreas'nın 1886'da Le Figaro gazetesinde yazdığı “ Le Symbolisme” makalesinden türetildi. Sembolist şairler, şiirlerinde Moreas'nın “fikirlere duygularla giydirmek” şeklinde yorumladığı kişisel ve derin duyguları ifade ediyorlardı. Terim kısa sürede nesnellikten ve natüralizmden uzak duran, düşsel ve sezgisel her tür resim için kullanılmaya başladı(Farthing, 2014: 338).

Natüralist ve realist bakış açılarını yadsıyan ve romantizmin önem verdiği duyguları yeniden ön plana getiren romantik sanatçılar, realiteden uzaklaşarak içsel dünyalarına yönelerek, duygularını ve benliklerini ön plana getirdiler(Farthing, 2014: 338). Romantiklerle başlayan duygusal süreç ve sezgisel bilinç, Nabi ressamlarında da devam etmiştir. Nabiler sadece doğayı boya ile betimlemek yerine hissettikleriyle sembolize ederek aktarmışlardır.

“Diğer bir Sembolist grup olan Nabiler, 1888'den 1900'e kadar aktif oldu. Gruptaki sanatçılar arasında Maurice Denis(1870-1943), Pierre Bonnard(1867-1947), Eduard Vuilliard(1868-1940), Felix Vallotton(1865-1925) ve Paul Serusier bulunuyordu”(Farthing, 2014: 339).

Sembolist etkileri de özellikleri içerisinde barındıran Nabiler, farklı teknikler içermelerine rağmen ortak amaçları doğrultusunda birliktelik oluşturmuşlardır. Nabi ressamların ortaya çıkışında, Ard-İzlenimci Gauguin'in yüzeysel ve sadeleştirdiği boyalı alanları etkili olmuştur. Gauguin'e göre sanat, doğanın özümsemesi ve sanatçının beraberinde getirdiği deneyimlerinin birlikteliğini özetleyen soyutlama sürecidir (Farthing, 2014: 339). Gauguin'in eserlerinde yer alan sadeleşmiş düz alanlar ve boyama tavrı sanatçının gözlemlediği doğayı içselleştirmesi ve sadeleştirdiklerini aktarmasıyla sağlanmıştır.

2. Pierre Bonnard'ın Üslubu Üzerine

Pierre Bonnard'ın sanat anlayışında eserlerde yer alan öğelerden çok, öğelerin nasıl ifade edildiği önemlidir. Özellikle resmin temel öğelerinden rengi cesurca kullanarak, biçimleri oldukça yalınlaştırmıştır. Eserlerde çok renklilik, desenli anlatım diliyle dekoratif bir dile dönüşmektedir. Geniş konu yelpazesine sahip Bonnard, sıklıkla enteriyör ve manzaraları incelemiştir. Günlük yaşamdan kesitlere yer verdiği eserlerinde figürle mekânı bir araya getiren sahneleri incelemiştir. Genel olarak resmettiği sahnelerde figürler sahnelerle bütünlük sağlayacak şekilde aktarılmıştır. Bonnard Nabi ressamlar grubunun da etkisiyle sadeleşmiş öğelere eserlerinde yer vermiştir. Sanatçı sadeleşen figür ve nesnelere fırça tuşları ve zengin renkli dili ile farklılaştırmış, Nabi ressamlar içinde ayrı bir yer edinmiştir.

Nabiler eserlerinde yer alan öğeleri ya da figürleri düz yüzeylerle ve basit biçimlerle aktarırlar. Farklı üretim tekniklerine yer veren Nabiler, afiş, illüstrasyon ve baskı örnekleri de vermişler, çeşitli zeminler üzerine deneysel üretimlerde bulunmuşlardır. Farklı temalara da yer veren sanatçılar, dini ve mistik konuların yanı sıra enteriyörlere de eserlerinde yer vermişlerdir. Japon Sanatı ve Art Nouveau'dan izler taşıyan eserler üretmişlerdir. Bonnard'ın eserlerinde renklerin şiddeti arttırılırken biçimler de deforme edilmiştir (Farthing, 2014: 339). Bonnard'ın eserlerinde her ne kadar izlenimci etkiler yoğun bir şekilde hissedilse de, sanatçı izlenimciliği kendi sanat anlayışına göre kişiselleştirmiştir. Renk kullanımı ve biçim bozmaları Bonnard'ın sanat anlayışını izlenimci üsluptan ayırmaktadır.

Bonnard'ın üslubunun temellerinin atılmasında izlenimci ressamlardan Renoir ve Degas'nın etkisi büyüktür. İzlenimci etkiler kadar sanatçının eserlerindeki renk sevgisi dikkat çekicidir. Renkli eserlerinin yanı sıra Japon Sanatı'nın izleri ve hayranlık duyduğu Gauguin eserlerinin etkisini görmek mümkündür(Thompson, 2014: 95). İzlenimcileri takip eden Bonnard, izlenimci

anlayışı bir adım ileri götürmüştür. Sanat Bonnard'a göre sadece doğayı yansıtmamalı, resmi oluşturan temel öğeler ışık ve renk daha etkili kullanılmalıydı.

Aurier, realist sanatçıları, mağaranın içinde ışığa arkası dönük bir şekilde zincirlere bağlı bulunan kişilere benzetir. Zincirlerini kopartabilenler ise ideistik sanatı seçenlerdir. Resmin amacı da özel bir dille ideaları ifade etmek olmalıdır. İdeistik ressam için nesnelere sadece görece varlıklardır, birer işarettir, semboldür (Öndin, 2019: 63).

“Sembolizm, belirli bir üslup olmaktan çok sanatsal bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımı benimseyen büyük sanatçı gruplarından biri de Breton'daki Pont-Aven'deydi. Paul Gauguin, Emile Bernard ve Paul Serusier bu gruptaki isimlerden yalnızca birkaçıydı”(Farthing, 2014: 338).

Resimlerinin yanı sıra renkli taş baskı çalışmaları da üreten Bonnard, sadece belirli renkler aracılığıyla renklerin tonal ilişkilerini ve çeşitliliğini de keşfetmiştir(Erdur, 2015:112). Resmin plastik öğelerinin üzerine giden Bonnard, eserlerinin genelinde renk ve doku zenginliğine yer vermiştir. Sanatçının eserlerinde zengin ifade dili şiirsel biçimde eserlerin geneline yansırken, yoğun duygusal ve düşünsel eylem üretmenin özgürlüğü içinde yetkinliğe ulaşır.

Bonnard'ın, Paris sokakları ve kalabalıklarının da yansıdığı eserlerinde manzara sahneleri kadar figürler de önem kazanır, kent sahneleriyle figürler sanatçının eserlerinde iç içedir(Erdur, 2015:134-136). Figürler, günlük yaşam devriminin yansıdığı eserlerde, kentlerin dinamiği ile ilgili bilgi de verir. Kentin kalabalığı, çocuk toplulukları resmin bütünlüğü içinde mekânın dinamiği içinde aktarılır.

Bonnard'ın derinden hissettiği lirik ve içsel bakışı renk duyarlılığı ile daha geniş yüzeylere yönelmesini sağladı(Erdur, 2015:212). Sanatçı gerçekliği sezgisel bir bakış açısıyla yapılandırmış, üst üste eklediği birimleri duygusal bir biçimde yükseltmiştir.

3. Pierre Bonnard Eserleri Üzerine İncelemeler

Bonnard eserlerinde renk seçimi ve ışık etkileri analiz edildiğinde, renk seçiminin bilinçli olarak tercih edildiği, ışığın renk üzerindeki titreşim ve geçişlerinin derinlemesine incelendiği görülmektedir. Sıcak renk tercihlerinin soğukla dengelendiği tuvalerde renk ve kompozisyon ilişkileri derinlemesine kurgulanmaktadır. Renklerin varyasyonlarının araştırılması Bonnard'ın vazgeçilmez haline gelir. Sanatçının sanatsal deneyimleri dönüşerek simgesel nitelik kazanır.

Görsel 1. Pierre Bonnard, 'Kahve' İçin Hazırlık Taslağı, 1915.

Bonnard'ın "Kahve" adlı eseri için hazırladığı taslak çizimde, eserde yer alacak öğeler belirtilmiş ve birebir algılanmaktadır. Eserde arka planda yer alan ikinci figür eskizde belirtilmemiştir. Bonnard'ın taslak çizimindeki çizgi dili, renkli çalışmalarındaki gibi rahat ve serbest bir biçimde gelişmiştir. Masanın kareli dokusu, arka fonun koyuluğu tarama çizgileriyle eskiz üzerinde betimlenmiştir. Çizgilerin birbiri içerisine geçtiği desende figür ve nesnelere deformasyona uğramış, ifadeci bir biçimde çözümlenmiştir.

Görsel 2. Pierre Bonnard, 'Süt Kasesi' İçin Hazırlık Taslağı, 1919.

Bonnard'ın "Süt Kasesi" eseri için hazırladığı eskizde biri çocuk olmak üzere iki figür ayakta tasvir edilmiştir. Bonnard'ın "Kahve" adlı taslağında görüldüğü gibi serbest bir çizgi diliyle aktarılmıştır. Çizgilerin üst üste eklenmesiyle figürler üzerinde hacimlendirme yapılmıştır. Arka fonda ise üst üste eklenen tarama çizgileri figürlerin algılanmasını ve öne çıkmasını sağlamıştır. Sanatçı figür çizimlerinde portredeki ifadeye odaklanarak duygusallığın aktarılmasını sağlamıştır.

"Bonnard çocukları resmederken daima bir mizah havası katardı. Ufak hilesi onu bu resim türünde sıkça gözlemlenen aşırı duygusallıktan sağlam biçimde korurdu"(Erdur, 2015: 68).

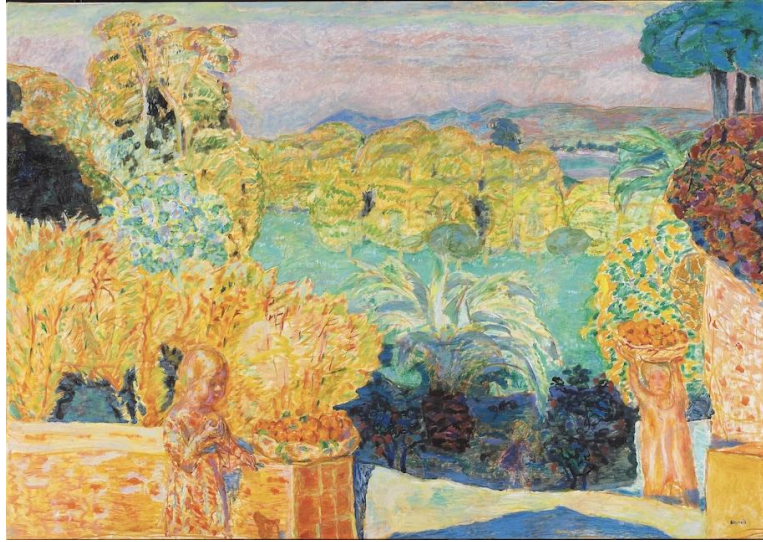

Görsel 3. Pierre Bonnard, "Kahve", 1915.

Bonnard'ın "Kahve" adlı eseri gündelik yaşamdan bir kesit sunmaktadır. Eserde ilk olarak kırmızı, beyaz renkli kareli masa örtüsü dikkat çekmektedir. Sanatçının eserlerinde izlenen dekoratif görünüm eserin bütünlüğüne yansımıştır. Masa örtüsündeki açık ve koyu tonlar resimsel değerler içermektedir. Masanın üzerinde yer alan objeler deforme edilerek açık ve koyu tonlarla resmedilmiştir. Masada oturan figürlerden birisinin tamamı görülürken diğerinin belirli bir bölümü görülmektedir. Figürlerle birlikte mekânda kullanılan renkler birbirine yakın tonlarla resmedilmiştir. Desenli masa örtüsünü eserin sağ tarafında desenli bir bölüm ve arka fonda bir peyzaj resmi tamamlamaktadır. Genel olarak canlı ve enerjik renklerin yer aldığı eserde hareketlilik resimde kullanılan öğeler aracılığıyla sağlanmıştır. Eserin genelinde izlenimci ekiler görülmektedir. Eserde fırça kullanımı ile ilgili olarak keskin sınırlar yerine daha yumuşak geçişler kullanılmıştır. Öğelerin birebir yansıtılması yerine içselleştirilmiş izlenimci etkiler izlenmektedir. İzlenimci fırça tuşlarının yanı sıra renk kullanımı da izlenimci üslup

anlayışını destekler niteliktedir. İki figürün ve bir yavru köpeğin yer aldığı gündelik yaşamdan kesit Bonnard'ın içselliği ve renkli diliyle ifade edilmiştir.

Bonnard resmettiği yaşama ve yaşamın içinden sahnelere, renkleriyle canlılık ve enerji vermektedir. Net sınır çizgileri olmayan ve fırça tuşlarıyla betimlenmiş eserlerde, realist görünüm yerine daha ifadeci ve soyutlamaya yönelik bir yaklaşım görülmektedir. Renklerdeki canlılık desenlerdeki hareketlilik eserlerdeki dışavurumcu öğeleri öne çıkarmaktadır. Bonnard'ın resimdeki öğeler birer motiftir. Sanatçı bu motifleri gerçeklikten uzak bir biçimde realite ve modernite arasında kalan ve bağlantı kuran bir üslup stiliyle yorumlamıştır (Krausse, 2005: 81).

Görsel 4. Pierre Bonnard, “İki Çocuklu Güney Manzarası”

1916-1918, Ontario Sanat Galerisi, Toronto/Artists Rights Society (ARS), New York)

Bonnard'ın Görsel 4'te yer alan “İki Çocuklu Güney Manzarası” adlı eserinde sıcak ve soğuk renkler bir arada izlenimci duyarlılıkla aktarılmıştır. Manzarada yer alan bitki ve ağaç toplulukları sarı, yeşil ve turuncuların tonel değerleriyle birlikte çözümlenmiştir. Eserde yer alan iki figür peyzajda yer alan renklerle betimlenmiştir. Bu sebeple figürler, manzara içerisinde kaybolmuş gibi algılanmaktadır. Öğeler ve figürlerde net sınırlar ortadan kalkmaktadır. Eserin ön planında ve arka planında yer alan renkler aynı değerde betimlenmiştir. Arka planda net renklerin yer aldığı eserde hava perspektif ilkeleri ikinci planda kalmaktadır. Figürlerden birisi meyve sepetini başının üzerinde taşırken, diğer figür ise yan tarafında tutmaktadır.

Bonnard doğa resimlerini yapılandırırken, doğa görünümüne sadık kalarak dekoratif bir dille aktarmıştır. Birbiri içerisine geçmiş öğeler renk cümbüşü içerisinde kaybolur. Bu nedenle figür ve nesnelere genellikle ayırt etmek zorlaşır. Sanatçı çoğu zaman gözlemleri sırasında izlediği tüm öğeleri aktarma zorunluğunu duymaz(Erdur, 2015:232).

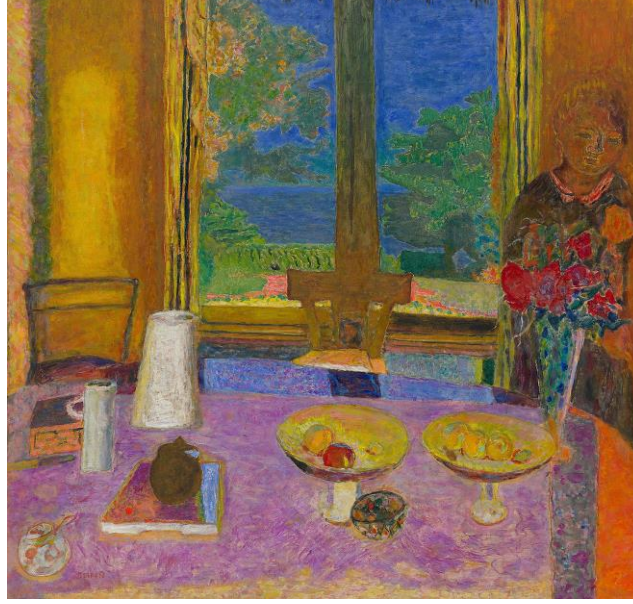

Görsel 5. Pierre Bonnard, “Bahçedeki Genç Kadınlar”, 1921–23.

Bonnard’ın “Bahçedeki Genç Kadınlar” adlı eserinde ön planda izleyiciye dönük bir figür yer almaktadır. Figür canlı renklerle aktarılmış olup tebessüm etmektedir. Eserde sağ köşede yer alan figürün çok azı görünmekle birlikte mekândaki öğeler ve renklerle birlikte net algılanmamaktadır. Eserde sıcak ve soğuk renkler birlikte kullanılmıştır. Fırça tuşlarının hakim olduğu eserde net sınırlar yoktur. Eserde büyük bir kısmı görünen masa ise üzeri çizgili bir biçimde tasvir edilmiş, sıcak ve soğuk renk bütünlüğüyle birlikte aktarılmıştır. Sıcak sarı renklerle çerçevesi olan masa, perspektif ilkelerden uzak bir biçimde resmedilmiştir. Bahçe içerisinde yer alan figürler, gündelik nesnelere birlikte Bonnard’ın kişiselleştirdiği yorumuyla birlikte aktarılmıştır. Eserde görünen ve algılanan öğelerin yanı sıra tamamı algılanmayan ve kesit alınan nesnelere ise daha yalın ve sadeleştirilerek aktarılmıştır.

Bonnard’ın konu çeşitliliğine sahip eserleri sezgilerle duygusal olarak kavranabilir. Sanatçının eserlerinde natüremort ya da iç mekân eserlerinde renklerin açık ve koyu değerleriyle yapılandırarak geçişler yapılmış, boya ise daha ince bir biçimde kullanılmıştır. Eserlerde figürler, mekân ve nesnelere ayrılmaz, eserin bütünlüğü içerisinde öne çıkmayacak bir

biçimde betimlenir. Günlük yaşamın içindeki sahnelerde yer alan figürler gözlemci bir tavırla fotoğraf pozunun içindeymiş gibi aktarılır(Krausse, 2005: 81).

Görsel 6. Pierre Bonnard, “Bahçede Yemek Odası”, tuval üzerine yağlı boya, 1934–35.

Gündelik yaşamdan bir kesitin yer aldığı Bonnard’ın “Bahçede Yemek Odası” adlı eserinde, diğer eserlerde olduğu gibi oldukça renkli ve canlı renkler kullanılmıştır. Nesnelerin deforme edildiği ve figürün nesnelere arasında kaybolduğu eserde tüm renklerin tonalitesi aynı derecede güç ve netliğe sahiptir. Bu sebeple izleyicinin gözü her yeredir. Eserde yer alan her bir öğe yalınlaştırılmış ve düz renklerle boyanmıştır. Sade ve ilkel boya biçimi duygularla birlikte sembolik olarak aktarılmıştır. Eserde, nesnelere ve figürde genel olarak fırça tuşlarının oluşturduğu etki hareketli bir atmosfer oluşturmaktadır. Genellikle sıcak ve soğuk renkler açık ve koyu değerleriyle birlikte aktarılmıştır. Masa üzerinde farklı oran ve renklere sahip objeler yer almaktadır. Objeler açık ve koyu tonel geçişlerle hacimlendirilmiş ve deforme edilerek betimlenmiştir. Arka fonda yer alan pencereden görünen manzara ise en az masadaki objeler kadar net bir biçimde algılanmaktadır. Pencereden görünen manzara da eserin genelinde olduğu gibi canlı renklerle aktarılmıştır.

2. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Farklı üretim biçimleriyle eserler vermiş olan Ard-izlenimci Pierre Bonnard, eserlerinde Japon Sanatı'nın izlerini taşır. Japon Sanatı'ndan etkiler öğelerin sadeleşmesinde ve ifade dilinde görülmektedir. Bonnard'ın eserlerinde öne çıkan diğer öğelerden birisi de renktir. Sanatçı rengi nötr hale getirmeden tüm enerjisi ve canlılığıyla aktarmaktadır. Bonnard eserlerini kurgularken küçük birimlerle üst üste inşa eder. Bonnard'ın sanatının gelişmesinde izlenimci ressamların yanı sıra, Gauguin'in de etkisi büyüktür. Nabi ressamlar ve Bonnard eserlerini yapılandırırken dekore edilen yüzey ve desenlere sıkça eserlerinde yer vermişlerdir. Özellikle Bonnard, enteriyörlerinde boş yüzeylerle birlikte desenli alanlara sıkça yer vermiştir. Doğanın sadeleştirilip stilize edilmesini özetleyen motifler eserlerde izlenmektedir

Bonnard yaşamından sahneleri ve manzaraları enstantanelerle aktarır. Eserlerde figürler, manzara ve enteriyörlerde, eserlerin genel bütünlüğü içinde uyumla betimlenir. Rengin çeşitliliği ve fırça izlerinin yoğun bir biçimde kullanımı dikkat çekmektedir. Tüm bu özellikler Bonnard'ın sanatını kişiselleştirdiği ve sembolize ettiği özellikler arasında yer alır.

Bonnard gözlemleri sonucunda estetik deneyim ve kavrayışla dış dünyayı iç dünyasıyla biçimlendirir. Doğa ya da realite estetik deneyim ve kurulan duygusal diyalektik ile özelleşerek yetkinliğe kavuşur. Sezgisel bakış açısıyla biçimlendirilen öğeler sanatçının mutlak özü ve hakikati içinde somutlaşır.

Sanatçının enteriyörlerinde sahnelerin samimi bir dil aracılığıyla aktarıldığı, her bir öğenin derinlemesine incelendiği tespit edilmiştir. Kompozisyonlarda yer alan öğeler, yumuşak geçişlerle aktarılmıştır. Bonnard'ın eserleri için hazırladığı taslak eskizler de tuval eserleri gibi lirik ve hareketlidir. Serbest anlatım dili figür, peyzaj ve enteriyörlerinde lekese anlamda dikkat çekmektedir. Eserlerde tüm öğeler renk ve anlatım biçimleriyle aynı derecede söz sahibidir.

KAYNAKÇA

- Bocquillon, M. F. (2005). *Empresyonizm*. Ankara: Dost Yayınları.
- Erdur, K. (Ed.), (2015). *Bonnard*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Farthing, S. (Ed.), (2014). *Sanatın Tüm Öyküsü* (F. C. Çulcu ve G. Aldoğan, Çev.), İstanbul: Hayalperest Yayınevi, 2. Bsm.
- Krausse, A. C. (2005). *Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Öndin, N. (2019). *Modern Sanat*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Spence, D. (2011). *Gauguin*. İstanbul: Koleksiyon Yayıncılık.
- Thompson, J. (2014). *Modern Resim Nasıl Okunur*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

GÖRSEL KAYNAKÇASI

- Görsel 1.** <https://www.tate.org.uk/art/artworks/bonnard-preparatory-sketch-for-coffee-t06545>
Erişim Tarihi: 13.08.2024
- Görsel 2.** <https://www.tate.org.uk/art/artworks/bonnard-preparatory-sketch-for-the-bowl-of-milk-t06540> Erişim Tarihi: 13.08.2024
- Görsel 3.** <https://www.tate.org.uk/art/artworks/bonnard-coffee-n05414> Erişim Tarihi: 13.08.2024
- Görsel 4.** <https://artdogistanbul.com/pierre-bonnardin-dunyasi/> Erişim Tarihi: 24.08.2024
- Görsel 5.** <https://artdogistanbul.com/pierre-bonnardin-dunyasi/> Erişim Tarihi: 24.08.2024
- Görsel 6.** <https://www.guggenheim.org/artwork/605> Erişim Tarihi: 27.08.2024

ESTETİK DELİLİNİN EPİSTEMOLOJİK DEĞERİ

Oğuzhan Yalçın

Erciyes Üniversitesi, <https://orcid.org/0009-0001-8936-1317>

Tanrı'nın varlığını delillendirme varlığın ve hakikatin temel ilkesini bulma arayışında olan filozof ve düşünürlerin, ilk çağlardan itibaren üzerinde durdukları kadim meselelerinden birisidir. Günümüzde, modern din felsefesi literatüründe teistik deliller konusunda yapılan bu tartışmalar büyük ölçüde Kant'ın ortaya koyduğu nihai kavramsal çerçeveye göre değerlendirilmektedir. Kant ve sonrasında etkili olan anlayışa göre *metafizik*, insan bilgisinin sınırlarını araştıran duysal varlık sahasının dışındadır. Bu yüzden Kant düşüncesinde metafizik, Tanrı'nın bilgi konusu olamayacağını savunan epistemolojik bir faaliyet alanıdır. Ona göre metafizikçilerin delillendirmeleri tecrübi olup olmaması bakımından üç kısma ayrılır ki ontolojik delil, tamamen deneyimden bağımsız olduğu için apriori; kozmolojik ve teleolojik deliller ise deneyime dayandığı için aposterioridir. Tanrı'nın varlığına dair delillendirmelerdeki bu anlayış, estetik delilinin bilgi değeri hakkındaki kavramsal çerçevenin de sınırlarını belirlemektedir. Modernizm sonrası estetiğin bilim haline gelmesi neticesinde Tanrı'yla ilişkilendirilen bütün güzellik tanımlamaları da estetik delilinin kapsamında değerlendirilmektedir. Estetiğin temel konusu güzelliştir. Duyumsamak, algılamak manasına gelen *aishetitos*, *aisthanesthai* kelimelerinden türeyen ve güzel duygusuyla, güzelin algılanmasıyla ilgilidir. Estetiğin görevi güzeli güzel yapan şeyleri araştırmaktır. Estetiğin felsefeyle ilişkisinin yanında teolojik açıdan ilk çağlardan beri Tanrı kavramını estetikle ve estetiğin konusu olan *güzel(lik)le* ilişkilendiren birçok filozof ve düşünür olmuştur. Klasik dönemde güzellik Tanrı'ya ilişik bir şey kabul edilirken, modern din felsefesinde ise güzelliği kendisine temel konu edinen estetikte yapılagelen şey, güzel olma özelliğine sahip varlığı bütünsellik içinde değil de onu parçalayarak ele alma olmuştur. Kant ve sonrasında pozitivizmin etkisiyle modern din felsefesi içerisinde Tanrı ve âlem ilişkisi ontolojik ve epistemolojik olarak, güzel kavramıyla ilişkilendirilmiş bütün delillendirme iddialarının da ciddi bir şekilde sorgulanmasıyla sonuçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tanrı, Estetik, Güzellik, Delil, Epistemoloji

THE EPISTEMOLOGICAL VALUE OF THE AESTHETIC ARGUMENT

Abstract

The endeavor to substantiate the existence of God has been a central preoccupation for philosophers and theologians since antiquity, as they have sought to discern the foundational principles of being and truth. In contemporary discourse within the field of modern philosophy of religion, discussions surrounding theistic arguments are predominantly assessed through the conceptual framework formulated by Kant. Kant and subsequent thinkers posited that metaphysics, being beyond the domain of sensory experience, explores the boundaries of human cognition. Consequently, in Kantian philosophy, metaphysics is construed as an epistemological arena where God is not accessible as an object of knowledge. Kant classifies metaphysical arguments based on their dependency on experience: the ontological argument is a priori, as it is completely independent of empirical evidence, whereas the cosmological and teleological arguments are a posteriori, as they are grounded in empirical observation. This framework also shapes the epistemological assessment of the aesthetic argument for God's existence. With the postmodern shift of aesthetics into a scientific discipline, all conceptions of beauty associated with God have been incorporated into the aesthetic argument. Aesthetics, fundamentally concerned with the notion of beauty, derives its name from the Greek terms *aishetitos* and *aisthanesthai*, meaning "to perceive" or "to sense," and it examines the nature of the beautiful. Throughout history, numerous philosophers and theologians have intertwined the concept of God with aesthetics, recognizing beauty as an essential attribute of the divine. In classical thought, beauty was perceived as inherently linked to God. However, in modern philosophy of religion, the study of aesthetics has increasingly focused on dissecting beauty into its constituent parts, rather than appreciating it as an integrated whole. Under the influence of Kant and the rise of positivism, modern philosophy of religion has critically re-evaluated all claims that connect the relationship between God and the cosmos with the concept of beauty, scrutinizing these arguments both ontologically and epistemologically.

Key words: God, Aesthetic, Beauty, Argument, Epistemology

KADİM ŞEHİR BOLVADİN YÖRESİNDEKİ EFSANELER

Fatma Zehra Donat

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Edebiyatı Doktora Programı Öğrencisi, ORCID ID: 0000-0001-5526-0262

ÖZET

Anadolu'nun kadim kentlerinden biri olan Bolvadin, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu kadim kent; Bizans İmparatorluğuna, Eşrefoğullarına, Anadolu Selçuklularına, Sahipataoğullarına, Osmanlı Devletine ve Türkiye Cumhuriyetine bir iskân yeri olmuştur. Tarihten somut izler taşıyan Bolvadin, doğrudan görülen tarihî eserlerin yanısıra dolaylı yünden de geniş bir alanda kültürel ve edebi mirası bünyesinde barındırır. Bu büyük mirasın en önemli unsurlarından birisi de efsanelerdir. İçinde olağanüstü özellikler gösteren, inandırıcılığı yüksek, dinî, sözlü, kısa ve nesir şeklinde olan anlatılardır. Gündelik hayatın içinde Bolvadin'de farklı konularda efsaneler zühûr etmiş ve asırlar boyunca anlatılarak günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Bu çalışmada, Afyonkarahisar Bolvadin ilçesinde ve civar beldelerde anlatılagelen efsaneler incelenmiş, elde edilen efsanelerin özellikleri verilmiştir. Araştırmada elde edilen sözlü kültüre ait bu efsaneler kayıt altına alınarak unutulmasının önüne geçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadim Kent, Bolvadin ve Civar Beldeler, Halk Anlatıları, Efsane.

LEGENDS IN THE ANCIENT CITY BOLVADİN REGION

ABSTRACT

Bolvadin, one of the ancient cities of Anatolia, has hosted many civilizations. This ancient city; It has been a settlement place for the Byzantine Empire, Eşrefoğulları, Anatolian Seljuks, Soğukataoğulları, Ottoman Empire and the Republic of Turkey. Bolvadin, which bears concrete traces from history, contains a wide range of cultural and literary heritage, in addition to the directly visible historical monuments. One of the most important elements of this great heritage is legends. They are narratives that have extraordinary features, are highly convincing, religious, oral, short and in prose form. Legends about different subjects emerged in Bolvadin in daily life and have been told for centuries and have survived to the present day. In this study, the legends told in Afyonkarahisar Bolvadin district and surrounding towns were examined and the characteristics of the legends obtained were given. These legends of oral culture obtained in the research were recorded and prevented from being forgotten.

Key Words: Ancient City, Bolvadin and Surrounding Towns, Folk Narratives, Legend.

Giriş:

Afyonkarahisar Bolvadin ilçesi, günümüze kadar elde edilen tarihi kayıtların verdiği bilgilere göre 10.000 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bolvadin, Frigya vadisinde kurulmuştur. Anadolu'daki bütün tarihî devirlere ev sahipliği yapmıştır.

Hititler döneminde Anadolu'nun tek ticaret yolu olan Kral Yolu, Hattuşaş (Boğazköy)'den Selçuk'a kadar olan bu yol, Bolvadin-Karamık Karacaören yolu üzerinden geçmektedir. Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Frigler bu yöreye yerleşerek Dorlarla Truva savaşlarına katılmışlardır. Kral Midas burada Penissinüs'e yenilmiştir.

Persler döneminde Bolvadinli bir çiftçi Kaysterpedium'dan (Üçhöyükler) "nimfalar heykel grubu" nu bularak bu yöredeki tarihin gün ışığına çıkarılmasına vesile olmuştur. Yunan (Grek) tarihçisi Ksnefon, "Anabasis" adlı eserinde Kayster Pedion kenti için yolların birleştiği bir bölgede bulunduğunu ve kalabalık, hareketli bir şehir olduğunu belirtir.

Helenistik Devir'de Büyük İskender'in İran İmparatorluğu'nu yıkmak için Kral Yolu üzerinde bulunan Karamık Karacaören (Holmi)'e Çay (İpsos)'a ve Bolvadin (Kaysterpedium)'a ulaşmıştır. Buraları kültürel yönden geliştirmiştir. Romalılar döneminde Polybotum ismi ile il merkezi olmuştur. Üçhöyükler taraflarında önemli bir yerleşim merkezi olan Kayster Pedion kenti M.Ö. 401'lerde Persler tarafından yakıldıktan sonra Polybotum şehri hızla gelişmiştir.

Anadolu Selçuklularının son döneminde Cimri Hadisesi bu yöre taraflarında olmuştur. "Gıyaseddin Siyavuş" adında bir kimse kendini Konya'da sultan ilan etmiş ve III. Gıyaseddin Keyhüsrev'in emri ile Cimri lakâplı bu kişi takip edilerek, Bolvadin'e bağlı Kemerkaya mevkiinde (Çoğu köyü) yakalanarak derisi yüzülmüştür. Sahipataoğullarının bu başarısından dolayı Afyon ve Bolvadin Sahipataoğullarına verilmiştir.

Eşrefoğulları beyliğinin topraklarını genişleterek büyük bir beylik olduğu yer Çay ve Bolvadindir. Osmanlılar devrinde Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferine (25 Ağustos 1514) giderken uğradığı güzergâhlardan birisi olmuştur. Celali İsyanları'nda ise Bolvadin'de bulunan Kırkgöz Köprüsü'nde Celâliler ile Osmanlı askerleri bir araya gelirler. Celâliler Osmanlı askerlerini bu köprüde bozguna uğratırlar. Milli Mücadele döneminde Bolvadin, Türk ordusu için önemli bir askerî karargâh yeri olmuştur.

Bolvadin, Ege Bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde yer alır. Doğusunda Sultan Dağı, batısında Afyonkarahisar, güney tarafında çay, kuzey kısmında ise Emirdağ yer alır. Bolvadin'in yazları kurak ve sıcak, kışları soğuk ve yağışlıdır. Ege, Akdeniz ve İç Anadolu iklimlerinin kesişme noktasıdır. 2 kasaba ve 14 köy Bolvadin'e bağlıdır. İlçenin toplam nüfusu 45.133' tür. Anayollara, demiryoluna ve havayoluna konum itibarıyla uzak kalışı göç almayı engellemiş ilçenin yenileşmesini, gelişmesini yavaşlatmıştır. Bolvadin'de geleneksel kültürü devam ettiren muhafazakâr bir yaşam tarzı hâlen mevcuttur.

1. Efsanenin Tanımı

Efsane sözcüğü, Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü'nde "Gerçek veya hayalî olan kişi, olay veya yer hakkında anlatılan hikâyeye" olarak tarif edilmiştir.¹ Halk edebiyatında anonim halk edebiyatının sözlü ürünlerinden bir çeşidi olarak yer alan efsaneler, ait olduğu toplumun gelenekselleşen kültürel belleklerinde, onların

¹ Doğan Kaya, Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, s.317.

inançlarını yansıtan, kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze kadar ulaşmış hikâyelere denir. Batı dillerinde şu şekilde geçmektedir: Latin dilinde “Legendus”, Alman dilinde “legende” ve “sage”, İngilizce dilinde “legend”, İtalyan dilinde “legenda”, İspanyol dilinde “leyenda” Fransızca dilinde “lègende” olarak karşılık bulur.²

Efsaneler için Türk boylarında ve lehçelerinde değişik terimler kullanılmaktadır. Buna göre efsane karşılığı olarak Türkçe lisânında efsane, söylene; Azerbaycan Türklerinde esâtir, Türkmen lisanında epsana, rovayat; Özbek Türklerinde efsane, rivayat; Karakalpak Türklerinde epsane, legenda, anız, anız-engime; Kazak Türklerinde anız, anız-engime, epsane-hikayet; Başkurt Türklerinde rivayat, legenda; Kırım Tatar Türklerinde efsane; Kazan Tatar Türklerinde rivayat, legenda, ekiyet, beyt; Altay Türklerinin dilinde kuuçın, kep-kuuçın, legenda-kuuçın; Hakaslarda kip-çoo, legenda, çoo-çaa; Tuva dilinde tool-çurgu çugaa, töögü çugaa, erbek; Kırgızlarda ulamış, mif, ilakap, comok gibi farklı terimler kullanılmaktadır.³

Halk edebiyatında masal araştırmaları üzerinde çalışmaları bulunan Max Luthi efsane sözcüğünü şu şekilde tanımlar: “Efsane terimi, duygusal bir üslupla anlatan kişi tarafından bilinçli bir şekilde gerçek olayların olduğunu savunan, dinleyicilerin de bu olayın gerçek olup olmadığını, gerçek ise nasıl meydana geldiğini düşündüren ve gerçekten haberdar olmayı arzu eden, kuşaktan kuşağa şifâen aktarılan karakteristik bir biçime şekle sahip olan anlatım türünün adıdır”⁴

2. Efsanenin Oluşumu

Halk folkloründe araştırma yapan kişilerin ifade ettiği bilgiler üzere efsanelerin kökeni ve oluşumu hakkında birçok fazla unsurun olduğunu söylenmek mümkündür. Bunlardan diğerlerine oranla baskın olan unsurun tarih, din ve mitoloji olduğu söylenebilir. Örneğin yaşanmış tarihi bir olay ne kadar eski olursa olsun halkın üzerinde etki tesir bırakmışsa, belli bir müddet sonra efsaneleşir, buna mukabil efsanelerin içerisine halkın muhayyilesinden yeni hayalî uydurma detaylar karışabilir.⁵

Sözlü kültüre ait efsanelerin oluşumu konusunda kökenlerinin nereye dayandığı hususunda Metin Ergun şu şekilde bilgi verir:

1. Mitolojik kökler,
2. Tarihî kökler,
3. Dinî kökler,
4. Hayalî, fantastik kökler,

şeklinde dört kısma ayırmakta ve bu köklerle ilgili bilgilere yer vermektedir. Bu köklerin anlatılan her efsanede hepsinin görülemeyeceğini efsanenin türüne ve konusuna göre yukarıda belirtilen sınıflamaya göre belirleneceğini belirtmektedir.⁶

Efsanelerin oluşumuna dair Ali Berat Alptekin ise üç ana başlık altında efsaneleri değerlendirmektedir. Ona göre:

² Saim Sakaoğlu, Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu, Üniversitesi Basımevi, Ankara,1980, s.4.

³Metin Ergun, Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi, C.2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s.1-2.

⁴ Max Luthi, Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra gibi Türlerden Farkı, Çev. Sevgül Sönmez, “Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1.” Hzl. M.Öcal Oğuz, Geleneksel Yayıncılık, Ankara,2006, s.349.

⁵ Ergun, s. 42-43.

⁶ Ergun, s.40-41.

- 1. Efsanelerin kaynağı dinîdir:** Her semavi dinin bir kutsal kitabı vardır. Bu kutsal kitaplarda hemen hemen bugünkü efsane motiflerinin ilk örnekleri görülebilir.
- 2. Efsanelerin kaynağı mitolojidir:** Bugün Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Türkiye dışında yaşayan Türkler arasında da anlatılan şekil değiştirme temalı birçok efsanenin kaynağını mitolojiye dayandığını söyleyebiliriz.
- 3. Efsaneler gerçek hayatın artıklarıdır:** Günümüzde Türkiye ve Türk dünyasında sözlü olarak anlatılan efsanelerin bir kısmının bölümü günlük hayatımızın devamında efsaneleşmiş biçiminden başka bir şey olmadığını belirtir.⁷

3. Bolvadin Yöresindeki Efsanelerin Özellikleri

Bolvadin’de ve civar beldelerdeki efsaneler üzerinde yapılan araştırmada bölgelere göre farklılıklar vardır. Bunun sebebi yörede kültür bakımından her bölgenin kendine has bir özellik göstermesidir. İslamiyetin kabulünden sonra öz olarak değişmeyen şekil olarak değişikliğe uğrayarak yeni yaşam alanları bulunduğu söylenilebilir. Bunlara örnek olarak Bolvadin ve civarında yer alan taş kesilen kişilerle ilgili efsanelerdir. Kişiler hakkında oluşan efsanelerde dinin inanç boyutunda etkisinin önemli olduğu söylenebilir. Samimiyetle yapılan duanın kalıcı somut izlerine rastlanılabilir. Bu kişilerin özel kişilerden olmadığı normal avâmdan olan dede, baba, gelin, kız vb. kişilerden de olabileceğidir. Yine bu yörede yer alan efsanelerde tabiat unsurlarına dair detayların olduğu gözlenmektedir. Göl, mağara, su, dağ, çiçek, kar, tepe vb. gibi motiflerin olduğunu ifade edebiliriz. Bu yöredeki efsanelerde şifâ amaçlı su kültürünün önemli bir etkisinin olduğu gözlenmektedir. Suyun insanlık tarihinde arındırıcı bir özelliği vardır bu doğrultuda şifalı suların etkisi efsanelerin içinde yer alır. Gerçek hayata dair unsurların hayat, ölüm, kader, yeniden hayat bulma, şifâ vb. rastlanıldığını söyleyebiliriz. Hayvanlarla ilgili motiflere rastlanır. At, katır, deve gibi hayvanların bir kervan eşliğinde efsanelerin içinde olduğu yine bunun yanında köpeğin buradaki efsanelerde yer aldığı görülür. Köpeğin Ashab-ı Keyf efsanesinde geçtiği bilinir ama bu yörede köpeğin taş kesilme motifine rastlanılmaktadır. Son olarak da efsanelerde halk folkloründe yer alan algışların ve kargışların efsanelerin sonuç kısmının oluşmasında önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmek gerekir.

3.1.Kızlar Evcığı Efsanesi

Kızlar Evcığı (Kırk Kızlar), Bolvadin ilçesinin beş kilometre batısında Kurtbaba tepesi olarak isimlendirilen yokuş üzerinde, bulunan “Antik Polybotum” kenti harabelerinin yakınında yer alır. Oyulmuş bir şekilde bulunan bir kayanın içinde üç tane sandukası bulunan bir kaya mezarlığıdır. Bir zamanlar Develi Akarçay’ının yakınında İlyas Köyü yer almış. Kırk Minare’nin bulunduğu yerde de Erkmen Köyü varmış. Bir düğün vakti İlyas Köyü’nden Erkmen Köyü’ne doğru bir gelin alayı giderken Durayeri mevkinde şiddetli bir yağmur yağmaya başlamıştır. Kadınlar bu oyuk kayanın içinde saklanırlar erkekler de dışarıda arabaların altına girerler. Bir müddet sonra yağmur diner ortalık sakinleşir. Erkekler bu kaya mezarlığın içine saklanan kadınlara seslenirler lakin hiçbir cevap alamazlar. Korku ve telaşla bu kaya mezarın içine girdiklerinde hiç kimseyi göremezler. Tüm aramalar olumsuzdur. Bu olay üzerine köy halkı kızların kırklara karıştığı düşüncesine kapılırlar. Vukû olan bu olay

⁷ Ali Berat Alptekin, Efsane ve motifleri üzerine, 3. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2018, s.18-19.

zamanla efsaneleşir. Buraya ziyarete gelen şahıslar bu kayaya kulaklarını dayadıklarında tef çalan kızların sesinin geldiğini ifade ederler.

Yöre halkı tarafından bu bölge kutsal hale gelir. Şifa amaçlı sürekli ağlayan ve ateşlenen hastalanan çocuklar ve sinir nöbetleri geçiren yetişkinler getirilir. Şifa bulma niyetiyle bir müddet çocuk bu kayanın içine yatırılır. Vücudunda rahatsız olan bölgeler bir mendille silinir ve bu mendil oyuğun içine bırakılır. Bu sayede hastalığın orada bırakılarak geçeceğine inanılır.⁸

3.2.Gelincik Ana Tepesi Efsanesi

“Yalvaç”ın Yarıkkaya köyü çok önceden Köstük köyüne yakın bir beldede Ayıp köyü diye anılan yerde içinde 7 hanesi olan bir köymüş. Zamanın birinde uzak köylerin birinden davullu, zurnalı, atlı, üzeri yüklerle dolu develeriyle bir gelin alayı geliyormuş, halk bu şatavatlı gelin alayını görmek için yollara dizilmiş. Gelin alayı tam köyün meydanına geldiği bir fırtına olmuş, rüzgâr insanı uçuracak derecedeymiş gelinin örtüsü üzerinden uçmuş, bacakları görünmüş, köyün aksakallı ihtiyar dedeleri:

–Gelin kızım bacaklarını ört görünmesin ayıp olur deyince gelin kız utancından ne yapacağını bilememiş, çaresiz bir şekilde kibleye dönmüş:

–Yarabbi bacaklarımı köy halkı gördü ben bu ayıpla yaşayamam beni ya taş et, ya da kuş et, uçup bu diyardan gideyim sırlara karışayım demiş. Yüce Mevlanın huzurunda duasını kabul görmüş. Gelin kız bir kuş olmuş, upuzun sarı saçları rüzgarda dalgalana dalgalana düğün alayının ve köy halkının korku dolu meraklı bakışları arasında Sultan Dağları’nın tepelerine doğru uçmuş. Tepedeki bir mağaraya girmiş ve sır olmuş. Düğün alayı ve köylüler günlerce, aylarca, haftalarca mağarada ve civarında sır olan gelin kızı aramışlar. En sonunda bulamayınca gelin sır oldu, kırlara karıştı, kırk kızdan biri oldu demişler. Sultan Dağları’nın en zirvesi olan bu tepeyi ziyaret edenler zaman zaman gelinin rüzgârlara karışan sesini duyarlarmış. Bu tepelerden geçenlere görünür, yol gösterir ve onlara yardım edermiş, darda kalanların bununa (sıkıntısına) yetiştirmiş. Bu olaydan sonra Deresine mevkiilerindeki bu tepelere Gelincik Ana Tepesi demişler. Her ne dilek için niyet edilen adak kurbanlarını bu mevkide kesmişler, dileklerinin kabul olması için dualar etmişler, kurak vakitlerde yağmur dualarına buralara çıkmışlar, hacet namazları kılmışlar. Buranın köy halkı bu olayı, uğursuzluk olarak görmüş ve köyü terk ederek şimdiki yerlerine göç etmişlerdir. Köylüler yeni yaşam alanlarına alışmışlar ama gelini unutmamışlar.

3.3.Ermiş Gelin Efsanesi

Eski zamanların birinde yörük Türkleri, Sultan Dağlarının en yüksek tepesine gelip buralara yerleşmişlerdir. Bu yörüklerin bir güzel gelini varmış ki yüzü nur gibi kirpikleri ok kaşları yay gibiymiş yüzüne bakmalara insan doyamazmış. Bu gelin bir evliya imiş ama kimsecikler bu gelinin bir ermiş olduğunu bilmiyormuş. Gelin kendince kerametler sergilemiş. Bir gün yaz dönemi bitip kış dönemine girildiği vakit kayınbabası (kaynatası) gelinine yanan ateşi söndürmesini söylemiş. Gelin de babasının emrini yerine getirmek için ateşe doğru yönelmiş ve eliyle ateşe dokunarak ateşi söndürmüş. Kayınbabası bunu görmüş ama aklına herhangi bir şey getirmeyerek durumu fazla önemsememiş. Aradan bir yıl geçmiş yazın doğru dağların

⁸ Münevver Karanfil Güldemir, Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları ,Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008,s.107.

yüksek mevkisi olan aynı tepeye gelmişler. Kayınbabası geline kendisine kahve yapmasını istemiş. Gelin bir yıl önce eliyle dokunarak söndürdüğü ateşi üflemiş ve külleri alev almış. Kahveyi bu üflediği ateşte pişirip kayınbabasına götürmüştür. Adam kısa zamanda kahveyi yapıp getiren gelininden şüphelenmiştir. Ateşe bakmış ve ateşin çakmak veya ateşi yakmak için bir alet kullanmadan ateşi yakabilmesinden onun farklı özelliklere sahip olduğunu düşünmüştür ve gelinin bir ermiş olduğunu anlamıştır. Bu güzeller güzeli nur misali gelin her şeyin ortaya çıktığını görünce bu tepede yakınında yer alan bir mağaraya girmiş ve sırta kadem basmıştır. O günden beri bu tepedeki mağaraya gelincik mağarası denilmiştir.⁹

3.4.Kızıl Kilise Efsanesi

Kızıl Kilise antik devirde, Kral yolu üzerine kurulmuş bir yerleşim merkezidir. Hamamın (Heybeli Kaplıcası) batısındaki höyükte yer alır. Roma Devri'ne ait literatürde bu kentin ismi Leontes Come olarak geçer. Antik dönemlerde Anadolu'nun önemli bir ana tanrıçası KYBELE Frigyalılar döneminde ANGDİSSİS ismi ile ün salmıştır. Frigyalıların dini merkezi olan PESSİNÜS'e büyük bir tapınak yaptırmıştır. Tanrıça Angdissi, yüzü çok güzel olan , yakışıklı bir çobana âşık olur. Onu Pessinüs'deki büyük tapınağa bekçi yapar ve hiçbir kadına âşık olmasına evlenmesine müsaade etmez.

Kral Midas'ın güzel mi güzel, aydan aydınlık olan, günden parlak olan, mavi gözlü, uzun sarı saçlı bir kızı varmış; kızın güzelliği dillere destanmış cümle âlem kızın güzelliğini konuşmuş. Bu güzel kız, birgün tanrıçaya dua etmek için gittiği Pessinüs mabedinde, kapıdaki çobanı görünce çobana âşık olmuştur. Gel zaman git zaman bu aşk kara sevdaya dönüşür. Gönül bu ya, çaresiz, ümitsiz çoban da bu güzeller güzeli kıza âşık olur ama aşkını bir türlü anlatamaz. Çünkü Tanrıça Angdissis'in gazabından korkmaktadır. En sonunda aşk her şeye galip gelir ve çoban, bu güzel prensese aşkını itiraf eder. İki aşkın bu temiz sevgileri dilden dile dolaşır. Bu durumu işiten Tanrıça hışma gelir. Gök gürültüsü ile Pessinüs'ün üzerine belirir. Bir bakışı ile çobanın aklını başından alır. Çıldırılmış vaziyette olan çoban dağlara kaçar, çılgınca dağdan dağa koşar. En sonunda bulduğu bir çakmak taşı ile vücudunu keser ve ölür. Bu duruma merhamet eden Tanrıça Angdissis, çobanı bir çam ağacına dönüştürerek, her daim yeşil kalan ölümsüz kutlu bir ağaç yapar. Bu olay üzerine bütün Angdissis mabedindeki kâhinler, mabetlerin etrafına Fallus adı verilen, küçük mantarimsı mermer sütuncuklar dikerler.

Kral Midas, bütün yalvarma ve niyaza rağmen güzeller güzeli kızını Tanrıça Angdissis'in hışmından kurtaramaz. O dünya güzeli kız, çaresiz derde yakalanır. Bütün vücudunu siyah, irinli, intihaplı, ağrılı, sızılı çıbanlar sarar. Herkes bu illetli kızıdan uzaklaşır. Tüm Anadolu seferber olur. Binlerce hekim, büyücü, şifacı, kâhin akın akın Pessinüs'e gelir. Fakat kızı iyileştiremezler. Zavallı kız günden güne ağrılar, sızılar içinde erimiş yok olmuş kupkuru kalmış, o altın gibi sarı saçları tek tek dökülmüş, etleri lime lime olmuştur. Günlerden bir gün Kral Midas'a rüyasına nur yüzlü bir ihtiyar gelmiş ve şöyle demiştir: "Ey Midas beni iyi dinle kızının hastalığının şifası yazılı kayadaki büyük KYBELE MABETİNDEDİR". Mutlaka oraya git ve orada bir süre kal. Daha sonra gün boyunca güney tarafına doğru yürü, karşına kutlu sıcak sular çıkacak. Bu sıcak sular kızına şifa verecek ve kızın iyileşecektir" Kral Midas korku içinde

⁹ Ayşe Topal, Afyonkarahisar İline Bağlı Sultandağı İlçesi Monografisi , Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020, s.100.

uyanır. Uyanır uyanmaz hemen hazırlanır. Adamlarına haber eder ve kızını yanına alarak Yazılıkaya'daki Kybele Mabedine gider. Adamlarına buranın tamir edilmesi gerektiğini söyler. Adamlar burayı tamir ederler. Kral Midas'ın kızının acıları, ağrıları dinmez ve bir gece bu mabetten kaçır. Çılgın bir halde Olympus dağlarındaki (Paşa Dağı) ormanında aç, susuz, uykusuz, devamlı koşar. Çalılar çırpılar üzerindeki elbisesini yırtmış, ellerini ayaklarını parçalamıştır. Nihayet kaynayan suların bulunduğu bataklık tarafına gelir. Güneş batmak üzeredir Güneş uzakta, Leontes Come kasabasının üzerinden batıyordu. Kız, gün sona ererken, hayatına son verip, acılardan, ağrılardan kurtulmak için kendisini sulara bırakır. Kızın çığlıkları Parerc: Phiriqia (Bolvadin) Ovasında yankılanır. Sıcak şifalı sular kızın vücuduna değdikçe, ağrıları azalır, acısı diner yorgunluğu gider. Kız, ölümü beklerken, hastalığının iyileşme seyri göstermesiyle yeniden hayat bulur. Bu sevinçle sıcak sulara saatlerce dalar, avuç avuç sıcak sulardan içer. Aylardan sonra ilk defa rahatlamış, sanki yeniden doğmuş gibidir. Bir süre sonra sudan çıkar. Vücudundaki kaslar yumuşamış ve uykusu gelmiştir, kenardaki çimenlere uzanır. Uykuya dalar. Uyandığında öğle vakti olmuştur. Kızı arayanlar onu bulduklarında kızın vücudundaki değişikliği farkederek, hemen Kral Midas'a sevinç haberini ulaştırırlar. Kız, uzun bir müddet bir zaman ayrılamaz, bu şifalı sulara hemen her gün bir kaç defa yıkanır, çibanları iyileşir, ağrıları diner. Midas'ın dünyalar güzeli kızını eski haline dönmüş, güzel mavi gözleriyle, sarı uzun saçlarıyla, aydan aydınlık, gündün pak bir kız olmuştur Midas kızına şifa veren bu sıcak suların olduğu yere hamamlar yaptırır.

Bizans devri efsanelerine göre: Kızıl kilise kaplıcalarının batısındaki höyükteki Leontes Come Kasabasında, "Saint Michel" bir gün, doğan güne doğru bakarken, doğan günün kıpkızıl ışıklarının şarıl şarıl sesi olan buz gibi akan sulara, sulardan da tekrardan kilisenin mermer duvarlarına yansıdığını görür. Büyük bir şaşkınlıkla okuyup dua eder. O esnada buz gibi soğuk sular nefesinin ateşi ile tutuşup kaynamaya başlar, buharlar ağlar gibi yükselir, sıcak ve şifalı sular akmaya başlar. Dönüp günün kızılığına boyanmış kiliseye bakar: "Hayret KIZIL KİLİSE" der. Bizans devri kaynaklarında, Selçuklu ve Osmanlı kaynaklarında Heybeli Kaplıcası'nın ismi "Kızıl Kilise" olarak geçer. Bugün yine "Kızıl Kilise" veya "Kızılkirse" diye anılmaktadır. Kilise kaybolmuş, Höyüğün çevresindeki kayalarda oyulmuş haç işaretleri o zamana yönelik somut izlerin kalıntısıdır.¹⁰ Afyonkarahisar- Konya yolu üzerinde yer alan Heybeli Kaplıcası, Afyonkarahisar'a 30 km uzaklıktadır. Bizans döneminden beri günümüze değin bu şifalı sular kaplıca olarak kullanılmaktadır.

3.5.Gelin Alayı Kayaları Efsanesi

Bolvadin ilçesinin Büyükkarabağ kasabasının Başyurt-Çiçekli-Kavaklı yaylaları mevkiinde 100 m uzunluğunda düzlük bir alanda bir kaya yığını bulunmaktadır. Bu kayalar bölge halkı tarafından "Gelin Alayı Kayası" ismi ile anılmaktadır. Bu yörede eski zamanların birinde Bozulus aşireti yaşamaktaymış. Bu aşiret beyinin güzel bir kızını varmış. Bu Türkmen güzeli o kadar güzelmış ki bir bakan bakmalara doyamaz tekrar bakarmış. İnce belli, tatlı dilli, ela gözlü, upuzun siyah saçlı ve servi gibi uzunmuş. Bu kızını uzak yerlerden görmeye gelirmiş. Kızı bir kez bakan hemen aşık oluyormuş. Bu güzel bey kızının birçok nasibi varmış onu istemeye

¹⁰ Muharrem Bayar, Bolvadin Tarihi, C.I, Ankara, 1996, s.101.

gelenler kapılarının eşliğini aşındırmış. Beyler, ağalar kıza dünürücü olmuşlar. Ağırılığınca altınlar, çifte çobanlı sürüler, köyler, evler, yurtlar vaat etmişlerdir. Fakat güzel bey kızının hiç kimsede gönlü olmamış. Onun gönlü çocukluğunu beraber geçirdikleri, beraber büyüdükleri çobanda imiş. Dürüst, özü sözü bir olan, gönlü zengin olan bu yiğit delikanlı beyin yanında büyümüş ve yetişmiştir. Çoban olan bu delikanlı da beyin kızını sevmiş ama ona bir türlü duygularını dile getirememiş bu kara sevdasını kimselere diyememiş. Sevgisini hep içinde yaşamış. Bu kara sevda içini öyle yakarmış ki derdinden sıkıntısından kendini dağlara atmış Başyurt'dan, Çiçekli'den, Kavaklı'dan, Odalı'dan, Aynalı'dan içinin derdiyle çaldığı kavalın o yanık sesleri civardan duyulmuş. Gel zaman git zaman bu güzel bey kızı bu kara sevdayla için için erimiş güzel yüzü solmuş. Kız kimselerin dediğini dinlemiyor ona hiç bir şey kâr etmiyormuş. Kızın babası olan aşiret beyi: “Benim kızım bir çobana layık değil çobana kız mı verilir, elâlem ne der bana. Onca beyler kapımızı aşındırdı seni eş olarak istedi vermediler acaba kızın bir marazı mı vardı da çobana verdiler derler. El yüzüne nasıl bakamam” demiş.

Günden güne eriyip, solan kızına dayanamayan ona acıyan babası “Belki evlenirse, avunur, yuvası olur, bebeği olur büyütür yürütür, çoluk çocuğa karışır, bu sevdayı unuttur gider” diyerek, bu güzel kızını kendisinden isteyen komşu aşiret beyinin oğluna vermiş. Bu kutlu haber yöre halkına duyurulmuş düğün hazırlıklarına başlanmış. Çoban ve bu bey kızının dışında herkes mutlu neşeliymiş. Nihayet komşu aşiretten gelin alma alayı, gelini almak için düşmüş yollara. Yol, Başyurt'dan geçermiş. Gelin alayı, çiçekli yaylasını geçerek, Başyurt mevkiine gelindiğinde Kardeş Gediği taraflarında kara sevdalı çoban, kavalını acı acı çalmış kavalın sesi öyle yanık yanık işitiliyormuş ki gelin alayını tarif edilemeyen bir hal sarmış. Sanki sırlarla dolu bir zaman diliminin içinde yer almışlar. Herkes adeta büyülenmiş. İçinin yangınıyla çoban ellerini açmış yönünü kibleye çevirmiş gönlünü Cenâbü'l mevlaya vererek şöyle dua etmiş: “Gönül evimi viran ettiler. Viran olsunlar. Taş olsunlar. Kıyamete dek elâleme seyran olsunlar” demiş. Garip çobanın Hakk katında duası kabul görmüş. Gelin alayı, atlısı ile üzeri yükü olan devesiyle, köpeğiyle, davulu, zurnasıyla oracıkta taş kesilmiş. Bu yörede detaylı bakıldığında taş kesilen bu gelin alayının tümünü görürsünüz. Çoban o günden sonra sırlara karışmış, yok olmuş. O yörede bir daha çoban görülmemiş.¹¹

3.6. Gariban Kadın Kayası Efsanesi

Başyurt¹² beldesinden Çiçekli yaylasına doğru gidildiğinde yol üzerinde bir kaya yığını olduğu gözlemlenir. Evvel zamanın birinde Bozulus'ta yaşayan bir dul kadın varmış bu kadının küçük kızından başka kimsesi yokmuş. Geçimini ise ineğinden sağlamaktaymış ineğinin sütünden peynir yapar satarmış başka geçim kaynağı yokmuş. Günlerden birgün bu inek otlarıırken kaybolmuş kadın korku ve telaşla ineğini aramaya koyulmuş ama bir türlü bulamamış Kadın çaresiz bir halde, yanına küçük kızını ve köpeğini almış, aramaya başlamış dağlara tepelere bakmış ineği yokmuş. Çiçekli yaylasına da bakmış orada da yokmuş. Vakit iyice geç olmuş akşam olmak üzereymiş bu esnada haramiler yolunu kesmiş. Zavallı kadın çok korkmuş, ellerini açmış Yaradan'ına: “Allah'ım beni bunların eline koyma. Ya taş et, ya kuş et” demiş. Kadının duası kabul olmuş ve o esnada kadın, kızı ve köpeği ile taş olmuş. Dikkatli bir şekilde bakıldığında önde havlayan bir köpek ve birbirine sokulmuş anne ile kızı görülmektedir.¹³

¹¹ Yakup Kavas, “Memleketim Dünden Bugüne Bolvadin”, Aydın Kitabevi, 1984, Bolvadin, s.108-109.

¹² Bolvadin ilçesinin Büyükkarabağ kasabasında bir mevki.

¹³ Kavas, s.107.

3.7. Buzluk Mağarası Efsanesi

Osmanlı Devleti'nin M.1300'lü yılların ortalarında Bursa'yı başkent yaptığı dönemlerde devrin padişahının bir yakını hastalığa yakalanır. Hekimler, bu kişiyi muayene eder ve hastalığa deva olacak şeyin "buz" olduğunu padişaha söylerler. O sırada padişahın sarayında muhafızlık görevinde bulunan Dereçineli bir asker mücadele isteyerek padişahın huzuruna çıkar ve hasta kişi için buz bulabileceğini söyler. Padişah hemen emrindeki diğer askerlere emrederek Dereçineli bu askerin emrine atlar, develer, katırlar verilir ve sabah erkenden diğer askerlerle yola çıkarılır. Sultandağı ilçesindeki Dereçine kasabasında bulunan Buzluk Mağarası'na gelinir. Bu mağaradan istenildiği kadar buz erimeyecek şekilde samanların içerisinde muhafaza edip yaz mevsiminin sıcağında bu küçük kasabadan Bursa'ya götürülür. Bu emrin yerine getirilmesinden müteşekkik olan padişah, Dereçineli askere yönelerek onun gönlünü memnun etmek için şu şekilde seslenir: Ey asker bu kutlu görevi başarıyla tamamladığın için "Dile benden ne dilerse?" der. Dereçineli asker:, köyünde bir hanesinin olmadığını dile getirir ve padişahtan kendine bir hane yapılmasını arzu eder. Padişah hemen ferman buyurur: "Tiz vakitte bu askerin köyüne bir ev yapın" der. Dereçine kasabasının en güzel mevkesine asker için küçük bir sarayı andıran iki katlı bir ev inşa edilir. Evin kalıntılarına dair somut izlerin olduğu bilinmektedir.¹⁴ Buzluk Mağarası, Sultandağı ilçesine bağlı Dereçine kasabasının güneyinde, Sultandağları'nın 2.519 metre ile en zirve yeri olan kuzeybatı taraflarında bulunan bir mağaradır. Yaz mevsiminde bile buz üretmesi ile bilinir.

Buzluk Mağarası'nın içinde duvarlarda oluşan buzların mağaranın biçimsel olarak yapısından ve yörenin coğrafi konumunun etkisiyle oluşan ikliminden kaynaklandığı söylenilebilir. İsmi geçen mağaranın dar bir girişi vardır. Buna binaen yaz döneminde duvarlardan sızan su, serin boşluklar sebebiyle mağaranın dışı ile oluşan ısı farkı nedeniyle güçlü bir hava dolaşımıyla buharlaşır. Buharlaşmayla zühur eden sıcaklık kaybı, soğumaya ve nihayetinde mağara duvarlarının buz tabakası ile kaplanmasına sebebiyet verir. Buzluk Mağarası'na kış aylarında çıkmak mümkündür. Kış aylarında bihassa dağlarda kar olduğu dönemlerde mağara, yaz döneminin aksine dışarıdaki havaya göre sıcak bir havaya sahiptir. Hatta mağaradan kış mevsiminde buhar çıktığı bile söylenir.

3.8.Üç Kızlar Kayası Efsanesi:

Kış mevsimi bitmiş bahar mevsiminin gelişiyile etraf yeşilliklere bürünmüştür. Ağaçların çiçek açması, renk renk dağ çiçekleri, kırmızı leleler dağların üzerine kaplamıştır. İhtiyar bir çoban, Başyurt yöresinden başlayarak Kavaklı'ya doğru sıralanmış kayaları göstererek; bu kayaların "Üç kızlar kayası" olduğunu söyler ve şöyle ekler: Eski zamanların birinde Bozulus'tan üç kız kardeş Hıdırellez zamanı (Hıdır-İlyas)¹⁵ Başyurt'un tepelerine çıkarlar. Dağlar gelinliğini giyinmiştir. Her yer yemyeşildir. Dağlarda açan çiçeklerinin insanı mest eden güzel kokuları heryeri sarmıştır. Bu üç kız kardeş dağların eşsiz güzelliği karşısında bu kaybolmuşlar. Dağların insanın başını döndüren, temiz havası içerisinde kendilerini kaybetmişlerdir. Gün içerisinde vaktin nasıl geçtiğini fark etmemişlerdir. Akşam olmuştur. Sonra evin dönüş yoluna doğru yürümüşlerdir. Yürürken içlerini bir korku sarmıştır. Kavaklı'ya yaklaştıkları zaman, yollarına

¹⁴ "Sultandağı" afyonkarahisar.gov.tr. 17 Ağustos 2024 tarihinde [kaynağından](#) arşivlendi. Erişim tarihi: 17 Ağustos 2024.

¹⁵ Hıdır ellez günü 5,6,7 Mayıs günleridir. Halk arasında bu güne özel ritüeller vardır. Geceden dilek mektupları yazılır gül ağaçlarına asılır bu üç gün içerisinde yazılan dilek mektuplarını yağmur ıslatırsa dileklerinin kabul olacağına işareti olduğuna dair inanç vardır.

üç harami çıkmış. Üç kız kardeş çok korkmuşlar. Elleri ayakları titremiş, ağlaşmışlar En küçükleri çaresiz bir halde dönmüş kibleye doğru, ellerini açmış, en samimi içten duygularla yüce mevlaya seslenmiş: Allah'ım bizi bu eşkiyalara yem etme Ya bizi taşa dönüştür, ya kuşa çevir ya da bizi azat et” demiş. O esnada bu küçük kızın duası kabul görmüş o anda üç kız kardeş üç taşa dönmüş. Taşlara dikkatli bir şekilde bakıldığı zaman ellerini açan dua eden küçük kızı, korkuyla ablasına sarılan ortanca kızı ve kardeşlerinin yanında onları korumaya çalışan ablalarını görebilirsiniz.

Sonuç

Afyonkarahisar Bolvadin ilçesi İç Batı Anadolu'da yer alan tarihi eskilere dayanan bir kadîm kenttir. Bolvadin ilçe ve yakın beldeleriyle sınırladığımız çalışmada yazılı ve sözlü olarak elde edilen kaynaklardan toplam sekiz efsane tespit edilmiştir. Bu efsanelerin köken olarak şahıslarla anlatılan efsaneler, tarihî efsaneler, tabiat efsaneleri, dinî efsaneler olarak ayrılabilir. Anlatılan efsanelerde bazen birkaç kökenin bir efsanede yer aldığını söyleyebiliriz. Bu nedenle tam olarak ayrımı yapılmadan bütünsel bir biçimde verilmiştir. Bulduğumuz efsanelerin içinde bazı motiflere rastlanılmıştır. Bunlar su, dağ, taş, çiçek, mağara, ateş ve hayvan olarak da köpek motifidir. Çalışmada elde edilen efsanelerde yöre halkının günlük yaşamından, adetlerinden kültüründen izler taşıdığını söyleyebiliriz.

Bir toplumun kültürünü besleyen önemli öğelerden birisi de efsanelerdir. Bolvadin'de bu efsaneler oluşum ve anlatım alanlarını günden güne kaybetmektedir. Gelişen teknoloji, kültürel hafızanın yavaş yavaş zayıflamasına neden olmaktadır. Üzerinde önemle belirtmek istediğimiz durum efsanelerin akıbetinin nasıl olacağına dair husustur. Kültürel mirasın yok olmasının önüne geçmek adına efsaneler gün yüzüne çıkartılmalı ve gelecek kuşaklara ulaştırılmalıdır. Dileriz ki bu çalışmamızda elde ettiğimiz bulgular daha nitelikli çalışmalara katkı sağlar.

KAYNAKÇA

- Alptekin A.B., *Efsane ve Motifleri Üzerine*, 3. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2018.
- Bayar M., *Bolvadin Tarihi*, C.I, Ankara, 1996.
- Doğan K., *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014.
- Durma A., *Evlialar Şehri Afyonkarahisar*, Amasya, 2009.
- Ergun M., *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*, C.2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
- Sakaoğlu S., *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Üniversitesi Basımevi, Ankara,1980.
- Karanfil Güldemir M., *Afyon-Bolvadin ve Çevresi Halk İnanışları ve Uygulamaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Kavas Y., *“Memleketim Dünden Bugüne Bolvadin”*, Aydın Kitabevi, Bolvadin, 1984.
- Luthi M., *Masalın Efsane, Menkabe, Mit, Fabl ve Fıkra gibi Türlerden Farkı*, Çev. Sevengül Sönmez, *“Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1.”* Hzl. M. Öcal Oğuz, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2006.

Topal A., *Afyonkarahisar İline Bağlı Sultandağı İlçesi Monografisi* , Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2020.
<http://afyonkarahisar.gov.tr>, (Erişim tarihi: 17 Ağustos 2024)

EKLER

EK 1: Fotoğraflar

Foto 1:Taş Kesilen Gelin Alayı¹⁶

Foto 2: Taş Kesilen Garip Kadın Kayası¹⁷

¹⁶ M.Öcal Oğuz, Petek Ersoy, Yaşayan Taş Kesilme Efsaneleri, THBMER Yayınları, Ankara, 2007, s.188.

¹⁷ Oğuz, Ersoy, s.192.

Foto 3: Taş Kesilen Üç Kızlar Kayası ¹⁸

Foto 4: Kızlar Evcığı Mağarası ¹⁹

¹⁸ Oğuz, Ersoy, s.195.

¹⁹ Karanfil Güldemir, s.135.

Foto 5: Dereçine Buzluk Mağarası

Foto 6: Kızıl Kilise (Kızıl Kürse) Heybeli Termal

Foto 7: Gelincik Ana Tepesi

“AVESTA”, ŞUMER VƏ ORXON-YENİSEY ƏLİFBALARININ MƏNŞƏYİ VƏ GENETİK BAĞLILIĞI

Yeganə Qürbət qızı Qəhrəmanova
ADPU-nun Müasir Azərbaycan dili
kafedrasının dosenti, filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru.

Email: yegane.qehremanova.1976@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0003-3730-7674>

“Avesta” haqqında uzun müddətdən bəri formalaşan yanlış meyilləri təhlil etdikdə açıq-aydın məlum olur ki, bu qədim türk-Azərbaycan abidəsinə qarşı yönəlmiş qərəzli fikirlər bir tərəfdən abidənin yaşının azaldılması, abidənin dili və əlifbası haqqında yanlış məlumatların verilməsi, digər tərəfdənsə onu hörmətdən salan, həqiqətdən kənar, uydurma faktların əlavə edilməsi ilə bağlı olmuşdur. Tədqiqatçılar şumer dili, “Avesta” və müasir Azərbaycan dili sözləri arasında müqayisələr aparmış, tamamilə məntiqli bir nəticə əldə etmişlər ki, bir zamanlar uydurulmuş “Pəhləvi dilinə yaxın “Avesta dili” heç zaman mövcud olmamışdır. Artıq tədqiqatçıların böyük əksəriyyəti qəbul edirlər ki, “Avesta” abidəsi dedikdə söhbət “Pəhləvi dilinə yaxın” uydurma bir dildən yox, bu dilin öz sözlərindən söhbət gedir ki, həmin dilin sözləri də prototürkcə-protoazərbaycancadır. “Avesta”şünaşlar onun yaradıcısı Zərdüştün məşhur Troya müharibəsindən azı 6000-7000 il əvvəl yaşadığını, bəzi tədqiqatçıların iddia etdiyi kimi, “Avesta”nın Şumerdən bəhrələndiyini yox, əksinə Şumer mədəniyyətinin məhz şifahi “Avesta” mərhələsinin görüşləri əsasında formalaşdığını təsdiq edirlər. Bu da onu göstərir ki, indiyə qədər “Avesta”nın cəmi 2500 il əvvələ aid olması, pəhləvi əlifbasına yaxın İran dillərinin birində yazılması haqqında fars tədqiqatçılarının uydurmaları məqsədli xarakter daşımış, abidəyə qardaşın bacısı, atanın qızı ilə evlənməsi kimi iyirənc əlavələr etməklə bir yandan onu gözdən salmağa çalışmış, digər tərəfdən də bu əzəmətli abidəni öz adlarına çıxmaqdan çəkinməmişlər. Əslində isə “Avesta” -Şumer – “Dədə Qorqud” ardıcılığı elmi dəlillər və araşdırmalar əsasında sübut olunmuş, “Avesta”nın İran abidəsi deyil, ən qədim Azərbaycan-türk abidəsi olduğu öz isbatını tapmışdır. “Əgər “Avesta”, doğrudan da, Şumerdən sonra yaranmış olsaydı, Şumerlərin samilər tərəfindən işğalı, Şumer-Akkad-Aratta birliyinin samilərə qarşı azı 1000 il ərzində müdafiə olunması, e.ə.II minillikdə Lullubeylərin və Qutilərin, nəhayət, e.ə.I min illərin əvvəllərində Aşquz-Oğuz-Manna-Maday birliyinin qəddar Assuriya ağalığına qarşı döyüşləri, nəhayət, Şumer dövrü qəhrəmanları: ən azı üç əsas Şumer-Azərbaycan qəhrəmanı: Bilqamış, Enmerkar və Luqalbəndə haqqında söhbətlər, heç olmasa, işarələr olardı. Məlumdur ki, “Avesta”da bunlardan əsər-əlamət yoxdur” (4. s.235).

Bu həqiqəti böyük türk alimi Ə.Cavad hələ 1930-cu illərdə aşkara çıxarmış, “Avesta” əlifbasının qədim sami və finikiya əlifbalarının mənşəyi olduğunu göstərərək yazmışdı ki, “Şumer türklərinin dühasından yaranan oxşəkilli yazı Babilistandan Qafqaza, İrandan, Hindistanın şimalından Egey dənizinə və Misirədək iyirmidən artıq adda anılan millət və məmləkətlərə yayılıb, onların mədəniyyətlərinin ifadə vasitəsi olmuşdur. Bu yazıdan Şərqdə ibrani, hind: uyğur və dünənki mədəniyyətin yazısı olan ərəb əlifbası, Qərbdə isə yunan, etrus, nəhayət, bugünkü mədəniyyətin yazısı olan latın əlifbası yaranmışdır. Məhz

“Avesta”nın qələmə alındığı və azı 7000 il yaş verilən, bu gün artıq Orxon-Yenisey əlifbasının timsalında bir daha tam aşkarlanan əlifba həm də Şamaxı və Naxçıvan / Gəmi qaya / işarələrində aşkarlanmışdır”. Məhz Ə.Cavad, E.Əlibəyzadə, Ə.Fərzəli kimi tədqiqatçıların sayəsində təsdiq olunmuşdur ki, “Avesta” qətiyyəən İran abidəsi deyildir, bu möhtəşəm abidə “yalnız Azərbaycan xalqına məxsusdur, onun şəriksiz abidəsidir və bu abidə dünyanın ən əski əlifbası ilə - əski türk – Azərbaycan əlifbası ilə və məhz əski türk-Azərbaycan dilində yazılmışdır, bu abidənin tarixi ən azı 10-12 min ili əhatə edir” (4.s.235-236). Ə.Fərzəli Ə.Cavadın fikirlərinin ümumiləşdirərək belə bir doğru qənaətə gəlmişdir ki, “Bu fakt “Avesta”nın qələmə alındığı əlifbanın, o sıradan Orxon-Yenisey əlifbasının da ən azı 7000 il əvvəl Azərbaycanda yarandığını söyləməyə tam əsas verir” 4,(s.236). Müəllifi təəssüfləndirən budur ki, “Orxon-Yenisey əlifbasının izlərinə Gəmi qayada- Naxçıvanda, Zəngəzur, Kəlbəcər və Şamaxı qaya təsvirlərində rast gəlinməsi hətta öz başabəla müəlliflərimizin neçəsi tərəfindən də yalnız “maraqlıdır” ifadəsi ilə qarşılanmışdır. Əslində isə Orxon-Yenisey əlifbasının təkcə Şamaxı qayalarında aşkarlanması elmi inqilab dəyərindədir və yüz ehkamı alt-üst edən tarixi-elmi faktdır ki, dünyanın gözü qarşısında möcüzə kimi zühur edib və bütün etiqadsızları qaçılmaz sual qarşısında qoyub: Orxon-Yenisey əlifbası Yenisey çayının sahillərində, Altay dağının ətəklərindəmi dünyaya gəlib? Yoxsa Azərbaycanda doğulub bu əlifba?” (4.s.246) Tədqiqatçı qoyduğu suala belə bir sualla tutarlı və məntiqli cavab verir ki, “Axı elm nə üçün ehkamın qulu olmalıdır? Ən qədim izlər, yollar haradan başlanır? Altaydan, yoxsa Azərbaycandan? Axı “Avesta”nın Altayda doğulduğunu söyləmək mümkün deyil! Orxon-Yenisey əlifbası isə məhz “Avesta” əlifbasıdır” (4.s.246). Deməli, Orxon-Yenisey əlifbasının da kökü məhz Azərbaycanda yaradılan “Avesta” əlifbasına bağlıdır. Artıq tədqiqatçılar təsdiq etmişlər ki, dünyanın qədim və müasir bütün əlifbaları (finikiya, yunan-latın, yəhudi, ərəb, etrus, hind, kiril, gürcü, erməni və s. Şumer-Azərbaycan əlifbasından yaranmış, Orxon-Yenisey abidəsi də bilavasitə bu abidədən doğulmuşdur. “Şumer- /Şumər!/-“Avesta”-Orxon-Yenisey əlifbalarının yarandığı məkanın Qobustan-Şumer mədəniyyətinin beşiyi olmuş qədim Azərbaycan torpağı/Qafqaz dağlarından İran körfəzinədək! / olduğunu söyləmək olan Gəmiqaya-Naxçıvan, Şamaxı, Kəlbəcər qaya işarələri /yazıları/ da məhz Şumer-“Avesta”-Orxon-Yenisey əlifbaları ilə üst-üstə düşür. Oğuz damğalarının /möhür-nişanlarının/ da Şumer-“Avesta”-Orxon-Yenisey əlifbaları ilə bağlılığı elmi həqiqətdir” (4.s.275).

Elməddin Əlibəyzadə “Azərbaycan xalqının mənəvi mədəniyyət tarixi” adlı əsərində islamaqədərki türk tarixi, türk xalqlarının, o cümlədən Azərbaycan xalqının mənşə və soykökü baxımından Şumerlərlə bağlılığı kimi mühüm məsələləri üzə çıxarır, atəşpərəstliyin farsların və ya başqalarının yox, məhz türk-Azərbaycan düşüncə tərzinin, təfəkkürünün ifadəsi olduğunu bəyan və sübut edir, din, dil, yazı, elm, kimi sivilizasiya göstəricilərinin məhz türk-Azərbaycan xalqı tərəfindən dünyaya bəxş edildiyini göstərir. Türk xalqlarının hər birinin, eyni zamanda Azərbaycan xalqının da “xəmiri”nin əzəldən şeirlə yoğrulduğunu deyən E.Əlibəyzadə yazır: “Ümumtürk kökündə “Göy tanrı dini” – “Avesta” müqəddəs dini kitabı və “Bilqamis//Gilqamis” dastanı, türklərdə “Alp Ər Tonqa”, azərbaycanlılarda “Dədə Qorqud”, özbəklərdə “Alpamis//Alpamış”, qırğızlarda “Manas”, başqırdlarda “Uralbatır” və s. məhz şeirlə nəsrin vəhdəti - növbələşməsiylə yaranmış dünyəvi sənət inciləridir. Türk xalqları hələ “bələkdə” ikən şeirlə nəfəs alıb, ona şeirlə ana laylası çalınıb, çox vaxt onun fəlsəfəsi şeirlə yazılıb, hətta bəzən lüğət kitabları şeirlə düzülüb qoşulub” (2.s.145).

E.Əlibəyzadə Azərbaycan xalqının dünya ədəbiyyatının misilsiz və ən nadir inciləri kimi yaratdığı sənət nümunələrini, eləcə də “Bilqamıs”dan başlamış günümüzdə qədərki bədii sənət əsərlərinin bağlılığını, onlar arasındakı ilkin və qədim ana telləri aydınca gördüyünü bildirir və hər birimizi “Dədə Qorqud” dastanının “Bilqamıs”ın doğma övladı-əsil varisi olduğu haqqında düzgün qənaətə gətirir. “Bilqamıs” dastanının dövrümüzədən azı 4-6 min il əvvəl yarandığını, Dəclə-Fərat hövzəsində yaranan həmin qəhrəmanlıq dastanı ilə “Alp Ər Tonqa”, “Dədə Qorqud”, “Naməlum qəhrəmanın ölümünə ağılar”, “Orxon-Yenisey kitabələri” kimi qədim türk kitabələri arasında əhəmiyyətli paralellər, ideya-məzmun və fikir yaxınlığı, həmçinin üslub və yazılış tərzindən oxşarlıq olduğunu bildirən alim fikrini göstərilən kitabələrin eyni mənbədən qidalanması, aşkar sezilən mənəvi bağlılığın mövcudluğu ilə əlaqələndirir. Alim, haqlı olaraq, “şumerşünasların fikir və rəylərinin “üst-üstə” düşdüyünü “bir-birindən xəbərsiz gəldikləri nəticələri”nin bir nöqtədə birləşdiyini, şumerlərin dünyanın ilk sivilizasiyalı xalqı və müasir türk xalqlarının əcdadları olduğunu” söyləyir, bu fikrin həqiqiliyinə şübhə etməyin mümkünsüzlüyünü bildirir. Alim qətiyyətlə bildirir ki, “Şumer-Türk-Azərbaycan eyni kökdür, eyni xalqdır. O, “Avesta” Azərbaycan xalqının mənəvi mədəniyyət tarixidir” əsərində elə ilk sətirlərində Şumer sivilizasiyasının ilkin böyük məhsulu, zirvəsi, klassikası sayılan “Avesta” kitabının - Göy tanrı dininin və ya zərdüştlüyün müqəddəs dini kitablar toplusunun taleyinə acıyır, dünyanın görkəmli alimlərinin onu İrana, farslara məxsus kimi təhlil, təqdim etmələrinə təəssüflənir. Əsl “Avesta” mətnlərinin ləğv edilməsi, itib-batması, olan-qalan mətnlərin də fars-pəhləvi dilində gəlib bu günə çatmasının nəticəsidir ki, bu gün bu abidə haqqında yanlış fikirlər söylənilir. ...Zərdüştlüyün ilk qaynaqları, inkişaf tarixi, bütövlükdə dini ruhu “Avestanın ancaq Şumer-türk zonasının məhsulu olduğunu təsdiq edir” (Mədəniyyətimizin tarixi kökləri şumerlərlə bağlıdır. <http://anl.az/adalet/iyun>).

E.Əlibəyzadə fikrini əsaslandırmaq üçün dünya alimlərinin mövqeyini də təqdim etməyi unutmur və bu barədə yazır: “Dünyanın məşhur alimləri bu barədə çox fikirlər söyləyiblər: Amerika alimi S.Kramerin "Tarix Şumerdən başlanır" adlı məşhur əsəri var. İnsanlıq məhz şumerlərlə başlayır. İnsanlıq - dili, mədəniyyəti, yüksək ali əxlaqı olan xalq, insan toplusu deməkdir. Dünyanın məşhur alimləri fransız alimi E.Reklü, alman alimi Q.Vinkler, polyak alimi Z.Kasidovski, ingilis alimi V ulli, türk alimi Ahmet Cavad, rus alimi Reder və b. bu fikirlə həmrəydir” (9, s. 4).

Müəllif daha sonra Qazaxıstanın Alma-Ata şəhəri yaxınlığında 1972-ci ildə tapılan bir kurqanda aşkarlanmış küknaq ağacı ilə düzəldilmiş qədim dördbucaqlı qəbrdən, orada aşkarlanmış sümüklərdən, müxtəlif əşyalardan danışır. Mütəxəssislərin burada dəfn olunan adamın yaşının eramızdan əvvəl V-IV əsrlərdən bu tərəfə olmadığını göstərən alim yazır ki, “Ən maraqlısı odur ki, qəbirdən tapılmış çoxsaylı əşyalar sırasında cam üzərində yazılmış sözlər bizim üçün hər şeydən qiymətlidir.

Bu yazı eynilə Orxon-Yenisey yazısıdır. Bu hadisədən sonra keçmiş SSRİ akademiyləri biri-birinə dəydi. Ata-oğul Amanjolov cam üzərindəki yazını dəqiq şəkildə oxuya bildilər: "Ağa, sana uçuk". Yəni "Ağa, sənə uçulmuş yer, qəbir".

İkinci misra: "Bez, diz çök, bukun içrə azuq". Yəni ki, ey düşmən, qürrələnmə, xalqımın azuqəsi olacaq. İki misra 200 min kitabın mənasını verir. Əgər Makedoniyalı

İsgəndər "Avesta"nı yandırmasaydı, eləcə də Midiya kimi böyük dövlətçiliyimizi əlimizdə saxlasaydıq, hər halda dünyanın durumu indikindən çox yaxşı olardı. İsgəndərin "Avesta"nı yandırması çoxdan tarixə çevrilib, amma bu gün də Qərbin Şərqi münasibəti mahiyyətə əvvəlki kimidir. Qərb bütün tarix boyu Şərqi yuxarıdan aşağıya baxıb. Ağıla gəlməyib ki, bütün mədəniyyəti Şərqi götürüb. Sanki özünə sığıdırmır ki, necə yəni mənim bütün mədəniyyətimi Şərqi verib?" (9., s. 4).

Deməli, türkün yaratdığı "Avesta"nın yaşı farsların uydurduğu kimi 2700 il deyil, ondan çox-çox qədimdir, türk təfəkkür tərzini türk ruhu ilə bağlıdır. "Avesta"da fars düşüncə tərzinin, fars təfəkkürünün izi-tozu yoxdur. E.Əlibəyzadənin təbirincə desək, "Zərdüşti bizimdir, öz ruhumuzdur".

Qədim türk yurdu Azərbaycanda əhali hələ eramızdan əvvəl III minillikdə yazıya malik idi. Ziviyə adlı ərazidən tapılmış qədim gümüş sını və onun üzərində həkk olunmuş çoxlu işarələr göstərir ki, Mannada mixi yazı mövcud idi, yəni yerli əhalinin istifadə etdiyi yazı tipi fəaliyyət göstərirdi. Bu işarələr Midiyada istifadə olunmuş, buradan tapılmış gümüş tabaqların üzərində də mixi yazılar əks edilmişdir. Azərbaycan dövləti olan Albaniyanın özünəməxsus yazı formasının olduğu, hətta e.ə. 65-ci ildə Pompeylə Alban hökmdarı Oroysun bu yazı vasitəsilə məktunlaşdığı haqqında antik mənbələrdə qeydlər də var. Göstərilən yazıların hamısı mixi yazı nümunəsi olub qədim türk əlifbasının kökünün, onun mənşəyinin nə qədər keçmiş tarixə malik olduğunu bir daha sübut edir.

Beləliklə, "Avesta", Şumer və Orxon-Yenisey əlifbalarının mənşəyi bir ana köklə bağlı olub, fars-pəhləvi dilinə, eləcə də ona yaxın hər hansı uydurma dillə qətiyyənlə aid edilə bilməz. Şumer-Azərbaycan tarixi dünyanın ən ilkin tarixidir, şumer-Azərbaycan yazısı bəşər mədəniyyətinin ən qədim yazı nümunəsidir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Ana kitabələr. Tərtib edən Əlibəyzadə E. Bakı, 1996
2. Əlibəyzadə E. Azərbaycan xalqının mənəvi mədəniyyət tarixi. Bakı, "Gənclik", 1998
3. Hacı A. "Dədə Qorqud kitabı": epik təfəkkür və tarix // "Dədə Qorqud" jurnalı, 2, Bakı, 2002.
4. Qorqud Fərzəli Ə. Dədə Qorqud sözü. Bakı, Maarif, 1999
5. Kazımov Q. Azərbaycan dilinin tarixi. Bakı, Təhsil, 2003
6. Sayılov Q. Folklor və islam: Nəzəri-epik kontekst. Bakı, Elm və təhsil, 2018
7. Süleymanov O. Azya. Bakı, Şərqi-Qərb, 2007
8. Şixiyeva İ. "Kitabi-Dədə Qorqud"da şəxs adlarının linqvostatistik xüsusiyyətləri. "Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı problemləri". Bakı, 1993
9. Elçin Qaliboğlu. Mədəniyyətimizin tarixi kökləri Şumerlərlə bağlıdır. Ədalət . 2010. 18 iyun. s. 4
10. Mədəniyyətimizin tarixi kökləri şumerlərlə bağlıdır. <http://anl.az/adalet/iyun>

SUMMARY

Origin and genetic connection of the Avesta, Sumerian and Orkhon-Yenisei alphabets

Researchers have compared the Sumerian language, the Avesta, and the modern Azerbaijani language, and have come to a completely logical conclusion that the once-invented "Avesta language" close to the Pahlavi language never existed. When we say "Avesta" monument, we are not talking about a fictional language "close to the Pahlavi language", but about the words of this language, the words of which are also Proto-Turkish-Proto-Azerbaijani. The article aims to reveal important issues such as pre-Islamic Turkic history, the connection of the Turkic peoples, including the Azerbaijani people, with the Sumerians in terms of origin and ancestry. It aims to show that the indicators of civilization, such as writing, science, etc., were given to the world by the Turkish-Azerbaijani people. Research and scientific evidence show that the origin of the Sumerian, Avesta and Orkhon-Yenisei alphabets is rooted in one root and cannot be attributed to the Persian-Pahlavi language, as well as any related fictional language. Sumerian-Turkish history is the earliest history of the world, Sumerian-Turkish writing is the oldest written example of human culture.

EXPLORING CLAN CULTURE AND THE CASTE SYSTEM IN ORGANIZATIONAL CONTEXTS

Dr. Gültekin Gürçay

gultekingurcay@gmail.com, 0000-0001-7043-8145

Abstract:

This paper aims to investigate the interplay between clan culture and caste systems within organizations, examining their respective influences on employee engagement, performance, and organizational identity. Clan culture, characterized by a family-like atmosphere, emphasizes collaboration, loyalty, and tradition, fostering an environment where employees feel valued and involved in decision-making. In contrast, the caste system, often implicit in organizations, segregates employees based on perceived hierarchies or roles, affecting social mobility, career development, and interpersonal relationships.

Through qualitative and quantitative methodologies, this research explores organizations across different sectors, gathering insights from employees and leadership through surveys and interviews. Key findings highlight how clan culture can mitigate the negative impacts of caste-like structures by promoting inclusivity and egalitarian values. Conversely, entrenched caste systems can undermine the cohesive dynamics of clan culture, leading to disillusionment and reduced morale among employees.

The analysis will delve into case studies of organizations that successfully blend these cultural dimensions, illustrating best practices while also identifying pitfalls. Implications for organizational leaders will be discussed, focusing on how to leverage clan culture to counteract the adverse effects of caste-based hierarchies and create a more equitable workplace.

This research contributes to the growing discourse on organizational culture, providing actionable insights for practitioners seeking to enhance employee well-being and foster a more integrated organizational identity. By understanding the balance between clan culture and caste systems, organizations can pave the way for more effective and inclusive workplace environments.

Keywords: Clan Culture, Caste System, Organizational Behavior, Workplace Diversity, Employee Engagement.

THE INCREASING IMPORTANCE OF ISSUES SUCH AS PSYCHOLOGICAL VIOLENCE, MIGRATION, AND BRIBERY TODAY

International Relations PhD Student, Fahmı BABAYEV

Ankara Hacıbayram Veli University, babayevfahmi@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0956-055X

ABSTRACT

Psychological violence is one of the most important and debated issues/concepts of today. This phenomenon, defined as psychological violence, has started to attract academic attention in Turkey and the world in recent years. It is also called psychological violence or psychological terrorism. Factors that constitute psychological violence include violence against employees, violence against women (women victims of violence), earthquakes and war.

Migration is one of the most discussed topics today. Natural disasters and economic conditions can be given as examples of a situation where migration has led to such widespread use. Natural disasters have paved the way for people to relocate and move away from their places. This increases the importance of the security issue.

Bribery is the giving or receiving of a fee in exchange for favoritism and favor in official affairs. It is the offering, giving, receiving or demanding of anything of value for the purpose of influencing. Bribery is an illegal or unethical criminal activity intended to influence the behavior of the recipient. It can be money, goods, actual rights, property, privileges, salary, objects of value.

The aim of the study is to clarify the issue of migration and bribery through psychological violence. The main problematic of the study is to clarify what the issues of psychological violence, migration and bribery mean in terms of today. It was examined in qualitative research type.

Keywords: Psychological Violence, Migration, Bribery

PSİKOLOJİK ŞİDDET, GÖÇ, RÜŞVET GİBİ KONULARIN GÜNÜMÜZDE ARTAN ÖNEMİ

ÖZET

Psikolojik şiddet günümüzün en önemli ve tartışılan konularından/kavramlarından biridir. Psikolojik şiddet olarak tanımlanan bu olgu, son yıllarda Türkiye'de ve dünyada akademik ilgi görmeye başlamıştır. Psikolojik şiddet veya psikolojik terörizm olarak da adlandırılmaktadır. Psikolojik şiddeti oluşturan faktörler arasında çalışanlara yönelik şiddet, kadına yönelik şiddet (şiddet mağduru kadınlara), depresyon ve savaş yer almaktadır.

Göç konuları günümüzde tartışılan konulardan biridir. Göçün bu kadar yaygın kullanıma yol açtığı bir duruma örnek olarak doğal afetler ve ekonomik koşullar verilebilir. Doğal afetler insanların yer değiştirmelerine ve yerlerinden uzaklaşmalarına zemin hazırlamıştır. Bu da güvenlik meselesinin önemini artırmaktadır.

Rüşvet, resmî işlerde kayırma ve öne alma karşılığında bir ücret/bedel alma ya da verme. Etkilemek amacıyla değerli herhangi bir şeyin teklif edilmesi, verilmesi, alınması veya talep edilmesidir. Rüşvet, alıcının davranışını etkilemek amacıyla yapılan yasa dışı veya etik olmayan

bir suç faaliyetidir. Para, mallar, fiili haklar, mülk, imtiyaz, maaş, değerli nesnelere olabilir. Çalışmanın amacı psikolojik şiddet üzerinden göç ve rüşvet konusuna açıklık getirmektir. Çalışmanın temel sorunsalı psikolojik şiddet, göç ve rüşvet konularının günümüz açısından ne anlama geldiğini açıklığa kavuşturmasıdır. Nitel araştırma türünde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Şiddet, Göç, Rüşvet

ECONOMIC RELATIONS BETWEEN AZERBAIJAN AND ISRAEL (1991-2023)

Doctoral student, of the Department of International Relations, **Fahmı BABAYEV**

Ankara Hacıbayram Veli University,

ORCID: 0000-0003-0956-055X

ABSTRACT

The Republic of Azerbaijan has always been the geopolitical and geopolitical focal point of world powers. For this purpose, the Republic of Azerbaijan has drawn the attention of the State of Israel, one of the Middle Eastern countries. The bilateral relations between the Republic of Azerbaijan, which is seen as an important actor in the South Caucasus region, and Israel, which is an important actor in the Middle East region, will affect the future of both countries. Diplomatic relations between the Republic of Azerbaijan and Israel were established in 1992 and economic relations in 1994. Economic relations between the Republic of Azerbaijan and Israel are at the forefront. The aim of this study is to examine the economic relationship between the Republic of Azerbaijan and Israel and to determine the future expectations of the two countries. The limit of my research is the period from 1991 to 2023.

Keywords: Azerbaijan, Israel, Economic Relations Between Azerbaijan and Israel

AZƏRBAYCAN VƏ İSRAİL ARASINDA İQTİSADİ MÜNASİBƏTLƏR (1991-2023)

XÜLASƏ

Azərbaycan Respublikası həmişə dünya dövlətlərinin geosiyasi mərkəz nöqtəsi olub. Bu məqsədlə Azərbaycan Respublikası Yaxın Şərq ölkələrindən biri olan İsrail Dövlətinin diqqətini cəlb etmişdir. Cənubi Qafqaz regionunda mühüm aktor kimi görünən Azərbaycan Respublikası ilə Yaxın Şərq regionunda mühüm aktor olan İsrail arasında ikitərəfli münasibətlər hər iki ölkənin gələcəyinə təsir edəcək. Azərbaycan Respublikası ilə İsrail arasında diplomatik əlaqələr 1992-ci ildə, iqtisadi əlaqələr isə 1994-cü ildə qurulub. Azərbaycan Respublikası ilə İsrail arasında iqtisadi əlaqələr ön plandadır. Bu araşdırmanın məqsədi Azərbaycan Respublikası ilə İsrail arasında iqtisadi əlaqələri araşdırmaq və iki ölkənin gələcək gözləntilərini müəyyən etməkdir. Tədqiqatımın həddi 1991-ci ildən 2023-ci ilə qədər olan dövrdür.

Açar sözlər: Azərbaycan, İsrail, Azərbaycan və İsrail arasında iqtisadi əlaqələr

CUMHURİYET 12th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
AUGUST 30 - 31, 2024 - AFYONKARAHISAR
ISBN NR. : 978-625-6283-64-0

TÜRKİYE'DE YENİLENEBİLİR ENERJİ KOOPERATİFLERİNİN GELİŞİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

Dr. RECEP ŞENSÖZ

Ankara Üniversitesi

ORCID-ID 0000-0003-3514-3389

ÖZET

Bu bildiri, Türkiye'deki yenilenebilir enerji kooperatiflerinin gelişim süreçlerini ve sürdürülebilirliklerini incelemektedir. Araştırma kapsamında, farklı bölgelerde faaliyet gösteren enerji kooperatifleri ile yapılan anketler ve derinlemesine mülakatlar kullanılmıştır. Çalışmada, kooperatiflerin kuruluş süreçleri, üyeler arası işbirliği, finansman yapıları ve karşılaştıkları operasyonel zorluklar ele alınmıştır. Ayrıca, kooperatiflerin yerel toplulukların enerji ihtiyaçlarını karşılama konusundaki başarıları ve ekonomik kalkınmaya katkıları değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler, istatistiksel analiz ve tematik analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Bulgular, yenilenebilir enerji kooperatiflerinin yerel toplulukların enerji ihtiyaçlarını karşılarken, aynı zamanda sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, kooperatiflerin uzun vadeli sürdürülebilirliği için daha güçlü finansal yapılar ve destekleyici politikaların gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca, kooperatiflerin başarılı olabilmesi için üyeler arası dayanışmanın ve topluluk katılımının artırılması gerektiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, politika yapıcılara ve kooperatif liderlerine yönelik stratejik öneriler sunulmaktadır. Özellikle, kooperatiflerin yönetim kapasitelerinin artırılması ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaları için ulusal ve uluslararası destek mekanizmalarının daha etkin bir şekilde kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir enerji, kooperatifçilik, sürdürülebilir kalkınma.

FINANCIAL ANALYSIS ANALOGIES FOR SOFTWARE RISK

Masood Uzzafer

University of Nottingham, Malaysia Campus, Kuala Lumpur, Malaysia

Abstract:

A dynamic software risk assessment model is presented. Analogies between dynamic financial analysis and software risk assessment models are established and based on these analogies it suggested that dynamic risk model for software projects is the way to move forward for the risk assessment of software project. It is shown how software risk assessment change during different phases of a software project and hence requires a dynamic risk assessment model to capture these variations. Further evolution of dynamic financial analysis models is discussed and mapped to the evolution of software risk assessment models.

Keywords: Software Risk Assessment, Software ProjectManagement, Software Cost, Dynamic Modeling.

AN EVALUATION OF THE OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF WI-FI ADOPTION IN MALAYSIAN INSTITUTIONS

Subrahmanyam Kodukula, Nurbiya Maimaiti

KDU College, Jalan SS 22/41, Damansara Jaya, 47400, Petaling Jaya, Malaysia

Abstract:

There have been many variations of technologies that helped educators in teaching & learning. From the past research it is evident that Information Technology significantly increases student participation and interactivity in the classrooms. This research started with a aim to find whether adoption of Wi-Fi environment by Malaysian Higher Educational Institutions (HEI) can benefit students and staff equally. The study was carried out in HEI-s of Klang Valley, Malaysia and the data is gathered through paper based surveys. A sample size of 237 units were randomly selected from 5 higher educational institutions in the Klang Valley using the Stratified Random sampling method and from the analysis of the data, it was found that the implementation of wireless technologies in HEIs have created lot of opportunities and also challenges.

Keywords: Wired Technologies, Wireless Classroom, HEI, Dense User Environment.

TOWARDS A SYSTEMATIC, COST-EFFECTIVE APPROACH FOR ERP SELECTION

Hassan Haghighi, Omid Mafi

Faculty of Electrical and Computer Engineering Shahid Beheshti University Tehran, Iran

Abstract:

Existing experiences indicate that one of the most prominent reasons that some ERP implementations fail is related to selecting an improper ERP package. Among those important factors resulting in inappropriate ERP selections, one is to ignore preliminary activities that should be done before the evaluation of ERP packages. Another factor yielding these unsuitable selections is that usually organizations employ prolonged and costly selection processes in such extent that sometimes the process would never be finalized or sometimes the evaluation team might perform many key final activities in an incomplete or inaccurate way due to exhaustion, lack of interest or out-of-date data. In this paper, a systematic approach that recommends some activities to be done before and after the main selection phase is introduced for choosing an ERP package. On the other hand, the proposed approach has utilized some ideas that accelerates the selection process at the same time that reduces the probability of an erroneous final selection.

Keywords: enterprise resource planning, evaluation and selection of ERP packages, organizational readiness for employing ERP, evaluation lists.

INFLUENCE OF LOCUS OF CONTROL AND JOB INVOLVEMENT TO ORGANIZATIONAL CULTURE APPLIED BY EMPLOYEES ON BANK X

Sri Suwarsi, Nadia Budianti

Bandung Islamic University, Dept. of Management, Bandung Indonesia.

Abstract:

As one of the big government bank, Bank X is paying attention its performance, so that it can compete. One of them is the existence of organizational culture which recognized with term TIPEC (Trust, Integrity, Professionalism, Costumer Focus, and Excellence). In application of organizational culture, it is needed the existence of employee involvement (job involvement). It can be influenced by various factors, such as Locus of Control. Related to above mentioned, the problems are how employee tendency of Locus of Control, how job involvement, how organizational culture applied by employees and how influence of Locus of Control and job involvement to the organizational culture applied by employees. Researchers collected data with questioner spreading, and respondents number of 30 people. After that, the data were analyzed with SPSS software constructively. The influence of Locus of Control and job involvement to the application of organizational culture was strong, i.e. 58.3%.

Keywords: Organizational culture, bank, employee locus of control, job involvement.

DYNAMIC INTERACTION NETWORK TO MODEL THE INTERACTIVE PATTERNS OF INTERNATIONAL STOCK MARKETS

Laura Lukmanto, Harya Widiputra, Lukas

Faculty of Information and Technology Swiss German University, BSD City, Indonesi

Abstract:

Studies in economics domain tried to reveal the correlation between stock markets. Since the globalization era, interdependence between stock markets becomes more obvious. The Dynamic Interaction Network (DIN) algorithm, which was inspired by a Gene Regulatory Network (GRN) extraction method in the bioinformatics field, is applied to reveal important and complex dynamic relationship between stock markets. We use the data of the stock market indices from eight countries around the world in this study. Our results conclude that DIN is able to reveal and model patterns of dynamic interaction from the observed variables (i.e. stock market indices). Furthermore, it is also found that the extracted network models can be utilized to predict movement of the stock market indices with a considerably good accuracy.

Keywords: complex dynamic relationship, dynamic interaction network, interactive stock markets, stock market interdependence.

FUTURES TRADING: DESIGN OF A STRATEGY

Jan Zeman

Department of Adaptive Systems, Institute of Information Theory and Automation, Prague,
Czech Republic

Abstract:

The paper describes the futures trading and aims to design the speculators trading strategy. The problem is formulated as the decision making task and such as is solved. The solution of the task leads to complex mathematical problems and the approximations of the decision making is demanded. Two kind of approximation are used in the paper: Monte Carlo for the multi-step prediction and iteration spread in time for the optimization. The solution is applied to the real-market data and the results of the off-line experiments are presented.

Keywords: futures trading, decision making

THE IMPACT OF SUBSEQUENT STOCK MARKET LIBERALIZATION ON THE INTEGRATION OF STOCK MARKETS IN ASEAN-4 + SOUTH KOREA

Noor Azryani Auzairy, Rubi Ahmad

Lomonosov Moscow State University, Moscow, Russia

Abstract:

To strengthen the capital market, there is a need to integrate the capital markets within the region by removing legal or informal restriction, specifically, stock market liberalization. Thus the paper is to investigate the effects of the subsequent stock market liberalization on stock market integration in 4 ASEAN countries (Malaysia, Indonesia, Thailand, Singapore) and Korea from 1997 to 2007. The correlation between stock market liberalization and stock market integration are to be examined by analyzing the stock prices and returns within the region and in comparison with the world MSCI index. Event study method is to be used with windows of ± 12 months and $T-7 + T$. The results show that the subsequent stock market liberalization generally, gives minor positive effects to stock returns, except for one or two countries. The subsequent liberalization also integrates the markets short-run and long-run.

Keywords: ASEAN, event method, stock market integration, stock market liberalization.

FROM MICRO TO NANOSYSTEMS: AN EXPLORATORY STUDY OF INFLUENCES ON INNOVATION TEAMS

Norbert Burger, Thorsten Staake

Information Management research group, ETH Zurich, CH-8092 Zurich, Switzerland

Abstract:

What influences microsystems (MEMS) and nanosystems (NEMS) innovation teams apart from technology complexity? Based on in-depth interviews with innovators, this research explores the key influences on innovation teams in the early phases of MEMS/NEMS. Projects are rare and may last from 5 to 10 years or more from idea to concept. As fundamental technology development in MEMS/NEMS is highly complex and interdisciplinary by involving expertise from different basic and engineering disciplines, R&D is rather a 'testing of ideas' with many uncertainties than a clearly structured process. The purpose of this study is to explore the innovation teams- environment and give specific insights for future management practices. The findings are grouped into three major areas: people, know-how and experience, and market. The results highlight the importance and differences of innovation teams- composition, transdisciplinary knowledge, project evaluation and management compared to the counterparts from new product development teams.

Keywords: Innovation teams, early phases, Microsystems, Nanosystems, technology developments.

A SURVEY ON SUPPLY CHAIN MANAGEMENT AND E COMMERCE TECHNOLOGY ADOPTION AMONG LOGISTICS SERVICE PROVIDERS IN JOHOR

Mohd Iskandar bin Illyas Tan, Iziati Saadah bt Ibrahim

Faculty of Computer Science and Information Systems, Universiti Teknologi Malaysia, 81310
UTM Skudai, Johor, Malaysia

Abstract:

Logistics is part of the supply chain processes that plans, implements, and controls the efficient and effective forward and reverse flow and storage of goods, services, and related information between the point of origin and the point of consumption in order to meet customer requirements. This research aims to investigate the current status and future direction of the use of Information Technology (IT) for logistics, focusing on Supply Chain Management (SCM) and E-Commerce adoption in Johor. Therefore, this research stresses on the type of technology being adopted, factors, benefits and barriers affecting the innovation in SCM and ECommerce technology adoption among Logistics Service Providers (LSP). A mailed questionnaire survey was conducted to collect data from 265 logistics companies in Johor. The research revealed that SCM technology adoption among LSP was higher as they had adopted SCM technology in various business processes while they perceived a high level of benefits from SCM adoption. Obviously, ECommerce technology adoption among LSP is relatively low.

Keywords: E-Commerce, Johor, Logistics Service Providers, Supply Chain Management.

THE IMPACT OF PRODUCT PACKAGE INFORMATION ON CONSUMER BEHAVIOR TOWARD GENETICALLY MODIFIED FOODS

Yu-Syuan Chang, Li-Chun Huang

National Taiwan University of Bio-industry Communication and Development

Abstract:

Genetically modified (GM) technology in food production continued to generate controversies. Consumers were concerned with the GM foods about the healthy and environmental risks. While consumers- acceptance was a critical factor affecting how widely this technology be used. According to the research review, consumers- lack of information was one of the reasons to explain consumers- low acceptance toward GM foods. The objective for this study wanted to find out would informative product package affect consumers- behavior toward GM foods. An experiment was designed to investigate consumer behavior toward different product package information. The results indicated that the product package information influenced consumer product trust toward GM foods. Compared with the traceability production system information, the information about the GM rice was approved by authorized organizations could increase consumers product trust in GM foods. Consumers in Taiwan saw the information provided by authorized organizations more credible than other information.

Keywords: product package information, genetically modified food, consumer product trust, risk perception, benefit perception.

ECOLABELING AND GREEN CERTIFICATION FOR EFFECTIVE FISHERIES MANAGEMENT – AN ANALYSIS

A. Ramachandran

School of Industrial Fisheries, Cochin University of Science and Technology, Fine Arts
Avenue, Cochin-682 016, India

Abstract:

Nowadays there is a growing environmental concern and the business communities have slowly started recognising environmental protection and sustainable utilization of natural resources into their marketing strategies. This paper discusses the various Ecolabeling and Certification Systems developed world over to regulate and introduce Fair Trade in Ornamental Fish Industry. Ecolabeling and green certification are considered as part of these strategies implemented partly out of compulsion from the National and International Regulatory Bodies and Environmental Movements. All the major markets of ornamental fishes like European Union, USA and Japan have started putting restrictions on the trade to impose ecolabeling as a non tariff barrier like the one imposed on seafood and aqua cultured products. A review was done on the available Ecolabeling and Green Certification Schemes available at local, national and international levels for fisheries including aquaculture and ornamental fish trade and to examine the success and constraints faced by these schemes during its implementation. The primary downside of certification is the multiplicity of ecolabels and cost incurred by applicants for certification, costs which may in turn be passed on to consumers. The studies reveal serious inadequacies in a number of ecolabels and cast doubt on their overall contribution to effective fisheries management and sustainability. The paper also discusses the initiative taken in India to develop guidelines for Green Certification of Fresh water ornamental fishes.

Keywords: Ecolabeling in fisheries, Fair trade, Green Certification, Sustainable Ornamental fish trade.

APPLICATION OF FEED-FORWARD NEURAL NETWORKS AUTOREGRESSIVE MODELS IN GROSS DOMESTIC PRODUCT PREDICTION

E. Giovanis

Royal Holloway University of London, department of Economics, Egham, UK

Abstract:

In this paper we present an autoregressive model with neural networks modeling and standard error backpropagation algorithm training optimization in order to predict the gross domestic product (GDP) growth rate of four countries. Specifically we propose a kind of weighted regression, which can be used for econometric purposes, where the initial inputs are multiplied by the neural networks final optimum weights from input-hidden layer after the training process. The forecasts are compared with those of the ordinary autoregressive model and we conclude that the proposed regression-s forecasting results outperform significant those of autoregressive model in the out-of-sample period. The idea behind this approach is to propose a parametric regression with weighted variables in order to test for the statistical significance and the magnitude of the estimated autoregressive coefficients and simultaneously to estimate the forecasts.

Keywords: Autoregressive model, Error back-propagation Feed-Forward neural networks, ,
Gross Domestic Product

DURATION ANALYSIS OF NEW FIRMS IN THE BANKING INDUSTRY

Jesus Orbe, Vicente Nunez-Anton

Econometr´ia y Estad´istica, University of the Basque Country, Avda. Lehendakari Agirre 83,
48015 Bilbao, Spain

Abstract:

This paper studies the duration or survival time of commercial banks active in the Moscovian three month Rouble deposits market, during the 1994-1997 period. The privatization process of the Russian commercial banking industry, after the 1988 banking reform, caused a massive entry of new banks followed by a period of high rates of exit. As a consequence, many firms went bankrupt without refunding their deposits. Therefore, both for the banks and for the banks-depositors, it is of interest to analyze which are the significant characteristics that motivate the exit or the closing of the bank. We propose a different methodology based on penalized weighted least squares which represents a very general, flexible and innovative approach for this type of analysis. The more relevant results are that smaller banks exit sooner, banks that enter the market in the last part of the study have shorter durations. As expected, the more experienced banks have a longer duration in the market. In addition, the mean survival time is lower for banks which offer extreme interest rates.

Keywords: Banking, censored, duration, Kaplan-Meier.

ENHANCING CUSTOMER LOYALTY TOWARDS CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF THAI MOBILE SERVICE PROVIDERS

Wichai Onlaor, Siriluck Rotchanakitumnui

Management Information Systems Department, Faculty of Commerce and Accountancy,
Thammasat University, Bangkok 10200, Thailand.

Abstract:

The aim of this research is to develop the understanding of corporate social responsibility (CSR) from consumers- perspective toward Thai mobile service providers. Based on the survey from 400 mobile customers, the result shows that four dimensions of CSR of Thai mobile service providers consist of economic, legal, ethical and philanthropic responsibility. These four CSR factors have positive impacts on enhancing customer satisfaction except one item of economic responsibility - profitability to shareholders. Ethical dimension has the strongest impact on customer satisfaction. Economic, legal, ethical, philanthropic responsibility and customer satisfaction have major impact on loyalty, whilst philanthropic component mostly affects loyalty.

Keywords: Corporate Social Responsibility, PriceFairness, Service Quality, Privacy Concern, CustomerSatisfaction, Customer Loyalty

THE SERVICE FAILURE AND RECOVERY IN THE INFORMATION TECHNOLOGY SERVICES

Jun Luo, Weiguo Zhang., Dabin Qin

College of Economics and Business Administration, Chongqing University, China

Abstract:

It is important to retain customer satisfaction in information technology services. When a service failure occurs, companies need to take service recovery action to recover their customer satisfaction. Although companies cannot avoid all problems and complaints, they should try to make up. Therefore, service failure and service recovery have become an important and challenging issue for companies. In this paper, the literature and the problems in the information technology services were reviewed. An integrated model of profit driven for the service failure and service recovery was established in view of the benefit of customer and enterprise. Moreover, the interaction between service failure and service recovery strategy was studied, the result of which verified the matching principles of the service recovery strategy and the type of service failure. In addition, the relationship between the cost of service recovery and customer's cumulative value of service after recovery was analyzed with the model. The result attributes to managers in deciding on appropriate resource allocations for recovery strategies.

Keywords: service failure, service recovery, information technology services

OPERATIONAL RISK – SCENARIO ANALYSIS

Milan Rippel, Petr Teplý

PhD student at Charles University in Prague, Czech Republic

Abstract:

This paper focuses on operational risk measurement techniques and on economic capital estimation methods. A data sample of operational losses provided by an anonymous Central European bank is analyzed using several approaches. Loss Distribution Approach and scenario analysis method are considered. Custom plausible loss events defined in a particular scenario are merged with the original data sample and their impact on capital estimates and on the financial institution is evaluated. Two main questions are assessed – What is the most appropriate statistical method to measure and model operational loss data distribution? and What is the impact of hypothetical plausible events on the financial institution? The g&h distribution was evaluated to be the most suitable one for operational risk modeling. The method based on the combination of historical loss events modeling and scenario analysis provides reasonable capital estimates and allows for the measurement of the impact of extreme events on banking operations.

Keywords: operational risk, scenario analysis, economic capital, loss distribution approach, extreme value theory, stress testing

THE APPLICATION OF REAL OPTIONS TO CAPITAL BUDGETING

George Yungchih Wang

National Kaohsiung University of Applied Science, Taiwan

Abstract:

Real options theory suggests that managerial flexibility embedded within irreversible investments can account for a significant value in project valuation. Although the argument has become the dominant focus of capital investment theory over decades, yet recent survey literature in capital budgeting indicates that corporate practitioners still do not explicitly apply real options in investment decisions. In this paper, we explore how real options decision criteria can be transformed into equivalent capital budgeting criteria under the consideration of uncertainty, assuming that underlying stochastic process follows a geometric Brownian motion (GBM), a mixed diffusion-jump (MX), or a mean-reverting process (MR). These equivalent valuation techniques can be readily decomposed into conventional investment rules and "option impacts", the latter of which describe the impacts on optimal investment rules with the option value considered. Based on numerical analysis and Monte Carlo simulation, three major findings are derived. First, it is shown that real options could be successfully integrated into the mindset of conventional capital budgeting. Second, the inclusion of option impacts tends to delay investment. It is indicated that the delay effect is the most significant under a GBM process and the least significant under a MR process. Third, it is optimal to adopt the new capital budgeting criteria in investment decision-making and adopting a suboptimal investment rule without considering real options could lead to a substantial loss in value.

Keywords: real options, capital budgeting, geometric Brownian motion, mixed diffusion-jump, mean-reverting process

ROLE OF INVESTMENT IN THE COURSE OF ECONOMIC GROWTH IN PAKISTAN

Maqbool Hussain Sial, Maaida Hussain Hashmi, Sofia Anwar

Department of Economics, University of Sargodha Pakistan

Abstract:

The present research was focused to investigate the role of investment in the course of economic growth with reference to Pakistan. The study analyzed the role of the public and private investment and impact of the political and macroeconomic uncertainty on economic growth of Pakistan by using the vector autoregressive approach (VAR). In long-run both public and private investment showed a positive impact on economic growth but the growth was largely driven by private investment as compared to public investment. Government consumption expenditure, economic uncertainty and political instability hampered the economic growth of Pakistan. In short-run the private investment positively influences the growth but there was negative and insignificant effect of the public investment and government consumption expenditure on the growth. There was a positive relationship found between economic uncertainty (proxy for inflation) and GDP in short run.

Keywords: Investment, Government Consumption, Growth, Co-integration, Pakistan.

A FRAMEWORK OF MONTE CARLO SIMULATION FOR EXAMINING THE UNCERTAINTY-INVESTMENT RELATIONSHIP

George Yungchih Wang

National Kaohsiung University of Applied Science, Taiwan

Abstract:

This paper argues that increased uncertainty, in certain situations, may actually encourage investment. Since earlier studies mostly base their arguments on the assumption of geometric Brownian motion, the study extends the assumption to alternative stochastic processes, such as mixed diffusion-jump, mean-reverting process, and jump amplitude process. A general approach of Monte Carlo simulation is developed to derive optimal investment trigger for the situation that the closed-form solution could not be readily obtained under the assumption of alternative process. The main finding is that the overall effect of uncertainty on investment is interpreted by the probability of investing, and the relationship appears to be an invested U-shaped curve between uncertainty and investment. The implication is that uncertainty does not always discourage investment even under several sources of uncertainty. Furthermore, high-risk projects are not always dominated by low-risk projects because the high-risk projects may have a positive realization effect on encouraging investment.

Keywords: real options, geometric Brownian motion, mixeddiffusion-jump process, mean-reverting process, jump amplitudeprocess

THE EXCLUSION OF CONSUMER RIGHTS IN E-AUCTIONS – IS AN E-AUCTION REALLY AN AUCTION AT ALL?

Trish O'Sullivan

Business Law, Massey University, Auckland, New Zealand.

Abstract:

This paper considers the exclusion of consumer rights by the New Zealand Consumer Guarantees Act 1993 in e-auctions. The paper asserts that the absence of an individual auctioneer conducting each e-auction means that e-auctions may not be auctions at all. The paper also questions the justification for excluding consumer rights in e-auctions because the rationale for excluding consumer rights in traditional auctions does not fit with e-auctions due to the significant differences in the sale processes. The paper recommends reform by way of statutory amendment.

Keywords: auction, auctioneer, consumer rights, e-auction.

ANALYSIS OF TEAM MEMBERS' BEHAVIOR IN VIRTUAL ORGANIZATION BASED ON TRUST DIMENSION AND LEARNING

Indiramma M., K. R. Anandakumar

Dept of CSE, S J B I T, Bangalore, India

Abstract:

Trust management and Reputation models are becoming integral part of Internet based applications such as CSCW, E-commerce and Grid Computing. Also the trust dimension is a significant social structure and key to social relations within a collaborative community. Collaborative Decision Making (CDM) is a difficult task in the context of distributed environment (information across different geographical locations) and multidisciplinary decisions are involved such as Virtual Organization (VO). To aid team decision making in VO, Decision Support System and social network analysis approaches are integrated. In such situations social learning helps an organization in terms of relationship, team formation, partner selection etc. In this paper we focus on trust learning. Trust learning is an important activity in terms of information exchange, negotiation, collaboration and trust assessment for cooperation among virtual team members. In this paper we have proposed a reinforcement learning which enhances the trust decision making capability of interacting agents during collaboration in problem solving activity. Trust computational model with learning that we present is adapted for best alternate selection of new project in the organization. We verify our model in a multi-agent simulation where the agents in the community learn to identify trustworthy members, inconsistent behavior and conflicting behavior of agents.

Keywords: Collaborative Decision making, Trust, Multi Agent System (MAS), Bayesian Network, Reinforcement Learning.

AUTOMATED CLASSIFICATION IMPROVEMENT OF ALCOHOLICS AND NON-ALCOHOLICS

Ramaswamy Palaniappan

Department of Computer Science, University of Essex, Colchester, CO4 3SQ, United Kingdom

Abstract:

In this paper, several improvements are proposed to previous work of automated classification of alcoholics and nonalcoholics. In the previous paper, multiplayer-perceptron neural network classifying energy of gamma band Visual Evoked Potential (VEP) signals gave the best classification performance using 800 VEP signals from 10 alcoholics and 10 non-alcoholics. Here, the dataset is extended to include 3560 VEP signals from 102 subjects: 62 alcoholics and 40 non-alcoholics. Three modifications are introduced to improve the classification performance: i) increasing the gamma band spectral range by increasing the pass-band width of the used filter ii) the use of Multiple Signal Classification algorithm to obtain the power of the dominant frequency in gamma band VEP signals as features and iii) the use of the simple but effective knearest neighbour classifier. To validate that these two modifications do give improved performance, a 10-fold cross validation classification (CVC) scheme is used. Repeat experiments of the previously used methodology for the extended dataset are performed here and improvement from 94.49% to 98.71% in maximum averaged CVC accuracy is obtained using the modifications. This latest results show that VEP based classification of alcoholics is worth exploring further for system development.

Keywords: Alcoholic, Multilayer-perceptron, Nearest neighbour, Gamma band, MUSIC, Visual evoked potential.

RHETORICAL COMMUNICATION IN THE COGSCI DISCOURSE COMMUNITY: THE COGNITIVE NEUROSCIENCES (2004) IN THE CONTEXT OF SCIENTIFIC DISSEMINATION

Lucia Abbamonte, Olimpia Matarazzo

Department of Psychology, Second University of Naples

Abstract:

In recent years linguistic research has turned increasing attention to covert/overt strategies to modulate authorial stance and positioning in scientific texts, and to the recipients' response. This study discussed some theoretical implications of the use of rhetoric in scientific communication and analysed qualitative data from the authoritative *The Cognitive Neurosciences III* (2004) volume. Its genre-identity, status and readability were considered, in the social interactive context of contemporary disciplinary discourses – in their polyphony of traditional and new, emerging genres. Evidence was given of the ways its famous authors negotiate and shape knowledge and research results – explicitly appraising team work and promoting faith in the fast-paced progress of Cognitive Neuroscience, also through experiential metaphors – by presenting a set of examples, ordered according to their dominant rhetorical quality.

Keywords: Appraisal, disciplinary discourses, experientialmetaphors, genre, identity, knowledge, readability, rhetoric, strategies, theoretical implications.

REASONING AND BEHAVIOR IN ADULTHOOD

O. Matarazzo, L. Abbamonte, G. Nigro

Department, Second University of Naples, Italy

Abstract:

This study aimed at assessing whether and to what extent moral judgment and behaviour were: 1. situation-dependent; 2. selectively dependent on cognitive and affective components; 3. influenced by gender and age; 4. reciprocally congruent. In order to achieve these aims, four different types of moral dilemmas were construed and five types of thinking were presented for each of them – representing five possible ways to evaluate the situation. The judgment criteria included selfishness, altruism, sense of justice, and the conflict between selfishness and the two moral issues. The participants were 250 unpaid volunteers (50% male; 50% female) belonging to two age-groups: young people and adults. The study entailed a 2 (gender) x 2 (age-group) x 5 (type of thinking) x 4 (situation) mixed design: the first two variables were betweensubjects, the others were within-subjects. Results have shown that: 1. moral judgment and behaviour are at least partially affected by the type of situations and by interpersonal variables such as gender and age; 2. moral reasoning depends in a similar manner on cognitive and affective factors; 3. there is not a gender polarity between the ethic of justice and the ethic of cure/ altruism; 4. moral reasoning and behavior are perceived as reciprocally congruent even though their congruence decreases with a more objective assessment. Such results were discussed in the light of contrasting theories on morality.

Keywords: Contextual-pragmatic approach to morality, ethic of care, ethic of justice, Kohlbergian approach, moral behaviour, moral reasoning.

A MODEL FOR COGNITIVE CLASSIFICATION OF FREQUENCY SIGNALS

Rui Antunes, Fernando V. Coito

Electrical Engineering Department of Faculdade de Ciências e Tecnologia, at the New University of Lisbon, Quinta da Torre, 2829-516, Caparica, Portugal

Abstract:

This article presents the development of a neural network cognitive model for the classification and detection of different frequency signals. The basic structure of the implemented neural network was inspired on the perception process that humans generally make in order to visually distinguish between high and low frequency signals. It is based on the dynamic neural network concept, with delays. A special two-layer feedforward neural net structure was successfully implemented, trained and validated, to achieve minimum target error. Training confirmed that this neural net structure descends and converges to a human perception classification solution, even when far away from the target.

Keywords: Neural Networks, Signal Classification, Adaptive Filters, Cognitive Neuroscience

EFFECTS OF PROBABILITY AND INSTRUCTION IN SYLLOGISTIC CONDITIONAL REASONING

Olimpia Matarazzo, Ivana Baldassarre

Psychology Department, second University of Naples, Italy

Abstract:

The main aim of this study was to examine whether people understand indicative conditionals on the basis of syntactic factors or on the basis of subjective conditional probability. The second aim was to investigate whether the conditional probability of q given p depends on the antecedent and consequent sizes or derives from inductive processes leading to establish a link of plausible cooccurrence between events semantically or experientially associated. These competing hypotheses have been tested through a $3 \times 2 \times 2 \times 2$ mixed design involving the manipulation of four variables: type of instructions ("Consider the following statement to be true", "Read the following statement" and condition with no conditional statement); antecedent size (high/low); consequent size (high/low); statement probability (high/low). The first variable was between-subjects, the others were within-subjects. The inferences investigated were Modus Ponens and Modus Tollens. Ninety undergraduates of the Second University of Naples, without any prior knowledge of logic or conditional reasoning, participated in this study. Results suggest that people understand conditionals in a syntactic way rather than in a probabilistic way, even though the perception of the conditional probability of q given p is at least partially involved in the conditionals- comprehension. They also showed that, in presence of a conditional syllogism, inferences are not affected by the antecedent or consequent sizes. From a theoretical point of view these findings suggest that it would be inappropriate to abandon the idea that conditionals are naturally understood in a syntactic way for the idea that they are understood in a probabilistic way.

Keywords: Conditionals, conditional probability, conditional syllogism, inferential task.

INVESTIGATION INTO KANJI CHARACTER DISCRIMINATION PROCESS FROM EEG SIGNALS

Hiroshi Abe, Minoru Nakayama

Graduate School of Decision Science and Technol- ogy, Tokyo Institute of Technology, Japan

Abstract:

The frontal area in the brain is known to be involved in behavioral judgement. Because a Kanji character can be discriminated visually and linguistically from other characters, in Kanji character discrimination, we hypothesized that frontal event-related potential (ERP) waveforms reflect two discrimination processes in separate time periods: one based on visual analysis and the other based on lexical access. To examine this hypothesis, we recorded ERPs while performing a Kanji lexical decision task. In this task, either a known Kanji character, an unknown Kanji character or a symbol was presented and the subject had to report if the presented character was a known Kanji character for the subject or not. The same response was required for unknown Kanji trials and symbol trials. As a preprocessing of signals, we examined the performance of a method using independent component analysis for artifact rejection and found it was effective. Therefore we used it. In the ERP results, there were two time periods in which the frontal ERP wavefoms were significantly different between the unknown Kanji trials and the symbol trials: around 170ms and around 300ms after stimulus onset. This result supported our hypothesis. In addition, the result suggests that Kanji character lexical access may be fully completed by around 260ms after stimulus onset.

Keywords: Character discrimination, Event-related Potential, IndependentComponent Analysis, Kanji, Lexical access.

TEACHING OF INTRODUCTORY STATISTICS IN THE HEALTH, SOCIAL, AND BEHAVIORAL SCIENCES – REFORM-ORIENTED HISTORICAL CONTEXT AND RATIONALE

Rossi A. Hassad

Faculty of the Division of Social & Behavioral Sciences, Mercy College, USA

Abstract:

There is widespread emphasis on reform in the teaching of introductory statistics at the college level. Underpinning this reform is a consensus among educators and practitioners that traditional curricular materials and pedagogical strategies have not been effective in promoting statistical literacy, a competency that is becoming increasingly necessary for effective decision-making and evidence-based practice. This paper explains the historical context of, and rationale for reform-oriented teaching of introductory statistics (at the college level) in the health, social and behavioral sciences (evidence-based disciplines). A firm understanding and appreciation of the basis for change in pedagogical approach is important, in order to facilitate commitment to reform, consensus building on appropriate strategies, and adoption and maintenance of best practices. In essence, reform-oriented pedagogy, in this context, is a function of the interaction among content, pedagogy, technology, and assessment. The challenge is to create an appropriate balance among these domains.

Keywords: Reform-oriented, reform, introductory statistics, health, behavioral sciences, evidence-based, psychology, teaching, learning.

THE PROSPECTS AND CHALLENGES OF OPEN LEARNING AND DISTANCE EDUCATION IN MALAWI

Andrew Chimpololo

University of Malawi

Abstract:

Open and distance learning is a fairly new concept in Malawi. The major public provider, the Malawi College of Distance Education, rolled out its activities only about 40 years ago. Over the years, the demand for distance education has tremendously increased. The present government has displayed positive political will to uplift ODL as outlined in the Malawi Growth and Development Strategy as well as the National Education Sector Plan. A growing national interest in education coupled with political stability and a booming ICT industry also raise hope for success. However, a fragile economy with a GNI per capita of -US\$ 200 over the last decade, poor public funding, erratic power supply and lack of expertise put strain on efforts towards the promotion of ODL initiatives. Despite the challenges, the nation appears determined to go flat out and explore all possible avenues that could revolutionise education access and equity through ODL.

Keywords: challenges, distance education, Malawi, openlearning, prospects.

BETWEEN POLICY OPTIONS AND TECHNOLOGY APPLICATIONS: MEASURING THE SUSTAINABLE IMPACTS ON DISTANCE LEARNING

Subramaniam Chandran

Vinayaka Missions University, India

Abstract:

This paper examines the interplay of policy options and cost-effective technology in providing sustainable distance education. A case study has been conducted among the learners and teachers. The emergence of learning technologies through CD, internet, and mobile is increasingly adopted by distance institutes for quick delivery and cost-effective factors. Their sustainability is conditioned by the structure of learners and well as the teaching community. The structure of learners in terms of rural and urban background revealed similarity in adoption and utilization of mobile learning. In other words, the technology transcended the rural-urban dichotomy. The teaching community was divided into two groups on policy issues. This study revealed both cost-effective as well as sustainability impacts on different learners groups divided by rural and urban location.

Keywords: Distance Education, Mobile Learning, Policy, Technology

ACADEMIC STAFF PERCEPTIONS OF THE VALUE OF THE ELEMENTS OF AN ONLINE LEARNING ENVIRONMENT

Stuart Palmer, Dale Holt

Deakin University Institute of Teaching and Learning, Australia

Abstract:

Based on 276 responses from academic staff in an evaluation of an online learning environment (OLE), this paper identifies those elements of the OLE that were most used and valued by staff, those elements of the OLE that staff most wanted to see improved, and those factors that most contributed to staff perceptions that the use of the OLE enhanced their teaching. The most used and valued elements were core functions, including accessing unit information, accessing lecture/tutorial/lab notes, and reading online discussions. The elements identified as most needing attention related to online assessment: submitting assignments, managing assessment items, and receiving feedback on assignments. Staff felt that using the OLE enhanced their teaching when they were satisfied that their students were able to access and use their learning materials, and when they were satisfied with the professional development they received and were confident with their ability to teach with the OLE.

Keywords: Academic staff, Distance education, Evaluation, Online learning environment.

USING THE STUDENTS-AS-CUSTOMERS CONCEPT IN TECHNOLOGY DISCIPLINES: STUDENTS- PERSPECTIVES

Boonlert Watjatrakul

Department of Information Technology, Faculty of Science and Technology, Assumption
University, Thailand

Abstract:

Educational institutions increasingly adopt the students-as-customers concept to satisfy their students. Understanding students- perspectives on the use of this business concept in educational institutions is necessary for the institutions to effectively align these perspectives with their management practice. The study investigates whether students in technology and business disciplines have significantly different attitudes toward using the students-as-customers concept in educational institutions and explores the impact of treating students as customers in technology disciplines under students- perspectives. The results from quantitative and qualitative data analyses show that technology students, in contrast to business students, fairly disagree with educational institutions to treat students as customers. Treating students as customers in technology disciplines will have a negative influence on teaching performance, instructor-student relationships and educational institutions- aim, but a positive influence on service quality in educational institutions. The paper discusses the findings and concludes with implications and limitations of the study.

Keywords: Education, information technology, students-ascustomers, technology disciplines.

USING WEBLOG TO PROMOTE CRITICAL THINKING – AN EXPLORATORY STUDY

Huay Lit Woo, Qiyun Wang

National Institute of Education, Nanyang Technological University, Singapore

Abstract:

Weblog is an Internet tool that is believed to possess great potential to facilitate learning in education. This study wants to know if weblog can be used to promote students- critical thinking. It used a group of secondary two students from a Singapore school to write weblogs as a means of substitution for their traditional handwritten assignments. The topics for the weblogging are taken from History syllabus but modified to suit the purpose of this study. Weblogs from the students were collected and analysed using a known coding system for measuring critical thinking. Results show that the topic for blogging is crucial in determining the types of critical thinking employed by the students. Students are seen to display critical thinking traits in the areas of information sourcing, linking information to arguments and viewpoints justification. Students- criticalness is more profound when the information for writing a topic is readily available. Otherwise, they tend to be less critical and subjective. The study also found that students lack the ability to source for external information suggesting that students may need to be taught information literacy in order to widen their use of critical thinking skills.

Keywords: Affordance, blog, critical thinking, perception, weblog.

THE EXPERIENCES OF SOUTH-AFRICAN HIGH-SCHOOL GIRLS IN A FAB LAB ENVIRONMENT

Nomusa Dlodlo, Ronald Noel Beyers

Social and Political Sciences Institute of Technical University of Lisbon, Portugal

Abstract:

This paper reports on an effort to address the issue of inequality in girls- and women-s access to science, engineering and technology (SET) education and careers through raising awareness on SET among secondary school girls in South Africa. Girls participated in hands-on high-tech rapid prototyping environment of a fabrication laboratory that was aimed at stimulating creativity and innovation as part of a Fab Kids initiative. The Fab Kids intervention is about creating a SET pipeline as part of the Young Engineers and Scientists of Africa Initiative. The methodology was based on a real world situation and a hands-on approach. In the process, participants acquired a number of skills including computer-aided design, research skills, communication skills, teamwork skills, technical drawing skills, writing skills and problem-solving skills. Exposure to technology enhanced the girls- confidence in being able to handle technology-related tasks.

Keywords: Girls, design engineering, gender, science, women.

EXPLORING SELF-DIRECTED LEARNING AMONG CHILDREN

Mariani Md Nor, Y. Saeednia

University Malaya, Kula Lumpur, 50603 Malaysia

Abstract:

Self-directed learning (SDL) was developed initially for adult learning. Guglielmino constructed a scale to measure SDL. Recent researchers have applied this concept to children. Although there are sufficient theoretical evidences to present the possibility of applying this concept to children, empirical evidences were not provided. This study aimed to examine the quality of SDL and construct a scale to measure SDL among young children. A modified scale of Guglielmino-s scale was constructed and piloted with 183 subjects of age 9. Findings suggest that the qualities of SDL in young ages are apparently congruent with that of adults.

Keywords: SCLR, Self-Directed Learning, Young Children.

THE STATE, LOCAL COMMUNITY AND PARTICIPATORY GOVERNANCE PRACTICES: PROSPECTS OF CHANGE

Gaysu R. Arvind

Department of Education, University of Delhi - India

Abstract:

In policy discourse of 1990s, more inclusive spaces have been constructed for realizing full and meaningful participation of common people in education. These participatory spaces provide an alternative possibility for universalizing elementary education against the backdrop of a history of entrenched forms of social and economical exclusion; inequitable education provisions; and shrinking role of the state in today-s neo-liberal times. Drawing on case-studies of bottom-up approaches to school governance, the study examines an array of innovative ways through which poor people gained a sense of identity and agency by evolving indigenous solutions to issues regarding schooling of their children. In the process, state-s institutions and practices became more accountable and responsive to educational concerns of the marginalized people. The deliberative participation emerged as an active way of experiencing deeper forms of empowerment and democracy than its passive realization as mere bearers of citizen rights.

Keywords: Deliberative Forum, Inclusive Spaces, Participatory Governance, People's Agency

POSSIBILITIES, HAZARDS, AND MORAL CONSIDERATIONS IN SOCIAL MEDIA AND COUNSELING

Kyriaki G. Giota, George Kleftaras

University of Thessaly

Abstract:

The purpose of this article is to briefly review the opportunities that social media present to counselors and psychologists. Particular attention was given to understanding some of the more important common risks inherent in social media and the potential ethical dilemmas which may arise for counselors and psychologists who embrace them in their practice. Key considerations of issues pertinent to an online presence such as multiple relationships, visibility and privacy, maintaining ethical principles and professional boundaries are being discussed.

Keywords : Social Media, Risk, Ethical Consideration

META-ANALYSIS OF MATERNAL SMOKING AND ITS ASSOCIATION WITH CHILDHOOD OVERWEIGHT AND OBESITY

Martina Kanciruk, Jac W. Andrews, Tyrone Donnon

University of Calgary

Abstract:

The purpose of this study was to determine the significance of maternal smoking for the development of childhood overweight and/or obesity. Accordingly, a systematic literature review of English-language studies published from 1980 to 2012 using the following data bases: MEDLINE, PsychINFO, Cochrane Database of Systematic Reviews, and Dissertation Abstracts International was conducted. The following terms were used in the search: pregnancy, overweight, obesity, smoking, parents, childhood, risk factors. Eighteen studies of maternal smoking during pregnancy and obesity conducted in Europe, Asia, North America, and South America met the inclusion criteria. A meta-analysis of these studies indicated that maternal smoking during pregnancy is a significant risk factor for overweight and obesity; mothers who smoke during pregnancy are at a greater risk for developing obesity or overweight; the quantity of cigarettes consumed by the mother during pregnancy influenced the odds of offspring overweight and/or obesity. In addition, the results from moderator analyses suggest that part of the heterogeneity discovered between the studies can be explained by the region of world that the study occurred in and the age of the child at the time of weight assessment.

Keywords: Childhood obesity, overweight, smoking, parents, risk factors.

IMPACT OF THE PARENT TRAINING PROGRAM FOR REDUCING OBESITY ON THE HEALTH BEHAVIORS OF SCHOOL-AGE CHILDREN

Muntanavadee Maytapattana

Suan Sunandha Rajabhat University

Abstract:

The purposes of the study were to evaluate the effectiveness of the Parent Training Program for Obesity Reduction (PTPOR) on health behaviors of school-age children. An Ecological Systems Theory (EST) was approached the study and a randomized control trial was used in this study. Participants were school-age overweight or obese children and their parents. One hundred and one parent-child dyads were recruited and random assigned into the PTPOR ($N=30$), Educational Intervention or EI ($N=32$), and control group ($N=39$). The parents in the PTPOR group participated in five sessions including an educational session, a cooking session, aerobic exercise training, 2-time group discussion sessions, and 4-time telephoned counseling sessions. Repeated Measure ANCOVA was used to analyze data. The results presented that the outcomes of the PTPOR group were better than the EI and the control groups at 1st, 8th, and 32nd weeks after finishing the program such as child exercise behavior ($F_{(2,97)} = 3.98, p = .02$) and child dietary behavior ($F_{(2,97)} = 9.42, p = .00$). The results suggest that nurses and health care providers should utilize the PTPOR for child weight reduction and for the health promotion of a lifestyle among overweight and obese children.

Keywords: Parent training program for obesity reduction, child health behaviors, school-age children.

COMPREHENDING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON ADOPTING PRO-ENVIRONMENTAL BEHAVIORS

Astrid de Leeuw, Pierre Valois

Guidance Institute of University of Luxemburg

Abstract:

Environmental education is the key to enhancing or changing students' ways of thinking and acting in order to create an environmentally robust future for all. The present study investigates the beliefs of 812 primary school students, which merit consideration when developing educational interventions. Results of multiple regression analyses reveal that educational interventions should focus on promoting students' feelings of control over pro-environmental behaviors (PEB). For example, schools could provide recycling bins on the premises. Furthermore, it is critical to develop positive attitudes in students by stressing the various benefits of PEB for keeping our planet clean and protecting wildlife. Unfortunately, our results indicate that students believe that PEB is boring and annoying. Suggestions are offered for making PEB more interesting and relevant. Further research is needed to test the effectiveness of interventions based on the present results.

Keywords: Pro-environmental behaviors, primary school students, theory of planned behavior, beliefs, educational interventions.

INITIAL STUDY ON THE LINK BETWEEN SENSORY PROCESSING AND COGNITIVE DEFICITS IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS IN SAUDI ARABIA

Rana M. Zeina, Laila AL-Ayadhi, Shahid Bashir

King Saud University

Abstract:

The association between sensory problems and cognitive abilities has been studied in individuals with Autism Spectrum Disorders (ASDs). In this study, we used a Neuropsychological Test to evaluate memory and attention in ASDs children with sensory problems compared to the ASDs children without sensory problems. Four visual memory tests of Cambridge Neuropsychological Test Automated Battery (CANTAB) including Big/little circle (BLC), Simple Reaction Time (SRT) Intra /Extra dimensional set shift (IED), Spatial recognition memory (SRM), were administered to 14 ASDs children with sensory problems compared to 13 ASDs without sensory problems aged 3 to 12 with IQ of above 70. ASDs individuals with sensory problems performed worse than the ASDs group without sensory problems on comprehension, learning, reversal and simple reaction time tasks, and no significant difference between the two groups was recorded in terms of the visual memory and visual comprehension tasks. The findings of this study suggest that ASDs children with sensory problems are facing deficits in learning, comprehension, reversal, and speed of response to a stimulus.

Keywords: Visual memory, Attention, Autism Spectrum Disorders (ASDs).

DETERMINANTS OF VARIANCES AMONG YOUNG SAUDI WOMEN IN TRADITIONAL FAMILIES WHO ADHERE TO SOCIETAL NORMS AND THOSE WHO DEFY THEM

Mai Al-Subaie

Effat University

Abstract:

This research suggests that women in traditional families of Saudi Arabia are divided into two groups, the one who conforms to the society and the new type of women that has been emerged due to the changing and development of the culture, who do not want to conform to the rules. The factors underlying the differences were explored by using a test and an interview. And that concluded some of the main factors that were a real affect of why some women still want to follow the society and traditional rules, and other want to break free.

Keywords: Conformity, Non-Conformity, Saudi Arabia, Women.

PARENTING STYLE, NOT FAMILY TYPE AND CHILD'S GENDER, CONTRIBUTES TO COGNITIVE EMOTION REGULATION IN CHILDREN

AKM Rezaul Karim, Tania Sharafat, Abu Yusuf Mahmud

University of Dhaka

Abstract:

The study aimed to investigate whether cognitive emotion regulation in children varies with parenting style, family type and gender. Toward this end, cognitive emotion regulation and perceived parenting style of 206 school children were measured. Standard regression analyses of data revealed that the models were significant and explained 17.3% of the variance in *adaptive* emotion regulation (Adjusted $R^2=0.173$; $F=9.579$, $p<.001$), and 7.1% of the variance in *less adaptive* emotion regulation (Adjusted $R^2=.071$, $F=4.135$, $p=.001$). Results showed that children's cognitive emotion regulation is functionally associated with parenting style, but not with family type and their gender. Amongst three types of parenting, authoritative parenting was the strongest predictor of the overall *adaptive* emotion regulation while authoritarian parenting was the strongest predictor of the overall *less adaptive* emotion regulation. Permissive parenting has impact neither on *adaptive* nor on *less adaptive* emotion regulation. The findings would have important implications for parents, caregivers, child psychologists, and other professionals working with children or adolescents.

Keywords: Cognitive Emotion Regulation, Adaptive, Less Adaptive, Parenting Style, Family Type.

A STRUCTURE OF MONTE CARLO SIMULATION FOR EXPLORING THE UNCERTAINTY-INVESTMENT RELATIONSHIP

George Yungchih Wang

University of London

Abstract:

This paper argues that increased uncertainty, in certain situations, may actually encourage investment. Since earlier studies mostly base their arguments on the assumption of geometric Brownian motion, the study extends the assumption to alternative stochastic processes, such as mixed diffusion-jump, mean-reverting process, and jump amplitude process. A general approach of Monte Carlo simulation is developed to derive optimal investment trigger for the situation that the closed-form solution could not be readily obtained under the assumption of alternative process. The main finding is that the overall effect of uncertainty on investment is interpreted by the probability of investing, and the relationship appears to be an inverted U-shaped curve between uncertainty and investment. The implication is that uncertainty does not always discourage investment even under several sources of uncertainty. Furthermore, high-risk projects are not always dominated by low-risk projects because the high-risk projects may have a positive realization effect on encouraging investment.

Keywords: real options, geometric Brownian motion, mixed diffusion-jump process, mean-reverting process, jump amplitude process

THE OMISSION OF CONSUMER RIGHTS IN E-AUCTIONS – IS AN E-AUCTION TRULY AN AUCTION AT ALL?

Trish O'Sullivan

Massey University

Abstract:

This paper considers the exclusion of consumer rights by the New Zealand Consumer Guarantees Act 1993 in e-auctions. The paper asserts that the absence of an individual auctioneer conducting each e-auction means that e-auctions may not be auctions at all. The paper also questions the justification for excluding consumer rights in e-auctions because the rationale for excluding consumer rights in traditional auctions does not fit with e-auctions due to the significant differences in the sale processes. The paper recommends reform by way of statutory amendment.

Keywords: auction, auctioneer, consumer rights, e-auction.

E-PROCUREMENT, THE GOLDEN SOLUTION TO ENHANCING THE SUPPLY CHAINS SYSTEM THE PRIMARY HURDLES OF THE NEW BANK REGULATIONS

Somayeh Farzin, Hossein Teimoori Nezhad

Iran Power Plant Projects Management Co

Abstract:

Procurement is an important component in the field of operating resource management and e-procurement is the golden key to optimizing the supply chains system. Global firms are optimistic on the level of savings that can be achieved through full implementation of e-procurement strategies. E-procurement is an Internet-based business process for obtaining materials and services and managing their inflow into the organization. In this paper, the subjects of supply chains and e-procurement and its benefits to organizations have been studied. Also, e-procurement in construction and its drivers and barriers have been discussed and a framework of supplier selection in an e-procurement environment has been demonstrated. This paper also has addressed critical success factors in adopting e-procurement in supply chains.

Keywords: E-Procurement, Supply Chain, Benefits, Construction, Drivers, Barriers, Supplier Selection, CFSs.

THE ROUTE TO WEB INTELLIGENCE MATURITY

Petr Teply

Charles University in Prague

Abstract:

The New Basel Capital Accord (Basel II) influences how financial institutions around the world, and especially European Union institutions, determine the amount of capital to reserve. However, as the recent global crisis has shown, the revision of Basel II is needed to reflect current trends, such as increased volatility and correlation, in the world financial markets. The overall objective of Basel II is to increase the safety and soundness of the international financial system. Basel II builds on three main pillars: Pillar I deals with the minimum capital requirements for credit, market and operational risk, Pillar II focuses on the supervisory review process and finally Pillar III promotes market discipline through enhanced disclosure requirements for banks. The aim of this paper is to provide the historical background, key features and impact of Basel II on financial markets. Moreover, we discuss new proposals for international bank regulation (sometimes referred to as Basel III) which include requirements for higher quality, constituency and transparency of banks' capital and risk management, regulation of OTC markets and introduction of new liquidity standards for internationally active banks.

Keywords: Basel II, Basel III, risk management, bank regulation

OBSTACLES AND POTENTIALS FOR THE ADOPTION OF E-GOVERNANCE SERVICES

Prof. Dr. Zeljko Panian

University of Zagreb,

Abstract:

Web intelligence, if made personal, can fuel the process of building communications around the interests and preferences of each individual customer or prospect, by providing specific behavioral insights about each individual. To become fully efficient, Web intelligence must reach a stage of a high-level maturity, passing throughout a process that involves five steps: (1) Web site analysis; (2) Web site and advertising optimization; (3) Segment targeting; (4) Interactive marketing (online only); and (5) Interactive marketing (online and offline). Discussing these steps in detail, the paper uncovers the real gold mine that is personal-level Web intelligence.

Keywords: Web intelligence, web analytics, information technology (IT), interactive marketing.

ENHANCEMENT OF TRANSFER PRICING IN A RECESSION WITH REFLECTION ON CROATIAN SCENARIO

Haroula N. Delopoulos

National and Kapodistrian University of Athens

Abstract:

In this article a bibliography research takes place to track down and introduce the barriers and opportunities for the adoption of e-Governance services mainly from the side of citizen, that is to say, the demand side. Although governments invest continuously in producing of e-Governance services, citizens face difficulties to adopt these services. Barriers derive and prevent them from using e-Governance services. Barrier is anything preventing citizens from the adoption of e-Governance services. Barriers impede or do not allow the adoption of e-Governance services by the citizens. If the barriers are pinpointed, it will be possible to take them into consideration while designing e-Governance services which the citizens are likely to use, if the obstacles are raised. The barriers will thus be converted in opportunities that will facilitate the adoption.

Keywords: adoption, barriers, e-governance services, eparticipation, opportunities.

DÜZENLİ EGZERSİZİN PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ DÜZEYİNE ETKİSİ

Meryem AKER

Dokuz Eylül Üniversitesi, mrymakr00@gmail.com
ORCID ID- <https://orcid.org/0009-0007-9742-0456>

Mustafa OPAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, opanmustafa40@gmail.com
ORCID ID- <https://orcid.org/0009-0003-7113-5367>

Süheyla ÜNAL

Dokuz Eylül Üniversitesi, unalsuheyla3@gmail.com
ORCID ID- <https://orcid.org/0009-0009-7963-6506>

Yasine BURUK

Dokuz Eylül Üniversitesi, yasineburuk@gmail.com
ORCID ID- <https://orcid.org/0009-0006-2920-3196>

Zekavet KABASAKAL

Dokuz Eylül Üniversitesi, zekavetkabasakal@gmail.com
ORCID ID- <https://orcid.org/0000-0002-3450-1060>

ÖZET

Yaşadığımız çağda, fiziksel aktivitelerin yani egzersizlerin fayda sağladığı alanlar hep merak konusu olmuştur. Bu alanlardan biri de yapılan düzenli egzersizlerin psikolojik iyi oluş etkisidir. Öncelikle düzenli egzersizin başta depresyon, anksiyete, stres ve yaygın ruh hali bozukluğu olmak üzere birçok değişken üzerine etkileri incelenmiştir. Yine düzenli egzersizin serotonin ve endorfin gibi mutluluk hormonlarını arttırarak ruh halini iyileştirdiği ve streste başa çıkmayı kolaylaştırdığı dolayısıyla psikolojik iyi oluş üzerinde pozitif yönde bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu makalenin amacı düzenli egzersizin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini incelemek ve bu alandaki önemli bulguları derlemektir. Bu amaç doğrultusunda düzenli egzersizin psikolojik iyi oluşa etkisinin incelenmesi için Google Akademik, YÖK Ulusal Tez Merkezi, veri tabanlarından “psikolojik iyi oluş”, “düzenli egzersiz”, “ruhsal etki”, “düzenli egzersizin psikolojik iyi oluşa etkisi” kavramları aratılarak 33 çalışmaya ulaşılmıştır. Bulunan çalışmaların 25’i araştırma makalesi, 4’ü derleme makalesi, 2’si doktora tezi, 2’si ise yüksek lisans tezidir. Tüm bu çalışmaların 29 tanesi uluslararası literatürde, 4 tanesi yurt içi literatürde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: *psikolojik iyi oluş, düzenli egzersiz, ruhsal etki.*

1.GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü, mental iyi oluşu, yalnızca ruhsal bozukluğuyla karakterize değil; bundan daha fazla olan, optimum psikolojik işlev ve olumlu deneyim (WHO,2001).

Yaşam içinde anlamlı amaçları sürdürme, kişisel gelişim ve diğerleri ile nitelikli ilişkiler kurma (Keyes, 2002). Psikolojik iyi oluş kavramı olumlu işlevde bulunan bireyin özelliklerini inceleyen kuramların bir birleşimi olup bireysel açıdan pek çok olumlu sonuç yaratacağı ile ilgili önemli bulgular içermektedir (Özen, 2010). Örneğin psikolojik açıdan iyi olan bireylerin, iş ve özel hayat tatminlerinin, fiziksel ve zihinsel sağlıklarının, kendilerine güvenlerinin, motivasyonlarının ve olumlu düşünme güçlerinin daha yüksek olması beklenmekteydi (CooperDeney, 1998). Psikolojik iyi olma hali yalnızca ruhsal açıdan herhangi bir bozukluk olmaması şeklinde düşünülmemelidir. Yaşamdan tat alma, mutluluk, ihtiyaçların karşılanması gibi olumlu etkenler olarak psikolojik iyi olmaya vesile olacak unsurlar olarak ele alınmalıdır (Keleş, 2017).

Bireyin işlevsel bir yaşam sürebilmesi için Ryff 'a göre; kendini kabul etmesiyle kendiyi barışık olması, diğerleriyle olumlu ilişkiler içinde olması, özerk düşünebilmesi ve davranabilmesi, çevresel hakimiyet, yaşamında bir amacının ve anlamının olması, hayatı öğrenme ve gelişim süreci olarak değerlendirebilmesi olarak belirttiği altı özelliğe sahip olması gerekmektedir (Ryff, 1995).

Egzersiz DSÖ tanımı ise; fiziksel aktiviteyi iskelet kasları tarafından üretilen enerji gerektiren herhangi bir bedensel hareket (çalışırken, ev işleri yaparken ve boş zamanlarda yapılan hareketler dahil) olarak tanımlamıştır.

Başka bir tanımda Durusoy ve Mutuş egzersizi şu şekilde ele almıştır. Genellikle boş zamanlarda yapılan, kas gücünü ve dayanıklılığı artıran, kilo kontrolüne yardımcı olan, depresyonu azaltan ve bireylerin sağlığını koruyan planlı, yapılandırılmış, tekrarlayan ve amaçlı bir fiziksel aktivite türüdür (E.Durusoy-R.Mutuş, 2021).

Bu tanımları ele alarak değerlendirme yapıldığında; psikolojik iyi oluşun bütüncül bir yaklaşımla psikolojik, fiziksel ve sosyal açıdan birbirini tamamlayıcı olduğundan söz edilebilir. Buna örnek olarak mutluluk hormonlarından olan endorfin hormonu yaşam şekli ve beslenmeye bağlı artırılabilir. Düzenli egzersizin endorfin oranına etkisinin ruhsal iyi oluşu destekleyici niteliktedir.

Bu çerçevede son yıllarda gittikçe önem kazanan psikolojik iyi oluş kavramını, düzenli egzersiz odaklı incelemek bu araştırmanın amacıdır. Düzenli egzersizin psikolojik iyi oluş (depresyon ve anksiyete azalması, stres azalması, öz saygı ve öz imajın iyileşmesi, bilişsel fonksiyonların iyileşmesi, uykunun düzenlenmesi ve sosyal ilişkilerin güçlenmesinin üzerindeki etkisi bakımından incelemelerde bulunmak) etkisi birçok örneklem ile ele alınacaktır. Üniversite öğrencileri, mahkumlar, kadınlar, genç erişkinler, çeşitli bozukluğu olan bireyler olmak üzere kapsamlı olarak düzenli egzersiz yapan bireylerde psikolojik iyi oluş detaylı bir biçimde incelenmiştir.

2.YÖNTEM

Bu çalışmada Düzenli egzersizin psikolojik iyi oluş düzeyine etkisi ile ilgili 1997-2023 yılları arasında uluslararası ve yurtiçi literatürde yayınlanmış olan erişilebilir çalışmalar

incelenmiştir. 33 çalışmaya ulaşılmıştır (25'i araştırma makalesi, 4'ü derleme makalesi, 2'si doktora tezi, 2'si ise yüksek lisans tezi). Tüm bu çalışmaların 30 tanesi uluslararası literatürde, 4 tanesi yurt içi literatürde yer almaktadır. Verilerin toplanmasında, Google Akademik, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanları aracılığıyla "psikolojik iyi oluş", "düzenli egzersiz", "ruhsal etki", "düzenli egzersizin psikolojik iyi oluşa etkisi" kavramları aratılarak makalelere erişilmiştir.

Bu araştırma sistematik derleme yoluyla düzenli egzersizin psikolojik iyi oluş düzeyine olan etkisi konusundaki çalışmalar analiz edilmiştir. "Sistematik Derleme, belli bir konuda hazırlanmış araştırma sorusuna yanıt bulmak için, belirlenmiş ölçütlere uygun olarak aynı konuda yapılmış çalışmaların sistemli ve yan tutmadan taranması, bulunan çalışmaların geçerliğinin değerlendirilmesi ve sentezlenerek birleştirilmesidir" (Çınar, 2021). Yapılan derleme sonucunda elde edilen bilgiler, tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çizelge 1. Düzenli Egzersizin Psikolojik İyi Oluş Alanına Etkisi Konularını Ele Alan Çalışmalar

Araştırma Kodu/ İsmi	Yazar(lar) ve Yıl	Çalışma Grubu	Ülke	Egzersiz Türleri	Veri Toplama Araçları	Sonuçlar
(A1)Psikiyatrik Hastalıklar ve Egzersiz	Fariz (2015)	Derince Eğitim ve Araştırma Hastanesi Spor Hekimliği Birimi	Ulusal	Aerobik, anaerobik, kardiyovas küler egzersiz	Literatür Tarama	Nöroprotektif koruyucu etkiler. Risk altında olan popülasyon da da koruyucu etki.

(A2)Bağımlılıkta düzenli egzersizin benlik saygısına etkisi	Kulu Özsoy (2017) Baykara	Tokat ve Elâzığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi olmak üzere iki ayrı AMATEM (Alkol Madde Bağımlılığı Araştırma Tedavi ve Eğitim Merkezi) Kliniğinde hastaları	Uluslararası	Aerobik, anaerobik, kardiyovasküler egzersiz	Literatür Tarama	Nöroprotektif koruyucu etkiler. Risk altında olan popülasyonda da koruyucu etki.
(A3)Egzersiz in Depresyon	Koruç	Klinik Popülasyon	Uluslararası	Aerobik, Akut	Literatür Tarama	Egzersiz in depresyon,

Tedavisindeki	Bayar (2004)	ve Klinik olmayan Popülasyon grupları		fiziksel etkinlikler		kaygı gibi duyu durum bozukluklarında tedavi edici özelliği olabileceği görülmektedir.
(A4)Doğal Afetler Sonrası Stres Bozukluğuna Eşlik Eden Ruminasyonun Fizyolojik Etkileri ve Mücadelede Egzersiz Yaklaşımları: Geleneksel Derleme	Öztürk, Koçak, Kurt, Kaya (2023)	Afet sonrası uygulanan bireysel ve ailelere yönelik fiziksel aktivite destekçalışmaları	Uluslararası	Aerobik egzersizler (bisiklet binmek, yürümek, yüzmek vb.), yoga, germe ve kuvvetlendirme egzersizleri	Literatür tarama	Egzersiz in hem fiziksel hem de mental sağlığın korunmasında ve iyileştirilmesinde önemli bir rol oynadığıdır.

(A5)Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Tedavisinde Egzersizin Etkisi	Akıncı, Uzun, Gökçen (2022)	5- 16 yaş aralığında 275 DEHB’li çocuk ve ergenler	Uluslararası	Aerobik, koşu, zıplama, yürüyüş, üst ve alt ekstremiteler, gövde ve boyun egzersizleri, top oyunları, tırmanma.	Literatür tarama	Egzersiz hem çocuk ve ergenlerde hem de erişkinlerde dikkat, hiperaktivite, dürtüsellik, yürütücü işlev sorunları gibi DEHB’nin temel belirtilerine çeşitli düzeylerde olumlu etkilerde bulunmaktadır.
(A6)Üniversite Gençliğinde	Akander (1997)	Konya Selçuk Üniversitesi	Uluslararası	Spor etkinlikleri	Sürekli Kaygı Ölçeği	Spor etkinliklerinin
Görülen Kaygının Giderilmesinde Sporun Etkisi		Eğitim Fakültesi 7 farklı bölümünde okuyan 311 spor yapmayan öğrenci		, Aerobik egzersizler		Üniversite gençliğinde görülen kaygının giderilmesinde çok etkin bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

<p>(A7)Alkol ve madde bağımlılığı tedavisi gören yetişkinlerde düzenli egzersizin kaygı, depresyon ve yaşam kalitesine etkisi</p>	<p>Ercan, Yargıç, Karagöz oğlu (2015)</p>	<p>Çalışmaya, İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü ve Bakırköy Hastanesi AMATEM’de (Alkol ve Madde Bağımlılığı Araştırma ve Tedavi Eğitim Merkezi) ayaktan tedavisi süren hastalar arasından gönüllü olanlar alınmıştır</p>	<p>Uluslararası</p>	<p>Aerobik ve kuvvet egzersizler</p>	<p>The Bruce Treadmill Test</p>	<p>Bağımlılık tedavisine ek olarak düzenli egzersize katılımın bağımlıların depresyon, anksiyete ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu öne sürecektir kanıtlar yetersizdir.</p>
<p>(A8)Kapalı cezaevinde kalan erkek mahkumlar da egzersizin şiddetle baş etme ve özgüven üzerinde etkileri</p>	<p>Üney, Erim (2019)</p>	<p>Kepsut Kapalı L tipi Cezaevi’nde kalan Son bir ayda disiplin cezası almamış, altı aydır düzenli fiziksel egzersiz</p>	<p>Uluslararası</p>	<p>Ağırlık kaldırma, koşu, futbol, basketbol, voleybol antrenmanlarını</p>	<p>Sosyodemografik Veri Formu, Özgüven Ölçeği, Stresli Durumlarla Başa Çıkma Tarzları Ölçeği, Saldırganlık Ölçeği</p>	<p>Fiziksel egzersizin bir tedavi olarak şiddet davranışı yüksek gruplarda kullanılmasının tedavi başarısını</p>

		yapan 46, yapmayan 52 erkek mahkûm.				artırabileceği düşünülebilir.
(A9)Kaygı Pandemisi ve Egzersiz	Arıcan (2021)	11-24 yaş aralığındaki ergenler	Ulusal	Güç, denge, kuvvet veya germe egzersiz, yoga	Literatür Tarama	Fiziksel aktivite içeren oyun ve eğitim faaliyetlerinin tümü ilgili gruba birtakım bedensel ve ruhsal olumlu etkiler sağlar
(A10)Egzersiz ve Sporun Down Sendromu Olan Çocuklar Üzerine Etkileri: Sistemik Bir Derleme	Mutlu, Korkmaz (2021)	Deney ve kontrol grubu şeklinde olan çalışmaların derlemesi	Uluslararası	Koşu bandı yürüyüşü (ortez kullanılarak), iyileştirici ve izometrik egzersizler, sosyal etkileşim, ısınma, tekerleme, koşma, zıplama, fırlatma, yuvarlanma, jimnastik ve dans, top sürme, basketbol, futbol, uzun atlama,	Literatür taraması	Bulgular bu çocukların yaşam kalitesi ve sağlığının artırılmasında egzersiz ve sporun önemini ortaya koymaktadır.

				didaktik egzersizler .		
(A11)Üniversite Öğrencilerini Egzersiz	Arslanoğlu, Acar, Mor, Baynaz,	Sinop Her fakülte ve yüksekokulu temsil	Uluslararası	Kişilerin kendi hayat düzenlerinin	,Kişisel Bilgi Formu, Yşam	Düzenli egzersiz yapmanın yaşam

Yapma Durumuna Göre Yaşam Kalitelerinin İncelenmesi	Karakaş, İpekoğlu, Arslanoğlu (2020)	edecek şekilde, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle 2923 örneklem sayısına ulaşılmıştır Üniversitesi öğrencileri		de kendi yaptıkları düzenli egzersizler	Kaitesi Ölçeği	kalitesi üzerinde etkisi incelenmiş ve düzenli egzersiz yapan katılımcıların yaşam kaliteleri daha yüksek bulunmuştur
(A12)Bireysel Egzersiz Programının ve Neurofeedback Uygulamalarının Oyun Bağımlılığı, Kişilik Özellikleri, Psikolojik Belirtiler ve Beyin Dalgaları Üzerine Etkisi	BABA KAYA (2018)	Sakarya'nın Hendek ilçesinde, ortaöğretim ikinci kademedeki (Hendek Anadolu Lisesi) eğitim görmekte olan 15-19 yaş arası toplamda 48 çevrimiçi oyun bağımlılık düzeyi yüksek ergen birey ile çalışılmıştır.	Uluslararası	Bireysel egzersiz programları, neurofeedback eğitimi	Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği, Beş Faktör Kişilik Ölçeği, SCL-90 Psikolojik Belirti Tarama Listesi, Nexsus-10 neurofeedback cihazı	Beyin dalgalarının aktivitelerinde elde edilen bu değişimin etkilerinin çevrimiçi oyun bağımlılığı, psikolojik sorunlar, dışadönük kişilik özelliğinin pozitif yönde gelişim göstermesinde önemli etkisi olduğu düşünülmektedir.

(A13)Sedanter Bayanlarda Bosu Egzersizin Fiziksel Uygunluk ve Psikososyal Değişimlerin Etkisi	Türk (2016)	Ordu İlinin Fatsa İlçesinde ikamet eden 25- 45 yaşları arasında olan 30 sedanter kadın	Uluslararası	Orta şiddetteki bosu egzersizleri	İmaj Ölçeği, Stres Ölçeği, Depresyon Anketi, Benlik Tasarımı Ölçeği	Depresyon düzeyi puanı anlamlı şekilde düşmüştür. Bosu egzersizinin depresyon düzeylerini düşürdüğü ve beden
---	-------------	--	--------------	-----------------------------------	---	--

						imajına olumlu katkı yaptığı söylenebilir .
(A14)Meme Kanserli Kadınlarda Farklı Tedaviler İle Birlikte Verilen Kalistenik Egzersizlerin Fiziksel Aktivite Düzeyi Ve Depresyona Etkisi	Kocamaz , Döger (2017)	Gaziantep Üniversitesi Onkoloji Hastanesi polikliniklerine başvuran, meme kanseri evre II tanısı alan, 18-65 yıl yaş aralığında 43 hasta.	Uluslararası	Kalistenik egzersizler ,	Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi, Beck Depresyon Envanteri	Kanser tedavilerine eşlik eden kalistenik egzersizlere yer verilmesinin bireyi fiziksel, fonksiyonel , kognitif ve ruhsal açılardan destekleyeceği ve bu alanda yapılacak çalışmalarının fizyoterapistlere yol gösterdiği.

(A15)Otizm Spektrum Bozukluklarında Düzenli Fiziksel Egzersizlerin Bedensel ve Ruhsal Gelişim ile Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri	Türk, Gökçen (2022)	Otizm Spektrum Bozukluğu tanılı hastalar da derleme	Uluslararası	Spor aktiviteleri	Literatür tarama	Yaşam kalitelerini ve işlevselliğini artırabilir.
(A16)Düzenli Egzersizin Depresyon, Mutluluk ve Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisi	Başar, Sarı (2018)	Düzenli egzersiz yapan 120 kişi ve düzenli egzersiz	Uluslararası	Çeşitli spor ve günlük egzersiz	Depresyon ve Mutluluk Ölçeği, Oxford Mutluluk Ölçeği,	Düzenli egzersizin depresyon mutluluk ve psikolojik iyi oluş ile

		yapmayan 119 kişi			Mental İyi Oluş Ölçeği	ilişkili olduğu belirtilebilir.
(A17)Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Düzeyleri ile Psikolojik İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Yılmaz, Yüceant, Ünlü, Bahadır (2021)	Üniversitelerin farklı bölümlerinde öğrenim gören toplam 417 öğrenci	Uluslararası	Düşük şiddetli fiziksel aktivite, orta şiddetli fiziksel aktivite, yüksek şiddetli fiziksel aktivite,	Kişisel Bilgiler Formu, Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	Öğrencilerinin fiziksel aktiviteye katılımının ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür

(A18)Genç erişkinlerde fiziksel egzersizin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi	Mutlu (2023)	İstanbul İlinde Kağıthane semtinde bulunan 2235 yaş 240 egzersiz yapmayan 22-35 yaş 166 kişi düzenli egzersiz yapan.	Uluslararası	Spor salonu egzersiz türleri	Uluslararası Fiziksel Aktivite Değerlendirme Anketi Kısa Formu, Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu ve Kısa Semptom Envanteri	Düzenli fiziksel aktivitede bulunan genç bireyler arasında mental sağlığın korunmasında ve iyileştirilmesinde önemli bir faktör olabileceğini vurgulamıştır.
(A19)Düzenli Fiziksel Aktivitenin Stres, Kaygı, Depresyon, Yaşam Memnuniyeti, Psikolojik İyi Oluş ve Pozitif/Negatif Duygu Üzerine Etkisi	Yüceant (2023)	Daha önce herhangi bir fiziksel aktiviteye katılmamış 100 kişi.	Uluslararası	Yürüyüş, yüzme, bisiklet kullanma, tenis	Kişisel Bilgi Formu, Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği, Yaşam Memnuniyeti Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Pozitif/Negatif	Olumsuz duygu durumlarının azalmasında ve bireylerin psikolojik olarak kendilerini daha iyi hissedebilmelerinde düzenli olarak

					Duygu Ölçeği	yapılan aktivitelerin vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu görülmüştür.
--	--	--	--	--	--------------	---

(A20)Üniversite Öğrencilerinde Serbest Zaman Yönetimi, Serbest Zaman Egzersiz Katılımı ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	Çerez, Yerlisu, Lapa, Tercan, Kaas, Gülşen (2021)	Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde eğitim gören 210 öğrenci.	Uluslararası	Serbest zaman egzersizleri	Boş Zaman Yönetimi Ölçeği,, Serbest Zaman Egzersiz Anketi Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	Psikolojik iyi oluşlarının artmakta olduğu
(A21)Aktif Spor Yapan Üniversite Öğrencilerinin Beden Memnuniyeti, Mental İyi Oluş ve Özgüven Düzeylerinin İncelenmesi	Yılmaz, Ağgön (2023)	168 erkek, 217 kadın üniversite öğrencisi	Uluslararası	Aktif spor etkinlikleri	Kişisel Bilgi Formu, Beden Memnuniyeti Ölçeği, Warwick-Mental İyi Oluş Ölçeği, Öz Güven Ölçeği	Beden memnuniyeti, mental iyi oluş ve özgüven arasında pozitif yönde bir ilişki olması, sporun birey üzerinde bedensel, sosyal, zihinsel ve ruhsal tam bir iyilik hali oluşturması ile açıklanabilir.
(A22)Spor Yapmak ve Psikolojik İyi	Yavuz, İlhan (2023)	18-26 yaş aralığında bulunan	Uluslararası	Aktif spor aktiviteleri	PERMA ölçme aracı formu,	Spor yapan ve

Oluş: Üniversite Öğrencileri Profili		Ankara ilindeki devlet üniversitele rinde öğrenim gören 381 öğrenci.			kişisel bilgiler formu, T- Testi,Pearso n Momentler Çarpımı Korelasyon analizi	yapmayan üniversite öğrencilerin in psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında spor yapanların lehine anlamli bir farklılık görölmekte dir
(A23)Düzenli Egzersiz Yapan Bireylerde Ruh Hali ve Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	Sarıkan (2021)	144 gönüllü birey	ulusal	Bireysel düzenli egzersiz	Brunel Ruh Hali Ölçeği, Yaşam Doyum Ölçeği	Düzenli spor yapan bireylerin yaşam doyum düzeyleri ile ruh hali arasında istatistiksel olarak anlamli bir farkın olduğu tespit edilmiştir.
(A24)Öznel İyi Oluş ve Spor	Şahin, Baş, Çelik (2019)	Derleme	Uluslara rarsı	Spor Aktiviteler i, Egzersizle r	Literatür tarama	Öznel iyi oluş kavramı ile spor arasındaki ilişkinin önemini ortaya koyan ulusal ve uluslararası çalışmaları n olduğu görölmekte dir

(A25)Düzenli i Egzersiz Yapan ve Yapmayan Ergenlerde	Hastürk, Şenışık (2011)	Çalışmaya 14-18 yaşları arasında düzenli	ulusal	Futbol, Basketbol	Beck Depresyon Anketi	Bu çalışmada düzenli egzersizin depresyon
--	-------------------------	--	--------	-------------------	-----------------------	---

Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi		olarak egzersiz yapan 37 sporcu ve yapmayan 37 ergen gönüllü olarak katıldı				düzeyi üzerinde olumlu etkisi olduğu saptandı
(A26)Premenopozal Dönem Kadınlarda Aerobik Egzersiz Eğitiminin Menopoz Semptomlarına Etkisi	Usgu, Çiftçi (2021)	24 kadın çalışma grubu	Uluslararası	Aerobik	Uluslararası Fiziksel Aktivite Ölçeği (IPAQ), Menopoz semptomları değerlendirme ölçeği (MSDÖ), SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği	Premenopozal dönem kadınlarda uygulanan aerobik egzersiz eğitiminin menopoz semptomlarında ve yaşam kalitesinde iyileştirici etkilerinin olduğu görüldü.
(A27)Kadınlarda Pilates-Mat Egzersizlerinin Psikolojik Sağlık Üzerine Etkisi	Sanioğlu, Maçkalı (2021)	30 kadın çalışma grubu	Uluslararası	Pilates, mat egzersizleri	Beck Anksiyete Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, Yaşam Doyumu Ölçeği	Depresyon ve kaygı düzeylerinde bir değişim ve yaşam doyum düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu görülmüştü

						r.
(A28)Anksiyete, depresyon ve problem çözme becerisi algısı üzerine düzenli sporun etkisi	Canan, Ataoğlu (2010)	18-35 yaşları arası 69 sporcu düzenli olarak spor yapmayan 26 kontrol grubu	Uluslararası	Takım sporları, Bireysel Sporlar	Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ), Problem Çözme Envanteri	Bulgularımıza göre düzenli olarak spor yapmanın anksiyete üzerine olumlu etkisi bulunmaktadır

					(PÇE), Anket	
(A29)Egzersiz ve Stres Hormonları	Civan, Özdemir, Gencer, Durmaz (2018)	Derleme çalışması	Uluslararası	Ağır sporlar, hafif ve düzenli sporlar	Literatür tarama	Egzersizizin sağlıktan açısından önemli olduğu, strese karşı hormonal faaliyetlere giren organizmanın dayanıklılığının arttığı ve stres yönetiminde önemli bir rolü olduğu söylenebilir

(A30)Serbest Zaman Etkinliği Olarak Egzersiz Yapan Üniversite Öğrencilerinde Güdüsel Yönelim ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi	Özdemir , Özşaker, Ersöz (2016)	488 üniversite öğrencisi	Uluslararası	Serbest zaman aktiviteleri	Egzersizde Davranış Düzenlemeleri Anketi2 (BREQ-2), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	Egzersiz katılımcılarında cinsiyet farklılığının bireylerin egzersize katılım nedenlerini etkilediğini , erkek katılımcıların kadınlara göre daha kontrollü (daha az hür iradeli) yönelim ile egzersize katıldıkları ortaya konulmuştur
(A31)Ortaöğretim Öğrencilerinin Egzersiz Davranış Değişim	Senna, Ünlü (2021)	1072 Ortaöğretim öğrencisi	Uluslararası	Bireysel düzenli egzersiz	Kişisel Bilgiler Formu, Egzersiz Davranışı Değişimleri	Egzersiz davranışı değişimleri ile sosyal görünüş kaygı

Basamağı ile Sosyal Görünüş Kaygısı ve Öz Yeterlik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi					Basamaklar 1 Anketi, Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği, Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği	durumları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlanırken, egzersiz davranışı değişimleri ile öz yeterlik düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
(A32)Eğitilebilir Otizmlilerde Çocuklarda Düzenli Spor Eğitiminin Bireysel Beceriler Üzerine Etkilerinin İncelenmesi	Odabaş (2016)	Otizmlilerde 12 erkek çocuk	Uluslararası	Koşma hızı ve çeviklik, denge, koordinasyon, kuvvet çalışmalarına yönelik egzersiz programları	Bruininks-Oseretsky Motor Yeterlilik (BOT-2) testi	Otizmlilerde çocuklara uygulanan düzenli spor eğitiminin fiziksel özelliklerini gelişimini arttırdığı saptanmıştır.
(A33)Covid19 Sürecinde Fiziksel Aktivite Düzeyi ile Mental İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Arslanoğlu, Türkmen, Töre, Demir, Hazar (2021)	Araştırmaya katılan fiziksel aktivitesini farklı düzeylerde olan 19-65 yaş arası 310 kişi.	Uluslararası	Fiziksel Aktivite	Warwick-Edinburg Mental İyi Oluş Ölçeği, Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi (GPAQ-Global Physical Activity Questionnaire)	Fiziksel aktivitesi yüksek olan bireylerin mental iyi oluşlarının da yüksek olduğu tespit edilmiştir

Çizelge 2. Çalışmaların Yurt İçi/Yurt Dışı Alan Yazın Dağılımı

	N*
Yurt İçi Alan Yazın	4
Yurt Dışı Alan Yazın	29

*Araştırma sayısı

Çizelge 2’de Düzenli Egzersizin Psikolojik İyi Oluş Alanına Etkisi çalışmalarına ilişkin araştırmaların yurt içi ve yurt dışı alan yazına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaların 4’ ü yurt içi alan yazın, 29’u yurt dışı alan yazın içerisinde yer almaktadır.

Çizelge 3. Araştırmaların İçeriklerinin Dağılımı

Araştırma İçeriği	N*
Mevcut Psikososyal Destek Programlarının İncelendiği Çalışmalar	9
Yeni Bir Psikososyal Destek Programı İçeren Çalışmalar	24

* Araştırma sayısı

Çizelge 3’ te araştırmaların içeriğinin dağılımı bulunmaktadır. Tabloya göre çalışma içeriğinde, mevcut psikososyal destek programlarının incelendiği ve değerlendirildiği 9 derleme çalışma, mevcut psikososyal destek programlarının incelenip yorumlanmasının ardından yeni bir psikososyal destek programı ortaya koyan 24 çalışmaya yer verilmiştir.

Çizelge 4. Çalışmaların hedef kitlelerine göre dağılımı

Çalışmaların Hedef Kitleleri	N*
Tedavi Gören Bireylere Yönelik Çalışmalar	8
Üniversite Öğrencilere Yönelik Çalışmalar	7
Ergen ve Çocuklara Yönelik Çalışmalar	5
Mahkumlara Yönelik Çalışmalar	2
Fiziksel Aktivitesi Farklı Düzeyde Olan Bireylere Yönelik Çalışmalar	1
Düzenli Aktivite ve Egzersiz Yapan Bireylere Yönelik Çalışmalar	3
Düzenli Aktivite ve Egzersiz Yapmayan Bireylere Yönelik Çalışmalar	6
Afet Yaşamış Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmalar	1

*Araştırma sayısı

Çizelge 4’te çalışmaların hedef kitleleri yer almaktadır. Tablo incelendiğinde 33 çalışmanın 8 tanesi tedavi gören bireylere yönelik, 7 çalışma üniversite öğrencilerine yönelik, 5 çalışma ergen ve çocuklara yönelik, 2 çalışma mahkumlara yönelik, 1 çalışma fiziksel aktivitesi farklı olan bireylere yönelik, 3 çalışma düzenli egzersiz ve aktivite yapanlara yönelik, 6 çalışma düzenli egzersiz ve aktivite yapmayanlara yönelik, 1 çalışma afet yaşamış bireylere yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu durumda çalışmaların genellikle toplumun farklı bir yapısı, farklı öğretim kademelerinden öğrenciler, çeşitli

meslek grupları, çeşitli hastalıklardan tedavi gören gibi özel bir hedef kitleye yönelik yapıldığını söylenebilir.

Çizelge 5. Çalışma Türlerine Göre Dağılım

Araştırma Türü	N*
Makale	29
Tez	4

*Araştırma sayısı

Çizelge 5'te. "Düzenli Egzersizin Psikolojik İyi Oluş Alanına Etkisi" konularını ele alan çalışmaların türleri bulunmaktadır. Çalışmada yer alan 29 araştırmanın makale, 4 araştırma tez çalışmasıdır. Tez çalışmalarının 2 tanesi yüksek lisans 2 tanesi ise doktora tezi çalışmasıdır.

Çizelge 6. Çalışmaların Yapıldıkları Yıllara Göre Dağılımı

Çalışmanın Yapıldığı Yıl Aralığı	N*
1997-2010 Yılları Arası	3
2010-2020 Yılları Arası	14
2020-2023 Yılları Arası	15

*Araştırma sayısı

Çizelge 6'da Düzenli Egzersizin Psikolojik İyi Oluş Alanına Etkisi çalışmalarını değerlendiren araştırmaların yapıldığı yıl aralıkları yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında 1997-2023 yılları arasında yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. Tablo incelendiğinde Düzenli Egzersizin Psikolojik İyi Oluş Alanına Etkisi konularını ele alan konulu çalışmaların 2010 yılında artış gösterdiği, bu konuda son yıllarda daha fazla çalışma yapıldığı görülmektedir.

3.1. Mevcut Psikososyal Destek Programlarını İnceleyen Araştırmalarda İncelenen Programlara Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi

Bu çalışmada ele alınan 33 çalışmadan 9'unun mevcut psikososyal destek çalışmalarını incelediği ve değerlendirdiği tablo 3'te yer almaktadır. Bu çalışmalarda incelenen ve değerlendirilen çalışmalara baktığımızda, A1 kodlu çalışma egzersizin etkisi ve mekanizmaları içermektedir. A3 kodlu çalışma depresyonun tedavisinde egzersizin yerini ve etkisini içermektedir. A4 kodlu çalışma egzersizin Afetler sonrasında sıklıkla görülen ruminasyon ve travma sonrası stres bozukluğuna etkisini içermektedir. A5 kodlu çalışma dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunda egzersizin etkisi ele alınmıştır. A9 kodlu çalışma tüm dünyada etkisini gösteren pandemi döneminde yaşanan kaygıya egzersizin etkisi ele alınmıştır. A10 kodlu çalışma egzersiz ve sporun down sendromu olan çocuklara etkisini ele alınmıştır. A15 kodlu çalışmada fiziksel egzersizin otizm ve spektrum bozukluklarında bedensel ve ruhsal gelişim ile yaşam kalitesine etkisi ele alınmıştır. A24 kodlu çalışma egzersizin öznel iyi oluşa etkisini içermektedir. A29 kodlu çalışma egzersizlerin gerek psikolojik gerekse fizyolojik olarak organizma üzerindeki etkisini içermektedir.

Mevcut psikososyal destek programlarını inceleyen araştırmalar ele alındığında çalışmalarda ortak olarak sıklıkla "egzersiz", "fiziksel egzersiz", "spor", "depresyon", "kaygı" gibi kavramların yer aldığı ve değerlendirildiği gözlemlenmiştir.

3.2. Yeni Bir Psikososyal Destek Programlarını İnceleyen Araştırmalarda İncelenen Programlara Yönelik Bulguların Değerlendirilmesi

A2 kodlu çalışmada düzenli egzersiz yapmanın, alkol ve madde bağımlısı insanların kendi benlik saygıları, beden algıları ve topluma uyumları ile ilişkisi incelenmiştir. A6 kodlu çalışmada sporun kaygının giderilmesine olan etkisi incelenmiştir. A7 kodlu araştırmada alkol ve madde bağımlısı tedavisindeki bireylerin aerobik ve kuvvet egzersizleri yapmalarının anksiyete, depresyon ve yaşam kaliteleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. A8 kodlu araştırmada kapalı cezaevinde kalan erkek mahkumları, düzenli fiziksel egzersizin şiddet eğilimi, strese baş etme ve özgüven üzerindeki etkileri incelenmiştir. A11 kodlu çalışmada üniversite öğrencilerinin yaptıkları düzenli egzersizin psikolojik iyi oluşa olan etkisi araştırılmıştır. A12 kodlu çalışmada çevrimiçi oyun bağımlısı ergenlerin bireysel egzersiz ve neurofeedback uygulamaları ile bağımlılık düzeylerini azaltmak amacıyla yürütülen bir çalışmadır. A13 kodlu çalışmada Sedanter kadınlara uygulanan bosu egzersizin uygun fizikte olma değişimlerinin vücut imajı, benlik tasarımı ve strese olan etkisi incelenmiştir. A14 kodlu çalışmada meme kanserli kadınlarda kanser tedavisinin yanı sıra kalistenik egzersizlerin fiziksel aktivitelerine ve depresyon düzeylerine olan etkisi araştırılmıştır. A15 kodlu araştırmada, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda fiziksel aktivitenin ruhsal iyi oluşa ve yaşamlarındaki kaliteye olan etkisi incelenmiştir. A16 kodlu çalışmada düzenli egzersiz yapıyor olmanın depresyon, mutluluk ve psikolojik iyi oluşa olan etkisi incelenmiştir. A17 kodlu çalışmada üniversitede okuyan öğrencilerin fiziksel aktivite seviyeleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki incelenmiştir. A18 kodlu araştırmada serbest zaman etkinliği olarak egzersiz ile uğraşan üniversite öğrencilerinin ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. A19 kodlu çalışmada sedanter bireylerin 8 haftalık fiziksel aktiviteye göre stres, kaygı, depresyon, yaşam memnuniyeti, psikolojik iyi oluş ve pozitif-negatif duygu düzeylerini incelemek ve ön test son test puanlarını karşılaştırmaktır. A20 kodlu çalışmada, üniversite öğrencilerinde serbest zaman yönetimi, serbest zaman egzersiz katılımı ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiler incelenmiştir. A21 kodlu çalışmada, aktif olarak fiziksel egzersiz yapan üniversite öğrencilerinin bedenlerine olan memnuniyetleri, psikolojik iyi oluşları, kendilerine güven düzeyleri ve bunlar aralarındaki ilişki incelenmiştir. A22 kodlu çalışmada spor yapan üniversite öğrencileri ve yapmayan üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeyleri incelenmiştir. A23 kodlu çalışmada düzenli egzersiz yapan bireylerin ruh hali ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. A25 kodlu çalışmada düzenli egzersiz yapan 14-18 yaş arası ergenlerin düzenli egzersiz yapmayan 14-18 yaş arasındaki ergenlerin depresyon düzeylerinin farkı incelenmiştir. A26 kodlu çalışmada premenopozal dönem kadınlarda aerobik egzersizin menopoz semptomlarına etkisi incelenmiştir. A27 kodlu çalışmada pilates-mat egzersizlerinin kadınlarda depresyon, anksiyete ve yaşam doyumuna üzerine olan etkisi incelenmiştir. A28 kodlu çalışmada düzenli egzersiz yapan sporcuların anksiyete, depresyon ve problem çözme becerisi algısı düzeyleri incelenerek bu değişkenlerin düzenli spor yapmayan bireylere göre farklı olup olmadığı araştırılmıştır.

A30 kodlu çalışmada egzersizi boş zaman aktivitesi olarak yapan üniversite öğrencilerinin motivasyon yönü ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki incelenmiştir. A31 kodlu çalışmada ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin egzersiz davranışlarının sosyalleşme kaygısı ve öz yeterlilikleriyle ilişkileri incelenmiştir. A32 kodlu araştırmada düzenli spor eğitiminin otizmlili bireylerin motor yeteneklerinin gelişimindeki gelişmeleri incelemiştir. A33 kodlu çalışmada

Pandemi döneminde bireylerin egzersiz düzeyleri ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Yeni psikosozyal destek programlarını inceleyen araştırmalar ele alındığında çalışmalarda ortak olarak sıklıkla

‘psikolojik iyi oluş’, ‘depresyon’, ‘yaşam doyumu’, ‘stres’, ‘benlik algısı’, ‘yaşam kalitesi’ kavramlarının yer aldığı ve egzersiz ile ilişkilendirildiği gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Egzersizin psikolojik sağlığımız üzerindeki olumlu etkileri, günümüzde giderek daha fazla önem kazanıyor. Fiziksel aktivitenin sadece bedenimizi değil, aynı zamanda ruh halimizi de olumlu yönde etkilediğini gösteren araştırmalar, egzersizin psikolojik iyi oluş üzerindeki potansiyelini vurgulamaktadır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar, egzersizin depresyon, anksiyete ve stres gibi ruh halini etkileyen sorunlarla baş etmede etkili bir strateji olduğunu ortaya koymuştur. Egzersiz, sadece bedenimizdeki kimyasal değişikliklerle değil, aynı zamanda kendimize olan güvenimizi artırarak ve zihnimizi rahatlatarak ruh halimizi iyileştirebilir. Bununla birlikte, düzenli egzersiz uyku kalitesini artırırken sosyal ilişkilerimizi güçlendirebilir.

Elde edilen bulgular, egzersizin psikolojik sağlık üzerindeki etkilerinin farklı gruplar arasında değişiklik gösterebileceğini göstermektedir. Üniversite öğrencilerinden mahkumlara kadar geniş bir örnekleme dayalı yapılan çalışmalar, düzenli egzersizin herkes için önemli olduğunu ve farklı gruplarda farklı sonuçlar doğurabileceğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca, son yıllarda yapılan araştırmaların sayısındaki artış dikkat çekicidir. 1997 ile 2010 yılları arasında yapılan çalışmaların sayısı sınırlı olsa da, 2010'dan itibaren bu alandaki araştırmaların sayısında önemli bir artış görülmektedir. Bu artış, egzersizin psikolojik sağlık üzerindeki etkilerinin daha fazla araştırıldığını ve bu konuda daha fazla farkındalık yaratıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, egzersizin sadece bedensel sağlığımızı korumakla kalmayıp aynı zamanda ruh halimizi de iyileştirdiğini unutmamalıyız. Kendimize daha fazla zaman ayırarak ve düzenli egzersiz yaparak psikolojik sağlığımızı destekleyebiliriz. Ayrıca, bu alandaki araştırmalara daha fazla kaynak ayrılması ve egzersizin ruh halimiz üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılması için daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Anksiyete, depresyon ve problem çözme becerisi algısı üzerine düzenli sporun etkisi Canan, Ataoğlu (2010)

Arslandoğan, A., Türkmen, M., Töre, E., Demir, B., vd. (2021). Covid-19 Sürecinde Fiziksel Aktivite Düzeyi İle Mental İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 67-75.

Arslanoğlu, C., Acar, K., Mor, A., Baynaz, K., vd. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Egzersiz Yapma Durumuna Göre Yaşam Kalitelerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 187-198. <https://doi.org/10.17556/erziefd.745549>

- Başar, S. (2018). Düzenli Egzersizin Depresyon, Mutluluk ve Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisi. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(3), 25-34.
- Cooper-Deney. (1998). The happy personality: A Meta-analysis of 137 personality traits. *Psychological Bulletin*, 197-229.
- Çetin, E., & Ziyaei, S. (2021). Düzenli Egzersiz Yapan Kronik Hastalığa Sahip Bireylerin Covid-19'a Yakalanma Kaygılarının İncelenmesi. *Sağlık Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 50-57.
- Çerez MH., Yerlisu-Lapa T., Tercan-Kaas E., Gülşen DBA. (2021). Üniversite Öğrencilerinde Serbest Zaman Yönetimi, Serbest Zaman Egzersiz Katılımı ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 15(1),1-8.
- Çınar, N. (2021, 2 6). İyi Bir Sistemik Derleme Nasıl Yazılmalı? *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, s. 310-314.
- Daldaş, A. Ö. ve Erturan, G. (2024). COVID-19 salgını sürecinde fiziksel aktivitenin ergenlerin psikolojik iyi oluşları üzerine yordayıcı etkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 29(1), 23-31
- Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization) (2018). Physical Activity, Key Facts [Fiziksel aktivite, önemli gerçekler]. Erişim adresi (07 Eylül 2020): <https://www.who.int/news-room/factsheets/detail/physicalactivity>
- Durusoy E, Mutuş R. Yeşil Egzersizin Kronik Ağrıya, Fiziksel ve Mental Sağlığa Etkileri. *IGUSABDER*. 2021;:351–362.
- Elmas, L., Yüceant, M., Ünlü, H., Bahadır, Z. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Düzeyleri ile Psikolojik İyi Oluş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sportive*, 4(1), 1-17.
- Fariz, B. (2015). Psikiyatrik Hastalıklar Ve Egzersiz. *Spor Hekimliği Dergisi*, s. 131-138.
- Hülya Yeltepe Ercan, İ. Y. (2016, 1 17). Alkol ve madde bağımlılığı gören yetişkinlerde düzenli egzersizin kaygı, depresyon ve yaşam kalitesine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, s. 33-41.
- Karakılçık, M. E. S., Baran, M., Mizrak, İ., Kaymaz, M., vd. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Öğrenciler ve Spor. *Akademik Tarih Ve Düşünce Dergisi*, 10(6), 1925-1938.
- Keleş, H. N. (2017, 9 154-167). Anlamlı iş ile Psikolojik iyi oluş ilişkisi.
- Keyes, C. L., Shmotkin, M., & Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of

two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007-1022 Kocamaz D, Düger T. Meme Kanserli Kadınlarda Farklı Tedaviler ile Birlikte Verilen Kalistenik

Egzersizlerin Fiziksel Aktivite Düzeyi ve Depresyona Etkisi Koruç, Z., & Bayar, P. (2004). Egzersizin Depresyon Tedavisindeki Yeri Ve Etkileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 49-64.

Mehmet Akif Akıncı, Necati Uzun, Cem Gökçen. (2022). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu

Tedavisinde Egzersizin Etkisi. *Türkiye Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*

Müberra KULU, 1. F. (2018, 3 10). Bağımlılıkta düzenli egzersizin benlik saygısına etkisi. *Anadolu*

Psikiyatri Dergisi, s. 244-249.

Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104.

Türk, N. (2016). Sedanter bayanlarda bosu egzersizin fiziksel uygunluk ve psikososyal değişimlerine etkisi. *Hitit Üniversitesi*.

Rıdvan ÜNEY, B. (2019, 6 20). Kapalı cezaevindeki kalan erkek mahkumlarda düzenli fiziksel. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 619-626.

Senna YE. Ortaöğretim öğrencilerinin fiziksel aktiviteye yönelimlerinin, sosyal görünüş kaygısı ve öz-yeterlikleriyle ilişkisinin incelenmesi. Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden

Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. 2019 (Tez No: 556030).

Turk J Physiother Rehabil. 2017; 28(3):93-99. doi: 10.21653/tfrd.340716 Uğur, S., & Korkmaz, N. (2021). Egzersiz ve Sporun Down Sendromu Olan Çocuklar Üzerine Etkileri Sistematik Bir Derleme. *Journal of Global Sport and Education Research*, 4(2), 3651.

Özen. (2010). Kişisel sorumluluk bağlamında öznel ve psikolojik iyi oluş (sosyal psikolojik bir değerlendirme). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, s. 46-58.

Öztürk, O., Koçak, U. Z., Kurt, M., Özer Kaya, D. (2023). Doğal Afetler Sonrası Stres Bozukluğuna Eşlik Eden Ruminasyonun Fizyolojik Etkileri ve Mücadelede Egzersiz Yaklaşımları: Geleneksel Derleme.

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 8(2), 699-703.

Sarıkan, Ü. (2021). Düzenli Egzersiz Yapan Bireylerde Ruh Hali ve Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 211-518.

Spor Hekimliği Dergisi 2011; p-ISSN: 1300-0551 e-ISSN: 2587-1498 46-2 s.39-46

Şahin, M., Baş, M., & Çelik, A. (2019). Öznel İyi Oluş Ve Spor. *Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 23-31.

Türk Uluslararası Özel Eğitim ve Rehberlik ve Danışmanlık Dergisi ISSN: 1300-7432, 5 (2), 13–22.

Türkiye Spor Bilimleri Dergisi 2018; 2(1);1-14

Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi e-ISSN: 2687-6051(2021)

Usgu, S., & Çiftçi, F. (2021). Premenopozal Dönem Kadınlarda Aerobik Egzersiz Eğitiminin Menopoz Semptomlarına Etkisi. *Black Sea Journal of Health Science*, 4(3), 274-281.
<https://doi.org/10.19127/bshealthscience.919386>

Yavuz, Ü., & İlhan, E. L. (2023). Spor Yapmak ve Psikolojik İyi Oluş: Üniversite Öğrencileri Profili. *Gazi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 28(1), 1-7.
<https://doi.org/10.53434/gbesbd.1117950>

Yılmaz, A., & Ağgön, E. (2023). Aktif Spor Yapan Üniversite Öğrencilerinin Beden Memnuniyeti, Mental İyi Oluş ve Özgüven Düzeylerinin İncelenmesi. *Spor Ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 31-42.
<https://doi.org/10.17155/omuspd.1185626>

Yüceant, M. (2023). Düzenli Fiziksel Aktivitenin Stres, Kaygı, Depresyon, Yaşam Memnuniyeti, Psikolojik İyi Oluş ve Pozitif-Negatif Duygu Üzerine Etkisi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 581-598.
<https://doi.org/10.38021/asbid.1248186>

WHO-DSÖ. (2001). *Word Healty Organization*. Word Healty Organization:
<https://www.who.int/>

MODERN SİYASİ DÜŞÜNCEDE ULUSLARARASI TERÖRİZMLE MÜCADELE BİLİMSEL-SİYASİ YAKLAŞIMLAR

Azerbaycan, Bakü, Neapol sokağı, apartman 8, daire 6

Bakü Devlet Üniversitesi, doktora öğrencisi İlkin ƏHMƏDZADƏ

Mail: diplomatd325@gmail.com

ÖZET

Küreselleşme süreçlerinin uluslararası dünyada genişlemesi, bir yandan uluslararası ilişkileri şeffaf hale getirerek entegrasyon süreçlerini hızlandırırken, diğer yandan uluslararası terörün de yansıdığı ulusal veya bölgesel olumsuz durumların küreselleşmesine yol açmıştır. Bu da dünya düzeninin bozulmasında önemli bir yer tutar. Köklü bir geçmişi ve çeşitli tezahürleri olan terörizm ve bu tehdide karşı uluslararası aktörlerin dayanışma alanı üzerine pek çok akademik çalışma yapılarak, içindeki mekanizmalar tespit edilse de terörle mücadele güncelliğini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, entegrasyon, küreselleşme.

ABSTRACT

The expanding globalization processes in the international world accelerated the integration processes by making the interstate borders transparent, and on the other hand, they led to the transfer of national or regional negative situations to the international level, among which international terrorism, which aims to change the world order, occupies an important place. Despite the fact that numerous academic studies have been conducted on terrorism, which is as old as the history of mankind and has various forms of manifestation, and mechanisms have been determined in the field of cooperation against this threat by international actors, the fight against terrorism remains relevant.

Keywords: Terrorism, integration, globalization.

1. MODERN SİYASİ DÜŞÜNCEDE ULUSLARARASI TERÖRİZMLE

MÜCADELE

BİLİMSEL-SİYASİ YAKLAŞIMLAR

2. ARAŞTIRMA SÜRECİNDE TOPLANAN MATERYALLERİN BİLİMSEL VE SİYASİ-HUKUKİ ANALİZİ, AŞAĞIDAKİ TEZLERİ GELİŞTİRMEMİZE İZİN VERMEKTEDİR:

- Uluslararası terörle mücadelede ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde elde edilen başarılarla rağmen, bu tehtide karşı küresel ölçekte mücadele geçerliliğini kaybetmeyecektir, bu nedenle onunla mücadele iki ana yönde yürütülmelidir: birincisi sorunun bilimsel, politik, uluslararası hukuki ve başka yönlerdeki araştırmalarına sürekli bir nitelik verilmeli, ikinci olarak, onunla mücadele mekanizmalarını sistematize etmek ve uluslararası terörle mücadelede kazanılan deneyime dayanarak bir terörle mücadele sistemi oluşturmak gerekir;

- Araştırmacı E. Reid'in araştırmasına göre, terörle ilgili araştırmaların %32'si doğrudan ABD hükümeti tarafından, %41'i dünya hükümetleri, CIA, askeri kurumlar ve hükümet kuruluşları tarafından desteklenen özel araştırma şirketleri tarafından ve geri kalan %12'si ise yükseköğretim kurumları tarafından yürütülüyor. Terörizmle ilgili araştırmaların sonuçları araştırmacının bağlı olduğu ülke, kurum veya yapıların stratejileri çerçevesinde oluşturulmaktadır. Terörle ortak mücadele edilememesinin temel nedenlerinden biri de bu olmaktadır.

- Terörizm, en geniş tanımıyla, öncelikle belirli bir hedefe ulaşmak için siyasi savaşı içeren ve temel insan haklarını ihlal eden şiddet içeren bir zorlama eylemidir. B. Hoffman terörizmi "siyasi davranışı normal kabul edilemeyecek şekillerde etkilemeyi amaçlayan sembolik operasyonlardır" gibi belirtmiştir. (5, s. 40-41);

- Türk yazarlardan Sülhi Dönmezer'e göre terör- "toplumsal, ulusal, ırksal, dini ayrılıklar ve benzeri amaçlarla ve diğer toplumsal gerekçelerle baskının planlı ve hukuka aykırı olarak kullanılmasıdır".(3, s.46);

-Araştırmacılarından Doğu Ergil, terörizmi, adam kaçırmadan cinayete kadar uzanan, korkutma amaçlı şiddet eylemleri olarak değerlendiriyor ve nedeni ne olursa olsun, korkunun aşırı algı içerdiğini belirtiyor. Bu ezici algı, bir yandan yüksek dozda korku gibi bir ruh hali yaratırken, diğer yandan bu durumu yaratan fiili veya potansiyel şiddet olayını da içermektedir. Yazar, terörü, korkutmanın ölümcül bir biçimi olarak tanımlamıştır. (4, s. 46);

- V. Laqueur'e göre terörizmin tüm spesifik tanımları kusurludur, çünkü gerçeklik her zaman herhangi bir genellemeden daha zengin veya daha karmaşıktır, terörizm toplum yapısını ve devlet iktidarını yok etmek amacıyla gerçekleştirilen tüm korkutma ve şiddet eylemleridir ve mevcut rejimin temel niteliğinin değiştirmektir. (6, s. 95-96);

- Azerbaycanlı yazarlardan O. Zeynalov, uluslararası terörün giderek küresel hale geldiğini, bu tehde karşı mücadelede uluslararası toplumun çabalarının birleştirilmesi ihtiyacını artırdığını yazmıştır (8, s.9-10). Bu nedenle uluslararası teröre karşı terörle mücadele sisteminin oluşturulmasının önemi gündemde olmalı.

- Fransız Terörle Mücadele Kanunu'nda terörizm, baskı veya tehdit yoluyla mevcut kamu düzenini ciddi şekilde bozmayı amaçlayan her türlü bireysel veya kolektif eylem olarak tanımlanarak, bununla kolektif olarak mücadele edilmesinin önemi belirtildi.

- Amerikan Federal Yasalarına göre terörizm, genel olarak bir eyalette, toplumda veya onun bir bölümünde siyasi veya sosyal hedeflere ulaşmak için belirli eylemleri zorlamak veya zorlamak amacıyla kişilere veya mülklere karşı yasa dışı güç veya şiddet kullanılması olarak tanımlanır. Bu tanımlama 1996 tarihli Terörle Mücadele Kanunu'na da gösterilmiştir;

- Türk yazarlardan Y. Altuğ'a göre terörün temel nedeni, azınlığın amacına demokratik ve normal yollarla ulaşamayacağını anlaması ve topluma terör ve korku salarak amacına ulaşmak istemesidir. Dolayısıyla terör, şiddetin her türüsüne başvurmak, masum sivilleri hedef almak, şiddet uygulamak niyetinde olmak, düşmanı sindirmeyi veya baskı altına almayı amaçlamak, siyasi, askeri, etnik, ideolojik veya dini amaçlara ulaşmaktır (2, s.74);

- Araştırmacılardan M. Crenshaw, terörizmi azınlık unsurunun varlığıyla ilişkilendiriyor ve terörizmi esasen bir azınlığın stratejisi olarak görüyor, dolayısıyla yazara göre seçkinlerin memnuniyetsizliği, terörizmde ifadesini buluyordu. Kendilerine göre haksızlığa maruz kalanlar, bu durumu terörü kullanarak kendi çıkarlarına dönüştürmeye çalışmaktalar. (10, s. 379);

- Türk araştırmacı Yücel Acer, terörizmi, başta sosyo-politik, ideolojik ve felsefi amaçlar olmak üzere belirli amaçlar doğrultusunda bireylere veya masum vatandaşlara karşı ayırım gözetmeksizin ciddi şiddet suçları işleyerek belirli insan gruplarına veya daha geniş bir topluma korku aşlamak olarak tanımladı. Türkiye'nin tecrübesinin bu mücadelede kullanılmasının önemini vurguladı (1);

- Batılı yazarlar Paul Wilkinson'ın terörle mücadele konusundaki görüşleri, soruna yönelik birçok esere yansıdı ve bunlardan bazıları Türkçeye çevrildi. Yazara göre terörizm, bireyleri, grupları, toplulukları veya hükümetleri teröristlerin siyasi hedeflerine uygun hale getirmek için korkutma, öldürme ve yok etme eylemlerinin veya öldürme, yok etme tehdidinin düzenli olarak kullanılmasıdır"(7, s. 142). -146);

- Rus yazarlardan B.M. Kulagin, uluslararası terörizmin dünyanın farklı bölgelerindeki sonuçlarına ilişkin bilgilerin, uluslararası güvenliğe yönelik ciddi bir tehdit olarak günlük kitle iletişim araçlarında yayıldığını kaydetti. Dünya düzenine ciddi bir tehdit oluşturan üçlü (uluslararası terörizm, kitle imha silahlarının yayılması ve devlet içi çatışmalar) uluslararası güvenliğe yönelik ciddi bir tehdit haline geldi. Bu tehditlerle

mücadele sürecinde oluşturulan terörle mücadele koalisyonunun giderek zayıflaması, bu tehditlere karşı sistematik mücadeleyi gündeme getirmiş. (9, s. 57-59).

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Sonuç olarak, uluslararası terörle mücadelede edinilen deneyimlerin analizi ve geliştirilmesi, bu küresel tehditle mücadelede hegemonya ve bireysel mücadele yöntemlerinden vazgeçilmesi, tüm terörle mücadelede kolektif, koordineli ve sistematik eylemin tercih edilmesi gerektiğini göstermektedir. Sorunun bu şekilde düzenlenmesi, uluslararası terörle mücadeleye yönelik bir sistemin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Edebiyat:

1. Acer Yücel. “Terörizm Kavramı Açısından Ermeni Terörü ve Genel Nitelikleri”, (Çevrimiçi) [http:// www. iksaren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=141](http://www.iksaren.org/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=141), 25 Ocak 2008
2. Altuğ, Yılmaz, Terörizmin Dünü, Bugünü, Yarını, Ankara, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 1989, s. 74
3. Dönmezer, Sulhi: “Yorum”, Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele Sempozyumu 16-18 Haziran 1995, İstanbul, Umut Vakfı Yayınları. 1996, s. 43-47
4. Ergil Doğu; “Terörizmin Mantığı ve Hedefi”, AÜSBFD, Ocak Haziran, 1991, s. 46
5. Hoffmann, Bruce: “Günümüzün Terörü”, Los Angeles Times, 6 Ağustos 1998, Çev. Ahmet Kaya, Polis Dergisi, Yıl:7, S:28, Ankara, 2001, s.40-41
6. Laqueur, Walter; “Terörizmin Yorumlanması”, çev.İbrahim Yıldız, Silinen Yüzler Karşısında Terör, der.Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 95-96
7. Wilkinson, Paul; “Terör ve Terörizm: Kavramlar, Özellikler ve Tipoloji”, çev.Talip Kabadayı, Silinen Yüzler Karşısında Terör, der.Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s.142-146.
8. Zeynalov O. Terrorizmdə cinayətkar dəstələrin rolu və onunla mübarizə. B.: Letterpress nəşr evi, 2011, 424 s.
9. Кулагин В.М. Международная безопасность. Учеб.пос. М.: Аспект Пресс, 2006, 319 с.
10. Crenshaw Martha. The Causes of Terrorism/ Comparative Politiks, Vol.13, № 4, Temmuz, 1981, s. 379